

Uniwersytet Gdański
Wydział Prawa i Administracji

Maja Sikorska

**FENOMENOLOGIA PRZESTĘPSTW NIEZASPOKOJENIA I EGZEKUCYJNEGO
NIEZASPOKOJENIA ROSZCZEŃ WIERZYCIELA Z ART. 300 §1 i §2 KK
ORAZ POSTULATY *DE LEGE FERENDA* W OBLICZU EPIDEMII WIRUSA SARS-
COV-2**

Rozprawa doktorska
przygotowana pod kierunkiem
prof. dra hab. Wojciecha Zalewskiego

Gdańsk 2022

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	1
WPROWADZENIE	5
1. METODYKA BADAŃ	12
1.1 ZAKRES I CEL BADAŃ	12
1.2 PROBLEMY I HIPOTEZY BADAWCZE	14
1.3 METODY, TECHNIKI I NARZĘDZIA BADAWCZE	17
1.4 PRZEBIEG BADAŃ ORAZ UKŁAD PRACY	25
1.5 FENOMENOLOGICZNA ANALIZA PRZEPISÓW PRAWA	29
2. ZAGADNIENIA WSTĘPNE	34
2.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRZESTĘPSTW PRZECIWKO OBROTOWI GOSPODARCZEMU	34
2.2 GOSPODARKA I WARUNKI EKONOMICZNE A PRZESTĘPCZOŚĆ GOSPODARCZA ORAZ WPLYW EPIDEMII KORONAWIRUSA NA PRZESTĘPCZOŚĆ W INNYCH KRAJACH	42
2.3 SUBSYDIARNOŚĆ PRAWA KARNEGO W ODNIESIENIU DO PRZESTĘPSTW PRZECIWKO WIERZYCIELOM	53
3. GENEZA PRZESTĘPSTW PRZECIWKO WIERZYCIELOM W POLSKIM PRAWIE KARNYM	59
3.1 POCZĄTKI PRZESTĘPSTW PRZECIWKO WIERZYCIELOM NA ŚWIECIE – UWAGI OGÓLNE	59
3.2 ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ Z DNIA 11 LIPCA 1932 R. KODEKS KARNY	61
3.3 USTAWA Z DNIA 19 KWIECZNIA 1969 R. KODEKS KARNY	67
3.4 USTAWA Z DNIA 12 PAŹDZIERNIKA 1994 R. O OCHRONIE OBROTU GOSPODARCZEGO I ZMIANIE NIEKTÓRYCH PRZEPISÓW PRAWA KARNEGO	68
3.5 USTAWA Z DNIA 6 CZERWCA 1997 R. KODEKS KARNY	70
4. USTAWOWA REGULACJA PRZESTĘPSTW Z ART. 300 § 1 I §2 KK ORAZ ODPOWIEDZIALNOŚĆ PODMIOTÓW ZBIOROWYCH	77
4.1 PRZEDMIOT OCHRONY	77
4.2 PODMIOT CZYNU ZABRONIONEGO	85
4.3 STRONA PODMIOTOWA CZYNU	92
4.4 STRONA PRZEDMIOTOWA	93
4.5 PRZESŁANKA UDAREMNIANIA LUB USZCZUPLANIA ZASPOKOJENIA WIERZYCIELA JAKO KARALNY SKUTEK	116
4.6 ZAGROŻENIE NIETYPLACALNOŚCIĄ LUB UPADŁOŚCIĄ	121
4.7 KARY I INNE ŚRODKI PRAWNOKARNEJ REAKCJI	133
4.8 TRYB ŚCIGANIA	148
4.9 ODPOWIEDZIALNOŚĆ PODMIOTÓW ZBIOROWYCH ZA PRZESTĘPSTWA STYPIZOWANE W ART. 300 §1 I §2 KK	149
5. ASPEKTY PRAKTYCZNE – BADANIA	164

5.1 DANE STATYSTYCZNE Z KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI.....	164
5.2 DANE STATYSTYCZNE Z PROKURATUR	176
5.3 DANE STATYSTYCZNE Z MINISTERSTWA SPRAWIEDLIWOŚCI	183
5.4 PRAKTYCZNE PROBLEMY DOTYCZĄCE PRZESTĘPSTW Z ART. 300 § 1 I § 2 KK – WYNIKI ANKIETY PRZEPROWADZONEJ WŚRÓD PRAKTYKÓW, W TYM WSTĘPNA ANALIZA WPLYWU SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ	199
5.5 UTWORZENIE REJESTRU DŁUŻNIKÓW	211
6. BADANIA DOTYCZĄCE ART. 300 § 1 I §2 KK W ODNIESIENIU DO SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ ZWIĄZANEJ Z ZAKAŻENIAMI WIRUSEM SARS-COV-2.....	217
6.1 UWAGI OGÓLNE.....	217
6.2 DANE STATYSTYCZNE Z KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI W ODNIESIENIU DO OGŁOSZONEGO STANU EPIDEMII WIRUSA SARS-COV-2	219
6.3 WYNIKI ANKIETY PRZEPROWADZONEJ WŚRÓD PRZEDSIĘBIORCÓW DOTYCZĄCEJ WPLYWU EPIDEMII KORONAWIRUSA SARS-COV-2 NA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ	223
6.4 WPROWADZONE OBOSTRZENIA ORAZ WSPARCIE FINANSOWE DLA PRZEDSIĘBIORCÓW W CZASIE EPIDEMII SARS-COV-2 W KONTEKŚCIE ICH STANU NIETYPLACALNOŚCI	228
6.5 WYDŁUŻENIE TERMINÓW DOTYCZĄCYCH ZGŁOSZENIA WNIOSKU O OGŁOSZENIE UPADŁOŚCI.....	241
6.6 UPROSZCZONE POSTĘPOWANIE RESTRUKTURYZACYJNE	249
6.7 POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE W CZASIE EPIDEMII WIRUSA SARS-COV-2	258
6.8 POSTULAT WPROWADZENIA PROCEDURY „ <i>KNOW YOUR CLIENT</i> ” PRZED NAWIĄZANIEM STOSUNKÓW ZOBOWIĄZANIOWYCH	268
ZAKOŃCZENIE.....	273
WYKAZ LITERATURY, AKTÓW PRAWNYCH, ORZECZEŃ	286
SPIS TABEL.....	311
SPIS WYKRESÓW	313
ZAŁĄCZNIKI.....	314
ZAŁĄCZNIK 1. WZÓR ANKIETY SKIEROWANEJ DO PROKURATORÓW SĘDZIÓW I FUNKCJONARIUSZY POLICJI.....	314
ZAŁĄCZNIK 2..... WZÓR ANKIETY SKIEROWANEJ DO PRZEDSIĘBIORCÓW	

WYKAZ SKRÓTÓW

COVID-19, COVID, SARS-COV-2	koronawirus, oznacza wirusa w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491 z późn. zm.)
CRRiU	Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości
Dz. U.	Dziennik Ustaw
kc lub Kodeks cywilny	Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740)
kk lub Kodeks karny	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1444 z późn. zm.)
kk z 1932 r. lub Kodeks karny z 1932 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
kk z 1969 r. lub Kodeks karny z 1969 r.	Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
kpc lub Kodeks postępowania cywilnego	Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1575 z późn. zm.)
kpk lub Kodeks postępowania karnego	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 30 z późn. zm.)

kkw	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 53 z późn. zm.)
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KRZ	Krajowy Rejestr Zadłużonych
ksh lub Kodeks spółek handlowych	Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1526)
MSiG	Monitor Sądowy i Gospodarczy
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa; małe przedsiębiorstwo to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 50 pracowników, którego roczny obrót oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 milionów euro; średnie przedsiębiorstwo to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 250 pracowników, którego roczny obrót nie przekracza 50 milionów euro lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 milionów euro; ¹
uoog	Ustawa z 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. Nr 126, poz. 615)
uopz	Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za

---

¹Komisja Europejska, *Poradnik dla użytkowników dotyczący definicji MŚP*, http://publications.europa.eu/resource/cellar/79c0ce87-f4dc-11e6-8a35-01aa75ed71a1.0005.01/DOC_1 (02.03.2022), Polski Fundusz Rozwoju, *Regulamin ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm”*, https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf (02.03.2022)

czyny zabronione pod groźbą kary (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 358)

Ustawa Covid

Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. poz. 1842 z późn. zm.)

Ustawa o KRS

Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 112 z późn. zm.)

PFR

Polski Fundusz Rozwoju

Prok. i Pr.

Prokuratura i Prawo

PrRestr

Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 814 z późn. zm.)

PrUp

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1228 z późn. zm.)

pzp

Ustawa z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 z późn. zm.)

RDN

Rejestr Dłużników Niewypłacalnych

SA

Sąd Apelacyjny

SN

Sąd Najwyższy

SO

Sąd Okręgowy

SR

Sąd Rejonowy

<p>stan epidemii lub epidemia lub epidemia COVID lub epidemia koronawirusa</p>	<p>oznacza obowiązujący w okresie od dnia 20 marca 2020 r. do odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stan epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2, ogłoszony na podstawie §1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491 z późn. zm.), zwane również dalej jako „Rozporządzenie COVID”</p>
<p>stan zagrożenia epidemicznego</p>	<p>oznacza obowiązujący na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od dnia 14 marca 2020 r. do dnia 20 marca 2020 r. stan zagrożenia epidemicznego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2, ogłoszony na podstawie Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 433 z późn. zm.)</p>
<p>Tarcza 4.0</p>	<p>Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. 2022 r. poz. 171)</p>

WPROWADZENIE

Przestępczość gospodarcza stanowi stale rozwijające się zjawisko godzące w bezpieczeństwo obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.² Dotyczy to również przestępstwa określanego jako przestępstwo niezaspokojenia roszczeń wierzyciela (art. 300 § 1 kk) oraz przestępstwa egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela (art. 300 § 2 kk), które należą do grupy przestępstw przeciwko wierzycielom, zaliczanych do specyficznej grupy przestępstw gospodarczych.

Wobec niezwyklej dynamiki przemian politycznych, społecznych oraz ekonomicznych, konieczne jest bieżące monitorowanie skuteczności obowiązujących przepisów i ewentualne dostosowywanie ich do aktualnych realiów. Niestety tempo zmian, złożoność zjawiska przestępczości przeciwko wierzycielom, brak pogłębionej analizy przyczyn jego powstania czy analizy aspektów prawnokarnych w porównaniu z aktualnymi wyzwaniami i problemami, z którymi spotykają się podmioty będące stronami stosunków zobowiązaniowych i organy ścigania powoduje, że unormowania zawarte w art. 300 § 1 i §2 kk nie są w pełni skuteczne.

Mankamenty przepisów regulujących przestępstwa przeciwko wierzycielom wynikają nadto z konieczności odwoływania się w zakresie tego zagadnienia do różnych gałęzi prawa, a w szczególności do pojęć z zakresu prawa cywilnego i upadłościowego. Skorelowanie przepisów prawa karnego dotyczących przestępstw przeciwko wierzycielom w szczególności z prawem cywilnym regulującym własność i zasady obrotu gospodarczego stanowi trudne, ale konieczne wyzwanie przed ustawodawcą. Dopiero jasność i precyzja pojęć mogą pozwolić na właściwą wykładnię przepisów i ich prawidłowe stosowanie przez organy ścigania, co mogłoby wpłynąć na zahamowanie wzrostu liczby przestępstw gospodarczych.

Specyfika przestępstw przeciwko wierzycielom wynika nie tylko z konieczności odwołania się do pojęć cywilnoprawnych, ale również zasady subsydiarności prawa karnego – tzw. zasady *ultima ratio*.³ Jak wskazuje się w doktrynie model dochodzenia roszczeń na gruncie prawa cywilnego tj. w szczególności na podstawie art. 58 k.c. oraz art. 527 k.c., a także na podstawie przepisów prawa upadłościowego zawiera wiele mankamentów. Postępowania charakteryzują się małą skutecznością, wysokim stopniem skomplikowania i ponoszeniem

---

² Ł. Wojciechowski, *Kryminologiczne aspekty wybranych form przestępczości gospodarczej*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: ADMINISTRACJA, 7 (1/2017), s. 97-110

³ A. Krajewska, *Prawnokarne aspekty stanu niewypłacalności* [w:] Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego, egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym. red. I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2018

przez wierzycieli znacznych kosztów. Problem stanowi również niski wpływ orzecznictwa sądów cywilnych na uczciwość podmiotów stosunków cywilnoprawnych.⁴ Co więcej, naruszenie norm prawa cywilnego niekoniecznie musi oznaczać naruszenie norm prawa karnego, które mają subsydiarny charakter.

Powodem analizy zagadnienia stanowiącego przedmiot niniejszej dysertacji jest nadto fakt, że skala problemu pokrzywdzenia wierzyciela przez nieuczciwych dłużników jest na tyle znaczna, iż pokrzywdzonym wierzycielem może być nie tylko podmiot występujący w profesjonalnym obrocie gospodarczym, ale również osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej (w tym konsument). Osoba taka jako podmiot nieprofesjonalny w obrocie gospodarczym staje się łatwym celem dla nieuczciwych dłużników, którzy wobec nieskuteczności regulacji mogą uniknąć odpowiedzialności karnej. Ponadto patologia ta powoduje, że nieuczciwi dłużnicy mogą dalej stosować i udoskonalać swoje praktyki pozwalające na uszczuplenie lub niezaspokojenie roszczeń wierzyciela.

Powyższa kwestia przybiera również istotnego znaczenia, gdy pokrzywdzonym wierzycielem na skutek działania nieuczciwego dłużnika jest Skarb Państwa. Przykład takiej sytuacji mogą stanowić działania podmiotów polegające na dokonywaniu oszustw podatkowych. Pokrzywdzenie Skarbu Państwa przez uczestnika obrotu gospodarczego może nastąpić dodatkowo, jeśli taki podmiot, wobec którego wydano orzeczenie sądu lub innego organu państwowego, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela tj. Skarbu Państwa np. poprzez zbycie zajętych lub zagrożonych zajęciem składników majątku. Należy mieć na względzie, że trudności w odzyskaniu należności publicznych w takiej sytuacji mogą być traktowane – zdaniem autorki – pośrednio jako pokrzywdzenie wszystkich podatników, a nawet wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Jak wskazano w Programie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020⁵ straty z przestępczości gospodarczej dotyczą zarówno budżetu państwa oraz sektora prywatnego np. poprzez rozwój szarej strefy, spadek konkurencyjności. Ma to również wpływ na bezpieczeństwo ekonomiczne państwa oraz opłacalność i bezpieczeństwo prowadzenia działalności gospodarczej. Nie ulega zatem wątpliwość jak istotne jest stworzenie skutecznego modelu zwalczania przestępczości gospodarczej, w tym przemyślane ukształtowanie

---

⁴ W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje odpowiedzialności za przestępstwa na szkodę wierzycieli*, *Palestra* 42/1 1-12 (491-492, 35-44), 1998, s. 35

⁵ Uchwała nr 181 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie "Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020" (M. P. z 2015 r. poz. 1069)

przepisów pozwalających na skuteczne przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości przeciwko wierzycielom.

Niezwykle istotnym aspektem wskazującym na wagę zagadnienia dotyczącego przestępstw przeciwko wierzycielom jest znaczne tempo przemian nie tylko w Rzeczypospolitej Polskiej, ale i na Świecie. Przemiany ustrojowe niejednokrotnie spowodowały konieczność dostosowania przepisów do realiów życia codziennego. Mimo że regulacje dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom znane były już Kodeksowi karnemu z 1932 r. to konieczność poświęcenia jeszcze większej uwagi regulacjom dotyczącym przestępczości gospodarczej pojawiła się w momencie przemian ustrojowych na przełomie lat '80 i '90 tj. w wraz z początkiem gospodarki wolnorynkowej. Wprowadzone przepisy, pierwotnie uregulowane w ustawie z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego („uooog”)⁶, a następnie w Kodeksie karnym z 1997 r. nie były przedmiotem pogłębionych badań w ostatnich latach, ani tym bardziej przedmiotem zainteresowania badaczy w odniesieniu do sytuacji epidemiologicznej związanej z epidemią wirusa SARS-COV-2. Brzmienie przepisów jest w znacznej mierze podobne do brzmienia z momentu ich ogłoszenia. Podnieść należy, że od chwili wprowadzenia tych uregulowań do Kodeksu karnego upłynęło ponad 20 lat, w trakcie ich obowiązywania pojawiły się liczne rozbieżności interpretacyjne i sygnały co do ich niedoskonałości. Ustawodawca mimo to nadal nie sformułował przepisów w taki sposób, aby pozwalały na skuteczne przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości przeciwko wierzycielom. Pamiętać należy również, że tempo zmian otaczającej rzeczywistości jest tak dynamiczne, iż brak właściwej reakcji ustawodawcy w odpowiednim czasie spowoduje poniesienie negatywnych konsekwencji na skutek działań nieuczciwych dłużników przez szerokie grono wierzycieli.

Jak już zostało wyżej wspomniane, powodem niniejszych badań naukowych i ujęcia w tytule pracy zagadnienia epidemii wirusa SARS-COV-2 jest także zauważony przez autorkę niniejszej dysertacji możliwy wpływ na przestępczość przeciwko wierzycielom wprowadzony stan zagrożenia epidemicznego,⁷ a następnie na podstawie Rozporządzenia Ministra Zdrowia⁸ od dnia 20 marca 2020 r. na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stan epidemii w związku z

---

⁶ ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. Nr 126, poz. 615)

⁷ §1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 433 z późn. zm.)

⁸ §1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491 z późn. zm.)

zakażeniami wirusem SARS-COV-2. Wprowadzenie licznych ograniczeń na podstawie kolejnych rozporządzeń Rady Ministrów wpływających istotnie na prowadzoną działalność gospodarczą przez podmioty m.in. z sektora gastronomii, hotelarstwa lub nieruchomości (w szczególności właściciele centrów handlowych czy właściciele i najemców sklepów w centrach handlowych) może mieć znaczny wpływ na sytuację majątkową takich podmiotów. Co więcej, wprowadzone zakazy czy ograniczenia wpływające bezpośrednio na podmioty z określonych branż mają wpływ również na inne podmioty znajdujące się w stosunkach gospodarczych z takimi podmiotami. Z jednej strony konieczność ograniczenia lub zaprzestania działalności przez niektórych przedsiębiorców, a z drugiej związanie długoterminowymi umowami powodującymi wieloletnie zobowiązania mogą w rezultacie powodować niewypłacalność dłużników albo zagrożenie stanem niewypłacalności lub upadłości.

Zgodnie z publikowanymi informacjami⁹ w 2020 r. niemożliwe było jeszcze oszacowanie przewidywanej liczby wniosków o ogłoszenie upadłości na koniec 2020 r., ponieważ zagrożone były nią wszystkie sektory gospodarki. Sytuacja taka jest o tyle niekorzystna dla wierzycieli, że może powodować ich pokrzywdzenie między innymi poprzez świadome udaremnienie lub ograniczenie zaspokojenia roszczeń wierzycieli przez nieuczciwych dłużników na przykład poprzez wyzbywanie się majątku. Autorka niniejszej dysertacji stoi na stanowisku, że niestabilność sytuacji ekonomicznej wielu podmiotów wynika na skutek nieprzewidywanych zdarzeń, które wpływają na życie obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, a wręcz wszystkich ludzi na Świecie, jest znakomitym dowodem ukazującym jak istotne są badania i analiza wprowadzonych rozwiązań prawnych, które mogą w niespodziewanym momencie być bardziej potrzebne niż dotychczas. Mimo niedoskonałości niektórych rozwiązań, w tym kształtu przepisów dotyczących przestępstw przeciwko wierzycielom, zawsze istnieje możliwość ulepszenia regulacji i dostosowania ich do aktualnej sytuacji gospodarczej i społecznej. Między innymi z tego powodu autorka dysertacji podjęła się analizy problematyki przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk również ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji panującej od marca 2020 roku, kiedy ogłoszono na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stan zagrożenia epidemicznego, a następnie epidemii.

Nie można pominąć również, że ujęta w tytule niniejszej dysertacji epidemia wirusa SARS-COV-2 ukazuje szerszy problem, a mianowicie jak zachwiania w gospodarce mogą wpływać na przestępczość gospodarczą. Nie można zatem uznać, aby analiza wpływu epidemii

---

⁹ Informacja ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej dotycząca upadłości spółek w marcu 2020 roku, https://www.coig.com.pl/files/pliki/Raporty/coig_upadlosci_firm_2020marzec.pdf (07.11.2020)

SARS-COV-2 miała charakter przemijający, bowiem zagadnienie stanowi jedynie przykład zdarzenia, które może wpływać na destabilizację sytuacji ekonomicznej i podejmowanie przez podmioty stosunków zobowiązaniowych działań, które mogą naruszać interesy wierzycieli. Istotne bowiem jest, że zaburzenia w funkcjonowaniu gospodarki wywołane m.in. wystąpieniem epidemii, mogą wpływać na zwiększoną liczbę przestępstw gospodarczych.

Autorka dysertacji w trakcie analizy literatury przedmiotu, jako fotograf z zamiłowania, zwróciła uwagę na słowa J. Makarewicza, że „*prawo karne jest jakby fotografią ustroju politycznego i stosunków społecznych, panujących w danej chwili w danym społeczeństwie. Jest to po prostu dokładny negatyw fotograficzny, odbijający rzeczywistość (w odmiennym tylko układzie światłocienia)*”¹⁰. Mimo że wskazuje się, że myśl ta odzwierciedlała myśl kodyfikacyjną w Polsce Ludowej¹¹ to zdaniem autorki niniejszej pracy – mimo upływu dziesięcioleci od jej wyrażenia – można ją odnieść również do współczesnych realiów i przedmiotu dysertacji. W tym celu warto zwrócić uwagę na z pozoru niemającą znaczenia dla niniejszej pracy badawczej etymologię słowa „fotografia” wywodzącą się z języka łacińskiego i oznaczającą malowanie światłem („*photos*” oznacza światło a „*graphein*” malować). Poprzez światło i cień odnosi się niepowtarzalny efekt, można uchwycić moment, który nigdy się już nie powtórzy.¹² Odnosząc powyższe do niniejszej dysertacji autorka zauważa, że prawo karne jest fotografią ustroju politycznego i stosunków społecznych, panujących w danej chwili w danym społeczeństwie.

W literaturze zagranicznej również można odnaleźć poglądy, że prawo karne jest odzwierciedleniem społeczeństwa, które je tworzy i zmienia się, aby ukazać zmiany jakie zachodzą w społeczeństwie i jego wartościach.¹³ Autorka niniejszej dysertacji uważa jednak, że często ta przywołana wyżej „fotografia ustroju” odzwierciedlająca myśl kodyfikacyjną może być postrzegana tylko w ujęciu generalnym i niejednokrotnie wyłącznie w momencie kodyfikacji. Ujęcie generalne postrzegać należy jako wartości przyjęte w danym czasie przez

---

¹⁰I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia penalizacji przestępstw gospodarczych*, [w:] Kodeks karny z 1932 roku, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, M. Gałązka, R.G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk, Wyd. KUL, Lublin 2015, s. 249 i n. za J. Makarewicz, *Prawo karne i prawo obywatela, Odczyt wygłoszony dnia 20 stycznia 1936 r. w Auli Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w czasie Akademii związanej z 275. rocznicą założenia Uniwersytetu*

¹¹ A. Ratajczak, *Rozwój i kodyfikacja prawa karnego w okresie trzydziestolecia Polski Ludowej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1975, nr 1, s. 20, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/21187/1/004%20ALEKSANDER%20RATAJCZAK%20RPEiS%2037%281%29%2C%201975.pdf> (29.12.2020)

¹² K. Stępień, *Fotografia uwalniająca rzeczywistość. Fotograficzna inwentaryzacja świata*, Folia Bibliologica, 2018, vol. LX, s. 167, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-31904af5-6459-46ed-8b75-f24e596fd8d3/c/czas2913_60_2018_9art.pdf (29.12.2020)

¹³ J. V. Calvi, S. Coleman, *American Law and Legal Systems*, Edition No. 07, Longman, s. 177

państwo – na przykład konieczność zapewnienia ochrony wierzycieli w gospodarce wolnorynkowej. Niewątpliwie ustawodawca dąży do tego, aby kodeks karny stanowił negatyw fotograficzny, odbijający rzeczywistość, co potwierdzają chociażby kolejne nowelizacje przepisów, które próbują „odpowiedzieć” na aktualną sytuację polityczną i społeczną. Zauważyć jednak należy, że nowelizacja przepisów, wykładnia i stosowane mechanizmy nie zawsze nadążają za dynamiką zmian otoczenia, w szczególności w zakresie stosunków społecznych i gospodarczych. Aby prawo karne, w tym kodyfikacja dotycząca przestępstw przeciwko wierzycielom, stanowiła taki *negatyw fotograficzny, odbijający rzeczywistość w szczególności*, a nie tylko w ujęciu generalnym, konieczne jest prowadzenie w tym zakresie badań polegających m.in. na zestawieniu norm, problemów pojawiających się w praktyce stosowania norm i analizie zmieniającego się otoczenia. Niestety, jak zostało wyżej wspomniane, badania dotyczące art. 300 §1 i §2 kk są przestarzałe. Nie można zatem uznać, aby regulacja dotycząca w tym zakresie odpowiadała w pełni na potrzeby dynamicznie zmieniającego się otoczenia i stosunków społecznych. Z założenia przepisy mają chronić wierzycieli, jednak ich konstrukcja powoduje, że ochrona nie jest w pełni skuteczna.

Przeprowadzenie badań naukowych wyłącznie w odniesieniu do dwóch przestępstw i koncentracja na wąskim zagadnieniu, zamiast dokonywania ogólnej analizy zjawiska przestępczości przeciwko wierzycielom, miała na celu uszczegółowienie wyników i wysunięcie jak najbardziej trafnych wniosków *de lege ferenda*. Z tego względu zasadne zdaniem autorki było zatytułowanie niniejszej dysertacji jako „FENOMENOLOGIA PRZESTĘPSTW NIEZASPOKOJENIA I EGZEKUCYJNEGO NIEZASPOKOJENIA ROSZCZEŃ WIERZYCIELA Z ART. 300 §1 i §2 KK ORAZ POSTULATY *DE LEGE FERENDA* W OBLICZU EPIDEMII WIRUSA SARS-COV-2”. Tytuł rozprawy wskazuje, że przedmiot badań skupia się na analizie karnoprawnej przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk z uwzględnieniem wpływu epidemii koronawirusa na przestępczość przeciwko wierzycielom w zakresie ww. przestępstw. Aby wyciągnąć takie wnioski, konieczne – zdaniem autorki – było uwzględnienie w pracy badawczej również wyników badań empirycznych, które uzupełniają podstawowe metody badawcze tj. metodę dogmatyczną, historyczną oraz metodę polegającą na analizie piśmiennictwa i orzecznictwa. Autorka dysertacji zbadała m.in. aspekt historyczny przepisów dotyczących przestępstw na szkodę wierzycieli wraz z uwzględnieniem zmian społecznych i gospodarczych, aktualny stan prawny w zakresie art. 300 §1 i §2 kk, wybrane przepisy wprowadzone w związku z ogłoszeniem stanu epidemii oraz ich wpływ na przestępczość na szkodę wierzycieli, zidentyfikowała problemy praktyczne poprzez analizę

danych uzyskanych z organów administracji publicznej, sądów i prokuratur oraz przeprowadziła badania wśród przedstawicieli organów ścigania i przedsiębiorców.

Stwierdzić należy, że dotychczasowe badania skupiały się głównie na wszystkich przestępstwach przeciwko wierzycielom oraz przeprowadzone były w głównej mierze na początku obowiązywania regulacji. W przypadku powstawania kolejnych badań stwierdzić należy, że nie uwzględniały one wpływu epidemii koronawirusa. Jak zostało wyżej wskazane, przez ponad 20 lat od uchwalenia przepisu art. 300 kk nastąpiły liczne przemiany gospodarcze i społeczne, a zatem konieczne jest gruntowna analiza obowiązujących przepisów i ich dostosowanie do realiów, szczególnie w obliczu ryzyka zwiększenia się przestępczości w tym zakresie wobec sytuacji związanej z epidemią SARS-COV-2.

1. METODYKA BADAŃ

1.1 Zakres i cel badań

Badania naukowe w szerokim ujęciu stanowią szereg twórczych czynności mający początek w ustaleniu problemu badawczego i prowadzą do jego pisemnego opracowania. Konieczne jest świadome i celowe przeprowadzenie procesu badań naukowych, aby możliwe było zapewnienie podstawowych funkcji badań naukowych, jakimi są funkcje: teoretyczna, metodologiczna i praktyczna. Pierwsza z funkcji stanowi konfrontację istniejących teorii w celu ich korygowania i dążenia do konstruowania nowych teorii i praw naukowych. Funkcja metodologiczna polega na tworzeniu nowych hipotez oraz ich weryfikacji i analizie poszczególnych zależności badanych zjawisk. Natomiast funkcja praktyczna stanowi tworzenie modeli, które mogą być wdrażane do praktyki. Z tego względu badania powinny dzielić się na trzy etapy – pierwszy z nich stanowić winien rozpoznanie przedmiotu badań, drugi jego opracowanie, a trzeci skonfrontowanie wyników badań i praktyki.¹⁴ Zgodnie zaś z art. 187 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹⁵ „przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego”. W postępowaniu o nadanie stopnia doktora ocena pracy doktorskiej powinna sprowadzać się właśnie m.in. do oceny czy rozprawa jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego.¹⁶

Wobec powyższego przedmiotem badań uczyniono przestępstwa na szkodę wierzycieli: przestępstwo niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela, ze szczególnym odniesieniem do ogłoszonego na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-COV-2. Mimo że problematyka ww. przestępstw, stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk, częściowo została już opisana w doktrynie, podkreślić należy, że prowadzone dotychczas badania nie analizują zagadnienia pod kątem sytuacji epidemiologicznej powstałej i dynamicznie się rozwijającej od pierwszego kwartału 2020 r. Dodatkowo, dostępne publikacje najczęściej problematykę przestępstw na szkodę wierzycieli przedstawiają zbiorczo dla całej tej grupy przestępstw, a nie w tak wąskim zakresie jak niniejsze badania. Dodać również należy, że przedmiot badań koncentruje się na latach ostatnich, których nie uwzględniają

---

¹⁴ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 19-20

¹⁵ ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.)

¹⁶ K. Ślęzak [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, art. 187, LEX (23.07.2021)

dostępne publikacje, a znaczna część badań prowadzona była jeszcze w latach '90 i na początku XXI wieku.

Wobec tego stwierdzić należy, że przedmiot badań i *novum* problemu związanego z sytuacją epidemiologiczną pozwala na realizację powyżej wskazanych funkcji badań i wyznaczonych celów. Celem badań jest przedstawienie ogólnego zarysu problematyki badawczej, uszczegółowienie jej oraz doprecyzowanie w wyniku opracowania i przedstawienia problemu badawczego.

Jako cel niniejszych badań naukowych przyjęto analizę i ocenę regulacji przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela z art. 300 §1 kk i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela z art. 300 §2 kk, praktycznych problemów związanych ze stosowaniem tych przepisów, a także analizę i ocenę wpływu na przestępczość na szkodę wierzycieli w zakresie ww. przestępstw wobec ogłoszonego w dniu 14 marca 2020 r. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie stanu epidemii. Co istotne, celem niniejszych badań naukowych jest również sygnalizacja problemu, który obecnie może nie być dostrzegany nawet przez ustawodawcę czy organy ścigania, ale który może ujawnić się szczególnie silnie w kolejnych latach. Niniejsze badania mają zwrócić uwagę na problem tzw. „luki niewypłacalności” i spowodować jak najszybszą reakcję ustawodawcy oraz podmiotów stosunków zobowiązaniowych do wprowadzenia zmian zmniejszających skutki obostrzeń i regulacji wprowadzonych w wyniku zaistnienia kryzysowej sytuacji epidemiologicznej na przestępczość gospodarczą. Podkreślić również należy, że celem niniejszych badań jest nie tylko zidentyfikowanie problemów dotyczących przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk oraz wykazanie wpływu epidemii koronawirusa na te przestępstwa, ale także opracowanie i przedstawienie rozwiązań, które pozwoliłyby zapobiec zwiększonej liczbie tych przestępstw, a w przypadku ich popełnienia – pozwolić na sprawniejsze pociągnięcie do odpowiedzialności ich sprawców.

Z tego względu konieczne okazało się przeprowadzenie badań empirycznych, które pozwoliłyby na identyfikację i analizę problemów związanych z przestępstwami na szkodę wierzycieli, z którymi spotykają się praktycy oraz potencjalnie przedsiębiorcy. Takie badania miały przyczynić się do wykrycia stale występujących prawidłowości w badanych zjawiskach oraz doprowadzić w związku z tym do wniosków ogólnych.¹⁷

---

¹⁷ B. Klepacki, *Wybrane zagadnienia związane z metodologią badań naukowych*, Roczniki Nauk Rolniczych, seria G, t. 96, z. 2, 2009, s. 41-42

1.2 Problemy i hipotezy badawcze

W literaturze wskazuje się, że ustalenie przedmiotu nie jeszcze określeniem problematyki badawczej. Problem badawczy stanowi przyczynę rozpoczęcia badań naukowych rozumie się go jako „pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie”.¹⁸ Problem badawczy powstaje w wyniku określonego braku w stanie wiedzy, a uzupełnienie tego braku następuje właśnie poprzez zdiagnozowanie problemów badawczych i sformułowanie hipotez.

Słowo „*hypothesis*” pochodzi z języka greckiego i rozumiane jest jako „podkład” lub „przypuszczenie”. W doktrynie hipotezę rozumie się jako naukowe przypuszczenie lub prawdopodobieństwo istnienia lub nie w danym miejscu lub czasie określonej rzeczy, zjawiska lub zdarzenia. Hipotezy badawcze powstają wówczas, gdy dotychczas brak jest uznanych twierdzeń dla pewnych faktów.¹⁹

Jak wynika z powyższego, badania naukowe rozpoczyna określenie problemu badawczego, sformułowanego jako pytanie lub zespół pytań. Pierwszym pytaniem głównym postawionym przez autorkę niniejszej dysertacji jest:

1/ Jakie występują aktualnie problemy w zakresie wykładni art. 300 §1 i §2 kk, które wpływają na pociągnięcie do odpowiedzialności dłużników działających na szkodę swoich wierzycieli i jak w praktyce kształtuje się sytuacja związana z przestępczością w odniesieniu do przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk?

Problemy szczegółowe w zakresie ww. pytania określono w następujący sposób:

- Jakie problemy identyfikowane są przez organy ścigania w zakresie pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawców przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk?
- Jakie są tendencje dotyczące przestępczości w zakresie przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk (ze szczególnym uwzględnieniem liczby popełnianych przestępstw i orzekanych środków reakcji karnej)?
- Czy możliwe jest pociągnięcie do odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk?

---

¹⁸ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 30

¹⁹ J. Apanowicz, *Metodologia...*, s. 47-51

Drugim z głównych problemów badawczych jest pytanie:

2/ Jaki wpływ na przestępstwa przeciwko wierzycielom stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk ma wprowadzony na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stan zagrożenia epidemicznego, a następnie epidemii związany z zakażeniami wirusem SARS-COV-2?

Problemy szczegółowe określono w następujący sposób:

- Czy sytuacja społeczna, gospodarcza i ekonomiczna ma wpływ na przestępczość gospodarczą, w tym przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzycieli?
- Jak kształtuje się sytuacja ekonomiczna podmiotów stosunków zobowiązaniowych po ogłoszeniu stanu epidemii (ze szczególnym uwzględnieniem kwestii ewentualnego spadku przychodów oraz trudności z dochodzeniem roszczeń) i czy istnieje ryzyko zwiększonej liczby podmiotów niewypłacalnych lub zagrożonych niewypłacalnością?
- Czy sytuacja ekonomiczna przedsiębiorców po ogłoszeniu stanu epidemii spowodowała zwiększoną liczbę postępowań o ogłoszenie upadłości lub postępowań restrukturyzacyjnych?
- Jakie regulacje uchwalone przez ustawodawcę w szczególności po ogłoszeniu stanu epidemii koronawirusa mogą mieć wpływ na przestępczość na szkodę wierzycieli z zakresu przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk?
- Czy w zakresie przestępczości z art. 300 §1 i §2 kk występuje zjawisko tzw. „ciemnej liczby przestępstw”?

Powyższe problemy badawcze pozwoliły autorce niniejszej dysertacji sformułować hipotezę główną oraz hipotezy szczegółowe.

Hipoteza o charakterze głównym brzmi następująco:

Skutki epidemii koronawirusa SARS-COV-2 mogą wpływać na zwiększoną liczbę przestępstw na szkodę wierzycieli stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk w przyszłości, podczas gdy konstrukcja powyższych przepisów może w praktyce wciąż powodować trudności z pociągnięciem sprawców do odpowiedzialności karnej.

Hipotezy o charakterze szczegółowym brzmia następująco:

- Treść przepisów art. 300 §1 i §2 kk budzi liczne wątpliwości przedstawicieli doktryny oraz organów ścigania, w szczególności w zakresie znamion czynu zabronionego, w tym momentu, od którego dany podmiot może ponieść odpowiedzialność karną, w związku z czym ochrona wierzycieli na gruncie prawa karego może nie być w pełni skuteczna.
- Względnie wnioskowy tryb ścigania przestępstwa z art. 300 §1 kk może wpływać na większą liczbę postępowań i prawomocnych skazań w odniesieniu do przestępstwa z art. 300 §2 kk niż z art. 300 §1 kk, co może skutkować istnieniem „ciemnej liczby” przestępstw z art. 300 §1 kk.
- Konstrukcja przepisów art. 300 §1 i §2 kk może powodować spadek liczby wszczynanych postępowań o tej kwalifikacji, a w konsekwencji uniknięcie odpowiedzialności przez sprawców tych przestępstw.
- Obowiązujące przepisy nie są w pełni skuteczne w zakresie ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk i wymagają nowelizacji między innymi z uwagi na barierę w postaci obowiązku wydania prejudykatu wobec osoby fizycznej.
- Sytuacja epidemiologiczna może skutkować zaburzeniami w funkcjonowaniu gospodarki, co w konsekwencji może wpływać na przestępczość przeciwko wierzycielom. Ingerencja ustawodawcy w gospodarkę może przyczyniać się do zmian w liczbie przestępstw przeciwko wierzycielom.
- Skutki wprowadzonych przepisów, w tym obostrzeń związanych z ogłoszonym stanem epidemii koronawirusa mogą powodować zaistnienie stanu grożącej niewypłacalności lub upadłości wielu podmiotów i doprowadzić do zachowań takich podmiotów spełniających znamiona czynu zabronionego z art. 300 §1 kk, a w przypadku wydania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego z art. 300 §2 kk.
- Wprowadzone przepisy związane z sytuacją epidemiologiczną mogą powodować zmniejszoną liczbę wniosków o ogłoszenie upadłości wobec zawieszenia obowiązku złożenia takiego wniosku mimo spełnienia przesłanek w tym zakresie i zwiększoną liczbę spraw o przeprowadzenie uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego wobec wprowadzenia nowego, uproszczonego trybu restrukturyzacji.

- Przyznana przedsiębiorcom pomoc publiczna mająca na celu zmniejszenie negatywnych skutków koronawirusa spowodowała tzw. „lukę niewypłacalności”, napędzaną również przez podmioty znajdujące się w złej sytuacji finansowej jeszcze przed ogłoszeniem stanu epidemii. Wraz z nadejściem obowiązku zwrotu przyznanej pomocy publicznej lub pogorszeniem się sytuacji ekonomicznej na przykład na skutek kolejnych obostrzeń wprowadzonych w związku z epidemią, ujawniać się będzie w statystykach zwiększona liczba podmiotów niewypłacalnych. Przyznana pomoc publiczna tymczasowo polepszyła płynność finansową przedsiębiorców, co nie oznacza, że podmioty te nie znajdują się obecnie w stanie grożącej niewypłacalności lub upadłości albo w stanie niewypłacalności (np. w ujęciu bilansowym albo nawet płynnościowym, jeśli pomoc publiczna okaże się niewystarczająca czy zabraknie środków w przypadku obowiązku jej zwrotu).
- Konieczne jest wprowadzenie przez ustawodawcę sprawnych narzędzi umożliwiających stronom stosunków zobowiązaniowych weryfikację kontrahentów (np. sprawnego rejestru dłużników) oraz wprowadzenie we własnym zakresie przez podmioty zawierające stosunki zobowiązaniowe wewnętrznej procedury *compliance* w celu zapobiegnięcia i zmniejszenia liczby przestępstw przeciwko wierzycielom.

1.3 Metody, techniki i narzędzia badawcze

Zgodnie z definicją słownikową „metoda” jest pojęciem pochodzącym z języka greckiego i oznacza „badanie” (*methodos*). Pojęcie to nie jest jednakowo rozumiane przez przedstawicieli nauki. Wskazuje się, że jest to pojęcie szerokie i zalicza się do niej wszelkie procesy powstałe już od momentu zaistnienia problemu aż do opracowania wyników w formie ilościowej i jakościowej.²⁰ Metoda określana jest też mianem systematycznego stosowania pewnego sposobu zachowania się, prowadzącego do określonego wyniku, a składają się na nią zarówno czynności praktyczne, jak i myślowe, które realizowane są w przyjętej kolejności.

---

²⁰ E. Nowak, K. Głowiński, *Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych*, Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr 2(6), 136-146 [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)-s136-146/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)-s136-146.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-146/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-146.pdf) (20.07.2021) za J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, wyd. Ossolińskich, Wrocław 1967, s. 70

Przyjmuje się także, że jest to system reguł, czyli operacji poznawczych oraz praktyczność, stosowanie ich w odpowiedniej kolejności, a także inne specjalne środki, które skierowane są na założony cel badawczy.²¹ Zgodnie z inną koncepcją, często wykorzystywaną do określenia „metody”, jest to zmierzanie przez badacza do rozwiązania określonego problemu naukowego przy zastosowaniu zespołu uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących wszelkie jego postępowania.²²

Nie można nie zauważyć istotnej roli określenia wybranej przez badacza metody w swojej dysertacji, która porównywana jest do latarni oświetlającej w ciemnościach drogę wędrowcom.²³

W zakresie stosowanych metod badawczych interesujące są badania przeprowadzone na recenzjach rozpraw doktorskich, przygotowanych na różnych uczelniach w Polsce posiadających uprawnienia do nadania stopnia doktora nauk prawnych. Materiał badawczy stanowiło 729 recenzji, a ostatecznie przyjęte warunki brzegowe niezbędne do przeprowadzenia badania spełniło 626 recenzji. Wyniki ilościowe badań wykazały, że najczęściej stosowane metody to metoda dogmatyczna (377 recenzji), komparatystyczna (242 recenzje) i historyczna (239 recenzji). Z przeprowadzonych badań wynika także, że aż 189 recenzji rozpraw doktorskich w ogóle nie zawierało opisu metody badawczej. W dalszej kolejności, stosownie do wyniku ilościowego liczby recenzji, metody badawcze to: metoda empiryczna (59), statystyczna (33), socjologiczna (27), analityczna (21), ekonomiczna analiza prawa (21), teoretycznoprawna (20), opisowa (18), analizy orzecznictwa (16), analizy piśmiennictwa (14), funkcjonalna (14), aksjologiczna (11).²⁴

Jako że metoda dogmatyczna była najczęściej stosowaną, jak wynikało z analizy recenzji rozpraw doktorskich udostępnionych w latach 2011-2017 przez jednostki naukowe, a także jest to metoda zastosowana w przedmiotowej dysertacji, przybliżyć należy jej pojęcie oraz stosowane nazewnictwo. Nie ma jednorodności co do stosowanej nazwy dla określenia tej metody. Jest ona określana również jako „metoda logiczno-językowa”, „metoda formalno-dogmatyczna”, „metoda dogmatyczno-egzegetyczna”, „metoda egzegezy”, „metoda

---

²¹ E. Nowak, K. Głowiński, *Teoretyczne...*, s. 115

²² Tamże, s.136-146 za A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej* [w:] R. Wroczyński, T. Pilch (red.), *Metodologia pedagogiki społecznej*, Wrocław 1974

²³ E. Nowak, K. Głowiński, *Teoretyczne metody...*, s. 136-146

²⁴ D. van Kędzierski, *Metodologia i paradygmat polskich szczegółowych nauk prawnych*, *Transformacje prawa prywatnego*, 3/2018 ISSN 1641-1609, s. 9-13

dogmatyczno-indukcyjna”, „metoda dogmatyczno-analityczna”, „metoda prawno-analityczna”.

Jak wynika z powyższego, metoda dogmatyczno-prawna została określona w analizowanych recenzjach na wiele sposobów, co może wynikać z braku opisu stosowanych metod badawczych przez doktorantów albo ich pobieżnego lub nieklarownego opisu. Przykładowo wskazuje się, że określenie metody dogmatycznej jako „metody prawno-analitycznej” może generować pytania o różnice pomiędzy metodą dogmatyczną a analityczną.²⁵

W niniejszej dysertacji zastosowano różne metody badawcze, tak, aby się wzajemnie uzupełniały i pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na przedstawione problemy i hipotezy badawcze. Dokonanie wyboru metody badawczej zdeterminowane jest według B. Hołysta nie tylko czynnikami natury naukowej, ale także pozanaukowej, takimi jak środki finansowe i czas.²⁶ Wybrano następujące metody badawcze: dogmatyczna, historyczna, empiryczna, statystyczna, analityczna, analiza piśmiennictwa, analiza orzecznictwa. Wskazać również należy, że w niniejszej dysertacji zastosowano również techniki badawcze takie jak ankietowanie, wywiad, badanie dokumentów, obserwacja. Za narzędzia badawcze przede wszystkim służyły kwestionariusze ankiet i arkusz obserwacyjny w początkowej fazie badań. W tym miejscu, jako że pojęcie metody badawczej zostało przybliżone powyżej, wskazać należy znaczenie techniki badawczej i narzędzia badawczego. Jako technikę badań rozumie się czynności praktyczne uregulowane wypracowanymi dyrektywami, które pozwalają na otrzymanie sprawdzonych informacji, faktów lub opinii. Według niektórych przedstawicieli doktryny są one podporządkowane metodom badawczym i stanowią konkretyzację prowadzonych badań. Określona metoda badań może składać się nawet z kilku technik badawczych.²⁷ Realizacja technik badawczych następuje przy doborze określonych narzędzi

---

²⁵ Tamże

²⁶ B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2001, s. 89

²⁷ E. Nowak, K. Głowiński, *Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych*, *Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej* nr 2(6), s. 136-146, [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)-s136-146/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)-s136-146.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-146/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-146.pdf) (20.06.2021) za A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] R. Wroczyński, T. Pilch (red.), *Metodologia pedagogiki społecznej*, Wrocław 1974

badawczych. Celem odróżnienia techniki badawczej od narzędzi badawczych wskazać należy, że techniką badawczą jest określona czynność, działanie, natomiast narzędzia badawcze to przedmioty, które służą gromadzeniu informacji (np. ankieta czy arkusz obserwacyjny). Zasygnalizowanie różnic między pojęciami jest istotne z tego względu, że wiele pozycji literatury błędnie je rozróżnia, nazywając niekiedy techniki badawcze narzędziami badawczymi i odwrotnie.²⁸

Poniżej przybliżone zostanie znaczenie poszczególnych metod, technik i narzędzi badawczych zastosowanych w niniejszej dysertacji.

W zakresie metody dogmatycznej zauważyć należy brak spójności nie tylko co do nazwy tej metody, ale również co do jej pojęcia. Zarówno w przeprowadzonych i wyżej przedstawionych badaniach, jak i w doktrynie nie ma jedności co do rozumienia zakresu tej metody. Niekiedy wskazuje się, że przedmiotem metody dogmatycznej są jedynie przepisy prawa, a niekiedy, że w zakres analizy wchodzi także orzeczenia i literatura. Pojawiają się także poglądy, że jest to analiza przepisów prawa z uwzględnieniem poglądów doktryny i orzecznictwa.²⁹ Chaos terminologiczny oraz brak jedności co do rozumienia zakresu przedmiotu badań danej metody wynika z niedopracowanej metodologii dogmatyki prawniczej, która właściwa jest nie tylko dla polskiego prawoznawstwa, ale również holenderskiego czy szwedzkiego. Z tego powodu metodę dogmatyczną określa się jako „metodologiczne pole minowe” lub „czarną skrzynkę”.³⁰

W doktrynie wskazuje się, że metoda dogmatyczna pozwala ujawnić logiczne powiązania niezależnie od różnych zjawisk społecznych, gospodarczych, politycznych czy kulturowych. Za pomocą metody dogmatycznej analizie poddaje się przepisy prawa takimi jakie są „w najczystszej postaci”, uwzględniając przy tym m.in. określony aparat pojęciowy czy techniki prawne.³¹ Jako że badania dotyczą problemów związanych z przestępstwami niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela, stypizowanymi odpowiednio w art. 300 §1 i §2 kk, w znacznej części niniejszej pracy badawczej została zastosowana właśnie metoda dogmatyczna jako analiza tekstu prawnego

---

²⁸ Tamże

²⁹ D. van Kędzierski, *Metodologia...*, Transformacje prawa prywatnego, 3/2018 ISSN 1641-1609, s. 13-14

³⁰ Tamże, s. 15 za J.M. Smiths, *What is Legal Doctrine? On the Aims and Methods of Legal-Dogmatic Research*, Maastricht European Private Law Institute Working Paper No. 2015/06, s. 13

³¹ A.V. Petrov, A.V. Zyranov, *Formal-Dogmatic approach in legal science in present conditions*, Journal of Siberian Federal University, Humanities & Social Sciences 6 (2018 11), s. 968-973, <https://pdfs.semanticscholar.org/4dea/9fd2615f88730728eed6cb05bc0e9fed65fc.pdf> (20.06.2021)

przy zastosowaniu reguł logiki. Zastosowanie tej metody badawczej wynika z konieczności analizy obowiązującego stanu prawnego w zakresie stawianych hipotez i problemów badawczych.

Niezbędne w przedmiotowych badaniach było także zastosowanie metody historycznej. Już w trakcie prac Komisji Kodyfikacyjnej, powołanej po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r., zwrócono uwagę na istotę przestępstw przeciwko wierzycielom i wpływ czynników społecznych, politycznych i gospodarczych na przestępstwa. Co więcej, przestępstwa przeciwko wierzycielom zostały unormowane w art. 273-285 Kodeksu karnego z 1932 r., a w tej grupie znajdowały się również odpowiedniki przestępstw art. 300 §1 i §2 kk. Nie bez znaczenia jest również fakt, że Kodeks karny z 1932 r. obowiązywał aż do 1970 r., a wiele poglądów doktryny, jak i orzeczenia sądów odwołują się do ww. okresu i odpowiedników przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk właśnie z ww. i nieobowiązującego już kodeksu. Kolejne regulacje również zawierały odpowiedniki przestępstw przeciwko wierzycielom z art. 300 kk. Co prawda, kk z 1969 r. w sposób „ubogi” zapewniał ochronę wierzycieli, ale wśród przepisów, a dokładniej w art. 258, przewidziano przestępstwo udaremniania egzekucji. Z kolei ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego miała na celu wypełnienie luki powstałej na tle procesu transformacji w związku z czym poświęcono w niej więcej uwagi przestępczości przeciwko wierzycielom – zachowania polegające na utrudnianiu lub udaremnianiu zaspokojenia wierzycieli penalizowały art. 6 i 7 uoog. Zastosowanie metody historycznej jest również kluczowe w niniejszej dysertacji z uwagi na to, że analiza regulacji dotyczących przestępczości przeciwko wierzycielom ukazuje również zależność treści obowiązujących przepisów od aktualnych uwarunkowań politycznych, społecznych i gospodarczych. Powyższe jest również istotne w kontekście zdarzeń z ostatnich kilku miesięcy, a mianowicie ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii związanego z wirusem SARS-COV-2 i jej wpływu na gospodarkę, społeczeństwo i w konsekwencji przestępczość przeciwko wierzycielom.

W przedmiotowej pracy zastosowano również metodę analizy piśmiennictwa. Poprzez analizę piśmiennictwa wykazuje się celowość, oryginalność i nowe ujęcie problemu badawczego. Tylko poprzez analizę i ocenę dotychczasowej literatury można wywnioskować na ile badany problem cechuje się oryginalnością w stosunku do dotychczas powstałych

opracowań naukowych.³² W wyniku zastosowania metody analizy piśmiennictwa możliwe było wyciągnięcie wniosków co do dotychczasowych problemów związanych z wykładnią przepisów dotyczących przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela.

Do przeprowadzenia badań wykorzystano także metodę polegającą na analizie orzecznictwa. Bez poznania linii orzekania sądów, w szczególności Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, nie byłoby możliwe wywnioskowanie jak w praktyce stosowane są przepisy dotyczące przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk. Analiza orzecznictwa pozwoliła także na porównanie poglądów przedstawicieli doktryny co do poszczególnych znamion przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela z faktycznym stosowaniem przepisów prawa przez sądy.

Jako technikę badawczą zastosowaną w niniejszej dysertacji wskazać należy – jako że jest ona wyróżniona przez doktrynę jako jedna z technik badawczych³³ – obserwację. Obserwacja przewiduje nawiązanie kontaktu z określoną zbiorowością, prowadzenie takiej obserwacji według zapotrzebowania danych, a także sporządzenie protokołu. Technikę tę wskazać należy jedynie na marginesie, ponieważ obserwacja w przedmiotowej dysertacji stanowiła dla autorki badania asumpt do stworzenia szczegółowej ankiety skierowanej do przedsiębiorców, którzy ocenić mieli wpływ epidemii koronawirusa SARS-COV-2 na ich działalność gospodarczą. W konsekwencji, między innymi powyższe, ukierunkowało niniejszy przedmiot badań na odniesienie wpływu sytuacji epidemiologicznej na przestępczość przeciwko wierzycielom. Zaznaczyć należy, że po ogłoszeniu w dniu 14 marca 2020 r. stanu epidemii na terenie Rzeczypospolitej Polskiej autorka niniejszego opracowania zaczęła prowadzić obserwacje na osobach zatrudnionych i przedsiębiorcach dotyczące obniżenia wynagrodzeń / przychodów.

W wyniku dokonanej ww. obserwacji w zakresie faktu spadku przychodów wśród osób zatrudnionych i przedsiębiorców zauważono, że wśród osób, które podlegały obserwacji (ok. 50 osób) znaczna większość odczuła negatywny wpływ ogłoszenia stanu epidemii, która spowodowała pogorszenie ich sytuacji finansowej. Jako że obserwacja odbywała się głównie wśród podmiotów, z którymi autorka dysertacji pozostaje w relacjach prywatnych i

---

³² J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 72-73

³³ Tamże, s. 74-75

zawodowych, w celu uwiarygodnienia wyników autorka przedmiotowej pracy zastosowano również technikę ankietowania oraz technikę statystyczną.

Technika ankietowania polega na pisemnym udzieleniu odpowiedzi na spójny zestaw pytań dotyczący szczegółowego problemu badawczego.³⁴ Autorka niniejszej pracy tworząc ankietę wzięła pod uwagę celowość badań, odpowiednią formę i treść pytań oraz przekazała jasne instrukcje dla osób ankietowanych co do sposobu wypełnienia anonimowych ankiet. Jedną z ankiet skierowaną była przede wszystkim do przedsiębiorców jako podmiotów, które faktycznie mogły odczuć wpływ epidemii koronawirusa na ich działalność gospodarczą oraz osiąganą przychody. Podmioty te zostały uznane za najlepsze źródło wiedzy pozwalające na znalezienie odpowiedzi na pytanie czy po ogłoszeniu epidemii przedsiębiorcy mieli jakiegokolwiek trudności z dochodzeniem swoich wierzytelności lub czy epidemia wpłynęła negatywnie na prowadzoną przez nią działalność gospodarczą, powodując m.in. spadek przychodów. Jako że pandemia koronawirusa jest zdarzeniem niespodziewanym i takim, które wystąpiło w niedalekiej przeszłości, przedsiębiorców należy uznać jako źródło różnorodnych doświadczeń w zakresie stosunków zobowiązaniowych w czasach epidemii, a ich opinie jako wstęp do pogłębionych badań mających na celu potwierdzenie hipotez niniejszej dysertacji.

Technika ankietowania została przeprowadzona także w stosunku do prokuratorów i sędziów. Założenie badań przewidywało przeprowadzenie badania ankietowego także wśród funkcjonariuszy Policji, jednakże odmówiono zgody na przeprowadzenie takiego badania. Podnieść jednak należy, że próba badawcza w odniesieniu do prokuratorów jest na tyle znaczna, że przeprowadzenie badania ankietowego pozwoliło na analizę praktycznych problemów związanych z przestępstwem niezaspokojenia roszczeń wierzyciela oraz egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela oraz wyciągnięcie w tym zakresie odpowiednich wniosków i postulatów *de lege ferenda*. Co więcej, przeprowadzone badanie ankietowe potwierdziło, że część prokuratorów zajmujących się sprawami gospodarczymi zauważyło, że epidemia koronawirusa może wpłynąć na przestępczość w odniesieniu do czynów zabronionych stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk, w szczególności z powodu złej sytuacji ekonomicznej podmiotów stosunków zobowiązaniowych, prowadzącej do ich niewypłacalności. W ocenie autorki niniejszej dysertacji trafnie dokonano wyboru respondentów ankiety, ponieważ są to osoby mające zazwyczaj dużą praktykę i codzienną styczność z przestępstwami gospodarczymi, dlatego stanowią nieocenione źródło informacji.

---

³⁴ Tamże, s. 86

Dodatkowo wskazać należy, że z jednym z prokuratorów przeprowadzono pogłębiony wywiad ekspercki, który pozwolił na szczegółowe przybliżenie praktycznych problemów i poznanie stanowiska co do niektórych kwestii z zakresu przestępstw z art. 300 kk.

Technika statystyczna wykorzystywana jest do gromadzenia oraz porządkowania faktów odnoszących się do określonego systemu, zjawiska czy procesu. W trakcie badań statystycznych wyciąga się wnioski dla określonych zbiorów elementów statystycznych. W takiej metodzie poszukuje się średnich lub odchyleń w uporządkowanym zbiorze lub uzyskuje się korelacje między określonymi badanymi zbiorami i ich poszczególnymi cechami.³⁵ Autorka dysertacji, w celu zastosowania techniki statystycznej zwróciła się z wnioskami o udostępnienie danych do Komendy Głównej Policji, prokuratur, Ministerstwa Sprawiedliwości (w zakresie danych dotyczących przestępstw z art. 300 kk oraz postępowań egzekucyjnych). Uzyskane dane pozwoliły na określenie za poszczególne lata (z uwzględnieniem ostatnich lat) odnośnie do art. 300 §1 i §2 kk m.in. liczby przestępstw, liczby prawomocnie skazanych, liczby postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych i przestępstw wykrytych, wskaźników wykrycia przestępstw, liczby postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia, liczby podejrzanych z aktem oskarżenia, a także liczby postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia z podziałem na jednostkę rejestrującą Policji. Uzyskane dane z prokuratur pozwoliły nadto na analizę sposobu zakończenia postępowań z art. 300 §1 i §2 kk, a dane z Ministerstwa Sprawiedliwości na analizę liczby prawomocnie skazanych oraz wybór przez organy środków reakcji prawnokarnej.

Na marginesie dodać należy, że autorka niniejszej dysertacji uzyskała również dostęp do akt sądowych dotyczących przestępstw z art. 300 kk, celem przeprowadzenia badań jakościowych dotyczących wpływu zmiany nazwy rozdziału XXXI kk w orzekanych sprawach. Zwrócić jednak należy uwagę, że wobec trwającej epidemii, część sądów odmówiła wydania zgody na dostęp do akt. Podnieść również należy, że zmiana rozdziału nastąpiła stosunkowo niedawno (2019 r.), stąd też sprawy, do których uzyskano dostęp a wszczęte po zmianie nazwy rozdziału były jeszcze nieprawomocnie zakończone. Z tego względu odstąpiono od analizy *case studies* w ww. zakresie, a pytania dotyczące oceny zmiany nazwy rozdziału XXXVI kk umieszczono w ankiecie skierowanej do prokuratorów i sędziów.

Na marginesie dodać należy, że na dzień aktualizacji niniejszej pracy tj. 25 lutego 2022 nie można nie wspomnieć o znaczeniu agresji Rosji na Ukrainę, która nastąpiła w nocy 24

---

³⁵ Tamże, s. 74-75

lutego 2022 r. W tym kontekście trzeba podkreślić, że wystąpienie epidemii wirusa SARS-COV-2 to jedynie etap szerszego problemu jakim jest możliwość zachwiania gospodarki przez wszelkie czynniki, a jedynie jednym z nich jest epidemia. Wystąpienie wszelkich zdarzeń mających wpływ na funkcjonowanie gospodarki może mieć wpływ również na przestępczość gospodarczą, dlatego tak ważna jest zastosowanie różnych metod badawczych pozwalających na wyciągnięcie wniosków co do aktualnych problemów związanych z obowiązywaniem danych regulacji i dostosowanie ich do aktualnych realiów, w tym sytuacji gospodarczej.

1.4 Przebieg badań oraz układ pracy

Autorka niniejszej dysertacji przyznaje, że problem badawczy nawiązujący do epidemii koronawirusa nie powstał od samego początku badań. Znamiona art. 300 §1 i §2 kk oraz konieczność odwoływania się do prawa cywilnego od lat budziły wiele wątpliwości w doktrynie, dlatego pierwotny problem badawczy związany był przede wszystkim z tymi zagadnieniami. Rozpoznanie kolejnego problemu związanego z wpływem epidemii koronawirusa na przestępczość na szkodę wierzycieli nastąpiło już na dość zaawansowanym etapie prac. Jak się jednak okazało, dokonana w pierwszej kolejności analiza dogmatyczna art. 300 §1 i §2 kk, przy zastosowaniu również metody analizy piśmiennictwa i orzecznictwa, a także zapoznanie się z zagadnieniami dotyczącymi przestępczości gospodarczej pozwoliły na dokładne poznanie aktualnego stanu prawnego i różnych stanowisk przedstawicieli doktryny oraz praktyki sędziów w zakresie rozumienia przepisów z art. 300 §1 i §2 kk oraz ogólnej problematyki prawa karnego gospodarczego. Dzięki temu etapowi pracy oraz dokonanej w następnej kolejności analizie przepisów Kodeksu karnego z 1932 r., Kodeksu karnego z 1969 r., a także ustawy z 12.10.1994 r o ochronie obrotu gospodarczego w zakresie przestępstw na szkodę wierzycieli, autorka miała stan wiedzy pozwalający na zgłębienie tej problematyki w taki sposób, aby prowadzone badania stanowiły oryginalne rozwiązanie problemu. Zauważone zostało, że na przestępczość przeciwko wierzycielom istotny wpływ ma sytuacja gospodarcza i ekonomiczna państwa, a w konsekwencji sytuacja ekonomiczna podmiotów będących stronami stosunków zobowiązaniowych, w tym przedsiębiorców.

Wobec niespodziewanej globalnej pandemii koronawirusa, która – jak się określa w literaturze – „wstrząsnęła Światem”,³⁶ powstało wiele publikacji dotyczących wpływu

---

³⁶ S. Žižek, *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*, Polity Press 2020

epidemii na takie sfery jak np. technologia³⁷ czy zdrowie psychiczne.³⁸ W Polsce brakuje jednak badań dotyczących wpływu powstałej sytuacji epidemiologicznej na przestępstwa na szkodę wierzycieli w zakresie niezaspokojenia i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela. Autorka dysertacji, dokonując obserwacji otoczenia po ogłoszeniu w Polsce stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie epidemii, zauważyła coraz trudniejszą sytuację finansową przedsiębiorców i innych podmiotów stosunków zobowiązaniowych. Brak spłaty zobowiązań przez dłużników powodował utratę płynności wierzycieli i często opóźnienie w spełnianiu ich zobowiązań. Powyższe spowodowało rozpoczęcie analizy nad wprowadzanymi po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie epidemii, przepisami mogącymi mieć wpływ na niewypłacalność podmiotów, a w konsekwencji przestępstwa stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk.

Powyższy etap został równolegle wspomagany badaniami empirycznymi w zakresie przestępstw niezaspokojenia i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela, w tym również wpływu epidemii koronawirusa na te przestępstwa. Na istotę badań empirycznych zwracał uwagę m.in. B. Hołyst, który twierdził, że powinny one być wykorzystywane we wszystkich dziedzinach życia, ponieważ przyczyniają się one do zwalczania patologii społecznych.³⁹ W związku z powyższym zwrócono się z wnioskami do Komendy Głównej, Ministerstwa Sprawiedliwości Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Departamentu Strategii i Funduszy Europejskich o udostępnienie informacji publicznej, która miała ukazać rzeczywistą skalę problemu przestępczości na szkodę wierzycieli ze szczególnym uwzględnieniem ostatnich lat. Autorka niniejszej dysertacji przeanalizowała również dane udostępnione przez określone jednostki prokuratur i sądy. Uzyskano także dane dotyczące ewidencji spraw z czynności komornika oraz czynności komornika za lata 2015-2020 i dokonano analizy dostępnych danych dotyczących postępowań upadłościowych oraz restrukturyzacyjnych w ostatnich latach.

---

³⁷ G. George, K. R. Lakhani, P. Puranam, *What has changed? The impact of Covid pandemic on the technology and innovation management research agenda*, Journal of Management Studies, , Research Collection Lee Kong Chian School Of Business, 57 (8), 2020, s. 1754-1758, https://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/6595 (28.07.2021)

³⁸ D. Banerjee, P. Bhattacharya, *"Pandemonium of the pandemic": Impact of COVID-19 in India, focus on mental health*, Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 12(6), 2020, s. 588–592, <https://doi.org/10.1037/tra0000799> (28.07.2021)

³⁹ B. Hołyst, *Kryminologia wobec nowych zjawisk i współczesnych metod przestępczych* [w:] *Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości*, Niemiecko-Polskie Kolokwium Prawa Karnego, Białystok/Rajgród 12-17 września 1995, Białystok 1997, s. 267-268

Zastosowanie wybranych metod, technik i narzędzi badawczych pozwoliło na opisanie problemu badawczego, weryfikację postawionych hipotez oraz zaproponowanie określonych rozwiązań.

Niniejsza dysertacja składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów oraz zakończenia. W rozdziale pierwszym wskazano przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy, metody, techniki oraz narzędzia badań, a także przebieg badań oraz organizację pracy. W rozdziale tym przedstawiono również charakterystykę fenomenologicznej analizy przepisów prawa, która częściowo uzasadnia wybór tytułu niniejszej pracy badawczej. Rozdział drugi zawiera zagadnienia wstępne dotyczące ogólnej charakterystyki przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, w tym przestępstw przeciwko wierzycielom, wpływu warunków ekonomicznych na przestępczość gospodarczą, wpływu epidemii koronawirusa na przestępczość w innych krajach, a także porusza tematykę zasady subsydiarności prawa karnego w zakresie ww. przestępstw i fenomenu przestępstw gospodarczych. W rozdziale trzecim zastosowano metodę historyczną, dzięki której dokonano analizy nieobowiązujących już aktów prawnych w zakresie odnoszącym się do przestępstw na szkodę wierzycieli oraz wskazano przepisy będące odpowiednikami przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk. Z kolei rozdział czwarty zawiera analizę znamion przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk. Opisany został przedmiot ochrony, podmiot czynu zabronionego, strona podmiotowa i przedmiotowa czynu, przesłanka udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela, kwestia zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością. W rozdziale tym zawarto również opis kar i innych środków reakcji prawnokarnej. Dodatkowo, w rozdziale tym znaleźć można analizę dotyczącą odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za przestępstwa będące przedmiotem niniejszego badania. Z kolei rozdziały piąty i szósty zawierają w znacznej części kwestie praktyczne i opisują wyniki przeprowadzonych badań empirycznych. W rozdziale piątym przedstawiono wyniki analizy dotyczącej uzyskanych danych z prokuratur, Komendy Głównej Policji czy Ministerstwa Sprawiedliwości. Rozdział ten porusza także kwestie rejestru dłużników – począwszy od Rejestru Dłużników Niewypłacalnych, Centralnego Rejestru Restrukturyzacji i Upadłości aż po Krajowy Rejestr Zadłużonych. Rozdział szósty poświęcony został zagadnieniom związanym z pandemią wirusa SARS-COV-2 oraz jej skutkami na badane przestępstwa na szkodę wierzycieli. W rozdziale tym przeanalizowano przykładowe regulacje, które mogą mieć wpływ na niewypłacalność dłużników oraz przedstawiono wyniki badania przeprowadzonego wśród przedsiębiorców. Zaproponowano również wprowadzenie odpowiednio zmodyfikowanej i dostosowanej do przestępczości przeciwko wierzycielom,

regulacji „*Know your Client*” przed nawiązaniem stosunków zobowiązaniowych, która stosowana jest przez podmioty zobowiązane na podstawie ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.⁴⁰ Powyższe rozdziały uwieńczone są zakończeniem zawierającym wnioski oraz postulaty *de lege ferenda*.

Na marginesie zaznaczyć należy, że w przedmiotowej dysertacji zrezygnowano z osobnego rozdziału komparatystycznego z uwagi na to, że – jak trafnie wskazuje R. Zawłocki – analiza przestępstw przeciwko wierzycielom wymagałaby przeprowadzenia wnikliwych badań nie tylko na gruncie obcego prawa karnego, ale również prawa cywilnego i gospodarczego.⁴¹ Konieczne przy tym byłoby także zbadanie dorobku doktryny i orzecznictwa z zakresu różnych gałęzi prawa, a następnie odniesienie tego do polskiego porządku prawnego, co przekraczałoby ramy przedmiotowej pracy. Podkreślić jednak należy, że niniejsza dysertacja zawiera w swojej treści odwołania do stanu faktycznego i prawnego w innych krajach w zakresie niektórych omawianych zagadnień.

---

⁴⁰ Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1132 z późn. zm.)

⁴¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Currenda sp. z o.o., Sopot 2007, s. 17

1.5 Fenomenologiczna analiza przepisów prawa

Wskazanie definicji fenomenologii byłoby zadaniem nadzwyczaj trudnym, ale również niezasadnym, ponieważ jeden z czołowych fenomenologów, a jednocześnie niemiecki prawnik – Adolf Reinach – w swoim wykładzie „O fenomenologii” wskazał na niewłaściwość takich działań. Bardziej stosowne jest przybliżenie ekwiwalentu ostensywnej definicji tj. wskazanie fenomenologicznego podejścia nastawienia, które mogą być stosowane do danych problemów.⁴² Nie jest także łatwe udzielenie odpowiedzi na pytanie „Co to jest fenomenologia?”. Próbę tę podjęto na V Konferencji Polskiego Towarzystwa Fenomenologicznego,⁴³ gdzie wybitny polski fenomenolog W. Stróżewski wskazał, że może wyłącznie zająć stanowisko w kwestii „co to jest fenomenolog”.⁴⁴ Pojęcie fenomenologii jest wieloznaczne, a w literaturze przedmiotu podkreśla się wręcz na niemożliwość usunięcia tej wieloznaczności.⁴⁵

W kontekście niniejszej pracy badawczej niecelowe jest także przybliżanie całej historii myśli fenomenologicznej ani szczegółowych poglądów poszczególnych przedstawicieli. Zasadne jednak jest przedstawienie pojęcia fenomenologii w odniesieniu do możliwości zastosowania go do analizy przepisów prawa, w tym prawa karnego. Aby jednak tego dokonać, autorka niniejszej dysertacji eksponuje elementarne założenia fenomenologii, minimalizując przy tym opis kwestii dotyczących zastosowania metody fenomenologicznej w badaniach prowadzonych przez filozofów.

Po raz pierwszy termin fenomenologia w kontekście filozoficznym, pojawia się w szkole Christiana Wolffa, a następnie u J. H. Lamberta, który użył pojęcia „fenomenologia” poprzez zatytułowanie nim rozdziału swojego dzieła z 1764 r. tj. „Neues Organon”.⁴⁶ Terminem tym posłużył się również Immanuel Kant jako określenie propedeutyki metafizyki,

---

⁴² M. Zimmerman-Pepol, *Teoria „aktów społecznych” Adolfa Reinecha jako zastosowanie metody fenomenologicznej w filozofii prawa*, [https://www.academia.edu/16117178/Teoria_aktów_społecznych_Adolfa_Reinacha_jako_zastosowanie_metody_fenomenologicznej_w_filozofii_prawa_\(23.01.2022\)](https://www.academia.edu/16117178/Teoria_aktów_społecznych_Adolfa_Reinacha_jako_zastosowanie_metody_fenomenologicznej_w_filozofii_prawa_(23.01.2022)) za A. Reinach, *O fenomenologii*, przeł. W. Żelaniec [w:] *Fenomenologia* (3), Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 2005, s. 117-137

⁴³ 26 listopada 2005 r.

⁴⁴ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa. Ontologia prawa w fenomenologii Adolfa Reinacha*, Warszawa 2009, s. 38

⁴⁵ S. Judycki, *Co to jest fenomenologia?*, *Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria* 1993 r. II, nr 1, s. 25 za K. Schumann, *Phanomenologie: eine begriffsgeschichtliche Reflexion* [w:] “Husserl Studies” 1984, t. 1, s. 31-68

⁴⁶ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa...*, s. 38; B. Paź, *O wielości metod w filozofii Wolffa*, *Acta Universitat Lodziensis, Folia Philosophica* 25, 2012, s. 25, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.hdl_11089_4568/c/2_Boguslaw_Paz_O_wielosci_metod_w_filozofii_Wolffa_s.17-58.pdf (24.01.2022)

a następnie na początku XIX w. Karl L. Reinhold tytułując swoje dzieło jako „Fenomenologia ducha George’a W.F. Hegla”.⁴⁷ W literaturze przedmiotu wskazuje się również, że fenomenologia jako metoda badania pojawiła się już u Platona czy Arystotelesa, z tym, że metoda ta była wówczas stosowana w sposób nieświadomy.⁴⁸

Przełomem w tym zakresie było opublikowanie przez W. Husserla w 1900 r. „Badań logicznych”. Dzieło to jest przełomowe w tym znaczeniu, że determinuje ono rozumienie fenomenologii dla badaczy z ośrodka monachijsko-getyńskiego (w tym wspomnianego A. Reinacha), a ww. W. Husserla często uznaje się za „ojca” fenomenologii. Kierunek ten zdeterminował nowy sposób patrzenia na rzeczywistość, analizowania struktury rzeczywistości, a także drogę rozwoju poznania ludzkiego.

Rozumienie fenomenologii może być następujące: po pierwsze jest to filozoficzna postawa myślowa i filozoficzna metoda pozwalająca dotrzeć do istoty przedmiotu, czyli „eidos”, a po drugie jest to metoda badawcza, która „ma stanowić fundament dla wszystkich pozostałych badań; ma je wszystkie poprzedzać; ma stanowić ich warunek”.⁴⁹ To drugie pojęcie specyficzne jest szczególnie dla W. Husserla, ponieważ rozwinięcie tej myśli odwołuje się również do wspomnianej poniżej redukcji transcendentalnej i zakłada że „tak rozumiana metoda nie może posługiwać się tylko wglądem w istotę przeżyć poznawczych, ale musi dokonać zredukowania wszystkiego, co transcendentne względem tych przeżyć i dopiero po przeprowadzeniu uzasadnienia obiektywności wolno nam rozpoznać badania, innych sfer, niż same te przeżycia. A zatem nie można orzec niczego o bycie poza świadomością, dopóki jej samej nie podda się krytyce”.

Istotne jednak w odniesieniu do niniejszej pracy badawczej jest to, że metoda analizy fenomenologicznej nie ma zastosowania wyłącznie w filozofii. Metoda ta sprawdza się na gruncie prawa, w tym prawa karnego, gdzie konieczne jest rozwiązywanie wielu warstwowych problemów.⁵⁰ Ponadto pojęcie metody analizy fenomenologicznej nie ma jednego znaczenia, co już zostało wyżej zasygnalizowane i co najmniej dwuznaczność wynika z rozłamu w kręgu fenomenologów po wydaniu „Badań logicznych” W. Husserla. Na skutek rozłamu powstała

---

⁴⁷ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa...*, s. 38 za J. Krooks, *Fenomenologia Edmunda Husserla, Aleksandra Pfändera, Maxa Schelera*, Warszawa 1992

⁴⁸ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa...*, s.20 za D. von Hildebrand, *Was ist philosophie?* [w:] J. Machnac, *Fenomenologia*, Kraków 1990, s. 118

⁴⁹ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa...*, s. 44-45

⁵⁰ T. Bekrycht, *Metoda analizy fenomenologicznej a prawoznawstwo*, PRINCIPIA XLVII-XLVIII (2007), s. 269-270

rdzenna fenomenologia manachijsko-getyńska, a także fenomenologia transcendentálna (Husserlowska).⁵¹ Podstawy dla obu kręgów są wspólne, a punkt wyjścia dla takich założeń stanowią właśnie „Badania logiczne” W. Husserla. To na ich gruncie powstał szczególny sens metody analizy fenomenologicznej. Metoda ta polega na stosowaniu „czystego”, niezafałszowanego opisu tego co dane w sposób pozwalający dotrzeć do istoty przedmiotu i tego co „a priori” w rozumieniu ujęcia fenomenologicznego. Stosowanie takiej metody jest wieloetapowe, ponieważ rozpoczyna się od dostrzeżenia problemu poprzez przenikanie do „rzeczowej treści poprzez gąszcz znaków i reguł”.⁵² Kolejny krok stanowi dokonanie opisu tego „co widzimy” w sposób niezafałszowany przez pojęciowo naleciałości, sposób „czysty”. Stosując taką metodę otrzymujemy rzeczywistość taką, jaka jest naprawdę – bez przeinaczania przez pojęcia czy słowa. Po odkryciu takiej rzeczywistości zostaje otwarta droga do uchwycenia jej istoty.⁵³

Powyższe założenia głosił wspomniany już wyżej A. Reinach, który opierał się na poglądach W. Husserla. Ten drugi jednak dokonał zmiany sensu swojej metody w ramach kolejnych dzieł, a zabieg metodologiczny, który zaczął stosować nazwał „redukcją transcendentálną”.⁵⁴ W przedmiotowej pracy pojęcie to zostanie jednak jedynie wspomniane ze względu na to, że deklaracje te zmierzają w kierunku teoriopoznawczym, ale z uwzględnieniem świadomości, które ma pierwszeństwo przed zagadnieniami ontologicznymi.⁵⁵ Gdyby pominąć te husserlowskie deklaracje to otrzymujemy określenie fenomenologii w ujęciu A. Reinacha. Fenomenologia jest wówczas „metodą, dzięki której odkrywamy systematyczność, która tkwi w rzeczach – owo „królestwo prawdy”, które nie jest beładnym chaosem, a panuje w nim jedność praw – a na metodę tę składa się źródłowa naoczność, czysty opis i ideacja, która prowadzi do uobecnienia istoty przedmiotu – a to wszystko bez konieczności redukowania rzeczywistości do aktów jej przeżywania”.⁵⁶ Jak wskazuje się w literaturze przedmiotu takie rozumienie rdzennej fenomenologii w ujęciu A.

---

⁵¹ T. Bekrycht, *Metoda analizy fenomenologicznej a prawoznawstwo*, PRINCIPIA XLVII-XLVIII (2007), s. 270, za H. Conrad-Martius, „*Fenomenologia transcendentálna i ontologiczna*” [w:] J. Machnac (red), *Fenomenologia*, Kraków 1990, s. 63

⁵² T. Bekrycht, *Metoda analizy fenomenologicznej a prawoznawstwo*, PRINCIPIA XLVII-XLVIII (2007), s. 271 za A. Reinach, „*Co to jest fenomenologia*” [w:] J. Machnac (red.), *Fenomenologia*, Kraków 1990, s. 46

⁵³ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa...*, s. 59

⁵⁴ Tamże, s. 62

⁵⁵ „badanie na gruncie filozoficznym ma dotyczyć tylko przeżyć świadomych (a dokładnie poznawczych) i wtedy bądź przedmioty inne niż same te przeżycia poznawcze musiałyby pozostawać poza sferą zainteresowania (...)” - T. Bekrycht, *Metoda analizy fenomenologicznej a...*, s. 271-272

⁵⁶ T. Bekrycht, *Aprioryczność prawa...*, s. 64

Reinacha zostało zapomniane właśnie na rzecz bogato opracowanej w fenomenologii transcendentalnej W. Husserla.⁵⁷

Konkludując, fenomenologię można ująć dwojako. Pierwsze ujęcie stanowi, że jest to filozoficzna postawa myślowa i filozoficzna metoda pozwalająca dotrzeć do istoty przedmiotu, czyli „eidos”. Drugie natomiast, że jest to metoda badawcza, która „ma stanowić fundament dla wszystkich pozostałych badań; ma je wszystkie poprzedzać; ma stanowić ich warunek”.⁵⁸ Rozwinięcie drugiego ujęcia odwołuje się to wspomnianej wyżej redukcji transcendentalnej i zakłada że „tak rozumiana metoda nie może posługiwać się tylko wglądem w istotę przeżyć poznawczych, ale musi dokonać zredukowania wszystkiego, co transcendentne względem tych przeżyć i dopiero po przeprowadzeniu uzasadnienia obiektywności wolno nam rozpoznać badania, innych sfer, niż same te przeżycia. A zatem nie można orzec niczego o bycie poza świadomością, dopóki jej samej nie podda się krytyce”. Jest ono specyficzne dla W. Husserla, jednak na potrzeby niniejszej pracy badawczej pojęciu analizy fenomenologicznej rozumiane będzie w tym pierwszym, „reinachowskim” ujęciu.⁵⁹ Taka metoda pozwala na przebadanie znacznej liczby niuansów zagadnień dotyczących przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk.

Możliwość zastosowania metody fenomenologicznej w dziedzinie prawa wskazano wprost w literaturze przedmiotu: „można powiedzieć, że nie ma takiego obszaru w dziedzinie prawa, gdzie nie mogłaby się ona [MS: metoda fenomenologiczna] pojawić i przynieść korzyści poznawczych. Przebadać zatem możemy sens (istotę) każdej instytucji, sens (istotę) każdego możliwego przepisu prawa pozytywnego”.⁶⁰ Taka analiza może zostać dokonana z różnych punktów widzenia – zarówno samego prawa pozytywnego, jak i np. aberracji rozwiązań prawodawcy, skutkujących ujemną oceną.

Trzeba mieć jednak na względzie, że ujęcie fenomenologiczne jest jedynie jedną z metod zastosowanych w niniejszej pracy badawczej. Taka metoda pozwala na ujęcie kwestii jedynie na poziomie idei, a nie faktyczności, a sfera prawa jest często nastawiona na praktyczność. Z tego względu niniejsze badania odnoszące się do badania przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela z art. 300 §1 kk i egzekucyjnego niezaspokojenia

---

⁵⁷ Tamże, s. 65

⁵⁸ Tamże, s. 44-45

⁵⁹ W literaturze przedmiotu wskazuje się, że w odniesieniu właśnie do myśli A. Reinacha często określana jest fenomenologia prawa – zob. M. Gołębiwska, *Transcendentny horyzont wartości w fenomenologii prawa Simone Goyard-Fabre*, Filo-Sofija, nr 33 (2016/2), s. 45-58

⁶⁰ T. Bekrycht, *Metoda analizy fenomenologicznej a...*, s. 276

roszczeń z art. 300 §2 kk poruszają nie tylko kwestie ujęcia tych przestępstw takimi, jakimi się jawią na poziomie idei, ale poszerzone są również o kwestie praktyczne. Dopiero taka analiza pozwoliła w przedmiotowej pracy badawczej na opracowanie problemu stanowiącego rozwiązanie oryginalne.

2. ZAGADNIENIA WSTĘPNE

2.1 Ogólna charakterystyka przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu

Przepisy art. 300-302 kk, dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom i umiejscowione w rozdziale XXXVI kk, zaliczane są do szczególnej kategorii tj. kodeksowych przestępstw gospodarczych.⁶¹ Szczególny charakter tych przepisów wynika z faktu, że ich zakres determinowany jest zarówno przez normy prawa karnego, ale także cywilnego.⁶² W celu zrozumienia tej kategorii przestępstw poniżej przybliżone zostaną podstawowe pojęcia – niezbędne również do pełniejszej analizy art. 300 §1 i §2 kk – których niejednolite rozumienie prowadzi niejednokrotnie do nieporozumień.⁶³

W pierwszej kolejności wskazać należy, że prawo karne gospodarcze stanowi część prawa karnego materialnego. Wyodrębnienie prawa karnego gospodarczego jako osobnej gałęzi prawa możliwe byłoby w przypadku dokonania systematyzacji lub typologii, której podstawę stanowiłaby określona cecha. Jak wskazuje się w doktrynie, wyróżnienie takiej cechy nie jest jednak możliwe.⁶⁴ Odróżnić bowiem trzeba postrzeganie prawa karnego gospodarczego jako osobnej gałęzi prawa oraz dostrzegania w nim specyfiki przejawiającej się w kryminalizowaniu patologii społecznych. Z tego też względu przyjmuje się, że prawo karne gospodarcze stanowi wyodrębniony dział prawa karnego materialnego. Z uwagi na powyższe do prawa karnego gospodarczego znajdują zastosowanie funkcje i zasady przynależne prawu karnemu materialnemu,⁶⁵ nie wyłączając wykładni przepisów.⁶⁶

W doktrynie podjęto próbę zdefiniowania prawa karnego gospodarczego jako grupy przepisów rangi ustawowej, będących częścią prawa karnego materialnego, a z których to wynikają normy kryminalizujące zachowanie gospodarcze, które nie są społecznie pożądane. Z tak skonstruowanej definicji wynika, że obrót gospodarczy stanowi przedmiot ochrony przestępstw gospodarczych.⁶⁷ Przyjmuje się również, że prawo karne gospodarcze obejmuje

---

⁶¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa Karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko mieniu i przestępstwa gospodarcze*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 615

⁶² A. Flak, K. Szołtysik, *Rozważania na temat podmiotów odpowiedzialności karnej za przestępstw udaremniania egzekucji na szkodę wierzyciela – część I*, PPE rok 2017 numer 1, Legalis, (20.07.2018)

⁶³ S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze, przestępstwa gospodarcze, przestępczość gospodarcza – ujęcia definitywne* [w:] *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Oficyna, Lex (16.06.2018) za O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997, s. 5

⁶⁴ S. Żółtek, *Prawo karne...*; A. Bator, *Czy istnieje prawo gospodarcze?*, *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LV, zeszyt 1, 1993, s. 3

⁶⁵ S. Żółtek, *Prawo karne...*

⁶⁶ J. Skorupka, *Prawo karne gospodarcze. Zarys wykładu*, Wydanie II, Lexis Nexis, Warszawa 2007, s. 16

⁶⁷ S. Żółtek, *Prawo karne...*

swym zakresie przepisy, które chronią ponadindywidualne interesy uczestników obrotu gospodarczego (składa się na to uczestnictwo w obrocie, wytwarzanie oraz dystrybucja dóbr). Wyodrębnienie przepisów należących do prawa karnego gospodarczego podyktowane jest ich budową, funkcją oraz stosunkiem do przepisów z innych gałęzi.⁶⁸ Pojęcia prawa karnego gospodarczego definiowane jest również jako zbiór przepisów określających typy czynów zabronionych i podstawy karania za przestępstwa gospodarcze⁶⁹ czy też regulacje penalizujące zachowania gospodarczo szkodliwe.⁷⁰

Odróżnienia wymaga pojęcie prawa karnego gospodarczego znajdującego odzwierciedlenie w płaszczyźnie jurystycznej od przestępstwa gospodarczego i przestępczości gospodarczej. Trudne jest jednak stworzenie jednej definicji przestępczości gospodarczej, co wynika z wielości form takich przestępstw w sferze gospodarowania. W efekcie w doktrynie stworzono wiele konkurujących ze sobą definicji, przy czym każda podkreśla inny element. Próby stworzenia jednolitej definicji przestępczości gospodarczej trwają już od lat '30 ubiegłego wieku, jednak do tej pory okazały się bezskuteczne mimo powszechnego posługiwania się tym pojęciem. Na brak konsensu w tej sprawie wpływa również postęp technologiczny, wydawanie coraz to nowych aktów prawnych, większy stopień skomplikowania przestępczości gospodarczej w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym. Według niektórych przedstawicieli doktryny stworzone definicje często tracą na aktualności i okazują się mało przydatne. Posiadają jednak podstawową zaletę, a mianowicie pozwalają przybliżyć społeczeństwu istotę zjawiska przestępczości gospodarczej.⁷¹ Nie wszyscy jednak zgadzają się z bezużytecznością powstałych definicji. Zauważyć należy, że mimo wszystko pełnią one rolę w stanowieniu i stosowaniu prawa, ponieważ zawierają najważniejsze elementy takie jak opis, systematyzację i wykładnię ich norm w znaczeniu *sensu largo*.⁷²

Pośrednio w wyniku wielkiego kryzysu gospodarczego na przełomie lat '20 i '30 ubiegłego wieku pojawiły się terminy przestępczości gospodarczej i prawa karnego gospodarczego. W prawie kontynentalnym i anglosaskim funkcjonowały dwie odrębne koncepcje – podmiotowa i przedmiotowa. Koncepcja podmiotowa została wprowadzona przez

---

⁶⁸ J. Skorupka, *Prawo karne...*, s. 15

⁶⁹ Tamże, s. 16 za O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 130

⁷⁰ E.-J. Lampe, *Ogólne problem prawa karnego gospodarczego*, Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Rok L, zeszyt 3, s. 113

⁷¹ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska, zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, red. P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański, wyd. 1, 2018, Legalis (7.01.2021) za A. Mucha, *Struktura przestępstwa gospodarczego oraz okoliczności wyłączające bezprawność czynu w prawie karnym gospodarczym*, Warszawa 2013, s. 81

⁷² D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*

E. Sutherlanda w prawie amerykańskim i następnie rozwijana była w krajach anglosaskich. E. Sutherland wprowadził pojęcie „white-collar-crime”, inaczej „przestępstwa białych kołnierzyków”,⁷³ a w ujęciu słownikowym – przestępstwa urzędnicze.⁷⁴ „White collar crime” rozumiane jest jako naruszenie prawa karnego przez osobę z wyższej klasy społeczno-ekonomicznej w trakcie działalności zawodowej. Jak wskazuje się w doktrynie znaczną wadą tej definicji jest jej brak nawiązania do obecnego karnoprawnego rozumienia czynu. Jednocześnie swym zakresem obejmuje każde przestępstwo popełnione przez osoby zajmujące wysokie pozycje, a z drugiej strony wyklucza przestępstwa popełnione np. przez przedstawicieli handlowych. Wskazuje się, że tak skonstruowana definicja powoduje brak użyteczności.⁷⁵ Sutherland wskazał, że przestępstwo nie jest ściśle skorelowane z ubóstwem lub warunkami psychopatycznymi lub socjopatycznymi związanymi z ubóstwem oraz że wyjaśnienie zachowania przestępczego musi następować według zupełnie innych zasad. Konwencjonalne poglądy są nieprawidłowe głównie dlatego, że nie obejmują rozległych obszarów przestępczego zachowania osób spoza niższej klasy, a jednym z tych zaniedbanych obszarów jest przestępcze zachowanie wśród profesjonalistów i ludzi zajmujących się biznesem. Przestępczość białych kołnierzyków to – jak nazywał Sutherland – prawdziwa przestępczość, naruszająca zasady prawa karnego. Różni się ona od przestępczości niższych klas społecznych. Przestępstwa „white-collar-crime” naruszają zaufanie wśród społeczeństwa, powodują jego mniejsze morale, a wyrządzona szkoda finansowa, mimo jej niemałego znaczenia, jest mniej ważna niż szkoda w relacjach społecznych.⁷⁶ Przestępcy wywodzą się zazwyczaj z klasy średniej i ich przestępstwa mają związek z działalnością zawodową. Często wykorzystują swoją pozycję społeczną, potencjał i specjalizowanie się w określonej dziedzinie do popełniania przestępstw.⁷⁷ Przyczyn popełniania przestępstw białych kołnierzyków nie można szukać w niezaspokojonych podstawowych potrzebach życiowych czy defektach

---

⁷³ Tamże

⁷⁴ W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie patologiom na rynku nieruchomości*, red. prof. dr hab. W. Pływaczewski, wyd. 1, 2018, Legalis (7.01.2021)

⁷⁵ E.-J. Lampe, *Ogólne problemy...*, s. 114 za F. H. Berokhauer, *Wirt Schaftskriminalität und Staatsanwaltschaft*, Freiburg 1977, S. 48 i n.; W. Heinz, *Die Bekämpfung der Wirt Schaftskriminalität mit strafrechtlichen Mitteln*, Unter besonderer Berücksichtigung des 1. WiKG Goltdammer's Archiv für Strafrecht 1977, s. 193 - 196; E.-J. Lampe, *WirtSchaftsstrafrecht*, w: *Handwörter- buch der Wirtschaftswissenschaft*, 1981, t. IX, s. 310; H. Otto, *Konzeption und Grundsätze des Wirtschaftsstrafrechts (einschl. Verbraucher schütz)*, Dogmatischer Teil I, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswis'senschaft 1984, t. 96, is. 339 i n.; G. Arzt, U. Weber, *Strafrecht*, Besonderer Teil, Lehrheft, s. 2 i n.

⁷⁶ E. H. Sutherland, *White-Collar Criminality*, American Sociological Review, Vol. 5, No. 1, 1940, s. 1-12, https://www.jstor.org/stable/2083937?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents (20.09.2019)

⁷⁷ W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie patologiom*, Legalis (7.01.2021) za E.H. Sutherland, *White-Collar Criminality*, American Sociological Review 1940, Nr 1, s. 1; J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2007, s. 294

charakterologicznych, ale organizacji środowiska.⁷⁸ Ponadto czyny białych kołnierzyków traktowane są jako mniej szkodliwe dla społeczeństwa, dlatego ponieważ istnieje przyzwolenie na ich popełnianie. Sprawcy czynów niejednokrotnie są prezesami spółek, prezydentami miast i nawet po popełnieniu przestępstw nie tracą swojej wysokiej pozycji społecznej, ponieważ czyn traktowany jest jako omyłka lub zaniedbanie.⁷⁹ W przeciwieństwie do „niebieskich kołnierzyków”, wywodzących się z niższych klas społecznych, nie kradną bronią, ale piórem.⁸⁰

Pojęcie białych kołnierzyków stworzone na gruncie amerykańskich doświadczeń funkcjonowało niezależnie od europejskiego prawa karnego gospodarczego. Wskazać jednak należy, że to drugie koncentrowało się na przedmiocie przestępczości gospodarczej, czyli czynu sprawcy, a nie na samej osobie sprawcy.⁸¹ Koncepcja przedmiotowa, charakterystyczna dla prawa kontynentalnego, skupiała się na przedmiocie przestępstwa oraz naruszonych dobrach prawnych, a jej prekursorem był K. Lindemann. Już w 1932 r. zostały sformułowane przez tego przedstawiciela podstawy poglądu, że naruszenia ponadindywidualnych czy też społecznych dóbr prawnych stanowią przedmiot prawa karnego gospodarczego. Autor ten przez delikt gospodarczy definiował karalne zachowania wymierzone przeciwko gospodarce lub jej powiązanym gałęziom i urządzeniom.⁸²

Z kolei K. Tiedemann wskazał, że na przestępczość gospodarczą składają się zachowania zabronione przez prawa uderzające w ponadindywidualne interesy gospodarcze, a sprawcy wykorzystują zaufanie, które jest konieczne do prowadzenia działalności gospodarczej.⁸³ E. Zimmerli ujął przestępstwa gospodarcze jako „czyny karalne naruszające interesy prawne, chronione przepisami o obrocie gospodarczym i zarządzaniu publicznymi dobrami majątkowymi”.⁸⁴

---

⁷⁸ W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie patologiom na rynku nieruchomości*, red. prof. dr hab. W. Pływaczewski, wyd. 1, 2018, Legalis (7.01.2021) za F.S. Perri, *White-Collar Criminals: The 'Kinder, Gentler' Offender?*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, 8: 217-241 (2011), https://www.researchgate.net/publication/227720037_White-Collar_Criminals_The_'Kinder_Gentler'_Offender s. 220

⁷⁹ W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie patologiom...* za G. Potter, L. Gaines, *Underworlds and Upperworlds*, s. 36-37

⁸⁰ W. Pływaczewski, *Przeciwdziałanie patologiom...* za A. Cottino, *White-Collar Crime*, s. 344

⁸¹ Z. Kukuła, *Rozdział 1 Zagadnienia ogólne – przybliżenie pojęć. [w:] Poszukiwanie dowodów przestępstw gospodarczych*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2013 (24.09.2019)

⁸² E.-J. Lampe, *Ogólne problemy prawa karnego gospodarczego*, Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Rok L, zeszyt 3, s. 114 za Lindemann, *Gibt es ein eigenes Wirtschaftsstrafrecht?* Jena 1932, s. 19

⁸³ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska, zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, red. P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański, wyd. 1, 2018, Legalis (7.01.2021) za S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze*, s. 54

⁸⁴ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021) za O. Górniok, *Koncepcja przestępstw gospodarczych w doktrynie niemieckiej a polityka kryminalna*, PiP 1993, Nr 1, s. 63

Przedstawiciele polskiej doktryny próbowali wykształcić swoją koncepcję, jednak definicje powstałe w okresie gospodarki nakazowo-rozdziałowej, odwołujące się do takich pojęć jak m.in. „własność społeczna”, „ogólnospołeczny interes ekonomiczny” mają obecnie jedynie walor historyczny i są poza zakresem niniejszej dysertacji.⁸⁵ Przybliżone zostaną niektóre poglądy dotyczące przestępczości gospodarczej i przestępstwa gospodarczego z realiów po transformacji ustrojowej, które odpowiadają gospodarce wolnorynkowej.

Zgodnie z poglądem R. Zawłockiego przestępstwem gospodarczym jest czyn zabroniony ustanowiony w przepisie karnym, posiadający określone cechy ustawowe i chroniący prawidłowość obrotu gospodarczego. W przypadku, gdy obrót gospodarczy jest jedynie ubocznym lub indywidualnym przedmiotem ochrony nie można przestępstwa uznać za gospodarcze.⁸⁶ Z kolei O. Górniok dokonywała modyfikacji zaproponowanych przez nią definicji. Jedną z koncepcji przewidywała, że przestępstwa gospodarcze to czyny karalne, które godzą lub naruszają ponadindywidualne dobra w życiu gospodarczym, naruszając zaufanie związane z pozycją sprawcy lub instytucją życia gospodarczego oraz grożąc utratą takiego zaufania.⁸⁷ Następnie definicja ta została zmodyfikowana i autorka uznała, że jest to „czyn zagrażający systemowi gospodarczemu i jego regułom, jako całości albo jego poszczególnym instytucjom czy elementom oraz wyłącznie lub głównie ponadindywidualnym interesom gospodarczym społeczeństwa jako całości lub jego grup”.⁸⁸ O. Górniok dokonała kolejnej modyfikacji stworzonej przez siebie definicji i przyjęła, że jest to „ogół bezprawnych zachowań naruszających lub zagrażających naruszeniem przyjętych w systemie gospodarczym zasad podziału majątku i dochodu społecznego oraz zabezpieczenie egzystencjonalnych warunków bytu jednostki przed ekscesami przedsiębiorstw”.⁸⁹ P. Ochman za najbardziej trafną z zaproponowanych definicji przez przedstawicieli doktryny uznał właśnie definicję O. Górniok, która odwołuje się do ponadindywidualnych dóbr w sferze gospodarczej i utraty zaufania społecznego do systemu gospodarczego lub jego instytucji.⁹⁰

---

⁸⁵ Próby zdefiniowania zjawiska podjęli m.in. L. Lernell, I. Majchrzak, A. Bachracha, J. Bafia, T. Cyprian, Cz. Gofroń

⁸⁶ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021) za R. Zawłocki, *Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2004, s. 55

⁸⁷ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021) za O. Górniok, *Koncepcja przestępstw gospodarczych...*, s. 64

⁸⁸ Tamże

⁸⁹ O. Górniok, *Pojęcie przestępczości gospodarczej a jej społeczno-polityczna warstwa* [w:] E. Pływaczewski (red.), *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii*, Białystok 1998, s. 176

⁹⁰ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021) za P. Ochman, *Ochrona działalności bankowej w prawie karnym gospodarczym*, Warszawa 2011, s. 133-138

Według K. Stefanowicza istniały trzy kategorie przestępstw powiązanych z aktywnością ekonomiczną podmiotów gospodarczych. Pierwsza z kategorii to nielegalne działania podejmowane z pozorowaną działalnością, a zatem działania jednoznacznie kryminalne. Do następnej kategorii należały przestępstwa popełniane przez podmioty gospodarcze prowadzące działalność w sposób legalny, ale dopuszczające się przestępstw przy okazji. Kolejna kategoria to przestępstwa polegające na wadliwym lub nieudolnym gospodarowaniu.⁹¹ W tę ostatnią kategorię wpisuje się również propozycja D. Czajki określona jako „przestępstwa menedżerskie” o charakterze przedmiotowo-podmiotowym. Oprócz elementu przedmiotowego i ochrony określonych dóbr prawnych, pogląd ten uwypukla konkretną grupę osób, która wykorzystując swoją uprzywilejowaną pozycję dopuszcza się naruszeń prawa karnego.⁹²

Warto również zaznaczyć, że można wyróżnić definicje przestępczości gospodarczej prawnokarne, kryminalistyczno-procesowe i kryminologiczno-socjologiczne. Te ostatnie podkreślają element socjalny, przesuwając na dalszy plan zachowanie sprawcy, co jest krytykowane w doktrynie. Zgodnie z tą koncepcją w przestępczości gospodarczej nie występuje element przemocy. Nadto, przestępczość ta powoduje straty materialne i niematerialne, wielokrotnie doprowadza do poszkodowania anonimowych osób oraz instytucji systemu gospodarczego. Z kolei sprawcy przestępstw gospodarczych często wywodzą się z wyższych warstw społecznych.⁹³ Jak już można zauważyć z wyżej przywołanych poglądów doktryny, definicje prawnokarne podkreślają element godzenia w ponadindywidualne interesy w życiu gospodarczym, stanowiące przedmiot zamachu oraz naruszanie zaufania w tej sferze, co niejednokrotnie związane jest z nadużyciem zaufania w zakresie pełnionego stanowiska lub funkcji. Naruszenie zaufania wskazywane jest również jako skutek przestępczości gospodarczej, polegający na znacznym osłabieniu lub całkowitej utracie zaufania do instytucji gospodarczych lub nawet całego systemu ekonomicznego.⁹⁴

W doktrynie przestępczość gospodarczą definiuje się również za pomocą wyodrębnienia i charakterystyki form przedmiotowego zjawiska.⁹⁵ Dokonując wyodrębnienia

---

⁹¹ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021) za K. Stefanowicz, *Odpowiedzialność karna w związku z działalnością gospodarczą (przestępstwa i wykroczenia)*, Warszawa 1992, s. 10

⁹² D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021) za D. Czajka, *Przestępstwa menedżerskie*, Warszawa 2000, s. 47

⁹³ D. Czura-Kalinowska, R. Zawłocki, *Odpowiedzialność karna za działanie na szkodę spółki*, Warszawa 2006, s. 1-5 za O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie...*, s. 54

⁹⁴ Tamże

⁹⁵ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007, s. 23 za M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona wiarygodności majątkowych uczestników obrotu gospodarczego*, Kraków 2000, s. 21-22

na podstawie kryterium przedmiotowego tj. sposobu zachowań, a także dziedziny życia społeczno-gospodarczego wyróżniamy m. in. następujące działania przestępne, które mogą zostać zaliczone do przestępczości gospodarczej: oszustwa kredytowe, przestępstwa popełniane przez zorganizowane grupy przestępcze, przestępstwa wskazane w kodeksie karnym skarbowym, przestępstwa „urzędnicze” tj. związane z korupcją funkcjonariuszy, przestępstwa w stosunkach dłużnych tj. przestępstwa przeciwko wierzycielom, przestępstwa związane z fałszowaniem papierów wartościowych, oszustwa ubezpieczeniowe, przestępstwa związane z nieuczciwą konkurencją. Wymienione przestępstwa są jednak tak różnorodne, że ciężko jest ustalić granice klasyfikacji przestępstw gospodarczych na podstawie kryterium przedmiotowego. Katalog ww. przestępstw gospodarczych jest o wiele szerszy i bezprzedmiotowa byłaby próba wymienienia wszystkich rodzajów przestępstw gospodarczych wyróżnionych na podstawie powyższego kryterium.

Z uwagi niemożliwość wskazania jednolitych typów przestępstw w wyniku wyodrębnienia przedmiotowego dokonuje się również klasyfikacji przestępczości gospodarczej na podstawie kryterium podmiotowego.⁹⁶ W wyniku tak dokonanej klasyfikacji wyróżnia się: przestępczość osób fizycznych, przestępczość zorganizowanych grup oraz przestępczość przedsiębiorstw. Wyróżniając natomiast przestępstwa gospodarcze na podstawie kryterium przedmiotowo-podmiotowym wyszczególnia się dwie grupy tj. przestępstwa popełniane zawodowo oraz „przy okazji”, czyli sporadycznie.

Różnorodność przestępstw wskazanych w wyniku dokonania powyższych zasadniczych podziałów ukazuje szeroki zakres pojęcia przestępczości gospodarczej i przestępstwa gospodarczego. W świetle powyższego można stwierdzić, że przestępstwa przeciwko wierzycielom związane są głównie z kryterium przedmiotowym. Nadto, popełniane są przede wszystkim przez przedsiębiorstwa lub pojedyncze osoby, małe grupy osób fizycznych oraz „przy okazji”.⁹⁷ Mimo wielości definicji w tej materii należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że przestępczość gospodarcza jest umownie określana jako działania godzące w obrót gospodarczy, a stopień tego godzenia musi być w stopniu karygodnym.⁹⁸ Nadto trafne także jest stanowisko, że przestępczość gospodarcza cechuje się stanem pozornej legalności, brakiem przemocy, znaczną liczbą sprawców z wyższych warstw społecznych, poważnymi stratami materialnymi i niematerialnymi.⁹⁹ Za przestępstwo gospodarcze uznać można czyn

---

⁹⁶ Tamże, s. 23-24

⁹⁷ Tamże, s. 24

⁹⁸ Tamże

⁹⁹ A. Zientara, *Przestępstwo nadużycia zaufania z art. 296 k.k.*, Warszawa 2010, s. 46

zabroniony, godzący w obrót gospodarczy, a dokładniej w podstawy prawidłowego obrotu gospodarczego tj. słuszne interesy konsumentów, dobre obyczaje oraz uczciwą konkurencję.¹⁰⁰ Za przedmiot przestępstwa gospodarczego wskazuje się normalny tok życia gospodarczego, a strona przedmiotowa to naruszanie funkcjonowania tego życia gospodarczego na skutek działania lub zaniechania. Skutkiem jest zagrożenie prawidłowego toku takiego życia gospodarczego.¹⁰¹

Na marginesie zaznaczyć trzeba różnicę pomiędzy przestępstwami gospodarczymi a przestępstwami jedynie o charakterze gospodarczym. Do tych drugich zaliczyć można jakiegokolwiek czynu posiadające związek z obrotem gospodarczym (np. przestępstwo z art. 270 kk).¹⁰²

Z kolei obrót gospodarczy definiuje się jako stosunki między uczestnikami obrotu (faktyczne i prawne) związane z działalnością gospodarczą tj. jej podejmowaniem, prowadzeniem i zakończeniem. To rodzaj dobra chronionego decyduje o zaliczeniu danego przestępstwa jako przestępstwa gospodarczego. Niestety obrót gospodarczy nie jest definicją normatywną i jego znaczenie musi być wywodzone z doktryny. Zwany jest on także handlowym. Jest on definiowany jako wymiana dóbr i usług pomiędzy uczestnikami rynku oraz zachodzące w związku z tym skutki. Stanowi też ogół stosunków prywatnoprawnych, które zachodzą w związku z działalnością gospodarczą prowadzoną przed przedsiębiorców.¹⁰³ Do cech charakterystycznych obrotu gospodarczego zalicza się: konieczność prowadzenia działalności gospodarczej w celach zarobkowych przez co najmniej jeden podmiot tego stosunku, dokonywanie wymiany za pomocą pieniądza, nawiązanie stosunków prawnych na skutek obrotu gospodarczego. Wskazuje się, że obrót gospodarczy jest obrotem cywilnoprawnym z tego względu, że prawo gospodarcze nie jest osobną gałęzią prawa i część przepisów można znaleźć w normach prawa cywilnego. Wyróżnia się jednak także odmienne poglądy, zgodnie z którymi obrót gospodarczy jest pojęciem bliskim pojęciu obrotu cywilnoprawnego, z tym, że obrót gospodarczy cechuje się profesjonalizacją stosunków społecznych, które są regulowane prawem, doniosłością ekonomiczną (skala mikroekonomiczna i makroekonomiczna) oraz złożonością organizacyjno-technologiczną.¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ J. Skorupka, *Prawo karne gospodarcze...*, s. 16

¹⁰¹ Z. Kukuła, *Rozdział 1 Zagadnienia ogólne – przybliżenie pojęć...*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2013 za T. Cyprian, *Próba określenia przestępstwa gospodarczego*, RPEiS 1958, nr 3, s. 22

¹⁰² J. Skorupka, *Prawo karne gospodarcze...*, s. 16

¹⁰³ A. Doliwa, *Ogólna charakterystyka prawa gospodarczego prywatnego* [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, wyd. 5, 2018, s. 3 i n.

¹⁰⁴ A. Doliwa, *Ogólna charakterystyka prawa gospodarczego...*, red. T. Mróz, M. Stec, wyd. 5, 2018, s. 3 i n.

Mimo że przestępstwa przeciwko wierzycielom wchodzą w zakres przestępstw gospodarczych to w doktrynie wskazuje się, że wyróżniają je od pozostałych przestępstw (np. przeciwko mieniu) zasadnicze różnice. Z uwagi na fakt, że przestępstwa przeciwko wierzycielom cechują się swoją powszechnością oraz dotyczą znacznej części wierzycieli są one objęte ujemną oceną społeczną, czyli tak zwanym brakiem tolerancji społecznej. Wyróżniano je zarówno ze względu na podmiot przestępstwa, jak i przedmiot ochrony. Jeśli chodzi o podmiot to dotyczyły głównie średniej warstwy kupieckiej. Z kolei w zakresie przedmiotu ochrony – nie dotyczyły one wyłącznie prawidłowości obrotu gospodarczego, ale chroniły interes wierzyciela, co oznacza, że były to przestępstwa bardziej realne i cechowały się stosunkowo prostym mechanizmem pokrzywdzenia.¹⁰⁵

2.2 Gospodarka i warunki ekonomiczne a przestępczość gospodarcza oraz wpływ epidemii koronawirusa na przestępczość w innych krajach

Tytuł niniejszej pracy badawczej obliguje, aby analizie poddać wpływ epidemii wirusa SARS-COV-2 na przestępczość przeciwko wierzycielom. Podkreślić jednak należy, że problem ten stanowi fragment szerszego zagadnienia jakim jest wpływ gospodarki i zachwiań w gospodarce, a w tym wpływ warunków ekonomicznych na przestępczość, w tym przestępczość gospodarczą. Wokół zagadnienia wpływu warunków ekonomicznych na przestępczość pojawiają się liczne kontrowersje, bowiem nie ma jednej tezy, którą można byłoby uznać za słuszną. Bezdyskusyjnym jest, że wpływ warunków ekonomicznych na przestępczość był badany na długo przed wystąpieniem epidemii koronawirusa. Już w starożytności wyrażano poglądy, że na przestępczość mają wpływ trudne warunki ekonomiczne. Myśl ta wyrażana była również w średniowieczu – T. More wskazywał, że przestępczość jest rezultatem niewłaściwych warunków społecznych, w czasach odrodzenia przez pisarzy z tego okresu (A. Frycz Modrzewski, Erazm z Rotterdamu), a także przez przedstawicieli oświecenia (C. Beccaria, J.J. Rousseau, M. Monteskiusz) i czasów utopijnych (R. Owen). Często przedstawiciele tej myśli dokonywali uproszczonego założenia, że przestępstwa popełniane są przez ludzi ubogich z uwagi na potrzebę zaspokajania przez nich podstawowych potrzeb życiowych.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Currenda Sp. z o.o., Sopot 2007, s. 27-29

¹⁰⁶ A. Kiersztyn, *Czy bieda czyni złodzieja? Związki między bezrobociem, ubóstwem a przestępczością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 13 za L. Lernell, *Zarys kryminologii ogólnej*, PWN, Warszawa 1978, s. 17

Taką myśl zawierały również pierwsze bardziej systematyczne opracowania kryminologiczne z początku XIX wieku. W 1829 roku opublikowana została praca A.M. Guerry'ego, w której przeanalizowana została przestępczość z uwzględnieniem zróżnicowania terytorialnego, a za jej przyczyny postrzegano czynniki społeczne i ekonomiczne. W innej zaś publikacji dotyczącej przestępczości we Francji, Luksemburgu, Holandii i Belgii postawiono tezę, że to nędza szerokich warstw ludności stanowi czynnik kryminogeny. Czynniki te są jeszcze bardziej wyraźny jak dokona się konfrontacji nędzy z dobrobytem uprzywilejowanych jednostek.¹⁰⁷

Badania prowadzone w XIX wieku potwierdzają, że na przestępczość wpływał poziom cen zboża oraz ceny artykułów będącymi przedmiotami pierwszej potrzeby. Liczba przestępstw przeciwko mieniu zwiększała się wraz z wzrostem cen zboża, ale jednocześnie spadała liczba przestępstw przeciwko osobie. Oprócz wzrostu cen za czynniki kształtujące przestępczość uważano również zapotrzebowanie rynku pracy, kształtowanie się wynagrodzeń, konsumpcjonizm oraz kierunek rozwoju przemysłu.¹⁰⁸

Zależność między wpływem ubóstwa i bezrobocia na przestępczość podkreślana jest również we współczesnych teoriach kryminologicznych. Warunki ekonomiczne jako istotny czynnik kryminogeny wskazywane były m.in. w takich teoriach jak teoria ekonomicznej przestępczości, teoria zróżnicowanych możliwości (R. Cloward, L.E. Ohlin), teoria kontroli społecznej (T. Hirsch). Teorie te zakładają w sposób co najmniej pośredni, że przestępczość jest wyższa w tych grupach, które są w gorszym położeniu ekonomicznym.¹⁰⁹

Z czasem zaczęły pojawiać się koncepcje negujące istnienie zależności między warunkami ekonomicznymi a popełnieniem przestępstwa.¹¹⁰ Po zapoznaniu się z dostępną literaturą pierwszą refleksją autorki niniejszej dysertacji jest to, że powodem takich kontrowersji jest często zbyt duży obszar badawczy przyjmujący określone czynniki na wiele rodzajów przestępstw. Trudno bowiem zaaprobować jedną słuszną tezę, że przestępczość *in genere* ma wpływ sytuacja ekonomiczna, bez dokonania podziału przestępstw na grupy z wyróżnieniem określonych cech.

---

¹⁰⁷ A. Kiersztyn, *Czy bieda czyni złodzieja? ...*, s. 13-14

¹⁰⁸ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 107-108 za J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2001, s. 244

¹⁰⁹ A. Kiersztyn, *Czy bieda czyni złodzieja ...*, s. 13-14

¹¹⁰ Tamże

Ponadto – zdaniem autorski niniejszej dysertacji, co zostało już wskazane w hipotezach niniejszej pracy badawczej – na przestępczość przeciwko wierzycielom ma wpływ sytuacja gospodarcza i warunki ekonomiczne podmiotów stosunków zobowiązaniowych. Z kolei na taką sytuację gospodarczą i warunki ekonomiczne mają również skutki epidemii wirusa SARS-COV-2. Co jednak istotne dostępne publikacje, zarówno przedstawicieli polskiej doktryny, jak i te dotyczące innych krajów, w tym te poruszające kwestie wpływu epidemii koronawirusa na przestępczość, koncentrują się na przestępstwach przeciwko mieniu, przestępstwach z użyciem przemocy, a także przestępstwach przeciwko zdrowiu. Niektóre źródła poruszają kwestie wpływu warunków ekonomicznych na przestępczość, jednak problem przedstawiony jest dość szeroko i dotyczy on grupy przestępstw rozumianej jako „przestępstwa białych kołnierzyków” (*white collar crime*).

Trudno szukać w dostępnych źródłach badań dotyczących problemu wpływu sytuacji ekonomicznej w związku z epidemią koronawirusa na przestępczość przeciwko wierzycielom, a tym bardziej na przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela. Przyczyna wydaje się prozaiczna, albowiem bez większych badań można wnioskować, że wprowadzone restrykcje polegające m.in. na obowiązku pozostania w domu zmieniły codzienne nawyki społeczeństw, co w konsekwencji mogło przyczynić się w krótkim czasie do zmiany struktury przestępczości spowodowanej innymi potrzebami przestępców oraz zmianą liczby przestępstw np. przeciwko mieniu. Oczywiście wydaje się również być, że nie można odgórnie stawiać takich samych wniosków w odniesieniu do przestępczości przeciwko mieniu, jak i przestępczości przeciwko obrotowi gospodarczemu. Badane czynniki mogą bowiem różnie oddziaływać na różne rodzaje przestępstw, a nawet najmniejsza zmienna może mieć wpływ na wnioski. W związku z powyższym zanim przedstawione zostaną wyniki badań co do wpływu epidemii koronawirusa na przestępstwa przeciwko wierzycielom stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk (zob. rozdział 6 dysertacji), poniżej zostaną przedstawione poglądy niektórych przedstawicieli doktryny i praktyków oraz wyniki przeprowadzonych przez nich badań w zakresie dotyczącym sytuacji gospodarczej i ekonomicznej na przestępczość w ogólności, a następnie wyniki badań w innych krajach dotyczących wpływu epidemii koronawirusa na przestępczość. Mimo że nie poruszają one bezpośrednio zagadnień dotyczących wpływu epidemii wirusa SARS-COV-2 na przestępczość przeciwko wierzycielom czy w ogólności na przestępczość gospodarczą to z pewnością stanowią potwierdzenie, że sytuacja gospodarcza, na którą mogą wpływać również skutki epidemii koronawirusa i wprowadzonych w tym zakresie przez państwa regulacji, mogą oddziaływać na przestępczość *in genere*.

Analizując ekonomiczne podejście do przestępczości nie sposób nie wspomnieć osoby G. Beckera, który w 1968 roku opublikował artykuł *Crime and Punishment: An Economic Approach*. Autor ten twierdził, że potencjalni przestępcy są racjonalni i działają według określonego modelu zachowania. Podmiot, który podejmuje decyzje o przestępstwie analizuje przed popełnieniem czynu jego konsekwencje zgodnie z teorią oczekiwanej użyteczności. Według tej teorii racjonalna jednostka wybierze opcję, której spodziewana użyteczność jest największa. Zgodnie z poglądami G. Beckera jednostka popełni przestępstwo, gdy oczekiwana użyteczność będzie większa niż użyteczność jaka byłaby możliwa do osiągnięcia, gdyby nie podjęto aktywności w celu popełnienia przestępstwa. Co więcej, taką spodziewaną użyteczność można nawet przedstawić za pomocą wzoru, gdzie za zmienne przyjmuje się m.in. zysk sprawcy z popełnionego przestępstwa, prawdopodobieństwo schwytania sprawcy, koszt ukarania sprawcy w przypadku schwytania i osądzenia. Wzrost prawdopodobieństwa schwytania i osądzenia sprawcy przestępstwa oraz wzrost surowości kary wpływa na spadek oczekiwanej użyteczności z popełnienia czynu zabronionego, a jednocześnie na spadek liczby popełnianych przestępstw. Czynniki te ukazują odstraszącą funkcję kary i efektywność organów ścigania.¹¹¹

W tak ukazanym powyżej ekonomicznym modelu przestępczości podmiot, który analizuje użyteczność popełnienia czynu zabronionego traktowany jest na równi z innymi uczestnikami obrotu gospodarczego, gdzie działa on z zamiarem maksymalizacji użyteczności swoich działań. Teoria ta sprowadza się do założenia, że człowiek z natury jest istotą „ekonomiczną” i racjonalną.

W tym miejscu dodać należy, że za twórcę koncepcji *homo oeconomicus*, czyli „człowieka ekonomicznego” uznaje się A. Smitha.¹¹² Podobnie niektórzy przedstawiciele w literaturze uważają go za autora określenia „niewidzialnej ręki” rynku, chociaż wskazuje się, że w jego pracy „Bogactwo narodów” to pojęcie występuje tylko raz, a w pozostałych pracach tylko dwa razy.¹¹³ Abstrahując od sprzecznych opinii co do autora określenia niewidzialnej ręki zacytować należy poglądy A. Smitha wyrażone w „Bogactwie narodów”: „każdy człowiek stara się, jak tylko może, aby użyć swego kapitału w wytwórczości krajowej oraz tak

---

¹¹¹ K. Kądziołka, *Modele ekonomiczne w analizie zjawiska przestępczości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Studia Ekonomiczne, 2014, s. 47-49

¹¹² J. Dzionek-Kozłowska, *Homo oeconomicus XXI. Wieku. Imperializm ekonomii a ekonomia behawioralna*, Metaekonomia. Zagadnienia z filozofii ekonomii, 2016, s. 105-130

¹¹³ P. Dominiak, *Adam Smith w 240. rocznicę wydania „Bogactwa narodów”*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2016, s. 11

*pokierować tą wytwórczością, ażeby jej produkt posiadał możliwie największą wartość, przeto każdy człowiek pracuje z konieczności nad tym, by dochód społeczny był jak największy. Co prawda, nire zamierza on na ogół popierać interesów społecznych ani też nie wie, w jakim stopniu je popiera. Kiedy woli popierać wytwórczość krajową, a nie zagraniczną, ma wyłącznie na uwadze swe własne bezpieczeństwo, a gdy kieruje wytwórczością tak, aby jej produkt posiadał możliwie najwyższą wartość, myśli tylko o swym własnym zarobku, a jednak w tym, jak i w wielu innych przypadkach, jakaś niewidzialna ręka kieruje nim tak, aby zdązał do celu, którego wcale nie zamierzał osiągnąć. Społeczeństwo zaś, które wcale w tym nie bierze udziału, nie zawsze na tym źle wychodzi. Mając na celu swój własny interes człowiek często popiera interesy społeczeństwa skuteczniej niż wtedy, gdy zamierza służyć im rzeczywiście. Nigdy nie zdarzyło mi się widzieć, aby wiele dobrego zdziałali ludzie, którzy udawali, iż handlują dla dobra społecznego”.*¹¹⁴ Dziś koncepcję niewidzialnej ręki rozumie się jako samoczynnie działający mechanizm rynkowy, Smith zaś uważał, że jest to zasada zapewniająca harmonię społeczną.¹¹⁵ Niewidzialną rękę rynku można w kontekście niniejszej pracy badawczej odnieść z kolei do założenia, że człowiek jako istota racjonalna będzie nawet bez ingerencji państwa dążył do maksymalizacji swoich zysków, a „skutkiem ubocznym” będzie działanie również na korzyść gospodarki. Otwarte pozostaje pytanie czy zasada ta również sprawdziłaby się w okresie zakłócenia normalnego funkcjonowania gospodarki z powodu takich czynników jak np. wystąpienie stanu epidemii i na ile wówczas (i czy w ogóle) interwencja państwa byłaby konieczna. Oczywiście jest, że poza zakresem niniejszej pracy jest analiza kwestii *stricte* ekonomicznych, ale zauważyć można potencjalną możliwość odniesienia takich reguł na działalność podmiotów stosunków zobowiązaniowych. To właśnie na takie podmioty mają istotny wpływ zakłócenia w gospodarce, a w konsekwencji na podejmowane przez nie decyzje. Istotne jest, że w warunkach zakłóceń gospodarki niektóre z podejmowanych decyzji mogą naruszać interesy wierzycieli, ale będą jednocześnie spójne z maksymalizacją zysków dla dłużnika, który ukierunkowany jest wyłącznie na swój indywidualny interes. Aby jednak w pełni przedstawić zależność jaką ma ingerowanie przez państwo w gospodarkę w szczególności w czasach zakłóceń jej funkcjonowania na działania podmiotów, które mogą mieć wpływ na przestępczość przeciwko wierzycielom konieczna jest analiza znamion czynów

---

¹¹⁴ A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, s. 13, <http://coin.wne.uw.edu.pl/kkowska/Smith%20-%20Badania%20nad%20naturą%20i%20przyczynami%20bogactwa%20narodow.pdf> (20.02.2022)

¹¹⁵ M. Skrzypek, *Niewidzialna ręka Smitha i wyalienowana praca u Hegla*, [w:] red. P. Dominiak, *Adam Smith w 240. rocznicę wydania „Bogactwa narodów”*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2016 (20.02.2022) za S. Zabieglík, *Adam Smith*, Warszawa 2003, s. 99

zabronionych z art. 300 §1 i §2 kk oraz wprowadzonych regulacji związanych z COVID-19, co zostało dokonane w dalszej części dysertacji.

Wracając do wskazanych powyżej poglądów G. Beckera, zakładających racjonalność podmiotu analizującego korzyść z popełnienia czynu zabronionego, wskazać należy, że znajdują one też swoich przeciwników. W literaturze podnosi się, iż czasami racjonalność potencjalnych sprawców może budzić wątpliwości. To na co zwraca się uwagę to różne motywy popełnienia czynów zabronionych. Inne one będą dla przestępstw przeciwko życiu, a inne dla przestępstw przeciwko zdrowiu. Te pierwsze co do zasady popełniane są ze względu na chęć osiągnięcia korzyści materialnych, a te drugie niejednokrotnie pod wpływem emocji i często gniewu. Nie mogą być uznane za racjonalne przestępstwa, które zostały popełnione nieświadomie lub w sposób nieumyślny.¹¹⁶ Zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny przestępcy dokonują subiektywnej oceny korzyści i kosztów z popełnienia przestępstwa, ponieważ nie posiadają pełnej informacji o prawdopodobieństwie skazania i o faktycznych korzyściach i kosztach z popełnienia czynu zabronionego. Co więcej, z reguły sprawcy szacują wyższe zyski i niższe koszty z popełnienia przestępstwa niż powinni, gdyby byli racjonalni.¹¹⁷

Według niektórych przedstawicieli doktryny na przestępczość wpływa „moralny klimat kapitalizmu”. Panujący kapitalizm pobudza w potencjalnych sprawcach egoistyczne pobudki, które skoncentrowane są na maksymalizacji zysku. Takie cechy jak chciwość, żądza posiadania, nieliczenie się z innymi, a także rozwarstwienie klasowe, konkurencja, prywatna własność środków produkcji, charakterystyczne dla kapitalizmu, wpływają na zwiększone ryzyko popełnienia czynu zabronionego. Przestępstwa motywowane tego rodzaju pobudkami popełniają nie tylko osoby biedne, ale również bogate, różne są tylko pobudki. Ci pierwsi dokonują czynów zabronionych ze względu na presję ekonomiczną, a ci drudzy pod wpływem chciwości.¹¹⁸ Powyższe stanowi ważne rozróżnienie, ponieważ jak trafnie się wskazuje obie grupy społeczne popełniają przestępstwa i mają podobne skłonności do dokonania naruszeń prawa, ale popełniają przestępstwa różnego rodzaju. Niższe, bardziej ubogie warstwy społeczne popełniają przestępstwa takie jak kradzieże, zabójstwa, rozboje, pobicia. Z drugiej

---

¹¹⁶ K. Kądziołka, *Modele ekonomiczne w analizie...*, s. 47-49 za M. Szczepaniec, *Teoria ekonomiczna w prawie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego, Warszawa 2012, s. 55

¹¹⁷ K. Kądziołka, *Modele ekonomiczne w analizie...*, s. 50-51 za M. Szczepaniec, *Teoria ekonomiczna w prawie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego, Warszawa 2012, s. 209; A. Kiersztyn, *Czy bieda czyni złodzieja?...*, s. 48

¹¹⁸ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, Rok XV, 2011, z. 4, s. 114 za B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2000, s. 756-757

strony wyróżnić można zaś przestępstwa „białych kołnierzyków”, do których zaliczane są przestępstwa gospodarcze. Jak już zostało wspomniane, w literaturze można znaleźć poglądy, że takie przestępstwa są bardziej szkodliwe niż te popełniane przez osoby z niższych warstw społecznych. W opinii publicznej większej krytyce poddawana są jednak tzw. „pospolite przestępstwa” popełniane zazwyczaj przez o niższym statusie. Sprawców tych drugich przestępstw łatwiej jest też skazać, albowiem osoby z wyższych warstw społecznych, często będący przedstawicielami „elit”, z reguły wykazują się znajomością przepisów, a ich łamanie pozwala im na osiągnięcie korzyści majątkowych z jednoczesnym dużym prawdopodobieństwem uniknięcia kary. Zwraca się również uwagę, że przestępczość ubogich jest również bardziej widoczna niż przestępczość ludzi z wyższych warstw społecznych, a także na aspekt lepszego traktowania tych drugich, jednak analiza tego zagadnienia przekracza zakres niniejszej pracy badawczej.¹¹⁹

W literaturze można znaleźć poglądy, że musi istnieć korelacja między przestępczością, a warunkami ekonomicznymi, bowiem warunki ekonomiczne znajdują odzwierciedlenie we wszystkich aspektach życia. Sytuacja ekonomiczna danego podmiotu może powodować napięcia i stresujące sytuacje, w wyniku których popełnione zostanie przestępstwo.¹²⁰ Zauważa się zależność między stabilną sytuacją ekonomiczną a stabilnym poziomem przestępczości. Z kolei sytuacja gospodarcza może również w różny sposób wpływać na przestępczość, w zależności czy jest ona dobra czy zła. Dobra sytuacja gospodarcza może wpływać na wzrost dochodu, a jednocześnie wzrost konsumpcjonizmu. W efekcie wzrastać może ilość dóbr, które mogą stać się przedmiotem przestępstw przeciwko mieniu. Z kolei zła sytuacja ekonomiczna, co już wyżej zostało zauważone, była traktowana już przez pierwszych myślicieli jako źródło motywujące do działań przestępnych. Powstało nawet określenie, że przestępstwo jest dzieckiem nędzy.¹²¹

Isotną rolę w kształtowaniu czynników przestępczości przypisuje się bezrobociu. Brak dochodów oraz konieczność zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych powodują konieczność popełnienia przez dane jednostki przestępstw gospodarczych. Tak postawiona

---

¹¹⁹ A. Kiersztyn, *Czy bieda czyni złodzieja? Związki między bezrobociem, ubóstwem a przestępczością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 15-18

¹²⁰ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 114-115 za J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2001, s. 245

¹²¹ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 115 za B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2000, s. 758

teza nie jest oczywiście bezdyskusyjna i wywołuje pewne spory, jednak czynniki te z pewnością mogą przyczyniać się do popełniania niektórych rodzajów przestępstw. W literaturze można znaleźć wyniki badań, które wskazują, że największe nasilenie przestępczości istnieje u osób w wieku do 30 lat, a prawie 50% tych osób była bezrobotna.¹²²

Nie bez znaczenia jest także stopa wzrostu gospodarczego i zróżnicowanie dochodów. Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa zwiększa się wraz z liczebnością osób o niskich dochodach. Takie osoby są bardziej podatne na popełnienie przestępstwa, ponieważ mają niższe prawdopodobieństwo zdobycia legalnej pracy. Z kolei wyższe płace, które rosną wraz ze wzrostem gospodarczym są alternatywną dla działalności przestępczej. W badaniach wskazuje się, że wzrost gospodarczy o 1 punkt procentowy przekłada się na spadek przestępczości o 17%, a wzrost zróżnicowania dochodów o 1 punkt procentowy przełoży się na spadek przestępczości o ok. 10% (badania dotyczyły przestępstw kradzieży i rozbojów).¹²³

Pojawiają się również stanowiska, że lepsza koniunktura gospodarcza ma odzwierciedlenie w spadku przestępczości. Wraz ze wzrostem koniunktury zwiększa się również alternatywny koszt przestępczej działalności. Z drugiej strony zwrócić należy uwagę, że powoduje to również wzrost ewentualnych zysków z popełnionego przestępstwa.¹²⁴ Pojawiają się także głosy w doktrynie przeciwne, wskazujące na wzrost przestępczości wraz ze wzrostem dobrem koniunktury, a szczególnie widoczne jest to w przypadku przestępstw popełnianych w celu osiągnięcia korzyści materialnej.¹²⁵

Jak już wyżej wspomniano w związku z wystąpieniem epidemii wirusa SARS-COV-2 w literaturze przedmiotu pojawiły się publikacje analizujące wpływ pandemii na tendencje w zakresie przestępczości. Niewątpliwie wystąpienie pandemii może powodować zmianę zachowań potencjalnych przestępców. Poniżej przedstawione zostaną wyniki wybranych badań dotyczących policyjnych statystyk w innych krajach.

---

¹²² M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 115 -116 za T. Szymanowski, *Polityka karna i penitencjarna w Polsce w okresie przemian prawa karnego*, Warszawa 2005, s. 55

¹²³ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 115 -116; J.J. Szatudynger, M. Sztudynger, *Ekonometryczne modele przestępczości*, SPEiS 2003, nr 3, s. 128-129

¹²⁴ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 119

¹²⁵ M. Szczepaniec, *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4, s. 119 za A. Kiersztyn, *Czy bieda czyni złodzieja? Związki między bezrobociem, ubóstwem a przestępczością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 221

Badania prowadzone w odniesieniu do czternastu rodzajów przestępstw na podstawie angielskich i walijskich rejestrów policyjnych (z 42 na 43 jednostki policji) za okres marzec – sierpień 2020 r. wykazały gwałtowny i krótkotrwały spadek przestępczości już w okresie pierwszego miesiąca tzw. „lockdown”. W miarę zmniejszania ograniczeń następował stopniowy powrót do wskaźników sprzed wystąpienia epidemii. Wyjątek stanowiły „zachowania antyspołeczne” oraz przestępstwa narkotykowe. W pierwszym miesiącu obowiązywania restrykcji liczba przypadków „zachowań antyspołecznych” mieściła się na oczekiwanym poziomie, ale znacznie wzrosła już po miesiącu od wprowadzenia ograniczeń w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Wzrost ten wyniósł aż 100% i taka sytuacja utrzymywała się aż do maja 2020 r., po czym nastąpił gwałtowny spadek związany ze złagodzeniem wprowadzonych restrykcji. W lipcu 2020 r. liczba antyspołecznych zachowań wróciła do normalnego poziomu. Podobnie sytuacja wyglądała z przestępstwami narkotykowymi – w kwietniu 2020 r. odnotowano wzrost liczby takich przestępstw i utrzymywał się on do maja 2020 r. (wskaźniki były o ok. 30% wyższe niż prognozowano).

Wskaźniki dotyczące pozostałych analizowanych przestępstw uległy spadkowi po wystąpieniu epidemii i wprowadzeniu ograniczeń. W przypadku kradzieży liczba przestępstw jest nawet o 80% niższa niż spodziewano się, gdyby epidemia nie wystąpiła i niski poziom przestępczości w tym zakresie utrzymywał się przez czas surowych ograniczeń. Wyniki przeprowadzonych badań prowadzą do wniosku, że zmniejszenie przestępczości w zakresie 12 z 14 przestępstw związane jest z ograniczeniem mobilności w wyniku wprowadzonych ograniczeń. Nasilenie tego zjawiska było jednak różne w zależności od rodzaju przestępstwa. W przypadku przestępstw popełnianych w miejscu zamieszkania powrót do liczby przestępstw w danym okresie w porównaniu z takim okresem sprzed wystąpienia epidemii może być wolniejszy niż w przypadku przestępstw takich jak rozboje czy przestępstw o charakterze seksualnym.¹²⁶ Spadek liczby określonych przestępstw (różne rodzaje kradzieży, przemoc domowa) zanotowano także w innym badaniu prowadzonym na terenie Anglii, a zarejestrowane wyniki po wystąpieniu epidemii porównano do średnich wskaźników z okresu

---

¹²⁶ S. Langton, A. Dixon, G. Farrell, *Six months in: pandemic crime trends in England and Wales*, Crime Science 10, 6, 2021, <https://doi.org/10.1186/s40163-021-00142-z> (19.02.2022)

pięciu lat.¹²⁷ Rezultaty takich badań pokrywają się z zauważonymi tendencjami w badaniach prowadzonych przez innych naukowców.¹²⁸

Nadmienić również należy, że w jednym z badań wyciągnięto wniosek, że istnieje prawdopodobieństwo, iż w przypadku dalszego wprowadzania ograniczeń i zmniejszenia mobilności ludności będzie ponownie dochodziło do spadku większości przestępstw.¹²⁹ W tym miejscu podkreślić należy w kontekście niniejszej dysertacji, że wyciąganie tak ogólnego wniosku do wszystkich przestępstw byłoby nieuzasadnione. Podkreślenia jednak wymaga, że badaniu podlegały wyłącznie niektóre przestępstwa tj. 14 rodzajów przestępstw, w tym przede wszystkim różne rodzaje kradzieży, włamania, przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu i przestępstwa związane z przemocą. Jak się okazało, wniosek był trafny, co potwierdziły badania przeprowadzone po upływie kolejnych miesięcy i niski poziom przestępczości utrzymywał się również na koniec 2021 roku.¹³⁰

Podkreślić jednak trzeba, że poza zakresem analizy w ww. badaniach były chociażby przestępstwa gospodarcze, które w ocenie autorki niniejszej pracy muszą badane być przede wszystkim z uwzględnieniem wpływu epidemii koronawirusa na sytuację ekonomiczną jednostek. Jak zostanie wykazane w dalszej części dysertacji, pierwsze miesiące epidemii nie wpłynęły na zwiększoną liczbę przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk, a wręcz ich spadek, co byłoby częściowo zgodne z wnioskami dotyczącymi badań przeprowadzonych w Anglii i Walii. Wątek ten jest jednak bardziej złożony i wymaga przeprowadzania badania zarówno pod kątem danych statystycznych, ale również wprowadzonych przez ustawodawcę regulacji, co zostanie dokonane w dalszej części dysertacji.

Podobne wnioski jak dla Anglii i Walii można wyciągnąć dla wskaźników przestępczości w Szwecji, mimo że w kraju tym wprowadzono mało restrykcyjne ograniczenia w związku z COVID-19 w porównaniu z innymi państwami. Nie wprowadzono jak w innych krajach obowiązku pozostania w domu ani też nie zamknięto szkół. Mimo to przeprowadzone badania wykazały spadek przestępczości w 2020 r. co do badanych rodzajów przestępstw

---

¹²⁷ E. Halford, A. Dixon, G. Farrell, *Crime and coronavirus: social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime*, *Crime Science* 9, 11, 2020, <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00121-w> (19.02.2022)

¹²⁸ C. N. Kyriakos, M. P. Rana, *Crime in the era of COVID-19: Evidence from England*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3784821 (20.02.2022)

¹²⁹ S. Langton, A. Dixon, G. Farrell, *Six months in: pandemic crime...*, <https://doi.org/10.1186/s40163-021-00142-z> (19.02.2022)

¹³⁰ A. Dixon, G. Farrell, S. Johnson, *Nearly Two Years In: Pandemic Crime in England and Wales to end of 2021*, *Statistical Bulletin on crime and COVID-19*, University of Leeds, 16, https://covid19-crime.com/wp-content/uploads/sites/92/2022/02/COVIDCrimeStatsBulletin_16_Crime_Trends_to_Dec2021.pdf (20.02.2022)

zarówno w porównaniu z rokiem 2019, jak i w stosunku do prognozy liczby przestępstw oszacowanej na podstawie statystyk z lat ubiegłych. Pomiędzy dwunastym a dwudziestym tygodniem roku 2020 odnotowano spadek przestępczości o 6,5% w porównaniu z tygodniami od szóstego do jedenastego. Od tygodnia dwunastego zauważalny jest znaczny spadek liczby zgłaszanych przestępstw. W kolejnych tygodniach liczba ta ustabilizowała na niższym poziomie i nie spadała dalej w stosunku do oczekiwanego poziomu, pomimo wprowadzenia dalszych interwencji mających na celu zwalczanie COVID-19. W stosunku do prognozowanego wskaźnika na podstawie danych z lat ubiegłych, liczba przestępstw spadła w tygodniach od dwunastego do dwudziestego o 9,4%.

Policja w Szwecji dzieli przestępstwa zgłoszone policji na 14 kategorii, z czego 12 to różne rodzaje przestępstw, jedna to zdarzenia nieuznawane za przestępstwo, a jedna to zdarzenia nieprzypisane do żadnej kategorii (ma ona marginalne znaczenie, ponieważ przestępstwa te stanowią 0,006% ogółu przestępstw). W pozostałych 13 kategoriach odnotowano spadek przestępczości. Największy spadek odnotowano w kategorii „nie stanowi przestępstwa”, a następnie w kategorii „kradzież, nie w sklepie”. Co istotne, spadek o 50% odnotowano w kategorii przestępstwa gospodarcze, jednak kategoria ta jest w przeprowadzonym badaniu mało istotna, ponieważ w trzynastym tygodniu 2020 r. zgłoszono wyłącznie trzy przestępstwa tego rodzaju. Przedmiotem zainteresowania przeprowadzonego badania było przestępstwa związane z napadami i przemocą, a całkowicie pominięto pogłębienie aspektu przestępstw gospodarczych¹³¹ (co właściwie ze względu na zbyt mały zbiór danych mogłoby być pozbawione sensu).

Podobnie w innych przeprowadzonych badaniach dotyczących wpływu COVID na przestępczość nie poświęca się uwagi bezpośrednio przestępczości gospodarczej. Często wskazywane przestępstwa to właśnie opisane już wyżej różne rodzaje kradzieży, przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu, ale również cyberprzestępstwa, oszustwa, przestępstwa związane z regulacjami dotyczącymi COVID.¹³²

---

¹³¹ M. Gerell, J. Kardell, J. Kindgren, *Minor covid-19 association with crime in Sweden*, *Crime Sci* 9, 19, 2020, <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00128-3> (20.02.2022)

¹³² G. Farrell, *Crime and mobility during the COVID-19 pandemic*, Presentation by Prof Graham Farrell to the COVID-19 + Crime Research Seminar, 16 July 2020, University of Leeds, <https://mediacentral.ucl.ac.uk/Play/28553> (20.02.2022); G. Farrell, *Types of crime change in the pandemic*, UCL Jill Dando Institute of Security and crime Science, 2020, <https://covid19-crime.com/wp-content/uploads/sites/92/2020/07/Types-of-crime-change-in-the-pandemic-No-22-Final-1.pdf> (20.02.2022), G.M. Campedelli, S. Favarin, A. Aziani *et al.*, *Disentangling community-level changes in crime trends during the COVID-19 pandemic in Chicago*, *Crime Science* 9, 21, 2020, <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00131-8>

Podsumowując powyższe stwierdzić należy, że mimo iż wyniki przeprowadzonych badań nie poświęcają miejsca wpływowi epidemii COVID-19 na przestępczość gospodarczą to nie ulega wątpliwości, że potwierdzają możliwość wpływania przez ustawodawcę na wskaźniki przestępczości poprzez wprowadzanie określonych regulacji, a także potwierdzają w ogólności wpływ skutków epidemii wirusa SARS-COV-2 na przestępczość. Niewątpliwie też jest, że w literaturze przedmiotu znaleźć można poglądy zwolenników teorii wskazujących, że warunki ekonomiczne mają wpływ na przestępczość. W odniesieniu do niniejszej pracy badawczej powyższe ma kluczowe znaczenie, jeśli zauważymy, że przestępstwa stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk są przestępstwami gospodarczymi i popełniane są w warunkach zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością. Zestawiając to z wpływem epidemii na sytuację gospodarczą oraz wprowadzonymi przez ustawodawcę regulacjami związanymi z wybiciem gospodarki z jej normalnego rytmu w obliczu COVID-19 pojawia się pytanie czy państwo powinno próbować wpływać na liczbę przestępstw gospodarczych poprzez wprowadzanie określonych regulacji czy też pozostawić rynek bez jakiegokolwiek ingerencji, licząc na działanie zasady tzw. „niewidzialnej ręki” rynku? Aby odpowiedzieć na to pytanie konieczna jest analiza znamion przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk, przedstawienie regulacji implementowanych przez ustawodawcę w związku z epidemią koronawirusa oraz ich wpływu na sytuację ekonomiczną podmiotów stosunków zobowiązaniowych, będących potencjalnymi sprawcami ww. przestępstw przeciwko wierzycielom.

2.3 Subsidiarność prawa karnego w odniesieniu do przestępstw przeciwko wierzycielom

Nie da się nie zauważyć, że ochrona wierzycieli przewidziana jest również na podstawie przepisów prawa cywilnego czy też prawa upadłościowego. Od powstania zobowiązania do całkowitej spłaty zobowiązań na rzecz wierzyciela majątek dłużnika może ulec zmianom wpływającym niekorzystnie na spełnienie świadczenia. Oczywistym jest, że zaciągnięcie zobowiązania nie powoduje braku możliwości rozporządzania majątkiem przez dłużnika, ale swoboda ta nie jest jednak niczym nieograniczona.¹³³ Granica swobody dłużnika określona jest przez skargę pauliańską ustanowioną w art. 527 kc. Dłużnik może dysponować swoim majątkiem, dopóki nie przekroczy granic i reguł określonych właśnie w tym przepisie.

(20.02.2022); The Conversation, *Coronavirus: how crime changes during a lockdown*, <https://theconversation.com/coronavirus-how-crime-changes-during-a-lockdown-134948> (20.02.2022)

¹³³ B. Ziemanin, E. Kitłowski, *Prawo zobowiązań część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 333 za A. Ohanowicz, J. Górski, *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1970, s. 240

Reguły te nie pozwalają na niewykonywanie przez dłużników zaciągniętych zobowiązań. W doktrynie podnosi się, że konstrukcja skargi pauliańskiej może zbliżać się do kary cywilnej.¹³⁴

Skorzystanie przez wierzyciela z ochrony przewidzianej przez skargę pauliańską oznacza możliwość wystąpienia przez wierzyciela do sądu z powództwem o uznanie czynności za bezskuteczną względem niego oraz umożliwienie prowadzenia egzekucji z przedmiotów, które wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły.¹³⁵ Przydatność takiej regulacji wskazywano już w latach '30, gdy stwierdzono, że w wyniku uznania czynności za bezskuteczną będzie istniał w stosunku do wierzyciela taki sam stan, jak gdyby dłużnik nie dokonał zaskarżonej czynności prawnej powodującej wyjście składników z majątku dłużnika lub niepowiększenie majątku o pewne składniki.¹³⁶ Uprawnienie to aktualizuje się w przypadku istnienia wierzytelności, która podlega ochronie, dokonaniu przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli, uzyskaniu korzyści majątkowej przez osobę trzecią oraz świadomości dłużnika i osoby trzeciej o działaniu dłużnika powodującym pokrzywdzenie wierzycieli (chyba że osoba trzecia mogłaby powziąć taką wiedzę przy zachowaniu należytej staranności).¹³⁷ Wszystkie przesłanki wskazane w art. 527 kc muszą wystąpić kumulatywnie, a ciężar dowodowy, zgodnie z art. 6 kc, jest po stronie wierzyciela.¹³⁸

Skarga pauliańska nie jest jedyną podstawą dla wierzyciela, na podstawie której może on dochodzić swoich praw w przypadku pokrzywdzenia. Do takich uprawnień należy również możliwość uznania za bezwzględnie nieważną czynność, która jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego na podstawie art. 59 kc czy też uprawnienia wynikające z prawa upadłościowego.¹³⁹

Poza zakresem niniejszej dysertacji jest analiza podstaw cywilnoprawnej ochrony wierzycieli. Jedynie wspomnienie o tej kwestii jest o tyle istotne, że prawo karne niejako uzupełnia ochronę wierzycieli określoną w normach pozakarnych i powinno być stosowane ze szczególną ostrożnością oraz zgodnie z zasadą *ultima ratio* przybliżoną poniżej. Warto nadmienić, że w niektórych krajach, np. w Mongolii i Azerbejdżanie ustawodawca przyjął

---

¹³⁴ J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli*, TNOiK, Toruń 2001, wyd. 1, s. 245-246 za P.Y. Gautier: Action paulienne, Rec. Dalloz, 1988, s. 5 [w:] M. Pyziak-Szafnicka, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, Warszawa 1955, s. 23

¹³⁵ A. Doliwa, *Zobowiązania*, Akademia Prawa, wyd. 3, CH Beck, Warszawa 2012, s. 193

¹³⁶ J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona...*, s. 245-246 za R. Longchamps de Berier: Motywy do ostatecznego projektu kodeksu zobowiązań [w:] J. Korzonek, I. Rosenbluth: *Kodeks zobowiązań – komentarz*, Kraków, 1936, s. 776

¹³⁷ B. Ziemanin, E. Kitłowski, *Prawo zobowiązań. Część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 333

¹³⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27.09.2018 r., I ACa 659/18

¹³⁹ zob. przykładowo art. 127 PrUp., art. 128 PrUp

model ochrony wierzycieli opierający się wyłącznie na normach prawa cywilnego i zrezygnował z penalizacji zachowań dłużników działających na szkodę wierzycieli. System taki jest o tyle klarowny, że nie pozostaje w żadnej relacji z zasadą *ultima ratio*.¹⁴⁰

W uzasadnieniu do projektu ustawy z dnia 5 listopada 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny¹⁴¹ wskazano na liczne wady dotyczące przepisów chroniących interesy wierzycieli, poczyniwszy od wad systemowych, które przejawiają się brakiem spójności z regulacjami i pojęciami cywilnoprawnymi, brakiem precyzyjnej regulacji pomiędzy przepisami, a także wadami konstrukcyjnymi, na które wpływa kazuistyka czy też nieprecyzyjność strony przedmiotowej i podmiotowej. W ww. uzasadnieniu do projektu ustawy zaproponowano nowy przepis – art. 294c kk, który miałby syntetycznie zastąpić art. 300 §1 kk, 301 §1-3 kk oraz art. 302 §1 kk. Zdaniem projektodawców miałyby to przyczynić się do znalezienia „wypośrodkowania” dla skrajnych ujęć tych przepisów w zakresie umyślności i nieumyślności. Na podstawie tego przepisu odpowiedzialności karnej podlegałby dłużnik, który doprowadziłby do niewypłacalności lub braku możliwości egzekucji, ale jedynie w sytuacji kierunkowego zamiaru co do niezaspokojenia wierzyciela. Zatem działania sprawcy takiego czynu od samego początku musiałyby być realizowane w celu niezaspokojenia swojego wierzyciela. To, co wskazał również projektodawca to jego zdaniem fakt, że taka propozycja stanowiłaby realizację zasady *ultima ratio*, która powinna być uwzględniana w relacjach wierzyciela i dłużnika, a także „pojmwana szczególnie restrykcyjnie”.¹⁴²

Jak wynika z powyższego problematyka zasady *ultima ratio* powinna być bezspornie uwzględniana w odniesieniu do przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela. Jak twierdzą przedstawiciele doktryny, zasada subsydiarności wyprowadzona jest z zasady proporcjonalności, mającej swoją podstawę w Konstytucji RP. Zgodnie z tą zasadą, środki odpowiedzialności karnej mogą być stosowane wówczas, gdy brak jest innych środków do osiągnięcia celów sprawiedliwościowych i prewencyjnych. Obowiązkowe jest też utrzymywanie proporcji między celami a konsekwencjami jakie mogą zostać wywołane w wyniku stosowania środków odpowiedzialności represyjnej. Sąd orzekając karę ma obowiązek jej orzeczenia tylko w takim

---

¹⁴⁰ M. Błotnicki, *Niezaspokojenie wierzyciela jako przestępstwo przeciwko obrotowi gospodarczemu w ujęciu porównawczym. Zagadnienia wybrane*, Studenckie Zeszyty Naukowe 2017, Vol. XX, nr 32, s. 25

¹⁴¹ Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 5 listopada 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, s. 56 <https://archibip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/> (07.06.2021)

¹⁴² Tamże

zakresie, jaki jest konieczny, aby osiągnąć cele sankcji represyjnej. Ponadto sąd powinien zastosować sankcję najbardziej łagodną, a surowszą dopiero wówczas, gdy sankcja łagodna nie spełni celów odpowiedzialności karnej.¹⁴³

Zasada *ultima ratio* prawa karnego rozciąga się także na proces karny. Samo wszczęcie postępowania łączy się bowiem z określoną ingerencją w prawa i wolności osób, którym postawiono zarzuty. Organy prowadzące postępowanie karne, podejmując decyzje procesowe (zarówno te o charakterze dowodowym, jak i związane ze stosowaniem środków zapobiegawczych), powinny rozważać, czy decyzje te nie będą prowadziły do nieproporcjonalnego naruszenia praw i wolności w stosunku do wartości celu, jakie ma osiągnąć postępowanie karne. Zasada *ultima ratio* nazywana też jest jako „ostatni argument królów”.¹⁴⁴¹⁴⁵

W literaturze podkreśla się fenomen norm prawa karnego w obrocie gospodarczym i wskazuje się, że kryminalizacji poddane zostały prawie wszystkie jego sfery. Uzasadnieniem wprowadzenia przepisów karnych odnoszących się do obrotu gospodarczego jest fakt konieczności kryminalizacji wszystkich patologicznych zjawisk. Istotne jednak jest, że rola prawa karnego w obrocie gospodarczym musi być ograniczona.¹⁴⁶ Z tego właśnie względu konieczne jest odwoływanie się do zasady *ultima ratio* jako postulatu ostateczności rozwiązań karnoprawnych. Ponoszenie odpowiedzialności karnej w obrocie gospodarczym jest wynikiem podjętych decyzji przez ustawodawcę dotyczących ochrony tej sfery, a w tym ochrony obywateli oraz państwa. Wskazuje się jednak, że niezwykle trudne jest realizowanie postulatu ostateczności stosowania prawa karnego między innymi z takich względów, że konieczne jest uwzględnianie pozakarnych rozwiązań. Ponadto niejednokrotnie przepisy karne dotyczące obrotu gospodarczego mają charakter blankietowy i odsyłający, co może w rzeczywistości doprowadzić do zbyt szerokiej kryminalizacji i naruszenia prawidłowości stosunków społecznych.

---

¹⁴³ W. Wróbel, *Zasada ultima ratio odpowiedzialności karnej oraz zasada proporcjonalności* [w:] System Prawa Karnego Procesowego. Tom III. Zasady procesu karnego, red. P. Hofmański, P. Wiliński, Warszawa 2014, LEX (07.06.2021)

¹⁴⁴ ang.: “*The idea of criminalization as last resort—ultima ratio regis*”, T. Darvill, Definicja “ultima ratio regis” [w:] The Concise Oxford Dictionary of Archeology, wyd. 2, <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199534043.001.0001/acref-9780199534043-e-4410> (26.07.2021)

¹⁴⁵ N. Jareborg, *Criminalization as last resort*, wyd. 2:521, s. 521, <https://core.ac.uk/download/pdf/159571695.pdf> (07.06.2021)

¹⁴⁶ R. Zawłocki, *Prawo karne gospodarcze*. System Prawa Handlowego, tom. 10, wyd. 2, Warszawa 2018, s. 29-30 za H. Pracki, *Nowe rodzaje przestępstw gospodarczych*, Prokuratura i Prawo 1955, s. 27

Zauważa się, że penalizacja danych zachowań w obrocie gospodarczym wymaga m.in. wiedzy w zakresie kryminalizowanych stosunków gospodarczych, uwzględniania innych regulacji dotyczących takich stosunków gospodarczych, które są przedmiotem kryminalizacji, dbałości legislacyjnej w zakresie stosowanego języka i reguł logiki, stałej analizy nowych przepisów w obrocie gospodarczym, wiedzy kryminologicznej co do rozpoznania danych zjawisk patologicznych, założeń polityczno-kryminalnych.

Jak wynika z powyższego, kryminalizacja określonych patologii w obrocie gospodarczym nie jest zadaniem łatwym, a dodatkowo konieczne jest ustanowienie przepisu karnego w sposób ścisły oraz mają na uwadze zasadę *nullum crimen sine lege scripta et certa* oraz *ultima ratio*. W doktrynie zauważa się, że zasady te są stosowane w sposób ścisły w odniesieniu do przestępstw klasycznych, ale niekoniecznie do przestępstw gospodarczych.¹⁴⁷

Penalizacja w obrocie gospodarczym powinna następować wówczas, gdy zagrożenie jest realne istotne i względnie trwałe. Uchwalanie przepisów karnych dotyczących obrotu gospodarczego nie może następować w sytuacji występowania jakiegokolwiek patologii gospodarczej. Ich ustanawianie powinno następować ze szczególną ostrożnością. Co istotne, nie istnieje też jeden model, dzięki któremu możliwe byłoby określenie roli prawa karnego i sposobu kryminalizacji określonych zachowań w stosunkach gospodarczych. Zwraca się uwagę na zmieniającą się politykę kryminalną, która uniemożliwia wprowadzenie takiego modelu. Co więcej, penalizacja określonych czynów powinna następować z uwzględnieniem bieżących potrzeb społeczno-gospodarczych.

Trafne są słowa R. Zawłockiego, który stwierdził, że „prawo karne gospodarcze winno być bowiem zmienne tak, jak zmienna jest gospodarka. W przeciwnym razie będzie ono jedynie zbiorem niespełnionych życzeń”.¹⁴⁸ Powyższe odnieść można do przestępstw przeciwko wierzycielom określonym w art. 300 §1 i §2 kk. Zauważyć należy, że po pierwsze w Polsce nie ma stosunkowo długiej praktyki w zakresie stosowania przepisów dotyczących przestępstw przeciwko wierzycielom opartych na wolnym rynku, a także niejednokrotnie ustanowione przepisy są „złym prawem”.¹⁴⁹ Przestępstwa związane z obrotem gospodarczym, w tym przestępstwa przeciwko wierzycielom powinny mieć charakter dynamiczny i odwołać się do aktualnych realiów gospodarczych. Nie sposób jednak nie zauważyć, że przestępstwa przeciwko wierzycielom stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk istnieją w prawie niezmienionej

---

¹⁴⁷ R. Zawłocki, *Prawo karne gospodarcze...*, s. 955

¹⁴⁸ Tamże, s. 35

¹⁴⁹ Tamże, s. 47

formie od momentu ich uchwalenia. Co więcej, z uwagi na brak długoletniej praktyki w zakresie przestępczości przeciwko wierzycielom, zostały one praktycznie „przeniesione” z ustawy z 12.10.1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów, a ta zaś w znacznej mierze nawiązywała do rozwiązań Kodeksu karnego z 1932 r. Przepisy te w momencie ich wprowadzenia nie były długo stosowane w czasach gospodarki wolnorynkowej. Na moment ich wprowadzenia rozwiązania wydawały się słuszne, jednak od ich wprowadzenia minęło ponad 20 lat, a praktyka ujawniła ich liczne wady. Dostosowanie przepisów art. 300 §1 i §2 kk, tak aby ich obowiązywanie nie było iluzoryczne, jest konieczne również w obliczu postawionych hipotez w niniejszej dysertacji dotyczących wpływu epidemii koronawirusa SARS-COV-2 na zwiększoną liczbę przestępstw przeciwko wierzycielom w nieodległej przyszłości.

3. GENEZA PRZESTĘPSTW PRZECIWKO WIERZYCIELOM W POLSKIM PRAWIE KARNYM

3.1 Początki przestępstw przeciwko wierzycielom na Świecie – uwagi ogólne

Jeszcze na długo przed czasami cesarzy rzymskich została ukształtowana procedura, która regulowała stosunki między niewypłacalnymi dłużnikami a wierzycielami. Charakterystyczne dla pierwszych regulacji było to, że życie i majątek niewypłacalnego dłużnika przypadają jego wierzycielom.¹⁵⁰ Przestępstwa przeciwko wierzycielom znane były najstarszym źródłem prawa, a przykład stanowi Kodeks Hammurabiego. Zgodnie z jego postanowieniem 256, jeśli człowiek, który wziął od obywatela pole do uprawy (na podstawie kontraktu, który zobowiązywał go do świadczeń) nie uścił swojego świadczenia – ponosił sankcję w postaci wleczenia przez bydło po polu aż do nastąpienia zgonu.¹⁵¹ Już w momencie powstawania pierwszych miast-państw istniały problemy dotyczące nadużyć w handlu, a intencją ustawodawcy było spisanie panujących zwyczajów oraz stworzenie jednolitych norm, które miały przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego. O problemach z nadużyciami w historycznej Mezopotamii świadczy fakt, że ponad połowa przepisów z Kodeksu Hammurabiego dotyczyła problemów handlowych oraz została poświęcona umowom, kredytom, odpowiedzialności w przypadku wyrządzenia szkody.¹⁵² Postęp cywilizacyjny i nowe systemy gospodarcze spowodowały wyższe ryzyko przestępczości w niektórych sferach w czasach republiki i Cesarstwa Rzymskiego. Przestępcy przykładowo pogarszali środki płatnicze w formie kruszców, czy też dokonywali przestępstw w sferze celno-podatkowej i handlowej.¹⁵³ W Cesarstwie Rzymskim również karalny był zamach na interes wierzyciela, który stanowił delikt prawa pretorskiego. Z kolei pod koniec istnienia Cesarstwa Rzymskiego wyodrębniono grupę przepisów na szkodę wierzyciela, które stanowiły część systemu zobowiązań i funkcjonowały jako przestępstwa prywatne.¹⁵⁴

W średniowieczu korzystano z rzymskich instytucji dotyczących egzekwowania zobowiązań i zmodyfikowano je jedynie w nieznacznym zakresie. Dodatkowo, niewywiązywanie się z zobowiązań stanowiło grzech, a upadłych określano mianem oszustów.

---

¹⁵⁰ K. Grätzer, *Default and Imprisonment for Debt in Sweden: From the Lost Chances of a Ruined Life to the Lost Capital of a Bankrupt Company*, History of Insolvency and Bankruptcy: from an International Perspective, Södertörns högskola, 2008, s. 15-16, <http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A212886&dsid=8601> (7.01.2021)

¹⁵¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom* [w:] *System Prawa Karnego...*, s. 618 i n. za *Kodeks praw Hammurabiego* opracowany przez M. Stępnia (Kodeks Hammurabiego, Warszawa 1996)

¹⁵² D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021)

¹⁵³ Tamże

¹⁵⁴ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 618 i n.

Co więcej, za ojczyznę karalnego bankructwa uważa się Włochy, na co wpłynął rozwinięty system stosunków kredytowych i stosowanie rozwiązań przyjętych przez Cesarstwo Rzymskie.

W uwagach ogólnych odnośnie do historii przestępstw przeciwko wierzycielom nie można pominąć dzieła C. Beccarii „O przestępstwach i karach”, w którym rozdział XXXIV „O dłużnikach” poświęcono kwestiom dotyczącym karania nieuczciwych dłużników. Mimo że dzieło powstało w XVIII w. to już wówczas autor zauważał, że prawo karne w zakresie przestępstw przeciwko wierzycielom powinno mieć charakter pomocniczy, a o wiele większą korzyść niż kary kryminalne przynosi prowadzenie dokumentacji handlowej, możliwość wglądu w nią, rejestr umów, powołanie banku państwowego. Autor poruszył istotną tematykę karania dłużników przez państwo. Zdaniem C. Beccarii ponoszenie konsekwencji przez dłużników miało gwarantować podtrzymanie zaufania do zawierania umów i zapewnić bezpieczeństwo handlu. Jednocześnie, różne kary były przewidziane za różne czyny – na przykład inaczej traktowany miał być dłużnik upadły „podstępnie od upadłego niewinnie”. Warto dodać, że początkowo poglądy C. Beccarii były inne i twierdził on, że upadły niewinnie powinien zostać przekazany dla wierzycieli do pracy niewolniczej lub uwięziony jako zastaw. Autor zmienił jednak swoje stanowisko i stwierdził, że przez pierwotne twierdzenia co do wymierzania takich kar dla upadłych niewinnie obraził prawa ludzkości. Co więcej, zdaniem C. Beccarii skutki polityczne popełnienia przestępstw pozostawały „w stosunku do rozmiarów szkody społecznej i w odwrotnym – do trudności jej sprawdzania”. Autor rozróżnił także winę umyślną od ciężkiej winy nieumyślnej, lekką winę nieumyślną oraz całkowitą niewinność.¹⁵⁵ Takie podejście do przestępstw przeciwko wierzycielom, wymiar różnych kar za różne czyny i uznanie, że prawo karne powinno mieć w tym zakresie wyłącznie charakter pomocniczy miało w epoce oświecenia niewątpliwie nowatorski charakter.

Poza zakresem niniejszej dysertacji jest szczegółowa analiza historyczna przestępstw przeciwko wierzycielom przed rokiem 1932, dlatego niniejszy wstęp ma jedynie na celu zaznaczenie najważniejszych kwestii. Zwrócić jednak należy uwagę, że jeśli chodzi o ziemie polskie to tematyka związana z przestępstwami na szkodę wierzycieli była poza zakresem zainteresowań prawodawców aż do czasów rozbiorów. Rozwój w XIX wieku stosunków kapitalistycznych spowodował, że kwestie związane z przestępstwami na szkodę wierzycieli znalazły swoje miejsce w kodyfikacjach zaborców. Warto zaznaczyć, że przestępstwa na szkodę wierzycieli w pierwszym polskim akcie prawnym tj. w Kodeksie karzącym dla

---

¹⁵⁵ Tamże. za C. Beccaria, *O przestępstwa i karach*, wyd. pod patronatem E. Rappaporta, wyd. VI, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1959

Królestwa Polskiego z 1818 r. miały charakter przestępstw gospodarczych. Kodeks ten następnie został zastąpiony przez Kodeks kar głównych i poprawczych dla Królestwa Polskiego z 1847 r. (ustanowiony przez zaborcę pruskiego), który zastąpił akt z 1818 r. Obostrzył on przede wszystkim kary i przestępstwa o charakterze gospodarczym zawarte w trzech rozdziałach. Charakterystyczną cechą był również podział przestępstw gospodarczych na dwie grupy tj. przestępstwa o na szkodę państwa oraz obywateli. Jeden z rozdziałów ww. kodeksu, zawierający w art. 1196-1221 grupę przestępstw o charakterze gospodarczym, zatytułowano „O przestępstwach w przedmiocie umów i innych zobowiązań”. Rozdział ten charakteryzował się kazuistyką, a unormowane przestępstwa dotyczyły zachowań, które poprzedzały powstanie długu, dlatego w przepisach tych nie znajdzie się odniesień do pojęć „wierzyciel” i „dłużnik”. Przepisy miały zapewnić ochronę własności osób prywatnych, a nie stosunku zobowiązaniowego, dlatego prawo karne chroniło obrót gospodarczy wyłącznie w wąskim zakresie, co było typowe dla ówczesnych kodyfikacji do początku XX w.

Odradzającemu się państwu polskiemu znane były patologiczne zachowania godzące w gospodarkę. Powszechnie występowały nadużycia finansowe oraz afery. Kryminogenne zachowania istniały również w sferze urzędniczej. Wpłynął na to odziedziczony po zaborcach system prawny, brak sprawnych organów władzy i przemiany ustrojowe. Spektakularne afery zagrażające bezpieczeństwu państwa to afera dojlidzka, żyrardowska, Frankopolu i porozumienia kartelowe.¹⁵⁶ Liczne przestępstwa urzędnicze spowodowały uchwalenie ustawy z 18.3.1921 r. o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, popełnionych przez urzędników,¹⁵⁷ szczegółowa analiza tej ustawy jest jednak poza przedmiotem niniejszej pracy.

3.2 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny

Po odzyskaniu w 1918 r. przez Polskę niepodległości na ziemiach polskich obowiązywały następujące akty prawne: rosyjski kodeks karny z 1903 r., niemiecki kodeks karny z 1871 r., ustawa karna austriacka z 1852 r. oraz węgierski kodeks karny z 1878 r. Uzasadniona zatem była potrzeba powołania Komisji Kodyfikacyjnej między innymi w celu

---

¹⁵⁶ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021)

¹⁵⁷ Ustawa z dnia 18 marca 1921 r. o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, popełnianych przez urzędników (Dz. U. Nr 30, poz. 177)

unifikacji norm prawa karnego.¹⁵⁸ Mimo że Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny¹⁵⁹ ogłoszono dopiero po trzynastu latach od powołania Komisji Kodyfikacyjnej to kodeks ten obowiązywał aż do 1970 r. Jak wskazywano w doktrynie miał on doniosłe znaczenie zarówno dla kraju, ale również myśli prawniczej w Europie.¹⁶⁰ Ukształtowanie niektórych norm oraz aspektów odpowiedzialności karnej stanowiło odstępstwo od panujących dotychczas zasad, jednak ich uniwersalność dała podstawy dla kolejnych kodeksów karnych,¹⁶¹ w szczególności dla obowiązującego Kodeksu karnego z 1997 r. Z uwagi na to, że kk z 1932 r. obowiązywał przez prawie 40 lat, a w trakcie jego obowiązywania doszło do zmiany ustroju politycznego – jego założenia, aktualne były głównie w okresie przedwojennym. W tym miejscu przywołać należy słowa J. Makarewicza, zacytowane już we wstępie niniejszej dysertacji, że *„prawo karne jest jakby fotografią ustroju politycznego i stosunków społecznych, panujących w danej chwili w danym społeczeństwie. Jest to po prostu dokładny negatyw fotograficzny, odbijający rzeczywistość (w odmiennym tylko układzie światłocienia)”*.¹⁶² Rozwiązania z kk z 1932 r. odpowiednie były właśnie dla okresu międzywojennego, gdy panowała – tak jak obecnie – gospodarka wolnorynkowa. Gospodarka po odzyskaniu niepodległości oraz przed wybuchem II wojny światowej charakteryzowała się dużą żywiołowością. Wzrastała liczba osób prowadzących działalność gospodarczą, a jednocześnie uczestnicy obrotu gospodarczego nie mieli wiedzy i doświadczenia w prowadzeniu przedsiębiorstw, a także niezbędnego kapitału. Brak doświadczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej i niegospodarność wzmogły zjawisko ogłaszania upadłości. Chętnie też korzystano z kredytów i pożyczek, a także celowo doprowadzano do swojej upadłości, co miało na celu szybkie osiągnięcie zysku. Niestety kryzys gospodarczy lat '20 oraz wysoka inflacja wyłącznie pogłębiły nadużycia związane z przestępstwami na szkodę wierzycieli.¹⁶³ Nadużycia gospodarcze w okresie scentralizowanej gospodarki istniały w prawie każdej dziedzinie. Przestępstwa popełniali zarówno

---

¹⁵⁸ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia penalizacji przestępstw gospodarczych*, [w:] Kodeks karny z 1932 roku, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, M. Gałączka, R.G. Hałas, S. Hypś, D.Szeleszczuk, Wyd. KUL, Lublin 2015, s. 249 i n.

¹⁵⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571)

¹⁶⁰ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n. za E.S. Rappaport, *Media via kodeksu karnego polskiego*, Warszawa 1935, s. 4

¹⁶¹ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne...*, s. 249 i n. za Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego, [w:] Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami, Warszawa 1997, s. 126 i n.

¹⁶² I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n. za J. Makarewicz, *Prawo karne i prawo obywatela*, Odczyt wygłoszony dnia 20 stycznia 1936 r. w Auli Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w czasie Akademii związanej z 275. rocznicą założenia Uniwersytetu

¹⁶³ W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje odpowiedzialności za przestępstwa na szkodę wierzycieli*, *Palestra* 42/11-12, 1998, (491-492), 35-44

przedstawiciele władzy, jak i dyrektorzy zakładów pracy, kierownicy różnego szczebla, a także szeregowi obywatele, dla których naruszenie prawa przynosiło dodatkowe dochody. Symbioza władzy, świata przestępczego i społeczeństwa oraz brak skutecznych programów i regulacji nie pozwoliły na eliminację przestępczości w tej sferze.¹⁶⁴

Kodeks karny z 1932 r. nie ujmował przestępstw gospodarczych w jednym rozdziale części szczególnej, co było podyktowane dążeniem do uelastycznienia norm prawa karnego i odstąpieniem od nadmiernej kazuistki.¹⁶⁵ Uzasadnienie stanowi także etiologia przestępstw gospodarczych, sięgająca do prawa cywilnego. Odniesienie do innej gałęzi prawa utrudnia stosowanie prawa karnego, gdyż nakazuje w procesie karnym uwzględniać relacje między tymi gałęziami. Zgodnie z poglądem W. Makowskiego: „*sankcje karne dotyczą tylko pewnych stron cywilno-prawnego stosunku, nie biorą zatem pod uwagę całokształtu praw cywilnych, ale tylko niektóre ich instytucje i ujmują je z punktu widzenia bardziej prostego i dostosowanego do stosunków karno-prawnych*”.¹⁶⁶ Powyższe stanowić miało czynnik powodujący rozproszenie przestępstw gospodarczych w pierwszym zunifikowanym po odzyskaniu przez Polskę niepodległości kodeksie karnym.

Nadmienić należy, że wywód dotyczący przestępstw gospodarczych ujętych w Kodeksie karnym z 1932 r. ma o tyle znacznie, że już w trakcie prac Komisji Kodyfikacyjnej zwrócono uwagę na istotę tych czynów, o których decydowały czynniki społeczne, polityczne i gospodarcze. J. Makarewicz na przykładzie przestępstwa bankructwa wskazał, że odmiennie przepisy te będą postrzegane w przypadku uznania, że przestępstwo jest przestępstwem przeciwko mieniu, a odmiennie, jeśli przestępstwem przeciwko obrotowi gospodarczemu. Zdaniem tego przedstawiciela doktryny uznanie przestępstwa bankructwa, będącego przestępstwem na szkodę wierzyciela, za przestępstwo z dziedziny zamachów na życie gospodarcze spowoduje uniknięcie chaosu w przepisach karnych dotyczących bankructwa. Jako argument za powyższą tezę J. Makarewicz wskazał, że w przypadku przestępstwa bankructwa, stanowiącego przestępstwo przeciwko wierzycielom, istotny jest zamach na normalny bieg życia gospodarczego, a nie interes jednego czy kilku wierzycieli. Co więcej, istotna tego zamachu porównana została do katastrofy ekonomicznej, która może skutkować

---

¹⁶⁴ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021)

¹⁶⁵ w części szczególnej Kodeksu karnego z 1932 r. liczbę artykułów ograniczono do 200, a istota czynu karalnego została ujęta lapidarnie

¹⁶⁶ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n. za W. Makowski, *Prawo karne. O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązujący w Polsce*, Warszawa 1924, s. 383

wstrząsem w życiu państwowym.¹⁶⁷ Potwierdził to SN podnosząc, że dobrem chronionym w przestępstwach przeciwko wierzycielom jest normalny bieg życia gospodarczego, a interes wierzycieli stanowi jedynie przedmiot działania sprawcy.¹⁶⁸ Wskazuje się nadto, że „pierwowzorem polskich przestępstw gospodarczych były przestępstwa na szkodę wierzycieli”.¹⁶⁹ W projekcie wstępnym do części szczegółowej kodeksu karnego wskazywano, że założeniami w zakresie penalizacji przestępstw przeciwko wierzycielom było m.in. wprowadzenie ich do kodeksu, określenie zachowań stanowiących przestępstwa na szkodę wierzycieli (np. życie rozrzutne, ukrywanie lub niszczenie przedmiotów majątkowych, faworyzowanie wierzycieli), ściąganie ich z urzędu, karalności osób trzecich, działających na szkodę wierzyciela. Ponadto istotny był zamiar popełnienia przestępstwa, który determinować miał wymierzaną karę.

Przestępstwa przeciwko wierzycielom zostały unormowane w artykułach 273-285 Kodeksu karnego z 1932 r., w rozdziale XL zatytułowanym „przestępstwa na szkodę wierzycieli”. Jednym z czynników, który zdeterminował ich wprowadzanie do ustawodawstwa karnego była zła wola dłużników oraz dążenie do szybkiego osiągnięcia zysku czymś kosztem. Zachowania dłużników mogły naruszać zasady obrotu gospodarczego, z tego też względu konieczna była ich kryminalizacja. Zaznaczyć trzeba, że z nazwy rozdziału nie można wywnioskować, aby wolą ustawodawcy było zawężenie zakresu ochrony prawnokarnej do profesjonalnych uczestników obrotu gospodarczego, ale objęcie ochroną całego obrotu cywilnoprawnego.¹⁷⁰ W ramach wspomnianego rozdziału wyróżnić można przestępstwa polegające na doprowadzeniu przez dłużnika do swojej upadłości lub niewypłacalności w sposób nieumyślny (art. 273 kk z 1932 r.) lub umyślny (art. 274 kk z 1932 r.). Zgodnie z brzmieniem art. 273 kk z 1932 r., będącym lżejszą formą bankructwa, karze aresztu do lat 3 podlegał ten kto doprowadził do swojej niewypłacalności lub upadłości poprzez rozrzutne życie, grę, zawieranie ryzykownych umów, pogarszanie lub obciążanie swojego położenia majątkowego.¹⁷¹ Przepis ten odzwierciedlać miał nowoczesne trendy kodyfikacyjne polegające na odniesieniu do kryminalnych cech działania sprawcy, a nie oparciu na elementach

---

¹⁶⁷ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n. za Protokoły Komisji Kodyfikacyjnej RP, Sekcja Prawa Karnego, t. III, z. I, s. 162-163

¹⁶⁸ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n. za Orzeczenie Sądu Najwyższego Zb. Nr 356/36, *Osp*, 597/36 za L. Z. Hofmokl-Ostrowski, *Kodeks karny i Orzecznictwo Sądu Najwyższego*, Warszawa 1935

¹⁶⁹ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n. za R. Zawłocki, *Przestępstwa gospodarcze w kodeksie karnym z 1932 r.*, [w:] A. Marek, *System prawa karnego*, Warszawa 2011, s. 416

¹⁷⁰ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom* [w:] *System Prawa Handlowego*. Tom 10. Prawo karne gospodarcze, Wydawnictwo CH Beck, Warszawa 2012, s. 461

¹⁷¹ Tamże

cywilnoprawnych. Idea ta nie została jednak zrealizowana, co powodowało problemy w zakresie granic kryminalizacji wobec odwołania do życia bankruta i ustanowienie katalogu zamkniętego zachowań sprawcy.¹⁷² Surowsza kara, do 5 lat pozbawienia wolności, groziła temu, kto w celu pokrzywdzenia wierzycieli doprowadził do swojej niewypłacalności lub ogłoszono jego upadłość (art. 274 kk z 1932 r.). Czyn ten można było popełnić jedynie umyślnie, w zamiarze bezpośrednim, a cel pokrzywdzenia wierzycieli wskazywał na szczególne zabarwienie zamiaru. Niedbalstwo, a także zamiar ewentualny były poza zakresem kryminalizacji art. 273 i 274 kk z 1932 r.¹⁷³ Oznacza to, że różnica między dwoma rodzajami przestępstw polegała na stopniu zawinienia sprawcy.

Do grupy przestępstw obejmujących przestępstwa polegające na utrudnianiu dochodzenia roszczeń wierzycielom (nieprowadzące do niewypłacalności lub upadłości) zaliczyć można art. 275, 276, 282 kk z 1932 r. Objęte sankcją karną było pokrzywdzenie wierzyciela poprzez prowadzenie rozrzutnego życia, zmniejszanie lub obciążanie swojego majątku, na skutek czego mogło nastąpić pogorszenie położenia majątkowego dłużnika (art. 275 kk z 1932 r.).¹⁷⁴ Odpowiedzialności karnej podlegał sprawca działający w przedpolu przestępstwa bankructwa, co oznacza, że penalizowane było już samo pogorszenie sytuacji majątkowej, a nie było konieczne zaistnienie skutku polegającego na upadłości lub niewypłacalności. Warunkiem poniesienia odpowiedzialności było jednak działanie umyślne sprawcy. Zachowanie sprawcy wypełniające znamiona przestępstwa art. 275 kk 1932 r. uznano za karygodne już z tytułu samego zagrożenia interesów wierzyciela.¹⁷⁵ Ponadto przestępstwem było także tworzenie fikcji w przedmiocie sytuacji majątkowej dłużnika polegającej na ukrywaniu przedmiotów majątkowych lub zawieraniu pozornych umów mających na celu pokrzywdzenie wierzycieli (art. 276 kk 1932 r.). W przestępstwie tym zauważalnym był swojego rodzaju dualizm polegający na tym, że znamiona przestępstwa można było z cywilistycznego punktu widzenia wyczerpać zarówno, gdy sprawca zmniejszał aktywa, jak i powiększał pasywa. W zakresie tego drugiego musiała zaistnieć pozornosc polegająca na braku *causy*, ale przy jednoczesnym wrazeniu prawdziwości powiększenia pasywów.¹⁷⁶ Z kolei w myśl art. 282 kk z 1932 r. karze pozbawienia wolności do 2 lat lub aresztu do 2 lat podlegał ten kto w celu udaremnienia egzekucji usuwał, ukrywał, uszkadzał, zbywał, obciążał mienie

---

¹⁷² I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n.

¹⁷³ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 461

¹⁷⁴ Tamże

¹⁷⁵ I. Zgoliński, *Charakterystyka i główne założenia...*, s. 249 i n.

¹⁷⁶ Tamże

zajęte lub zagrożone zajęciem. Przepis to nie zawierało w swej dyspozycji zachowania sprawcy zmierzającego do utrudnienia egzekucji.¹⁷⁷

Wspomnieć należy, że penalizowane było także faworyzowanie wierzycieli, udzielanie pomocy dłużnikowi w popełnieniu przestępstw na szkodę wierzycieli, składanie fałszywych oświadczeń w zakresie stanu majątkowego. Z kolei przepis art. 285 kk z 1932 r. ustanawiał odpowiedzialność osób, które na podstawie przepisów lub umowy zajmowały się sprawami majątkowymi innej osoby. Odpowiedzialność ta zrównana była z odpowiedzialnością właściciela mienia, a ponadto nie wykluczano odpowiedzialności obok właściciela (zarówno jako pomocnik, ale również współsprawca).

Jedynie na marginesie dodać należy, że kształt rozdziału w Kodeksie karnym z 1932 r. dotyczącego przestępstw przeciwko wierzycielom został ostatecznie przyjęty przez Komisję Kodyfikacyjną po toczącym się sporze między dwoma przedstawicielami doktryny prezentującymi odmienne w podstawowych kwestiach rozwiązania – J. Makarewiczem i W. Makowskim. Interesujące jest to, że przeważająca część rozwiązań stanowiła poglądy J. Makarewicza, z tym, że – jak wskazuje się w literaturze przedmiotu – bardzo często wynikało to z tego, iż decydujący głos przy parzystej liczbie członków miał przewodniczący komisji, którym był właśnie J. Makarewicz.¹⁷⁸ Co istotne, W. Makowski twierdził, że prawo karne w gospodarce ma jedynie pomocnicze znaczenie. Z kolei J. Makarewicz zauważał jego większą regulacyjną pozycję. Nie odrzucał przy tym stanowiska o podrzędności prawa karnego w stosunku do prawa cywilnego i handlowego, ale zaznaczał odmienną w stopniu podrzędności. J. Makarewicz zwracał ponadto uwagę, że upadłość nie dotyczy wyłącznie kupców, a wszystkich podmiotów oraz że wprowadzenie do przepisów kryterium dotyczącego upadłości spoza prawa karnego spowoduje dysfunkcjonalność przepisów. Twierdził także, że prawo karne powinno iść dalej, kompleksowo.¹⁷⁹

Nie można nie zauważyć, że konstrukcje przestępstw obecnego Kodeksu karnego nawiązują w dużej mierze do rozwiązań zawartych w Kodeksie karnym z 1932 r. Ponadto geneza przestępstw przeciwko wierzycielom i ich pionierski, wykraczający poza grunt prawa polskiego, charakter wpłynęły również na kształt przepisów dotyczących przestępstw przeciwko wierzycielom innych państw. Z tego powodu podnosi się, że informacje dotyczące przestępstw uregulowanych w Kodeksie karnym z 1932 r. często uzupełniają literaturę

---

¹⁷⁷ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 461

¹⁷⁸ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 623

¹⁷⁹ Tamże, s. 623-630

przedmiotu, dorobek legislacyjny i doktryny zarówno prawa polskiego, jak i prawa państw obcych.¹⁸⁰

3.3 Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny

Uregulowania z Kodeksu karnego z 1932 r. obowiązywały w prawie niezmienionej formie do 1970 r., czyli do czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1969 r.¹⁸¹ Podnosi się, że założenia kk z 1969 r. pozostawały praktycznie niezmienione przez cały okres obowiązywania kodeksu, a lata '70 przyniosły stabilizację w ustawodawstwie karnym.¹⁸² Podkreślić jednak trzeba, że kodeks uchwalony w czasach Polski Rzeczpospolitej Ludowej, ze względu na ówczesny ustrój, prymat interesu społecznego ponad indywidualnym, w sposób ubogi zapewniał ochroną wierzycieli.¹⁸³ Stwierdzić można, że uregulowania dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom nie zostały wręcz wcielone do kk z 1969 r. W uzasadnieniu kk z 1969 r. wskazano, że „w państwie ludowym konflikty tego typu nie występują, lub też nie mają szczególnego znaczenia z punktu widzenia interesów państwa ludowego w tej dziedzinie życia gospodarczego”.¹⁸⁴ Do kodeksu implementowano jedynie przestępstwo penalizujące udaremnianie egzekucji, które umiejscowiono w rozdziale XXXIII kk z 1969 r., dotyczącym przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Zgodnie z art. 258 kk z 1969 r. karze pozbawienia wolności do lat 2, karze ograniczenia wolności albo karze grzywny podlegał ten, kto w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego dokonywał czynności sprawczej na mieniu zajętym lub zagrożonym zajęciem polegającej na usuwaniu, ukrywaniu, zbywaniu lub obciążaniu albo uszkodzaniu¹⁸⁵. Prawo karne stało się w tym okresie narzędziem do realizowania interesów socjalistycznego państwa. Ochrona wierzycieli straciła znaczenie, ponieważ prymat wiodł interes społeczny, który zastąpił interes indywidualny. Przestępstwa godzące dotychczas w interes indywidualny stanowiły przestępstwa godzące w interes państwa – gospodarkę narodową. W ten sposób ochrona wierzycieli nie była nawet przedmiotem dyskusji przedstawicieli doktryny, aż do

---

¹⁸⁰ Tamże, s. 623-630

¹⁸¹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, Dz. U. Nr 13, poz. 94

¹⁸² M. Melezini, *Założenia polityczno-kryminalne kodeksu karnego z 1969 r. i ich realizacja w praktyce w latach 1970-1980*, „Z dziejów Prawa” 2019, T. 12 (20), s. 895-912

¹⁸³ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 462 za R. Zawłocki [w:] System Prawa Karnego, red. R. Zawłocki, t. 9, s. 631 i n.

¹⁸⁴ W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje...*, s. 35-44 za M. Siewierski, *Komentarz do kodeksu karnego z 1932 r.*, Warszawa 1965, s. 376

¹⁸⁵ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 462

momentu rozpoczęcia prac nad projektem obecnego Kodeksu karnego i ustawy o ochronie obrotu gospodarczego, która zrodziła się na skutek palącej potrzeby wprowadzenia przepisów o ochronie wierzycieli wobec nasilenia się w latach '90 patologicznych zjawisk gospodarki wolnorynkowej.¹⁸⁶ Brak takiej stabilizacji politycznej i gospodarczej oraz paląca potrzeba zmian są niebezpiecznymi okolicznościami, ponieważ tworzone w pośpiechu przez ustawodawcę przepisy mogą nie przynieść takich efektów, jakich od nich by oczekiwano.¹⁸⁷

3.4 Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego

Dopiero wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego lista przestępstw przeciwko wierzycielom w porównaniu z kk z 1969 r. uległa ponownemu wydłużeniu. Ustawa uoog miała na celu wypełnienie luki powstałej na tle procesu transformacji.¹⁸⁸ Potrzeba ponownej penalizacji przestępstw przeciwko wierzycielom wynikała z przejścia z gospodarki rozdzielczej na gospodarkę wolnorynkową. Zauważalny był wzrost nadużyć, nieuczciwość i lekkomyślność uczestników obrotu gospodarczego,¹⁸⁹ co przyczyniało się do pokrzywdzenia wierzycieli. Ustawa zawierała jednak liczne niedociągnięcia, co potwierdzać miała znikoma liczba spraw, która trafiała do sądów.¹⁹⁰

Przepisy art. 6 i 7 uoog penalizowały zachowania polegające na utrudnianiu lub udaremnianiu zaspokojenia wierzycieli. W myśl art. 6 § 1 uoog karze pozbawienia wolności do lat 3 podlegał ten kto w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości udaremniał lub uszczuplał zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwał, ukrywał, zbywał, uszkadzał albo rzeczywiście lub pozornie obciążał składniki swojego majątku. Z kolei § 2 tego artykułu stanowił o odpowiedzialności karnej sprawcy, który popełniał czyn wskazany w art. 6 § 1 uoog w stosunku do mienia zajętego lub zagrożonego zajęciem mając na celu udaremnienie wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego związanego z działalnością

---

¹⁸⁶ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 631-634

¹⁸⁷ O. Górniok, *Aktualne problemy przestępczości gospodarczej w Polsce* [w:] *Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości, Niemiecko-Polskie Kolokwium Prawa Karnego*, Białystok/Rajgród 12-17 września 1995, Białystok 1997, s. 112

¹⁸⁸ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Przestępstwa gospodarcze w praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 1998, s. 21

¹⁸⁹ W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje...*

¹⁹⁰ Tamże za Raport Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości dotyczący praktycznej skuteczności ustawy o ochronie obrotu gospodarczego, Warszawa 1998

gospodarczą. Nadmienić należy, że kwalifikowany typ tego przestępstwa stanowił art. 6 § 3 uoog penalizujący wyrządzenie szkody wielu wierzycielom. W przestępstwie tzw. „pokrzywdzenia wierzyciela” (art. 6 § 1 uoog) znamiona czynu zabronionego zostały wskazane w sposób taksatywny. Nie każde zachowanie sprawcy, powodujące uszczuplenie lub udaremnienie zaspokojenia wierzyciela, posiadało znamiona czynu zabronionego. Kryminalizacją nie były objęte zachowania poza katalogiem określonym w art. 6 § 1 uoog.¹⁹¹ Katalog ten nie był jednak wyczerpujący, wolą ustawodawcy nie było zagrożenie sankcją karną wszelkich zachowań dłużników, gdyż w przeciwnym razie naruszona zostałaby zasada subsydiarności prawa karnego.¹⁹² Przedstawiciele doktryny komentując ustawę o ochronie obrotu gospodarczego wskazywali, że nie można pojmować prawa karnego jako jedyne i najważniejszego narzędzia do ochrony interesów wierzycieli. Podnoszono, że prawo karne jest instrumentem uzupełniającym, a podstawową formą zabezpieczenia roszczeń wierzycieli powinna być umowa, za wyjątkiem zobowiązań powstałych z czynu niedozwolonego (*ex delicto*), a następnie egzekucja sądowa i komornicza.¹⁹³ Wskazywano nadto, że czyn zabroniony stypizowany w art. 6 §1 uoog był przestępstwem materialnym, znamionnym skutkiem¹⁹⁴ o charakterze umyślnym i kierunkowym.¹⁹⁵ Było to przestępstwo indywidualne, mógł je popełnić wyłącznie dłużnik lub na podstawie art. 10 uoog tzw. „substytut” dłużnika, czyli podmiot, który zajmował się sprawami majątkowymi dłużnika lub wierzyciela na podstawie przepisu prawnego, umowy, decyzji właściwego organu lub nawet faktycznego wykonywania. Przepis art. 6 § 2 uoog wprost stanowił, że dłużnik musiał działać w celu udaremnienia wykonania orzeczenia związanego z działalnością gospodarczą. Znajdujący uzasadnienie zatem był pogląd, że podmiot popełniający przestępstwo musi posiadać szczególne właściwości (*intraneus*), a mianowicie prowadzić działalność gospodarczą.¹⁹⁶ W tym miejscu nadmienić jedynie należy, że treść art. 6 uoog jest podobna do jego aktualnie obowiązującego odpowiednika tj. art. 300 kk, co zostanie przedstawione w dalszej części dysertacji. Zasadniczą jednak różnicą jest wskazanie wprost w treści art. 6 § 2 uoog ograniczenia penalizacji jedynie w zakresie udaremniania wykonania orzeczeń związanych z działalnością gospodarczą. Z kolei w treści aktualnie obowiązującego art. 300 § 2 kk brak takiej

---

¹⁹¹ M. Marszałek, *Sporne problemy wykładni art. 6 § 1 i 3 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Prokuratura i Prawo, 1997, nr 6. s. 41-54, Lex (15.06.2019) za K. Buchała, P. Kardas, (J. Majewski), W. Wróbel, *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995, s. 125

¹⁹² M. Marszałek, *Sporne problemy*.... s. 41-54

¹⁹³ Tamże za H. Pracki, *Nowe rodzaje przestępstw gospodarczych II*, Prokuratura i Prawo 1995, nr 2, s. 27

¹⁹⁴ odmiennie A. Ratajczak, *Ochrona obrotu gospodarczego*, Praktyczny Komentarz, Warszawa 1994, s. 61

¹⁹⁵ M. Marszałek, *Sporne problemy*...., s. 41-54

¹⁹⁶ Tamże

wyraźnej przesłanki. Kwestia związku przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i udaremniania egzekucji z działalnością gospodarczą była przedmiotem dyskusji w doktrynie, o czym mowa szerzej w punkcie 4.2 dysertacji.

Odpowiedzialność karną na gruncie uoog mógł ponieść również sprawca, który udaremniał lub ograniczał zaspokojenie wierzycieli poprzez tworzenie nowej jednostki gospodarczej oraz przenoszenie na nią majątku (art. 7 § 1 uoog), doprowadzał do swojej upadłości lub niewypłacalności (art. 7 § 2 uoog), faworyzował wierzycieli, dokonywał przekupstwa lub sprzedajności (art. 8 uoog). Przestępstwa te nie są jednak odpowiedniki przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk, dlatego ich analiza jest poza zakresem niniejszej dysertacji.

3.5 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

W Kodeksie karnym z 1997 r. przestępstwa przeciwko wierzycielom umiejscowiono w rozdziale XXXVI, pierwotnie zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”. Aktualnie brzmienie rozdziału, uchwalone na mocy ustawy z dnia 15.03.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy Kodeks karny,¹⁹⁷ to „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym”.

Zauważyć należy, że specjaliści pracujący nad brzmieniem Kodeksu karnego z 1997 r. inkorporowali z uoog do nowego kodeksu – praktycznie bez znacznych zmian – przepisy dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom. Wydawać się może, że implementacja nastąpiła bez pogłębionej analizy. Przepisy te poddać należy krytyce chociażby ze względu na nieprecyzyjnie określona znamiona, zakreślające zbyt szerokie ramy czynności wykonawczych, które penalizują zbyt wiele zachowań dłużnika w toku prowadzenia przez niego działalności gospodarczej oraz niespójność z przepisami prawa cywilnego i upadłościowego.¹⁹⁸

Zgodnie z brzmieniem art. 300 § 1 kk „Kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Przepis ten w porównaniu z

---

¹⁹⁷ Ustawa z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy - Kodeks karny (Dz. U. poz. 870).

¹⁹⁸ W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje...*

art. 6 § 1 uoog ukazuje inny katalog czynności wykonawczych poprzez dodanie do art. 300 §1 kk czynności sprawczych darowania i niszczenia składników majątku. Trzeba mieć na względzie, że „darowanie” mieści się w definicji zbywania, dlatego zmianę oceniono krytycznie wskazując na zbytnią kazuistyczność. Pozytywnie oceniono natomiast dodanie znamienia „niszczenia”.¹⁹⁹

W doktrynie podnosi się, że tak sformułowany przepis dość szybko penalizuje zachowania dłużnika w toku prowadzonej przez niego działalności i może powodować zahamowanie rozwoju gospodarczego. Penalizowane są wymienione w tym przepisie zachowania już w momencie, gdy dłużnikowi nawet jedynie hipotetycznie grozi stan niewypłacalności. Stan grożącej niewypłacalności lub upadłości nie został jednak precyzyjnie zdefiniowany w prawie karnym czy innej gałęzi prawa, dlatego moment ten jest trudny do jednoznacznego określenia. W konsekwencji nieprecyzyjny jest moment, od którego dany podmiot powinien ponosić odpowiedzialność karną za swoje zachowanie. Może to naruszać funkcję gwarancyjną prawa karnego. W obawie przed poniesieniem odpowiedzialności karnej uczestnicy obrotu gospodarczego mogą powstrzymywać się przed działaniami obejmującymi m.in. zbycie składników majątku, podczas gdy taki transfer mógłby wręcz poprawić niekiedy ich sytuację ekonomiczną i doprowadzić do spełnienia świadczenia na rzecz swojego wierzyciela. Aktualne brzmienie przepisów teoretycznie dopuszcza możliwość złożenia przez wierzyciela zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa nawet w sytuacji lekkiego zachwiania płynności finansowej dłużnika. W konsekwencji może to powodować długofalowe skutki dla dłużnika polegające na przykład na utracie zaufania kontrahentów, renomy, braku zdolności kredytowej. Skutki mogą być przeciwne do zamierzonych i przepis art. 300 § 1 kk może spowodować wręcz upadłość wielu podmiotów.²⁰⁰

Z kolei przestępstwo egzekucyjnego niezaspokojenia wierzyciela stypizowane w art. 300 §2 kk, zgodnie z którym „Kto, w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku zajęte lub zagrożone zajęciem podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5” jak już wspomniano nie zawiera przesłanki prowadzenia działalności gospodarczej wskazanej w art. 6 §2 uoog. Dodać należy, że w art. 300 §2 kk czynność

---

¹⁹⁹J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 463 za J. Majewski [w]: A. Zoll (red.), *Kodeks karny*, s. 679

²⁰⁰W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje...*

wykonawcza polegająca na usuwaniu znaków zajęcia została wprowadzona do treści przepisu na gruncie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.²⁰¹

Jak już wspomniano – ale z uwagi na istotę zagadnienia wymaga to ponownego podkreślenia – przestępstwa przeciwko wierzycielom w aktualnym stanie prawnym nawiązują swym brzmieniem do Kodeksu karnego z 1932 r., co potwierdza uzasadnienie projektu Kodeksu karnego z 1997 r.²⁰² Nadto orzecznictwo sądów z okresu przedwojennego w dużej mierze zachowuje swoją aktualność. Nie można również nie zauważyć, że zainteresowanie w doktrynie przepisami dotyczącymi przestępstw przeciwko wierzycielom uległo osłabieniu w czasach gospodarki nakazowo-rozdziałowej, po czym uległo ponownemu wzmożeniu w latach ‘90, po zmianie gospodarki na rynkową.²⁰³

Warto dodać, że przestępstwa niezaspokojenia wierzyciela określone w art. 300 kk zwane są również jako przestępstwa oszukańczego bankructwa i dzielą się na przestępstwa w typie podstawowym, co odnosi się do § 1 i § 2 art. 300 kk oraz typ kwalifikowany unormowany w art. 300 § 3 kk, a dotyczący pokrzywdzenia wielu wierzycieli.^{204 205}

Przestępstwo z art. 300 § 1 kk jest podstawową postacią przestępstwa niezaspokojenia interesów wierzyciela i ustanawia karalność zbywania majątku i niezaspokojenie interesów wierzyciela już w sytuacji zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością. Przepis ten ma zastosowanie w przypadku pokrzywdzenia wyłącznie jednego wierzyciela. W przypadku pokrzywdzenia wielu wierzycieli zastosowanie znajdzie typ kwalifikowany tj. art. 300 § 3 kk.²⁰⁶ O obostrzeniu odpowiedzialności decyduje liczba wierzycieli oraz szkoda jako następstwo.²⁰⁷ Zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny pojęcie „wielu wierzycieli” musi

---

²⁰¹ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381)

²⁰² A. Grześkowiak, K. Wiak, *art. 300 [w:] Kodeks karny, Komentarz*, Wydanie 5, Legalis (20.07.2018)

²⁰³ Z. Kukuła, *Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń*, TNOiK, Toruń 2011, s. 53

²⁰⁴ M. Gałązka, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, wyd. 3, 2015, s. 1345

²⁰⁵ W doktrynie i orzecznictwie brak jednolitości poglądów co do rozumienia pojęcia „wielu wierzycieli”; zgodnie jednak z postanowieniem SN – Izba Karna z 22.12.2020 r., IV KK 587/19: „skoro ustawodawca nie zdecydował się na określenie dolnej granicy określenia „wielu” osób poszkodowanych z art. 300 § 3 KK, odgórne przyjęcie konkretnej liczby naturalnej i następnie stosowanie jej do każdego kolejnego stanu faktycznego byłoby sprzeczne z wyżej wskazaną normą prawną i założeniami kryminalno-politycznymi leżącymi u podstaw Kodeksu karnego”

²⁰⁶ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II 2013, s. 788-789

²⁰⁷ M. Bojarski, *art. 300 kk [w:] Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014, s. 1532 za O. Górniok, *Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego z komentarzem*, Warszawa 1995, s. 62

być interpretowane w przy uwzględnieniu brzmienia art. 301 kk, który stanowi o „kilku wierzycielach”. Oznaczać ma to, że wielu wierzycieli to więcej niż kilku, czyli jest to co najmniej kilkunastu wierzycieli.²⁰⁸ T. Oczkowski precyzuje, że warunek ponoszenia odpowiedzialności karnej z art. 300 §3 kk stanowi pokrzywdzenie ośmiu, dziewięciu wierzycieli.²⁰⁹ Nadto wskazuje się, że art. 300 § 3 kk jest odpowiednikiem wobec art. 6 § 3 uoog, ale w węższym zakresie. Ten ostatni był bliźniaczym dla art. 6 §1 i §2 uoog, podczas gdy art. 300 §3 kk jest bliźniaczym jedynie w stosunku do art. 300 §1 kk.²¹⁰

Przestępstwo egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela nazywane jest również przestępstwem udaremniania egzekucji, co miałyby nawiązywać do art. 258 kk z 1969 r. Wskazuje się jednak, że różnice między dwoma przestępstwami są tak znaczne, że nieuzasadnione jest posługiwanie się takim określeniem w odniesieniu do art. 300 §2 kk. Nadto treść tego przepisu nie została ograniczona wyłącznie do postępowania egzekucyjnego, a sam przepis nie zawiera nawet wyrazu „egzekucja”.²¹¹ Warto dodać, że przestępstwo z art. 300 §2 kk jest odrębnym typem podstawowym w porównaniu z art. 300 §1 kk. W treści przestępstwa egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela pominięto konieczność zaistnienia przesłanki zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością, a znamiona czynnościowe sprawcy przestępstwa ograniczono do składników majątku, które są zajęte albo zagrożone zajęciem. Dodano także czynność sprawczą w postaci usuwania znaków zajęcia. W przypadku zbiegu przepisów art. 300 §1 i § 2 zgodnie z zasadą konsumpcji ocenia się przepis art. 300 § 2 kk jako przepis konsumujący.²¹²

W przestępstwie egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela nie chodzi też o każdą egzekucję, ale wyłącznie taką, która skierowana jest przeciwko dłużnikowi. Ponadto przymusowe zaspokojenie roszczeń nie ogranicza się do egzekucji w ścisłym słowa znaczeniu, ale do wszelkich sposobów zaspokojenia roszczeń na majątku dłużnika. Zatem uznać należy, że orzeczenia, o których mowa w treści przepisy art. 300 §2 kk nie dotyczą jedynie orzeczeń związanych z egzekucją, ale wszystkich stanowiących podstawę do przymusowego zaspokojenia wierzyciela.²¹³ Przez egzekucję nie można też rozumieć wyłącznie aktu procesowego o charakterze wykonawczym, ale wszelkie czynności prowadzące do

---

²⁰⁸ M. Bojarski, *art. 300 kk...*, s. 1532

²⁰⁹ T. Oczkowski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2016, s. 1277

²¹⁰ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Zoll, Zakamycze 2006, s. 741

²¹¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu [w:] Kodeks karny. Część szczególna*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II 2013, s. 788-789

²¹² M. Gałązka, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu...*, s. 1347

²¹³ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu...*, s. 788-789 za J. Majewski, [w:] A. Zoll (red.) *Kodeks karny*, t. III, 2008, s. 400-401

zaspokojenia wierzyciela. Ponadto podstawa tych czynności powinna wynikać z orzeczenia określonego organu państwowego. Objęte sankcją jest także zakłócenie czynności organów, niebędących organami państwowymi, jeśli określone organy wykonują czynności na podstawie wydanego przez organ państwowy orzeczenia. Wyrażono w doktrynie pogląd, że jeśli natomiast zaistnieje sytuacja zakłócania przez sprawcę przeprowadzania czynności egzekucyjnych przez organ niebędący organem państwowym przy braku odpowiedniego orzeczenia organu państwowego to zachowanie to znajdzie się to poza zakresem kryminalizacji art. 300 § 2 kk.²¹⁴

Za orzeczenie sądu lub innego organu państwowego, o którym mowa przestępstwie egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń uznać należy orzeczenie dotyczące stosunku między dłużnikiem a wierzycielem. Do zakresu orzeczeń wchodzi także orzeczenia organów zagranicznych, które mogą być wykonane w Polsce. Na uwadze mieć należy, że organem w rozumieniu art. 300 § 2 kk jest każdy organ mający faktyczną możliwość zajęcia składników majątku dłużnika. Nie musi być to organ egzekucyjny w ścisłym tego słowa znaczeniu. Dzięki temu w zakres pojęcia organu wchodzi także organy niepaństwowe, które mają możliwość zgodnego z prawem zajęcia majątku. Jak wskazuje R. Zawłocki takie stanowisko wydaje się być uzasadnione z tego względu, że ochronie karnoprawnej z art. 300 §2 kk podlegałby każdy wierzyciel, a nie wyłącznie ten, który zgłosi roszczenie organowi państwowemu.²¹⁵ Poglądy R. Zawłockiego podziela T. Oczkowski, który uważa, że istnieje konieczność szerokiej wykładni znamion tego czynu i za orzeczenie uznać należy każde orzeczenie prowadzące do zajęcia składnika majątku dłużnika, również postanowienia wydawane w ramach postępowania karnego. Zdaniem tego autora poszerzeniu uległ zakres możliwości uprawniających do prowadzenia postępowania w sferze egzekucji bez uzyskania orzeczenia sądu powszechnego, czego dowód stanowią m.in. ugody sądowe, możliwość poddania się w akcie notarialnym rygorowi egzekucji wprost z aktu notarialnego (art. 777 kc). Wykładnia wykraczająca poza wykładnię językową zdaje się być w tym przypadku uzasadniona z uwagi na to, że nieracjonalne byłoby założenie ustawodawcy, który nie objąłby ochroną wierzycieli posiadających inny rodzaj orzeczenia niż wynika to wprost z przepisu. Zgodnie ze stanowiskiem T. Oczkowskiego pojęcie egzekucji nie ogranicza się wyłącznie do egzekucji

---

²¹⁴ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu* [w:] Kodeks karny. Część szczególna, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II 2013, s. 788-789 za J. Majewski, [w:] A. Zoll (red.) Kodeks karny, t. III, 2008, s. 388-389

²¹⁵ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II 2013, s.789

prowadzonej w ramach postępowania administracyjnego czy cywilnego.²¹⁶ Bardziej szczegółowa analiza dotycząca znamion czynów zabronionych z art. 300 § 1 i §2 kk znajduje się w rozdziale 4 niniejszej rozprawy.

Na zakończenie rysu historycznego dotyczącego przestępstw przeciwko wierzycielom w polskim porządku prawnym warto dodać trafne twierdzenie, że „fenomen patologicznych zachowań gospodarczych immanentnie związany jest z funkcjonowaniem państwa jako regulatora i gwaranta określonych rozwiązań prawnoustrojowych. To państwo ze swoimi obywatelami oraz ułomnym systemem prawnym i niewydolnym aparatem administracyjnym jest największym nieformalnym czynnikiem o podłożu kryminogennym, inicjującym nieuprawnione zachowania uczestników procesów gospodarczych.”²¹⁷ Twierdzenie poniekąd uzupełnia przywołaną wcześniej myśl J. Makarewicza, że „prawo karne jest jakby fotografią ustroju politycznego i stosunków społecznych, panujących w danej chwili w danym społeczeństwie”. Prawo karne i wprowadzone uregulowanie, zdaniem autorki dysertacji, mają stanowić odzwierciedlenie panującego ustroju politycznego i stosunków społecznych oraz z założenia spełniać m.in. funkcję represyjną oraz prewencyjną. W sytuacji przemian ustrojowych, gospodarczych czy społecznych często konieczna jest zmiana również przepisów prawa karnego, ponieważ obowiązujące procedury czy normy mogą być niewystarczające do powstrzymania potencjalnych przestępców od popełniania przestępstw w danym obszarze. Potencjalni przestępcy, jak wynika z rysu historycznego, chętnie wykorzystują brak uregulowań czy też uregulowania niezapewniające zakładanej ochrony, ponieważ zauważają, że nie poniosą za swoje czyny odpowiedzialności karnej. Zauważalne jest to także w przypadku braków w funkcjonowaniu aparatury urzędniczej, a dobry przykład w tym zakresie stanowi zwiększona przestępczość wśród urzędników i w reakcji wprowadzona wspomniana już ustawa z 18.3.1921 r. o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, popełnionych przez urzędników.²¹⁸ Z tego względu tak istotne jest zrozumienie, że niemożliwe jest wprowadzenie przepisu i przyjęcie, że w pełni będzie spełniać swoją funkcję bez późniejszej analizy jego funkcjonowania. Nieustannie należy badać skuteczność danego przepisu i obserwować przemiany we wszelkich płaszczyznach, które mogą wpłynąć na zwiększoną przestępczość w danym obszarze. Niewątpliwie wprowadzenie sankcji za popełnienie przestępstw przeciwko wierzycielom przewidzianych w art. 300 § 1 i §2 kk miało również na

---

²¹⁶ T. Oczkowski, *art. 300 kk, Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] Kodeks karny. Komentarz, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2016, s. 1275 za R. Zawłocki [w:] System Prawa Karnego, t. 9, red. R. Zawłocki, 2015, s. 650

²¹⁷ D. Palacz, *Przestępczość gospodarcza...*, Legalis (7.01.2021)

²¹⁸ Dz. U. Nr 30, poz. 177

celu odstraszenie potencjalnych przestępców od popełniania tych czynów, a konieczność regulacji przestępstw przeciwko wierzycielom rozumianych w ogóle, podyktowana była m.in. przemianami ustrojowymi i zwiększonym ryzykiem przestępczości w tym obszarze. Zasadnicze pozostaje jednak pytanie czy wprowadzone uregulowania są skuteczne i odpowiadają aktualnym realiom, w szczególności w sytuacji potencjalnego wzrostu przestępczości w tym zakresie z powodu ogłoszenia na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie epidemii SARS-COV-2 i związanych z nią skutków powodujących niewypłacalność licznych podmiotów. Nie można nie zauważyć, że wprowadzone w Kodeksie karnym uregulowania funkcjonują w prawie niezmienionej formie od wejścia w życie tego kodeksu, a ich skuteczność pozostaje wątpliwa. Przystarzałe badania i niewzięcie pod uwagę potencjalnych skutków ogłoszonej epidemii mogą spowodować uniknięcie odpowiedzialności przez wielu przestępców, którzy już teraz w obliczu nadchodzącej upadłości mogą wyzbywać się swojego majątku i działać na szkodę wierzycieli.

4. USTAWOWA REGULACJA PRZESTĘPSTW Z ART. 300 § 1 I §2 KK ORAZ ODPOWIEDZIALNOŚĆ PODMIOTÓW ZBIOROWYCH

4.1 Przedmiot ochrony

W piśmiennictwie wskazuje się, że określenie przedmiotu ochrony może stanowić wskazówkę pozwalającą na interpretację znamion czynu zabronionego.²¹⁹ Stosowane określenia dla przedmiotu ochrony to także „przedmiot zamachu” oraz „wartość społeczna chroniona prawnie”. Podnosi się, że powyższe określenia stosowane są w zależności od strony, na którą patrzymy na dane naruszenie. Określenie „przedmiot ochrony” stosowane jest w sytuacji naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego, czyli naruszenie analizowane jest od strony przepisu karnego. Z kolei określenie „przedmiot zamachu” stosowane jest, gdy analizowany jest czyn, czyli ocena następuje od strony sprawcy.²²⁰ Prawidłowe wskazanie przedmiotu ochrony, w tym rodzajowego i bezpośredniego, przepisów znajdujących się w danym rozdziale Kodeksu karnego ma kluczowe znaczenie, ponieważ pozwala na określenie granic odpowiedzialności karnej danego podmiotu.²²¹ Waga prawidłowości wykonania tego zadania jawi się z potencjalną możliwością naruszenia podstawowej zasady z art. 1 kk – *nullum crimen nulla poena sine lege*.

Już przed wejściem w życie obowiązującego Kodeksu karnego w doktrynie wskazywano, że określenie przedmiotu ochrony zawiera dwa stałe punkty: określenie celu chroniącego dane dobra oraz uwzględnienie najbardziej ogólnego celu dla wszystkich przepisów karnych – ochronę stosunków społecznych dogodnych dla mas pracujących Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Pomiędzy tymi punktami znajduje się rodzajowy przedmiot ochrony, który jest bardziej sprecyzowany od ogólnego, ale mniej od bezpośredniego.²²² Oczywistym jest, że wobec transformacji ustrojowej cel najbardziej ogólny nie może być rozumiany wprost jak w powyżej przytoczonym stwierdzeniu, jednak ma on odpowiednie zastosowanie we współczesnym porządku prawnym.

---

²¹⁹ T. Tyburcy, *Przedmiot ochrony przepisu typizującego czyn zabroniony*, Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego, Rok XVI, nr 1/2017, s. 90 i n., <http://lawreview.wpia.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2018/07/6.pdf> (4.01.2020)

²²⁰ Tamże za I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989, s. 162 i W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 412

²²¹ W. Kubala, *Przedmiot ochrony przepisów dotyczących przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 40, 1978, z. 2, s. 39-53, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/20819/1/005%20WŁODZIMIERZ%20KUBALA%20RPEiS%2040%282%29%2C%201978.pdf> (4.01.2020)

²²² T. Tyburcy, *Przedmiot ochrony przepisu...* za W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 412

Obecnie również wskazuje się na funkcjonowanie stopniującej klasyfikacji przedmiotu ochrony, zależnej od uogólnienia tego pojęcia. Można zatem wyróżnić trzy rodzaje przedmiotu ochrony: ogólny, rodzajowy oraz indywidualny. Ogólny przedmiot ochrony jest najbardziej abstrakcyjnym dobrem, ponieważ cel stanowi ochrona całego systemu prawa karnego.²²³ Jest on tożsamy dla wszystkich przepisów statuujących przestępstwa a każdy czyn naruszający takie normy prawne wymierzony jest również przeciwko ogólnemu przedmiotowi ochrony. Określenie ogólnego przedmiotu ochrony nie jest zatem wystarczające przy analizie przestępstw, w tym przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk, tym bardziej, że w Kodeksie karnym znajdują się przestępstwa o podobnym rodzajowo przedmiocie ochrony, a dany czyn co do zasady godzi w indywidualne dobro prawne.

W kwestii zaś rodzajowego przedmiotu ochrony to określany jest on dla grupy przestępstw, umieszczonych z reguły w określonym rozdziale kodeksu. Z kolei indywidualny przedmiot ochrony, nazywany również bezpośrednim lub szczególnym przedmiotem ochrony, dotyczy dobra prawnego chronionego przez określony przepis karny i związany jest z typem przestępstwa.²²⁴

Wydawać by się mogło, że określenie przedmiotu ochrony przestępstw z art. 300 § 1 i §2 kk – m.in. biorąc pod uwagę znaczny upływ czasu od wejścia w życie Kodeksu karnego – nie powinno nastręczać trudności. Niewątpliwie jest, że popełnienie czynu zabronionego z art. 300 § 1 lub §2 kk wymierzone jest w ogólny przedmiot ochrony, ponieważ jest to naruszenie ogółu stosunków społecznych. Pewne wątpliwości jednak stwarza w tym konkretnym przypadku określenie, co jest rodzajowym i indywidualnym przedmiotem ochrony, w tym jednoznaczne wskazanie związku z obrotem gospodarczym. W piśmiennictwie ta ostatnia kwestia wywoływała liczne rozbieżności i zdaje się, że dopiero wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 15.03.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy Kodeks karny²²⁵ wyjaśniła w znacznej mierze wątpliwości przedstawicieli doktryny, o czym bardziej szczegółowo w dalszej części niniejszej dysertacji.

Ponadto niezwykle ważne dla zrozumienia istoty prawa karnego i jego stosowania jest także określenie celu, dla którego dany typ czynu zabronionego został ustanowiony. Każdy typ został ustanowiony w celu zwalczania czynów o określonych ustawowych znamionach. Takie

---

²²³ A. Sońnicka, *Przestępstwo i wykroczenie przywłaszczenia w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013, LEX (4.01.2021)

²²⁴ Tamże

²²⁵ Ustawa z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy - Kodeks karny (Dz. U. poz. 870).

czynny są zamachem na wartości życia społecznego, które są chronione prawem, czyli stanowią dobra prawne. Trafne zatem jest stwierdzenie, że wszystkie przepisy karne ustanowione są w celu ochrony określonych dóbr prawnych.²²⁶

W doktrynie wskazuje się, że dobrem chronionym przez art. 300 kk jest rzetelność i uczciwość w relacjach pomiędzy dłużnikiem oraz wierzycielem oraz ochrona roszczeń indywidualnych wierzycieli przed niesolidnymi dłużnikami.²²⁷ Rzetelność i uczciwość w obrocie gospodarczym uznaje się za rodzajowy przedmiot ochrony, zaś interes wierzyciela jako indywidualny przedmiot ochrony.²²⁸ Interes ten ma charakter majątkowy, może być określony w pieniądzu. Wynika to z faktu istnienia zobowiązania, na podstawie którego wierzyciel może dochodzić swojej pretensji. Nadto sprawca przestępstw przeciwko wierzycielom dokonuje czynności sprawczych względem składników majątku dłużnika, przy uwzględnieniu stanu niewypłacalności lub upadłości dłużnika. Wobec tego, że wierzyciel jest stroną stosunku zobowiązaniowego będącego podstawą dochodzenia roszczeń, przedmiotem ochrony są również jego uprawnienia powiązane z danym stosunkiem zobowiązaniowym.²²⁹ M. Bojarski wskazuje także, że art. 300 kk chroni gospodarczy interes wierzyciela.²³⁰

W §2 art. 300 kk zapewniono nadto ochronę powagi i skuteczności orzeczeń organów państwowych.²³¹ Wynika to z tego, że orzeczenia sądu lub innego organu państwowego są przedmiotem czynności wykonawczej sprawcy. Celem przepisu jest zapewnienie zaspokojenia wierzyciela w wyniku wykonania orzeczenia uznającego wierzyciela. Przedmiotem ochrony w przypadku orzeczeń sądowych jest zatem także wymiar sprawiedliwości przejawiający się przez niezakłócone przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego.²³² J. Lachowski przedstawił pogląd, że umieszczenie przestępstwa z art. 300 § 2 kk w rozdziale XXXVI kk zamiast w rozdziale poświęconym przestępstwom przeciwko wymiarowi sprawiedliwości nie stanowiło o objęciu ochroną w wąskim zakresie. Z tego zabiegu nie można było też w jego ocenie wysnuć wniosku, że ochronie podlegają wyłącznie wierzycielności związane z działalnością gospodarczą, co miałyby być rezultatem zasady

---

²²⁶ T. Tyburcy, *Przedmiot ochrony przepisu...* za W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 412

²²⁷ M. Gałązka, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, Lex (5.01.2021)

²²⁸ T. Oczkowski, *art. 300 kk [w:] Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, Kodeks Karny. Komentarz, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2016, s. 1270; J. Potulski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Wyd. 5, Warszawa 2020, Lex (4.01.2021)

²²⁹ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa Handlowego*. Tom 10. Prawo karne gospodarcze, red. Zawłocki 2018, wyd. 2, Legalis (25.09.2019)

²³⁰ M. Bojarski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 1608

²³¹ M. Gałązka, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 1329

²³² J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, Legalis (25.09.2019)

subsydiarności prawa karnego. Zdaniem tego autora przeniesienie analizowanego przepisu do rozdziału XXXVI kk nie wyłącza ochrony wymiaru sprawiedliwości, gdyż przestępstwo z art. 300 §2 kk zawsze narusza to dobro. Nie można też stwierdzić, że przeniesienie tego przepisu do rozdziału XXXVI kk miałyby spowodować, że głównym przedmiotem ochrony jest wyłącznie wierzytelność związana z działalnością gospodarczą. Pozbawionym uzasadnienia byłoby w takim przypadku nierównoprawne traktowanie wierzytelności powstałych w wyniku działalności gospodarczej i wierzytelności powstałych poza nią. Za takim rozumowaniem przemawia również wykładnia historyczna, gdyż art. 7 § 2 uoog, ograniczał ochronę jedynie do wierzytelności związanych z działalnością gospodarczą, natomiast art. 300 § 2 kk takiego ograniczenia nie wprowadził. Na tej podstawie wnioskować można intencję ustawodawcy, którą było rozszerzenie zakresu ochrony.²³³

J. Potulski wskazuje, że indywidualnym przedmiotem ochrony jest interes majątkowy wierzyciela poprzez ochronę terminowego i rzetelnego dochodzenia roszczeń, co decyduje o uczciwym prowadzeniu działalności gospodarczej. Dzięki temu ochronie podlegają także bezpieczeństwo pracy, zaufanie do systemu wolnorynkowego, stabilność ekonomiczna państwa oraz bezpieczeństwo ekonomiczne jego obywateli. Z ochrony korzysta każdy wierzyciel bez względu na jego formę działania, pod warunkiem, że jest zgodna z prawem. Autor ten wskazuje orzeczenie SA we Wrocławiu, który dokonał ograniczenia przedmiotu przestępczego ataku z art. 300 §2 kk do obrotu gospodarczego.²³⁴ Inni przedstawiciele doktryny podnoszą także, że przedmiotem ochrony oprócz indywidualnych interesów majątkowych wierzycieli w ujęciu, gdy wierzyciel występuje jako pokrzywdzony określonym przestępstwem, istnieje drugie ujęcie, chroniące ponadindywidualne interesy wierzycieli, postrzeganych jako uczestnicy obrotu gospodarczego.²³⁵

To, na co zwraca uwagę J. Majewski to fakt, że przestępstw przeciwko wierzycielom nie można postrzegać jako zwykłych przestępstw przeciwko mieniu. Ich znaczenie wynika z tego, że dotyczą życia gospodarczego oddziaływującego na społeczeństwo. Przykład przywołany przez tego przedstawiciela doktryny odwołuje się do motywów Kodeksu karnego z 1932 r. i dotyczy wskazania skutków w przypadku zaistnienia stanu niewypłacalności dużej

---

²³³ Tamże

²³⁴ J. Potulski, *Przestępstwa przeciwko obrotowi...*, s. 12 za wyr. SA we Wrocławiu z 27.10.2011 r., II AKa 261/11, KZS 2012, Nr 1, poz. 35

²³⁵ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II 2013, s. 790-791

firmy, które polegają na możliwej utracie miejsc pracy przez licznych pracowników, a także powstanie stanu bezrobocia oraz nędzy.²³⁶

Wskazuje się, że przestępstwa przeciwko wierzycielom, w tym art. 300 kk, chronią obrót gospodarczy oraz jego prawidłowość.²³⁷ Prawidłowość obrotu gospodarczego określana jest również jako jego pewność, co ma polegać na zapewnieniu ochrony uprawnionym wierzycielom przed zachowaniem nieuczciwych dłużników. Pewność obrotu gospodarczego to wartość dodana w gospodarce wolnorynkowej, która ma sprzyjać w państwie jego stabilności ekonomicznej.²³⁸ Zagadnienie związku wierzytelności z obrotem gospodarczym budziło wiele wątpliwości i sporów, jako że oba podmioty – zarówno dłużnik jak i wierzyciel – musieliby być uczestnikami obrotu gospodarczego, co rozumie się niekiedy jako konieczność prowadzenia działalności gospodarczej przez co najmniej jednego z nich. W treści artykułu 300 kk nie zróżnicowano ochrony ze względu na źródło powstania wierzytelności, ani też nie wskazano, aby konieczny był związek wierzytelności z działalnością gospodarczą. Na tle powyższego wyodrębniło się stanowisko w doktrynie, które opowiadało się za możliwością stosowania art. 300 kk nawet w przypadku braku związku wierzytelności z działalnością gospodarczą,²³⁹ a także stanowisko przeciwne, uznające, że konieczne jest istnienie związku wierzytelności z obrotem gospodarczym, co w zakresie art. 300 §2 kk zostało wyrażone np. w wyroku SA we Wrocławiu z dnia 27 października 2011 r., sygn. II AKa 261/11.²⁴⁰ Zwrócić jednak należy uwagę, że pogląd o konieczności istnienia związku wierzytelności z obrotem gospodarczym był krytykowany. Z. Kukuła w głosie do ww. wyroku krytycznie odniósł się do tezy jakoby przepis art. 300 §2 kk znajdował zastosowanie jedynie do spraw, które mają związek z obrotem gospodarczym. Zdaniem tego autora w treści przepisu art. 300 §2 kk ustawodawca nie wprowadził sformułowania pozwalającego ograniczyć zakres ochrony wyłącznie do dobra jakim jest obrót gospodarczy. Ponadto zamiarem racjonalnego ustawodawcy z pewnością nie byłoby łamanie konstytucyjnej zasady równości wobec prawa i rozróżnianie karnoprawnej ochrony w świetle tego przepisu w zależności od źródła

---

²³⁶ J. Majewski, art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, red. A. Zoll, Zakamycze 2006, s. 742-743

²³⁷ A. Michalska-Warias, art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, s. 938; Wyrok SN - Izba Karna z 28.03.2019 r., V KK 119/18

²³⁸ J. Majewski, art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Część Szczególna. Komentarz, red. A. Zoll, Zakamycze 2006, s. 742

²³⁹ M. Gałązka, art. 300 kk [w:] Kodeks karny..., s. 1329 za uchwałą SN z 26.11.2003 r., I KZP 32/03, OSNKW 2004, Nr 1, poz. 3, wyr. SN z 15.6.2004 r., II KK 38/03, OSNKW 2004, Nr 7-8, poz. 76; post. SN z 24.1.2013 r., I KZP 22/12. OSNKW 2013, Nr 3, poz. 20

²⁴⁰ M. Gałązka, art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, CH Beck, Warszawa 2017, s. 1329 za wyr. SA we Wrocławiu z 27.10.2011 r., II AKa 261/11, Prok. i Pr. – wkł. 2013, Nr 1, poz. 26

pochodzenia wydanych orzeczeń tj. czy pochodzą w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą czy też nie. Gdyby przyjąć założenie, że takie rozróżnienie istnieje to wówczas doszłoby do sytuacji, w której istniałyby lepsze i gorsze orzeczenia – te drugie pozbawione byłoby karnoprawnej ochrony. Oczywistym jest, że relacja w stosunku dłużnik – wierzyciel może powstać nie tylko na gruncie prowadzenia działalności gospodarczej.²⁴¹ Zwrócić należy uwagę, że zgodnie z orzecznictwem art. 300 § 2 kk znajduje zastosowanie również w sytuacji oddania przedmiotu na przechowanie osobie godnej zaufania w trybie art. 228 §1 lub §2 kpk.²⁴² SN w ww. uzasadnieniu wyroku odwołał się do uzasadnienia uchwały SN z dnia 26 listopada 2003 r., I KZP 32/03, OSNKW 2004, z. 1, poz. 3, zgodnie z którym z brzmienia przepisu art. 300 §2 kk nie wynika, aby ustawodawca ograniczył zakres kryminalizacji przepisu do wiarygodności powstałych w obrocie gospodarczym. Potwierdza to również fakt, że przepis ten zastąpił obowiązujące dotychczas przepisy tj. art. 258 kk z 1969 r., art. 6 §2 i 3 uoog i nie zawiera ograniczenia co do orzeczeń związanych z działalnością gospodarczą. Wobec tego objęte zakresem kryminalizacji art. 300 § 2 kk jest również zbycie przez osobę godną zaufania przedmiotu mogącego stanowić dowód w sprawie, który to przedmiot został takiej osobie oddany na przechowanie w trybie art. 228 § 1 kpk. Między dłużnikiem – osobą, której oddano przedmiot na przechowanie – a Skarbem Państwa również został utworzony stosunek obligacyjny i nie musi on być związany z działalnością gospodarczą, aby korzystać z karnoprawnej ochrony art. 300 § 2 kk.²⁴³

Stanowiska w doktrynie zostały podzielone w czterech kierunkach. Przedstawiciele pierwszego poglądu opowiadali się za koniecznością prowadzenia działalności gospodarczej zarówno przez wierzyciela, jak i dłużnika.²⁴⁴ Drugie stanowisko zakładało konieczność prowadzenia działalności gospodarczej przez co najmniej jedną ze stron zobowiązania,²⁴⁵ a ochronie podlegać miały wówczas również interes wierzyciela w obrocie konsumenckim. Następne stanowisko wskazywało, że działalność gospodarczą powinien prowadzić

---

²⁴¹ Z. Kukuła, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 27 października 2011 r.*, II AKa 261/11, *Palestra* 7-8/2014, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2014/artukul/glosa-do-wyroku-sadu-apelacyjnego-we-wroclawiu-z-27-pazdziernika-2011-r.-ii-aka-261-11> (7.01.2021)

²⁴² Tamże za wyrok SN z 15.06.2004, sygn. II KK 38/03

²⁴³ wyrok SN z 15.06.2004, II KK 38/03, LEX (7.01.2021) za uchwałą SN z 26.11.2003, I KZP 32/03/, OSNKW 2004, z. 1, poz. 3

²⁴⁴ M. Gałązka, *art. 300 kk* [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, CH Beck, Warszawa 2017, s. 1329

²⁴⁵ Tamże; post. SN z 3.6.2002 r., II KKN 220/00, Legalis

wierzyciel,²⁴⁶ a ostatnie, że dłużnik²⁴⁷. M. Gałązka przychylając się do ostatniego poglądu argumentował swoje stanowisko wskazując na konieczność każdorazowego uwzględniania dobra rodzajowego, które podlega ochronie. Gdyby przyjąć, że karnoprawnej ochronie na gruncie art. 300 kk podlega każdy wierzyciel to obrót gospodarczy tożsamy byłby z obrotem majątkowym.²⁴⁸

R. Zawłocki stwierdził, że nie można ograniczyć ponoszenia odpowiedzialności karnej w przypadku popełnienia przestępstwa niezaspokojenia wierzyciela lub udaremnienia egzekucji wyłącznie do dłużników prowadzących działalność gospodarczą. Nietrafne jest powoływanie się na przedmiot ochrony oraz subsydiarność prawa karnego oraz rzekome zbyt szerokie zakreszenie granic odpowiedzialności karnej do osób nieprowadzących działalności gospodarczej, co miałyby być poza kryminalnopolityczną koniecznością. Przyjęcie poglądu odmiennego spowodowałoby pozostawanie poza kręgiem odpowiedzialności zbyt dużej liczby dłużników „nieprofesjonalistów”, jednocześnie wymuszając na „profesjonalistach” konieczność zdecydowanie bardziej ostrożnego postępowania.²⁴⁹ Przede wszystkim przedmiot ochrony nie pozwala na ograniczenie ponoszenia odpowiedzialności do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, ponieważ takie działanie spowodowałoby właśnie ograniczenie ochrony wierzycieli, którzy są uczestnikami obrotu gospodarczego.²⁵⁰ Decydujący w sprawie ustalenia odpowiedzialności przez określonego dłużnika nie powinien być fakt prowadzenia lub nieprowadzenia działalności gospodarczej, ale to, że między dłużnikiem a wierzycielem powinien istnieć stosunek zobowiązaniowy o charakterze związku gospodarczego.²⁵¹

J. Lachowski przychylając się do poglądu stanowiącego, że zarówno wierzyciel, jak i dłużnik nie muszą posiadać statusu profesjonalnego uczestnika obrotu gospodarczego wskazuje, że prowadzenie działalności gospodarczej nie determinuje automatycznie większego narażenia na niezaspokojenie wierzytelności wierzyciela. Autor polemizując z poglądem J. Majewskiego podniósł, że przyjęcie słuszności braku związku z obrotem gospodarczym nie narusza zasady subsydiarności prawa karnego i nie przekracza konieczności kryminalno-

---

²⁴⁶ M. Gałązka, *art. 300 kk...*, s. 1330 za uchwałą SN z 20.11.2000 r., I KZP 31/00, OSNKW 2001, Nr. 1-2, poz. 5

²⁴⁷ M. Gałązka, *art. 300 kk...*, s. 1330 za J. Majewski [w:] *Kodeks karny*, red. A. Zoll, t. III, 2008, s. 747-752; J. Skorupka, *Rodzajowy przedmiot...*, s. 130-134; G. Łabuda, [w:] *Giezek (red.) Kodeks karny. Część szczególna*, s. 1239-1240

²⁴⁸ M. Gałązka, *art. 300 kk...*, s. 1329-1330

²⁴⁹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 132

²⁵⁰ Tamże, s. 132

²⁵¹ Tamże, s. 133 za M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona wierzytelności majątkowych uczestników obrotu gospodarczego*, Kraków 2000, s. 29

politycznej. Prowadzenie działalności gospodarczej przez strony stosunku zobowiązaniowego to tylko jeden z czynników zagrożenia interesów. Wpływ na to ma jednak przede wszystkim wielkość zawieranych transakcji oraz rozmiar wierzytelności, które niejednokrotnie przewyższają te, które są przedmiotem profesjonalnego obrotu.²⁵²

Dodatkowo argumentacją przemawiającą za stanowiskiem o konieczności uczestnictwa w obrocie gospodarczym była przesłanka zagrożenia upadłością dłużnika, która niegdyś miała dotyczyć wyłącznie podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Wobec nowelizacji Prawa upadłościowego w 2009 r.²⁵³ argument ten stał się jednak nieaktualny, gdyż ustawa reguluje obecnie zasady umarzania zobowiązań upadłego będącego osobą fizyczną – tzw. „upadłość konsumencka”.²⁵⁴ Zatem możliwość ogłoszenia upadłości została rozszerzona na podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej. Argumentów szukano także w nazwie rozdziału XXXVI kk, w którym umiejscowiono przestępstwa przeciwko wierzycielom. Jeszcze przed nowelizacją i zmianą jego nazwy wskazywano, że ten argument również nie mógł zostać przyjęty za słuszny, gdyż nazwa rozdziału odwoływała się przede wszystkim właśnie do obrotu gospodarczego, który jest pojęciem szerszym niż działalność gospodarcza i obejmuje również obrót cywilnoprawny.²⁵⁵ Jak już zostało wskazane i należy to podkreślić, wszelkie wątpliwości w tym zakresie winna wyjaśnić właśnie nowelizacja przepisów Kodeksu karnego skutkująca rozszerzeniem nazwy rozdziału XXXVI kk o „interesy majątkowe wierzycieli w obrocie cywilnoprawnym”.²⁵⁶ Zgodnie z uzasadnieniem do nowelizacji zmiana jest zasadna z uwagi na dodanie do Kodeksu karnego nowego typu czynu zabronionego tj. art. 306a kk i umiejscowienie go w rozdziale XXXVI kk. Na podstawie tego artykułu odpowiedzialności karnej podlega ten kto zmienia wskazania drogomierza lub ingeruje w prawidłowość jego pomiaru. Zamiarem ustawodawcy było, aby ten typ czynu zabronionego chronił interesy majątkowe wszystkich podmiotów w obrocie cywilnoprawnym. Ustawodawca zwrócił nadto uwagę na umiejscowienie w tym rozdziale czynów, które wykraczały poza przedmiot ochrony wskazany w tytule rozdziału. W uzasadnieniu do zmiany wskazuje się jako przykład wprost art. 300 kk. Zmiana tytułu ma w pełni oddawać charakter chronionych dóbr,

---

²⁵² J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*

²⁵³ Ustawa z 5.12.2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 234, poz. 1572)

²⁵⁴ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1228 z późn. zm.)

²⁵⁵ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, Legalis (25.09.2019)

²⁵⁶ Ustawa z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy - Kodeks karny (Dz. U. poz. 870).

którymi są zarówno obrót gospodarczy, jak i interesy majątkowe w obrocie cywilnoprawnym.²⁵⁷

W ocenie autorki niniejszej dysertacji zmiana nazwy rozdziału XXXVI kk powinna pozytywnie przyczynić się do wykładni przepisów art. 300 §1 i §2 kk, jako że zagadnienie konieczności związku wierzytelności z obrotem gospodarczym, w tym działalnością gospodarczą budziło wiele wątpliwości w doktrynie. Nieracjonalne byłoby różnicowanie sytuacji wierzycieli i uprzywilejowanie tych, których wierzytelności mają związek z działalnością gospodarczą. Zwrócić należy uwagę, że w przypadku zawężenia zakresu kryminalizacji przestępstwa stypizowanego w art. 300 kk odpowiedzialności karnej nie poniosłaby znaczna część dłużników w obrocie nieprofesjonalnym, którzy wypełniliby znamiona czynu zabronionego z tego artykułu. Istotne jest, że gdyby ograniczyć zakres art. 300 kk wyłącznie do zobowiązań związanych z działalnością gospodarczą to w wielu przypadkach odpowiedzialności mógłby nie ponieść podmiot działający na szkodę Skarbu Państwa. Należy mieć na względzie, że jeszcze przed zmianą nazwy rozdziału XXXVI kk ochroną karnoprawną ustanowioną w art. 300 § 2 kk objęte były wierzytelności wynikające z zobowiązań podatkowych tzn. wierzytelności niezwiązane z obrotem gospodarczym.²⁵⁸ Stwierdzić zatem należy, że zmiana nazwy rozdziału bezsprzecznie wprost potwierdza, że przedmiotem ochrony, oprócz obrotu gospodarczego, są również interesy majątkowe wierzycieli w obrocie cywilnoprawnym. Zamiana ta *de facto* nie rozszerzyła zakresu kryminalizacji art. 300 §1 i §2 kk, co również potwierdzają wyniki ankiety przeprowadzonej wśród praktyków i opisane w punkcie 5.4 dysertacji.

4.2 Podmiot czynu zabronionego

Poprzez określenie podmiotu przestępstwa jako „kto” można byłoby wnioskować, że są to przestępstwa indywidualne powszechne, ale dalsza część przepisów pozwala stwierdzić, że podmiotem przestępstwa może być wyłącznie dłużnik.²⁵⁹ W związku z poglądem, że sprawcą ww. przestępstw może być wyłącznie dłużnik,²⁶⁰ wskazać należy, że przestępstwa te

---

²⁵⁷ Uzasadnienie do ustawy z dnia 15.03.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy Kodeks karny, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2878> (29.10.2019)

²⁵⁸ M. Bojarski, *art. 300 [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 1611 za wyrok SN z 4.03.2015, III KK 371/14, LEX 1653755

²⁵⁹ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 [w:] Kodeks Karny, Część szczególna, Tom II, Komentarz do artykułów 222-316*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, Wydanie 4, Legalis (20.07.2018)

²⁶⁰ T. Oczkowski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*, MOP rok 1999 numer 11, s. 2, Legalis (20.07.2018)

są przestępstwami indywidualnymi.²⁶¹ W doktrynie określa się je mianem przestępstw indywidualnych właściwych.²⁶² Określenie podmiotu przestępstwa wskazanego w art. 300 §1 i §2 kk następuje pośrednio poprzez wskazanie wierzyciela.²⁶³ Przestępstwo niezaspokojenia wierzyciela oraz udaremniania egzekucji zachodzi wówczas, gdy nastąpi uszczerbek w interesie wierzyciela, a to oznacza konieczność istnienia zobowiązania, a także dłużnika.²⁶⁴ Sprawca przestępstwa niezaspokojenia wierzyciela, a także udaremniania egzekucji musi mieć status dłużnika w momencie popełnienia czynu zabronionego (art. 6 §1 kk). Bez znaczenia dla odpowiedzialności karnej dłużnika jest również utrata takiego statusu już po popełnieniu czynu zabronionego (utrata statusu może nastąpić np. w wyniku przejścia długu).

Analizując podmiot czynów zabronionych stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk zwrócić należy uwagę na brak kodeksowej definicji terminu „dłużnik”. Z powyższego względu konieczne jest odwołanie się do rozumienia tego pojęcia na gruncie prawa cywilnego, szczególnie prawa zobowiązań.²⁶⁵ W ujęciu cywilistycznym przez „dłużnika” rozumie się podmiot obowiązany do świadczenia, czyli jednocześnie adresata normy prawnej, która wyznacza stosunek zobowiązaniowy.²⁶⁶ Podobne rozumienie tego pojęcia w ujęciu materialnym istnieje także w prawie restrukturyzacyjnym, a w ujęciu procesowym jest to jeden z uczestników procedury restrukturyzacyjnej.²⁶⁷

Z kolei zobowiązaniem zgodnie z art. 353 §1 kc określa się sytuację, w której wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić. Świadczenie takiego dłużnika może polegać na działaniu lub zaniechaniu (art. 353 § 2 kc). Warto zaznaczyć, że przepis ten otwiera księgę trzecią Kodeksu cywilnego, która normuje zobowiązania i obowiązuje w niezmieniony sposób od dnia wejścia w życie ustawy tj. od 01.01.1965 r. Mimo braku legalnej definicji zobowiązania, art. 353 kc ukazuje idealną budowę tego stosunku poprzez modelowe wskazanie konstrukcji zobowiązania oraz jego treści.²⁶⁸ Zaznaczyć jednak

---

²⁶¹ A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa utrudniania dochodzenia roszczeń*, IUSNOVUM 2015, numer 1, s. 82, Legalis (20.07.2018); Postanowienie SN - Izba Karna z dnia 12.12.2018 r., III KK 134/18

²⁶² A. Grześkowiak, K. Wiak, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, Legalis (20.07.2018)

²⁶³ Tamże

²⁶⁴ A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa utrudniania dochodzenia roszczeń*, IUSNOVUM 2015, numer 1, s. 82, Legalis (20.07.2018) za J. Lachowski [w:] *Prawo karne gospodarcze, System Prawa Handlowego*, Tom 10, R. Zawłocki (red.), Warszawa 2012, s. 468.

²⁶⁵ Ł. Duško, M. Wszolek, *Podmiot przestępstwa z art. 300 §2 k.k. (wybrane zagadnienia)*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych Rok XXII: 2018, z. 3, s. 121

²⁶⁶ Tamże, s. 113

²⁶⁷ D. Kwiatkowski, R. Kosmal, *art. 65 [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020, Lex (22.05.2021)

²⁶⁸ B. Fuchs, *art. 353 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353-534). Wolters Kluwer Polska, 2018 (20.10.2018)

należy, że model ten może być modyfikowany przez strony stosunku w granicach art. 353¹ kc. Nadto na treść zobowiązania może składać się wiele zachowań, a co więcej strony mogą mieć jednocześnie status wierzyciela i dłużnika tj. być uprawnione i zobowiązane.²⁶⁹

Zgodnie z treścią art. 353 §1 kc jedna ze stron, określana mianem wierzyciela, posiada uprawnienie polegające na możliwości żądania spełnienia świadczenia przez drugą ze stron, czyli dłużnika, który ma obowiązek uczynić zadość takiemu żądaniu. Zachowanie dłużnika odpowiadające treści zobowiązania określa się mianem świadczenia. Świadczenie musi zostać spełnione zarówno w zgodzie z treścią zobowiązania, ale także w zgodzie ze społeczno-gospodarczym celem, zasadami współżycia społecznego, a także zwyczajami, jeśli takie istnieją (art. 354 § 1 kc).²⁷⁰ Co więcej, w przypadku braku oznaczenia świadczenia nie można twierdzić o istnieniu zobowiązania.²⁷¹ Z kolei o bycie zobowiązania decyduje godny ochrony interes wierzyciela. Zobowiązanie nie powstaje, gdy brakuje takiego interesu, a w przypadku jego powstania i następnie braku godnego ochrony interesu wierzyciela – wygasa.²⁷² Nadto jest to rodzaj stosunku cywilnoprawnego o określonych i swoistych cechach, które znajdują swoje unormowanie w prawie zobowiązań.²⁷³ Z kolei treść zobowiązania wyznacza określone prawa i obowiązki stron, w tym obowiązki dłużników polegające w szczególności na spełnieniu świadczenia.

W doktrynie wskazuje się także, że nie ma znaczenia źródło powstania zobowiązania dla ponoszenia odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 kk tj. czy dane zobowiązanie jest zobowiązaniem umownym (*ex contractu*), czy wynika z czynu niedozwolonego (*ex delicto*).²⁷⁴ Określony stosunek cywilnoprawny może wynikać zarówno z zawartej umowy, prowadzenia danej sprawy bez zlecenia czy też deliktu.²⁷⁵ Właściwe organy ścigania zobowiązane są do zbadania czy w chwili popełnienia czynu zabronionego istniała relacja dłużnika i wierzyciela między sprawcą a pokrzywdzonym.²⁷⁶

---

²⁶⁹ Wyrok SN z dnia 28.06.2017 r., sygn. akt IV CSK 511/16

²⁷⁰ Wyrok SN z dnia 24.01.2017 r., sygn. akt V CSK 207/16

²⁷¹ Wyrok SN z dnia 01.04.2011 r., sygn. akt III CSK 206/10

²⁷² Wyrok SN z dnia 12.03.2010 r., sygn. akt III CNP 27/09

²⁷³ A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa utrudniania dochodzenia roszczeń*, IUSNOVUM 2015, numer 1, s. 82, Legalis (20.07.2018) za Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania - część ogólna, Podręczniki Prawnicze*, wyd. 9, Warszawa 2010, s. 11

²⁷⁴ A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa...*, s. 82, Legalis (20.07.2018) za J. Majewski, art. 300 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 KK*, red. A. Zoll, wyd. II, Lex

²⁷⁵ A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa...*, s. 82, Legalis (20.07.2018) za J. Lachowski [w:] *Prawo karne gospodarcze, System Prawa Handlowego, Tom 10*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2012, s. 469; por. J. Majewski [w:] *Kodeks karny...*, s. 683; zob. również Z. Ziobro, *Przestępstwa na szkodę wierzyciela -kontrowersje interpretacyjne*, Prok. i Pr. 1996, Nr 10, s. 32.^[1]^[2]

²⁷⁶ Ł. Duśka, M. Wszolek, *Podmiot przestępstwa z art. 300 §2 k.k. (wybrane zagadnienia)*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XXII: 2018, z. 3, s. 110

Analiza orzecznictwa pozwala w rzeczywistości na wyodrębnienie trzech kategorii podmiotów mogących być sprawcami przestępstwa udaremnienia egzekucji: dłużnicy rzeczywiści, czyli *sensu stricto*, dłużnicy *sensu largo* oraz osoby zarządzające majątkiem dłużnika.²⁷⁷

Pierwsze, klasyczne ujęcie dłużnika, który może odpowiadać karnie zostało uformowane w orzecznictwie jeszcze w okresie przedwojennym i nie budzi w doktrynie kontrowersji. Jest ono zasadniczo tożsame z przywołanym już wyższej pojęciem dłużnika w ujęciu cywilistycznym i odnosi się do osoby zaciągającej zobowiązanie, która tego zobowiązania nie spełnia. Zgodnie z najstarszym orzeczeniem (1934 r.) w kwestii odpowiedzialności karnej za udaremnienie egzekucji – ponosi ją każdy, kto w celu udaremnienia egzekucji ukrywa mienie zajęte lub zagrożone takim zajęciem.²⁷⁸

Dłużnikami *sensu largo* są wszelkie podmioty odpowiadające obok dłużnika głównego lub zamiast niego na podstawie zawartych umów. W dwudziestoleciu międzywojennym, w orzeczeniu z 1935 r., zwrócono uwagę, że sprawcą przestępstwa w obowiązującym wówczas art. 282 kk mogła być każda osoba, która ukrywa, usuwa, uszkadza, zbywa mienie zajęte lub zagrożone zajęciem, jeśli celem takich czynności jest udaremnienie egzekucji.²⁷⁹ Za osobę mogącą ponieść odpowiedzialność karną uznano także dozorcę mienia.²⁸⁰ Obecnie uznaje się, że odpowiedzialność karną może ponieść również osoba godna zaufania, której na podstawie art. 228 §1 kpk oddano przedmioty wydane lub znalezione w czasie przeszukania z obowiązkiem przedstawienia ich organowi prowadzącemu postępowanie na każde jego żądanie. Pozwala to zapewnić nie tylko powagę orzeczeń, ale także pewność obrotu cywilnoprawnego. Oddanie na przechowanie osobie godnej zaufania (zgodne z art. 228 §1 kpk) stanowi także przechowanie w rozumieniu art. 835 kc, zgodnie z którym przechowawca na podstawie zawartej umowy zobowiązany jest do przechowania rzeczy ruchomej w stanie niepogorszonym. W takim przypadku osoba godna zaufania nabywa status dłużnika, a organ wydający zabezpieczoną rzecz, czyli np. prokuratura, Policja, ABW, miano wierzyciela.²⁸¹

---

²⁷⁷ Z. Kukuła, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji z punktu widzenia dorobku orzecznictwa sądowego*, PPE rok 2018 numer 7, s. 3-4, Legalis (22.05.2021)

²⁷⁸ Tamże za Wyrok SN z dnia 12.06.1934 r., II K 520/34 OSN 1935/1/18; Wyrok SN z dnia 27.02.2002 r., V KKN 83/00, Lex nr 53056

²⁷⁹ Z. Kukuła, *Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń*, TNOiK, Toruń 2011, s. 55; Z. Kukuła, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji...*, s. 3-4, Legalis (22.05.2021) za Wyrok SN z dnia 11.07.1935 r., II K 795/35, OSN 1936/2/77

²⁸⁰ Z. Kukuła, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji...*, s. 3-4, Legalis (22.05.2021) za Wyrok SN z dnia 22.04.1936 r., I K 1161/35, OSN 1937/1/7

²⁸¹ Z. Kukuła, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji...*, s. 3-4, Legalis (22.05.2021)

Podmiotem analizowanych przestępstw może być również gwarant – ponosi on samoistną odpowiedzialność i nie może być - jak poręczyciel - traktowany jako współdłużnik solidarny.²⁸² Poręczyciel natomiast odpowiedzialny jest względem wierzyciela z tytułu własnego zobowiązania i traktowany jest jako współdłużnik solidarny. Samoistną odpowiedzialność ponosi również poręczyciel wekslowy, przejemca długu, a także wystawca weksla *in blanco*. Odpowiedzialnym karnie może być również dłużnik, który wiedział o zawarciu umowy przelewu na zabezpieczenie.²⁸³ Określenie dłużnika odnosi się również do osoby zagranicznej.²⁸⁴ Wskazuje się także, że przesłanka niewypłacalności może odnosić się do każdego dłużnika.²⁸⁵

Podnosi się również, że twierdzenie jakoby sprawcą przestępstwa z art. 300 §2 kk mógł być tylko dłużnik jest błędne. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 05 stycznia 2000 r.²⁸⁶ zwrócił uwagę na rozszerzoną odpowiedzialność określoną w art. 308 kk. Odpowiedzialność karną za przestępstwa wskazane w art. 300 § 1 i §2 kk może zatem ponieść również podmiot zajmujący się prawnie lub faktycznie sprawami majątkowymi innej osoby, co oznacza, że *de facto* nie musi posiadać statusu dłużnika.²⁸⁷ W związku z odpowiedzialnością osób zajmujących się sprawami majątkowymi dłużnika stwierdzić należy, że reguła, zgodnie z którą podmiotem przestępstwa może być wyłącznie dłużnik ulega istotnej modyfikacji, jako że krąg podmiotów zostaje rozszerzony.²⁸⁸ SN podniósł również, że zajmowanie się sprawami majątkowymi oznacza, że dana osoba przez dłuższy czas, na podstawie umowy, przepisu prawnego, decyzji lub faktycznego wykonywania, zajmowała się sprawami majątkowymi dłużnika. Sąd ten przywołał także ujęcie słownikowe i wskazał, że zajmowanie oznacza również "zabrać się do czegoś, wziąć się do czegoś, zacząć coś wykonywać lub pracować nad czymś".²⁸⁹ Ponadto jest to zachowanie, które polega na „rozstrzygnięciu w tych sprawach, współdziałaniu w nich lub wpływaniu na rozstrzygnięcia, a więc na rozporządzaniu mieniem, dokonywaniu czynności prawnych, dotyczących mienia lub spraw majątkowych”.²⁹⁰ Jest to pojęcie dość szerokie,

---

²⁸² M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 [w:] Kodeks Karny, Część szczególna*, Tom II, Komentarz do artykułów 222-316, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, Wydanie 4, Legalis (20.07.2018)

²⁸³ Tamże

²⁸⁴ Tamże

²⁸⁵ Tamże

²⁸⁶ Wyrok SN z dnia 05 stycznia 2000 r., V KKN 192/99

²⁸⁷ C. Kulesza, *Obrona w sprawach o przestępstwa gospodarcze i skarbowe*, Difin, Warszawa 2012, s. 97; Wyrok SA w Katowicach - II Wydział Karny z dnia 30.05.2016 r., II AKa 71/16

²⁸⁸ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 [w:] Kodeks Karny...*, Legalis (20.07.2018)

²⁸⁹ Wyrok SN z dnia 05.01.2000 r., V KKN 192/99 za W. Doroszewski, *Słownik języka polskiego*, t. X, Warszawa 1968, s. 537

²⁹⁰ Wyrok SN z dnia 05 stycznia 2000 r., V KKN 192/99

szersze niż „prowadzenie”, nie można zatem ograniczyć go jedynie do samodzielnego podejmowania decyzji w sprawach majątku danego podmiotu, czyli zarządzania tym majątkiem.²⁹¹ Zgodnie z najnowszym orzecznictwem wskazuje przepis art. 308 kk musi być interpretowany ściśle, bowiem ma on charakter wyjątkowy i pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności sprawców „których nie cechują przymioty konieczne dla statuowania ich odpowiedzialności za m.in. przestępstwo z art. 300 kk”. Zajmowanie się sprawami majątkowym oznacza, że dany podmiot kieruje określonymi sprawami, a zatem wykonuje czynności mające charakter władczy.²⁹² Rozumie się to także podobnie jak w języku potocznym tj. jako wykonywanie czegoś, pracę nad czymś, rozporządzanie mieniem, rozstrzyganie zagadnień, dokonywanie czynności prawnych, ale także jako czynność jednorazową za kogoś innego na mocy umowy lub przepisu.²⁹³

Podnosi się także, że osobą zajmującą się sprawami majątkowymi w rozumieniu art. 308 kk jest osoba, na którą został nałożony obowiązek dbania o cudze mienie oraz podejmowania starań mających na celu zwiększenie substancji majątkowej. Osoba taka musi posiadać umocowanie do zajmowania się sprawami majątkowymi i korzystania z cudzego mienia w celu jego pomnażania. Brak swobody decyzyjnej w zajmowaniu się sprawami majątkowymi wyklucza taką osobę, czyli np. dozorcę, z osób określonych w art. 308 kk.²⁹⁴ Do osób mogących ponieść odpowiedzialność na podstawie art. 308 kk zalicza się także osoby prowadzące cudze sprawy bez zlecenia (art. 752 kc).²⁹⁵

Podmioty zajmujące się sprawami majątkowymi stanowią trzecią kategorię podmiotów, obok dłużników *sensu stricto* i *sensu largo*, mogących ponieść odpowiedzialność za przestępstwa o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk. Komentatorzy doktryny nazywają tę kategorię podmiotów również *quasi*-dłużnikami, zwracając przy tym uwagę, że nie oddaje ona jednak w pełni ich faktycznego statusu. Odpowiedzialność zostaje w takim przypadku przesunięta z reguły z dłużnika na zarządcę jego majątkiem.²⁹⁶

Dyskusyjna w doktrynie jest także kwestia czy sprawcą przestępstw z art. 300 kk może być wyłącznie dłużnik odpowiedzialny osobiście czy również dłużnik rzeczowy. Oba rodzaje

---

²⁹¹ Wyrok SN z dnia 05 stycznia 2000 r., V KKN 192/99 za L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, s. 580; O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997, s. 11

²⁹² Wyrok SA w Katowicach z 30.05.2016 r., II AKa 71/16, LEX nr 2101695

²⁹³ Wyrok SA w Łodzi z 23.09.2014 r., II AKa 43/14, LEX nr 1649262

²⁹⁴ T. Oczkowski, *art. 308 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz, wyd. III*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2020, Lex (22.05.2021) za Postanowienie SN z 27.04.2001 r., I KZP 7/01, OSNKW 2001/7–8, poz. 55

²⁹⁵ M. Kulik, *art. 308 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2021, Lex (26.05.2021)

²⁹⁶ Z. Kukuła, *Przestępstwo udaremniania egzekucji...*, s. 3-4, Legalis (22.05.2021)

odpowiedzialności stanowią odpowiedzialność majątkową, jednak w pierwszym przypadku dłużnik odpowiada całym swoim majątkiem, a w przypadku odpowiedzialności rzeczowej odpowiedzialność ograniczona jest do danych składników majątku (nieruchomości lub rzeczy ruchomych), bez względu na to kto jest w ich posiadaniu w chwili wszczęcia egzekucji.²⁹⁷ Istota tego zagadnienia polega na tym, iż w przypadku przyjęcia stanowiska aprobującego ponoszenie odpowiedzialności wyłącznie przez dłużników osobistych, znaczna część podmiotów tj. dłużników rzeczowych mogłaby uniknąć odpowiedzialności karnej.

Część przedstawicieli doktryny opowiada się za stanowiskiem, że przestępstwa, o których mowa w art. 300 kk może popełnić wyłącznie dłużnik osobisty.²⁹⁸ W ich ocenie nie ma też żadnych wątpliwości co do faktu, że odpowiedzialność na podstawie art. 300 §2 kk ponosi dłużnik osobisty. Nadto odpowiedzialność osobista jest warunkiem *sine qua non* ponoszenia odpowiedzialności na podstawie art. 300 § 2 kk.²⁹⁹

Podnosi się również, że dla odpowiedzialności sprawcy nie ma znaczenia czy dłużnik zobowiązany jest osobiście czy rzeczowo. Według tego poglądu istnieje możliwość odpowiedzialności sprawcy zobowiązanego wyłącznie rzeczowo.³⁰⁰ Argumentację przemawiającą za przyjęciem tej koncepcji stanowi twierdzenie, że niezasadne byłoby nieponoszenie na podstawie art. 300 § 1 kk odpowiedzialności przez podmiot, który daną rzecz by ukrył lub zniszczył.³⁰¹

R. Zawłocki wskazuje, że podmiotem odpowiedzialnym z art. 300 § 1 i §2 kk może być zarówno dłużnik osobisty, jak i rzeczowy. Niezasadne byłoby ograniczenie odpowiedzialności wyłącznie do dłużników osobistych, gdyż poza odpowiedzialnością karną pozostawałoby liczne grono dłużników rzeczowych.³⁰² Nadmieniam również, że odpowiedzialność osobista może istnieć równocześnie z odpowiedzialnością rzeczową lub być od niej niezależna. Dłużnikiem rzeczowym może być również dotychczasowy dłużnik wierzyciela lub podmiot trzeci.³⁰³ Za ograniczeniem odpowiedzialności wyłącznie do dłużników osobistych nie mogą przemawiać żadne względy, gdyż pozostawiałoby to zbyt wielu dłużników wolnych od

---

²⁹⁷ B. Ziemiński, E. Kitłowski, *Prawo zobowiązań część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 31

²⁹⁸ R. Zakrzewski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*. Prokuratura i Prawo, 1999, nr 7-8. s. 28-35

²⁹⁹ P. Osowy, *Prawnokarna i karno-porządkowa odpowiedzialność dłużnika oraz pracowników banku za udaremnienie egzekucji z rachunku bankowego, z punktu widzenia przepisów procedury cywilnej (zagadnienia wybrane)*, Problemy egzekucji 2002/20/70

³⁰⁰ Wyrok SN - Izba Karna z dnia 12.04.2018 r., II KK 411/17

³⁰¹ A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa...*, s. 82, Legalis (20.07.2018) za J. Skorupka, *Pojęcie dłużnika...*, s. 35-36

³⁰² R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim...*, s. 134 za J. Skorupka, *Pojęcie dłużnika...*, s. 35-36

³⁰³ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim...*, s. 134

odpowiedzialności.³⁰⁴ Nadto wskazuje się, że osobiście i rzeczowo może również odpowiadać poręczyciel.³⁰⁵

Znaczne rozbieżności w doktrynie i orzecznictwie budziła również kwestia czy podmiotem ponoszącym odpowiedzialność karną na podstawie art. 300 kk, a w szczególności art. 300 §1 kk, może być wyłącznie profesjonalny uczestnik obrotu gospodarczego. Profesjonalnym uczestnikiem obrotu gospodarczego nazywany jest podmiot, który prowadzi działalność gospodarczą.³⁰⁶ Powyższe rozbieżności spowodowane były między innymi umiejscowieniem analizowanego przestępstwa w rozdziale nazwanym „przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”,³⁰⁷ a także – w ocenie autorki dysertacji – koniecznością odwołań do prawa cywilnego i pojęć z nim związanych. Zagadnienie to wraz ze wskazaniem poglądów w doktrynie zostało już omówione w punkcie 4.1 powyżej.

4.3 Strona podmiotowa czynu

Przestępstwa niezaspokojenia wierzyciela oraz egzekucyjnego niezaspokojenia wierzyciela są przestępstwami umyślnymi. Przestępstwo stypizowane w art. 300 § 1 kk może być popełnione w dwóch postaciach zamiaru tj. zamiarze bezpośrednim oraz ewentualnym, który oceniany jest na datę popełnienia czynu zabronionego.³⁰⁸ Odpowiedzialność karną poniesienie dłużnik, którego celem jest pokrzywdzenie wierzyciela oraz taki, który przewiduje możliwość pokrzywdzenia i się na to godzi.³⁰⁹ W zakresie typu kwalifikowanego określonego w art. 300 §3 kk, zamiarem pokrzywdzenia musi być objętych wielu wierzycieli.³¹⁰ Dłużnik musi rozporządzić majątkiem w sposób zamierzony, aby jego czyn był czynem karalnym. Musi on także wiedzieć, że jego czynności mogą spowodować niezaspokojenie wierzyciela, co oznacza, że wie on o istnieniu długu, a także – jak wskazuje się w doktrynie – dług ten uznaje.³¹¹ Nie mają znaczenia pobudki ani motywy sprawcy popełniającego przestępstwo niezaspokojenia roszczeń wierzyciela. Istotny jednak dla określenia czynu przestępczego jest

---

³⁰⁴ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 kk [w:] Kodeks Karny, Część szczególna*, Tom II, Komentarz do artykułów 222-316, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, Wydanie 4, Legalis (20.07.2018)

³⁰⁵ A. Grześkowiak, K. Wiak, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, Legalis (20.07.2018)

³⁰⁶ B. Gadecki, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny Część szczególna. Art. 252-316. Komentarz*, Legalis (20.07.2018)

³⁰⁷ Tamże

³⁰⁸ Wyrok SA w Gdańsku - II Wydział Karny z 9.03.2020 r., II AKa 329/19

³⁰⁹ M. Gałązka, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 1330

³¹⁰ J. Potulski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 1757

³¹¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 658 za J. Skorupka, *Pojęcie dłużnika w typach przestępstw na szkodę wierzycieli*, „Orzecznictwo Sądów Powszechnych”, s. 45

zamiar sprawcy, czyli ocena czynników psychicznych. To właśnie zamiar pozwala odróżniać działania legalne od czynów karalnych.

Przestępstwo stypizowane w art. 300 §2 kk ma charakter kierunkowy. Celem działania sprawcy jest udaremnienie wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego. Ponadto sprawca tego przestępstwa musi być świadomy podjętych przez wierzyciela działań mających na celu dochodzenie roszczenia.³¹² Wskazuje się też, że sprawca musi mieć świadomość, że mienie, wobec którego podejmowane są czynności jest zajęte albo zagrożone zajęciem. Świadomość ta dotyczy także pomocnika.³¹³

4.4 Strona przedmiotowa

Na stronę przedmiotową przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela wskazanego w art. 300 §1 kk składają się czynności sprawcze, do których należy usuwanie, ukrywanie, zbywanie, darowanie, niszczenie, obciążanie i uszkodzanie składników swojego majątku. Wymienione powyżej czynności określane są również jako znamiona czynnościowe *sensu stricto*. Okoliczności towarzyszące przy realizacji czynności sprawczych to grożąca niewypłacalność lub upadłość sprawcy przestępstwa, a skutek to udaremnienie lub uszczuplenie roszczeń wierzyciela sprawcy. Są to znamiona czynnościowe *sensu largo*, gdyż nie określają wprost zachowania sprawcy, a stanowią wynik znamion czynnościowych *sensu stricto*.³¹⁴ Wskazane czynności wykonawcze są identyczne dla przestępstw określonych w art. 300 § 1-3 kk, jednakże do znamion strony przedmiotowej przestępstwa określonego w art. 300 §2 kk należy dodatkowo usuwanie znaków zajęcia, co zostało dodane nowelą z dnia 16 września 2011 r., o czym mowa szerzej poniżej.

Karalne czynności sprawcze zostały wymienione enumeratywnie. W doktrynie wskazuje się na nietrafność tego rozwiązania z uwagi na niemożliwość przewidzenia przez ustawodawcę wszystkich zachowań sprawców działających na szkodę wierzycieli.³¹⁵ Dodatkowo określone czynności sprawcze zgodnie z brzmieniem art. 300 §1 i §2 kk muszą dotyczyć „składników swojego majątku”, czyli składników majątku dłużnika, rozumianych

---

³¹²M. Gałązka, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 1333 za Wyrok SA w Katowicach z 10.4.2014 r., II AKa 36/14, OSAK 2014, Nr 2, poz. 3; Wyrok SN z 17.11.2011 r., V KK 226/11, OSNKW 2012, Nr 2, poz. 21; Wyrok SA w Katowicach z 31.5.2012 r., II AKa 148/12, OSAK 2012, Nr 3, poz. 15; Postanowienie SN - Izba Karna z dnia 14.01.2015 r., V KK 400/14

³¹³ A. Michalska-Warias, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, s. 945 za Wyrok SA w Lublinie z 28.10.2014, II AKa 183/14, LEX nr 1602953

³¹⁴ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 [w:] Kodeks Karny...*, s. 8, Legalis (20.07.2018)

³¹⁵ Tamże

jako wszelkie aktywa mogące być wykorzystane w celu spełnienia zobowiązania.³¹⁶ Na marginesie wskazać należy, że kazuistyczne określenie czynności sprawczych zostało dokonane nie tylko w przestępstwie o kwalifikacji z art. 300 kk, ale także w pozostałych przestępstwach przeciwko wierzycielom określających różne sposoby rozporządzenia majątkiem przez dłużnika, skutkujące uszczupleniem lub udaremnieniem zaspokojenia wierzyciela. Tak kazuistyczne określenie czynności sprawczych zarówno w przestępstwach określonych w art. 300 kk, jak i w pozostałych przestępstwach należących do tej grupy, powoduje, że również enumeratywnie wymieniono karalne postaci przestępstwa rozporządzenia mieniem. Mimo takiej samej istoty karalnego skutku we wszystkich przestępstwach z tej grupy, ustawodawca w sposób odmienny określa je w różnych przestępstwach należących do grupy przestępstw przeciwko wierzycielom. Takie działanie ustawodawcy poddane zostało krytyce z uwagi na utrudnienie interpretacji i stosowania omawianych przepisów, a także niespełniania swojej funkcji tj. ochrony wierzycieli. Uznać zatem należy, że w przypadku przeniesienia przez dłużnika składników swojego majątku na warunkach określonych w art. 301 §1 kk (pozorne bankructwo) należy przyjąć, że sprawca poniesie odpowiedzialność właśnie na podstawie tego ostatniego przepisu. Podobnie przyjąć należy w przypadku zaspokojenia przez sprawcę wybranych wierzycieli na warunkach określonych w art. 302 § 1 kk.³¹⁷

Warto w tym miejscu wskazać na niemiecką regulację przestępstwa niezaspokojenia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela, która ma wieloletnią tradycję.³¹⁸ Została ona ustanowiona w §283d ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu kto wie o grożącej niewypłacalności innej osoby lub po wstrzymaniu płatności, w postępowaniu upadłościowym lub w postępowaniu mającym na celu uzyskanie decyzji o wszczęciu postępowania upadłościowego wobec innego podmiotu za ich zgodą lub w ich imieniu potajemnie usuwa lub ukrywa albo w sposób sprzeczny z normalnymi standardami prowadzenia działalności gospodarczej niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnymi do użytku części majątku drugiej strony, które w przypadku wszczęcia postępowania upadłościowego wchodziłyby w skład masy upadłościowej, podlega karze pozbawienia wolności na okres

---

³¹⁶ A. Grześkowiak, K. Wiak, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, Legalis (07.06.2021)

³¹⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 644

³¹⁸ M. Błotnicki, *Niezaspokojenie wierzyciela jako przestępstwo przeciwko obrotowi gospodarczemu w ujęciu porównawczym. Zagadnienia wybrane*, Studenckie Zeszyty Naukowe 2017, Vol. XX, nr 32, s. 33

nieprzekraczający pięciu lat lub karze grzywny. Karalne jest także usiłowanie.³¹⁹ Jak wynika z brzmienia powyższego przepisu, charakteryzuje się on również znaczną kazuistyką, jednak zbycie lub ukrywanie mienia ograniczone jest do takich zachowań, które sprzeczne są z zasadami prowadzenia działalności gospodarczej. Karalność niektórych czynności sprawczych ograniczona jest także do takich aktywów, które wchodziłyby w skład masy upadłości w przypadku zainicjowania postępowania upadłościowego.

W przypadku przestępstw z art. 300 kk czynności sprawcze dłużnika muszą odnosić się do jego majątku albo też określonego ekwiwalentu, co jest zdecydowanie pojęciem szerszym i obejmuje więcej zachowań dłużnika niż w ww. 283d ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego. W ostateczności jednak musi nastąpić zmniejszenie masy majątkowej dłużnika, aby zachowanie sprawcy można było klasyfikować jako znamię czynnościowe czynu zabronionego. Gdyby jednak zachowanie dłużnika w stosunku do określonego ekwiwalentu spowodowało przyrost masy majątkowej dłużnika nie można stwierdzić, aby dana czynność stanowiła znamię czynu zabronionego.³²⁰ Nie można również stwierdzić, aby dokonanie przez dłużnika którejs z taksatywnie ww. czynności wykonawczych zawsze prowadziło do uszczuplenia lub udaremnienia zaspokojenia wierzyciela. Dotyczy to również sytuacji, gdy dłużnik posiada oprócz majątku zajętego lub zagrożonego zajęciem jeszcze inne składniki pozwalające na zaspokojenie wierzyciela, a mimo to dopuszcza się którejs z czynności wykonawczych polegających na „usuwaniu, ukrywaniu, zbywaniu...”.³²¹ Pomimo dokonania takiej czynności wykonawczej nadal będzie istniała możliwość zaspokojenia wierzyciela, a zatem określony podmiot nie poniesie odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 kk.³²²

Jedną z czynności sprawczych jest „usuwanie” składnika majątku. Ta czynność wykonawcza została użyta również w art. 258 kk z 1969 r. tj. przestępstwie udaremniania egzekucji. Pojęcie to należy do mowy potocznej i oznacza pozbywanie się jakiegoś składnika majątku.³²³ Definiuje się je także jako zabranie składnika majątku w inne miejsce.³²⁴ Pojęcie to może przysparzać pewnych trudności jednak wskazuje się, że z całą pewnością czynność ta należy do czynności faktycznych i polega na przeniesieniu jakiegoś składnika majątku przy

---

³¹⁹ Kodeks karny niemiecki z dnia 13 listopada 1998 r., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html (02.03.2022)

³²⁰ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 kk [w:] Kodeks Karny*, Legalis, s. 8 (20.07.2018)

³²¹ J. Skorupka, *Glosa do postanowienia SN z dnia 4 listopada 2002 r.*, III KK 283/02. Orzecznictwo Sądów Polskich, 2003

³²² Postanowienie SN - Izba Karna z dnia 1.12.2015 r., V KK 351/15

³²³ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 645

³²⁴ M. Gałązka, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...* (20.07.2018)

jednoczesnym zachowaniu do niej tytułu prawnego. „Usunięcie” rozumiane jest także jako przemieszczenie mienia do innego miejsca.³²⁵ Podnosi się, że każde zachowanie dłużnika powodujące istotną zmianę położenia rzeczy ruchomej będącej częścią majątku dłużnika stanowi czynność wykonawczą „usunięcia”. Usunięcie może polegać na przeniesieniu rzeczy w na tyle odległe miejsce, że na skutek tego zachowania sprawcy dojdzie do faktycznego uszczuplenia lub udaremnienia zaspokojenia wierzyciela.³²⁶ Usunięcie nie wiąże się koniecznie z zachowaniem tytułu prawnego do określonego składnika majątku, ale może polegać na wyzbyciu się własności rzeczy w rozumieniu art. 180 kc tj. z zamiarem jej porzucenia, a także unicestwieniu udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością poprzez ich umorzenie.³²⁷ Według niektórych przedstawicieli doktryny – czynność ta wiązana jest z trwałym pozbyciem się składnika majątku, a także należy nadać jej cechę nieodpłatności, co odróżnia ją od pojęcia „zbywania”.³²⁸

W doktrynie podnosi się, że poprzez „usuwanie swojego składnika majątku” nie można rozumieć wyłącznie czynności faktycznych polegających na bezpośrednim kontakcie z rzeczą – w zakres tego pojęcia wchodzi również czynności abstrakcyjne, które bezpośrednio odnoszą się do majątku dłużnika (przykład stanowią elektroniczne transakcje finansowe).³²⁹ G. Łabuda wskazuje, że typowym przykładem usuwania składników majątku jest m.in. przelew środków na inny rachunek bankowy.³³⁰ Co więcej, zachowanie polegające na „usuwaniu” nie musi dotyczyć wyłącznie rzeczy, ale może odnosić się także do praw majątkowych (m.in. sprzedaż marki).³³¹ A. Marek definiuje „usuwanie składników majątku” jako fizyczne przeniesienie rzeczy w nietypowe miejsce, jednocześnie wskazując, że składniki majątku to ruchomości, nieruchomości i prawa majątkowe, z uwzględnieniem art. 115 § 9 kk.³³²

Jak podnosi M. Kulik, należy przychylić się do szerszego poglądu wskazującego, że pojęcie usuwania obejmuje zarówno czynności faktyczne, jak i abstrakcyjne, właśnie z uwagi na fakt, że przedmiotem czynności sprawczej nie muszą być wyłącznie rzeczy.³³³ Do poglądu

---

³²⁵ T. Oczkowski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, (03.01.2019)

³²⁶ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k.*, wyd. IV. Wolters Kluwer, 2016, Lex (03.01.2019)

³²⁷ Tamże

³²⁸ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 kk [w:] Kodeks Karny...*, s. 8, Legalis (20.07.2018)

³²⁹ Tamże

³³⁰ G. Łabuda, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, Lex (04.01.2019)

³³¹ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 [W:] Kodeks Karny* (20.07.2018)

³³² A. Marek, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, Lex (04.01.2019); art. 115 § 9 k.k.: „rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce.”

³³³ M. Kulik, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, wyd. VII, Lex (03.01.2019)

tego przychyła się także J. Majewski podkreślając tradycję tego pojęcia w przestępstwie udaremnienia egzekucji w pierwotnym brzmieniu nieobowiązujących już przepisów, a także pojemność tego pojęcia, obejmującego czynności faktyczne, prawne i czynności związane z niematerialnymi składnikami majątku.³³⁴

A contrario wskazuje się, że usuwanie to wyłącznie działania faktyczne polegające na przeniesieniu rzeczy w inne miejsce, odrębne od składników majątku dłużnika i to w taki sposób, że dłużnik nie posiadał kontaktu z danym składnikiem. Co więcej, usunąć może wyłącznie rzecz oraz nastąpić to może wyłącznie poprzez działanie. Niemożliwe jest usunięcie prawa, roszczenia czy też nieruchomości.³³⁵

Na marginesie warto dodać pogląd doktryny wskazujący, że w niektórych przypadkach może dojść do kumulatywnego zbiegu przepisu art. 300 §2 kk oraz przestępstwa poplecznictwa wskazanego w art. 239 §1 kk. Przykład stanowi usunięcie określonej rzeczy zabezpieczonej w toku postępowania karnego – dochodzi wówczas do udaremnienia wykonania orzeczenia organu dotyczącego wydania rzeczy określonej osobie, niezaspokojenie wierzyciela będącego organem procesowym, a jednocześnie utrudnienie postępowania karnego poprzez pomoc sprawcy w uniknięciu odpowiedzialności karnej.³³⁶

Znamię czynnościowe polegające na usuwaniu składników majątku charakteryzuje się ogólnością, gdyż w zakres tego pojęcia mogą wchodzić inne zachowania sprawcy. W czasie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. przesłanka ta stosowana była w zastępstwie innych, z pominięciem szczegółowego określania zachowania sprawcy przestępstwa. Z tego względu ustawodawca obok przesłanki „usuwania” taksatywnie wymienia inne czynności, określone bardziej ściśle, które mogą prowadzić do udaremnienia lub uszczerplenia wierzyciela. Oznacza to, że w przypadku popełnienia przez sprawcę któregoś z przestępstw stypizowanych w art. 300 kk poprzez jedną z enumeratywnie wymienionych czynności, inną niż „usuwanie”, niezasadne jest w przypadku trudności dowodowych zastąpienie ścisłej przesłanki przesłanką ogólną „usuwania”.³³⁷

Kolejna z czynności wykonawczych to „ukrywanie” składników majątku, która polega na tym, że dłużnik nie traci kontroli nad swoim mieniem, ale maskuje wartość posiadanego mienia lub tworzy pozory braku jego posiadania.³³⁸ Ukrycie może polegać również na tym, że

---

³³⁴ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, (03.01.2019)

³³⁵ J. Potulski, *art. 300 [w:] Kodeks Karny...*, Legalis (20.07.2018)

³³⁶ T. Razowski, *Glosa do wyroku SN z dnia 15 czerwca 2004 r.*, II KK 38/03. Prokuratura i Prawo, 2005

³³⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 37

³³⁸ T. Oczkowski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...* (03.01.2019) za wyrok SN z 12.06.1934 r., II K 520/34, OSN(K) 1936/6, poz. 254 (wyrok dotyczący art. 282 kk z 1932 r.)

dłużnik zatai miejsce położenia rzeczy³³⁹ lub oświadczy wobec organu egzekucyjnego o braku posiadania określonego składnika majątku.³⁴⁰ Pojęcie to również zostało zapożyczony z mowy potocznej i oznacza umieszczenie czegoś w niewidocznym, bezpiecznym, zasłoniętym miejscu, a także schowanie czegoś przed kimś.³⁴¹ Ukrycie polega na spowodowaniu, że określone składniki majątku stają się niedostępne dla osób zainteresowanych.

Ukrywać składniki majątku można zarówno poprzez fizyczne uczynienie ich niedostępnymi lub poprzez zatajenie ich istnienia, co dotyczy praw majątkowych jak i rzeczy. Oznacza to, że w zakres czynności wykonawczej „ukrywania” wchodzi nie tylko czynności faktyczne, ale także abstrakcyjne. Z uwagi na cel przepisu oraz nowoczesne formy obrotu gospodarczego wskazuje się, że pojęcie to powinno być rozumiane w sposób szeroki.³⁴² W sytuacji, gdy dłużnik posiada szczególny obowiązek polegający na wyjawieniu informacji w zakresie swoich składników majątku jego milczenie, rozumiane jako zaniechanie, może być zakwalifikowane jako znamię czynnościowe „ukrywania”.³⁴³ Ukrywanie składników majątku może polegać na zapewnieniu organu egzekucyjnego o braku w danym miejscu przedmiotów, mimo faktycznego tam ich umiejscowienia.³⁴⁴ Co więcej, sprawca może ukryć przedmiot, nie dokonując nawet usunięcia rzeczy poza określone pomieszczenie i zapewniać komornika, że określone przedmioty nie znajdują się w danym miejscu.³⁴⁵ W zachowującym aktualność orzecznictwie wskazywano, że w sytuacji ukrycia zajętych ruchomości przed wyznaczonym terminem licytacji, który ostatecznie nie dojdzie do skutku, działanie sprawcy może odpowiadać pojęciu usiłowania.³⁴⁶ Nadto w wyroku SN z 1934 r. „ukrywanie” wskazane w wówczas obowiązującym art. 282 kk mogło być dokonane w formie czynnej – sprawca w celu schowania majątku musiał podjąć szereg czynności mających na celu uczynienie przedmiotu niedostępnym. Bezczynność sprawcy nie wystarczyła dla istoty tego przestępstwa. Ponadto

---

³³⁹ M. Kulik, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...* za J. Majewski [w:] Buchała, Kardas, Majewski, Wróbel, *Komentarz*, s. 122; Majewski [w:] Wróbel, Zoll III, s. 722; O. Górniok [w:] Górniok i in., t. 2, s. 462; Zawłocki [w:] Wąsek, Zawłocki II, s. 1441–1442; Zawłocki [w:] *System*, t. 9, s. 646

³⁴⁰ T. Oczkowski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...* (03.01.2019) za Wyrok SN z 16.12.1935 r., II K 1433/35, OSN(K) 1935/1, poz. 18 (wyrok dotyczący art. 282 kk z 1932 r.)

³⁴¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 646-647 za Słownik języka polskiego pod red. M. Szymczaka, t. I i II, Warszawa 1988, s. 592

³⁴² R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, 646-647

³⁴³ M. Królikowski, R. Zawłocki, *art. 300 [w:] Kodeks Karny...*, Legalis (20.07.2018)

³⁴⁴ R. Zawłocki, *art. 300 kk [w:] Kodeks Karny...*, Legalis (20.07.2018) za Wyrok SN z 16.12.1935 r., II K 1435/35 Zb. Orz. SN 1936, poz. 254

³⁴⁵ Z. Kukuła, Wyrok SN z 16.12.1935 r., II K 1433/35, OSN (K) 1936, nr 6, poz. 254 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń, TNOiK, Toruń 2011, s. 57

³⁴⁶ Z. Kukuła, Wyrok SN 2 K 673/33, Zb. Orz. 1933, nr 9, poz. 30 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń, TNOiK, Toruń 2011, s. 55

odpowiedzialność karną mógł ponieść każdy kto dokonywał ukrycia mienia zajętego lub zagrożonego zajęciem i miał na celu udaremnienie egzekucji.³⁴⁷

Różnica pomiędzy „ukrywaniem” składników majątku, a ich „usunięciem” polega na tym, że ta pierwsza czynność wykonawcza nie powoduje trwałego usunięcia danego składnika z majątku dłużnika. W efekcie trudno bowiem jednoznacznie twierdzić, aby poprzez dokonanie ukrycia składnika majątku mogło dojść do uszczuplenia lub niezaspokojenia roszczeń wierzyciela. Ukryty składnik majątku nadal jest częścią masy majątkowej dłużnika. Wskazuje się zatem w doktrynie, że czynność wykonawczą ukrycia składnika majątku powinno rozumieć się w kontekście niemożliwości zaspokojenia roszczeń wierzyciela przez organ egzekucyjny z uwagi na wyłączenie spod władztwa organu egzekucyjnego określonego składnika majątku.³⁴⁸

Również znamię czynnościowe „zbywania” należy do zapożyczonych z języka potocznego, dlatego też uznać je można za pojęcie nieostre. W mowie potocznej „zbywanie” oznacza sprzedanie, odstąpienie czegoś za pieniądze.³⁴⁹ Czynność ta dotyczyć może zarówno rzeczy, jak i praw majątkowych. Wskazuje się jednak, że muszą to być czynności odpłatne, w przeciwnym razie niedostrzegalne byłyby różnice między zbywaniem, a na przykład usuwaniem czy darowaniem. Odpłatność stanowi założenie i cel „zbywania”.³⁵⁰

Nie brakuje jednak również poglądów przeciwnych. Zdaniem J. Skorupki odpowiedzialności karnej podlega dłużnik zbywający składniki majątku zarówno pod tytułem odpłatnym, jak i darmym. Równocześnie autor ten zwraca uwagę na słuszność penalizacji przez ustawodawcę czynności wykonawczej zbycia nawet pod tytułem odpłatnym, gdyż niejednokrotnie dłużnicy dokonują tej czynności z odroczonym terminem płatności, po czym okazuje się, że nabywca określonego składnika majątku staje się niewypłacalny. Zdarzają się również sytuacje zbywania składników majątku na rzecz podmiotów nieistniejących lub dokonywanie transakcji rażąco nieekwiwalentnych.³⁵¹

Niejednolite są także poglądy czy skuteczność zbycia danego składnika majątku wpływa na przestępczość danego czynu. Część autorów opowiada się za stanowiskiem, że skuteczność zbycia jest obojętna dla ponoszenia odpowiedzialności karnej.³⁵² Argument, który ma stanowić o słuszności tego stanowiska to twierdzenie, że istotą dla poniesienia

---

³⁴⁷ Z. Kukuła, Wyrok SN z 12.06.1934 r., II K 520/34, OSN (K) 1935, nr 1, poz. 18 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń, TNOiK, Toruń 2011, s. 55

³⁴⁸ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 646-647

³⁴⁹ Tamże za Słownik języka polskiego pod red. M. Szymczaka, t. I i II, Warszawa 1988, s. 988

³⁵⁰ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 647

³⁵¹ J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli*, TNOiK Toruń, 2001, s. 290

³⁵² Tamże za A. Ratajczak, *Ochrona obrotu gospodarczego*, Warszawa 1994, s. 61

odpowiedzialności przez sprawcę jest jego zamiar pokrzywdzenia wierzyciela poprzez zbycie określonego składnika lub składników majątku, na skutek czego zaspokojenie wierzyciela byłoby utrudnione.

Stanowisko przeciwne zakłada, że znamię czynnościowe „zbywania” polega na dokonaniu rozporządzenia rzeczą lub prawem majątkowym pod warunkiem, że nie jest obarczone nieważnością. W przypadku bezwzględnej nieważności zbycia – nie następuje skutek rozporządzający, a zatem nie dochodzi do uszczuplenia lub udaremnienia zaspokojenia wierzyciela. Wskazuje się także, że gdyby rozporządzenie nie było prawnie ważne to dłużnik mógłby odpowiadać wyłącznie za usiłowanie. Z kolei, gdyby rozporządzenie nastąpiło bez wymaganej prawem formy prawnej to na skutek użycia środka niezdatnego do popełnienia czynu zabronionego zasłoby usiłowanie nieudolne.³⁵³ Podnosi się jednak, że usiłowanie nieudolne może zachodzić wówczas, gdy czynu zabronionego nie można było zgodnie z art. 13 §2 kk dokonać na skutek braku przedmiotu czynności wykonawczej lub użycia niewłaściwego środka, a nie z jakiegokolwiek powodu. Z tego względu istotne jest faktyczne zbycie i mimo, że na podstawie przepisów prawa cywilnego może być uznane za nieważne to dokonana czynność może utrudniać lub udaremniać zaspokojenie wierzyciela.³⁵⁴

Ponadto zbycie określonego składnika majątku może być uznane za bezprawne wyłącznie w sytuacji, gdy prowadzi do zmniejszenia masy majątkowej dłużnika. Nie można jednak przyjąć, aby każde zbycie składnika za wartość niższą niż wartość rzeczy była przesłanką do ponoszenia odpowiedzialności za popełnienie przestępstwa. Do takiego stwierdzenia może dojść wyłącznie w sytuacji uznania, że ekwiwalent za zbyty składnik majątku jest bezsprzecznie niższy od jego wartości. Takie rozróżnienie uzasadnione jest faktem, że niektóre czynności zbycia nie są nastawione na szybki zysk, a korzyści z rozporządzenia mogą być oddalone w czasie.³⁵⁵ W przypadku, gdy w wyniku zbycia składnika majątku dłużnik otrzymuje ekwiwalent to zmiana nie ulega jego masa majątkowa i nie dochodzi do udaremnienia lub utrudnienia zaspokojenia wierzyciela.³⁵⁶

Czynność zbycia składnika majątku wiąże się z jego przejściem na inną osobę. Sposób w jaki zostanie dokonane, a także forma zbycia, nie mają znaczenia w świetle art. 300 §1 kk. Podobnie bez znaczenia dla możliwości przypisania odpowiedzialności sprawcy przestępstwa

---

³⁵³ M. Kulik, *art. 300 kk* [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany. System Informacji Prawnej Lex, 2018 (06.01.2019) za J. Majewski [w:] Buchała, Kardas, Majewski, Wróbel, *Komentarz*, s. 122; Majewski [w:] Wróbel, Zoll III, s. 724

³⁵⁴ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, Legalis (25.02.2022)

³⁵⁵ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 647

³⁵⁶ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, Legalis (25.02.2022)

będzie sprzeniewierzenie sum pochodzących ze zbycia,³⁵⁷ a także fakt nabycia rzeczy lub prawa przez osobę trzecią.³⁵⁸ W literaturze definiuje się „zbycie” także jako „trwałe wyłączenie składników majątku z jego masy”.³⁵⁹

Należy stwierdzić, że „zbywanie” jest przesłanką sprawiającą znaczne trudności interpretacyjne z uwagi na to, że sama czynność zbywania zgodnie ze swobodą obrotu gospodarczego jest legalna. Podnosi się, że możliwe jest odnalezienie mechanizmu oceny karygodności zachowania dłużników w wyniku odwołania się do przepisów Kodeksu cywilnego, a dokładnie art. 527 kc. Podstawą oceny powinno być czy dane zachowanie dłużnika spowodowało pokrzywdzenie chociażby jednego wierzyciela. Brak uzasadnienia gospodarczego określonego transakcji, niespłacenie wierzycieli lub spłata tylko jednego z nich może prowadzić do wniosku o zamiarze pokrzywdzenia wierzyciela.³⁶⁰

W zakresie czynności wykonawczej zbywania nie straciły aktualności tezy orzeczone przez Sąd Najwyższy za czasów obowiązywania art. 282 kk z 1932 r. Zgodnie z tymi orzeczeniami zbyć składnik majątku może trzecia, niewtajemniczona osoba,³⁶¹ „zbywanie” jest karygodne nawet wówczas, gdy ma na celu zaspokojenie innej wierzytelności.³⁶² Ponadto zbyć składnik majątku można nawet w drodze nieformalnej umowy³⁶³ – chyba że dla ważności czynności prawo cywilne wymaga określonej formy to taka nieformalna umowa musi być zgodna z prawem.³⁶⁴

W tym miejscu jedynie na marginesie należy wskazać, że w przypadku przestępstwa udaremniania egzekucji z art. 300 §2 kk wyrażono pogląd, że dłużnik może odpowiadać za popełnienie tego przestępstwa mimo możliwości kontynuowania egzekucji przeciwko nabywcy ruchomości na podstawie 848 kc pod warunkiem udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela, czyli zaistnienia skutku.³⁶⁵

---

³⁵⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego, Artykuły 300-302. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2001, s. 41 za P. Cichulski, *Przepisy karne materialne pomocne w postępowaniu windykacyjnym*, MoP 2000, Nr 5, s. 280

³⁵⁸ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 42 za J. Majewski, *Komentarz do UOOG*, s. 122

³⁵⁹ Tamże, s. 43

³⁶⁰ T. Oczkowski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, Lex (20.07.2019)

³⁶¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 42 za Orzeczenie SN z 11.01.1938 r., ZO 1938, Nr 163

³⁶² R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 42 za Orzeczenie SN z 23.09.1935 r., ZO 1936, Nr 112

³⁶³ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 42 za Orzeczenie SN z 02.10.1936 r., ZO 1937, Nr 76

³⁶⁴ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 42

³⁶⁵ B. Gadecki, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny Część szczególna...*, Legalis (20.07.2018) za Postanowienie SN z 20.01.2005 r., I KZP 31/04, KZS 2005, Nr 4, poz.15, s. 12; SN z 21.11.2012 r., IV KK 259/12/ BOSN

Nie jest również oczywiste czy znamię czynnościowe polegające na „darowaniu” nawiązuje do języka prawnego, a dokładniej do przepisów wskazanych w art. 888-902 kc (instytucja darowizny) czy też do mowy potocznej. Część przedstawicieli doktryny podnosi, że nieracjonalne byłoby odwoływanie się do mowy potocznej z uwagi na fakt, że powodowałoby to interpretację rozszerzającą. W przypadku przyjęcia „darowania” jako pojęcia zaczerpniętego z mowy potocznej czynność ta obejmowałaby każdą czynność dłużnika pod tytułem darmym skierowaną do całości lub części majątku dłużnika.³⁶⁶ Autorzy twierdzący, że czynność wykonawcza „darowania” ma cywilnoprawne znaczenie podnoszą, że twierdzenia przeciwne pozbawione byłoby racjonalnych przesłanek. *Essentialia negotii* umowy darowizny na gruncie Kodeksu cywilnego jest zobowiązanie do bezpłatnego świadczenia na rzecz podmiotu obdarowanego, gdzie koszt stanowi majątek darczyńcy. Majątek darczyńcy nie powinien być rozumiany jako kategoria ekonomiczna, ale prawna. Bez znaczenia jest również fakt braku wartości majątku w określonym momencie. Na skutek dokonania darowizny dochodzi do zwiększenia masy majątku obdarowanego, a jednocześnie uszczuplenia majątku darczyńcy poprzez zmniejszenie aktywów lub zwiększenie pasywów.³⁶⁷ Takie zachowanie podmiotu powoduje obciążenie majątku nowym długiem, a w konsekwencji uszczupleniem lub udaremnieniem zaspokojenia wierzyciela.³⁶⁸

Ważne dla zrozumienia przesłanki „darowania” jest dokonanie rozróżnienia pojęcia „darowizny” od samego „przysporzenia”. Otóż darowizna jest zobowiązaniem do świadczenia niepieniężnego, którego przedmiotem mogą być m.in. dobra niematerialne, rzeczy, prawa majątkowe, a przysporzenie to faktyczne dokonanie przeniesienia określonych korzyści majątkowych na podmiot obdarowany. Oznacza to, że bez znaczenia dla odpowiedzialności sprawcy przestępstwa będzie fakt czy doszło wyłącznie do sporządzenia ważnej umowy darowizny czy już jej faktycznej realizacji.³⁶⁹ Jednak, gdy dojdzie do sporządzenia nieważnej umowy darowizny wówczas sprawca może odpowiadać wyłącznie za usiłowanie, gdyż nie nastąpi faktyczne uszczuplenie lub udaremnienie zaspokojenia wierzyciela. Natomiast w sytuacji powoływania się przez dłużnika na nieważną umowę darowizny i przekazania pod tytułem darmym określonego składnika majątku na rzecz osoby trzeciej, a tym samym udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela, rozważać to należy jako „usunięcie”.

---

³⁶⁶ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 45 za J. Majewski, *Komentarz do KK*, s. 381

³⁶⁷ A. Janas, *art. 888 kc [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom V. Zobowiązania. Część szczególna (art. 765–921(16))*, Lex (08.01.2019)

³⁶⁸ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego...*, s. 43

³⁶⁹ Tamże

Znamię czynnościowe „darowania” może doznać osłabienia na gruncie ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, a dokładnie na podstawie jej art. 127 §1.³⁷⁰ Zgodnie z treścią tego przepisu „bezszyteczne w stosunku do masy upadłości są czynności prawne dokonane przez upadłego w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, którymi rozporządził on swoim majątkiem, jeżeli dokonane zostały nieodpłatnie albo odpłatnie, ale wartość świadczenia upadłego przewyższa w rażąym stopniu wartość świadczenia otrzymanego przez upadłego lub zastrzeżonego dla upadłego lub dla osoby trzeciej”. Przepis ten stosuje się także do zawarcia ugody sądowej przez dłużnika, uznania przez niego powództwa lub zrzeczenia roszczenia. W sytuacji uznania czynności dłużnika za bezszyteczną nie następuje udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela. Powyższe może powodować wątpliwości czy sprawca poniesie wówczas odpowiedzialność karną. Obowiązujące niegdyś przepisy art. 54 i 55 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe³⁷¹ stanowiły o bezszyteczności dokonania darowizny w ciągu roku przed ogłoszeniem upadłości. Na ich gruncie przedstawiciele doktryny uznali, że uznanie czynności darowania za bezszyteczną nie może spowodować, że sprawca przestępstw przeciwko wierzycielom nie poniesie odpowiedzialności karnej. Obowiązujące przepisy prawa upadłościowego nie powinny mieć wpływu na pociągnięcie do odpowiedzialności sprawców przestępstw, gdyż nie zapewniały wystarczającej ochrony dla wierzycieli – zasadna zatem jest „interwencja” prawa karnego.³⁷² W orzecznictwie wskazuje się również, że obowiązkiem syndyka oraz sędziego-komisarza jest uzyskanie od upadłego informacji dotyczących dokonanych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości czynności rozporządzających składnikami majątku (m.in. z osobami najbliższymi). Upadły nie ma obowiązku informowania z własnej inicjatywy o tym organów, ponieważ tożsame by to było z obowiązkiem autodenuncjacji.³⁷³

Nie można jednak nie wspomnieć, że w związku ze skutkowym charakterem przestępstw stypizowanych w art. 300 kk³⁷⁴ przyjmuje się, że uznanie czynności za bezszyteczne w stosunku do masy upadłości może powodować, że sprawca poniesie odpowiedzialność karną wyłącznie za usiłowanie. Zasadą jest, że obligatoryjnemu oddaleniu podlega wniosek o ogłoszenie upadłości, w sytuacji, gdy majątek upadłego nie wystarczyłby

---

³⁷⁰ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2344 z późn. zm.)

³⁷¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.)

³⁷² J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli...*, s. 294-295

³⁷³ Wyrok SA we Wrocławiu z 28.11.2018 r., II AKa 377/17, LEX nr 2613653

³⁷⁴ Wyrok SA w Krakowie - II Wydział Karny z 13.12.2019 r., II AKa 26/19

na zaspokojenie kosztów postępowania lub byłby równy tym kosztom. Zgodnie zaś z art. 13 §3 PrUp, zasady tej nie stosuje się, gdy stwierdzona zostanie bezskuteczność obciążeń majątku dłużnika, a także w sytuacji, gdy dłużnik dokonał czynności w celu pokrzywdzenia wierzycieli, a z okoliczności sprawy można wnioskować, że uzyskany zostanie majątek pozwalający pokryć koszty postępowania upadłościowego w wyniku zaskarżania czynności upadłego oraz skorzystania z przepisów o bezskuteczności. W takim przypadku działanie danej osoby nie wykracza poza stadialną fazę usiłowania, a zatem przyjmuje się w orzecznictwie, że nie dochodzi do skutecznego uszczuplenia zaspokojenia wierzycieli i powstania szkody.³⁷⁵

W kwestii kolejnego znamienia czynnościowego tj. „niszczenia”, wskazać należy, że ma ono pojęcie nieostre ze względu na pochodzenie z języka potocznego. Poprzez niszczenie dochodzi do unicestwienia rzeczy lub naruszenia substancji w tak istotny sposób, że niemożliwe jest wykorzystanie rzeczy w sposób pierwotny tj. zgodnie z posiadanymi wcześniej właściwościami oraz przeznaczeniem.³⁷⁶ Niszczyć można tylko rzecz fizyczną, która jest składnikiem majątku. Trwałe zniszczenie jest wystarczające, aby określony składnik majątku stał się bezużyteczny.³⁷⁷ W języku potocznym „niszczenie” oznacza unicestwiać coś, niszczyć oraz powodować, iż coś polega zużywaniu się, psuciu, uszkodzaniu, a także marnieniu.³⁷⁸

Znamień czynnościowe polegające na „uszkodzaniu” również zostało zaczerpnięte z mowy potocznej, dlatego ma nieprecyzyjny zakres. Uszkodzić można tylko rzecz i to rzecz stanowiącą składnik majątku dłużnika. W wyniku uszkodzenia rzeczy następuje zmiana uniemożliwiająca korzystanie z pierwotnym przeznaczeniem.³⁷⁹ Uszkodzenie może polegać także na częściowym zniszczeniu.³⁸⁰

Bardziej szczegółowej analizie wymaga zwrot „rzeczywistego lub pozornego obciążania albo uszkodzania składników swojego majątku”. Po pierwsze „składniki swojego majątku” nie posiadają definicji legalnej, ale należy dostrzec powiązania z językiem prawniczym oraz ekonomicznym. Natomiast „obciążanie” składników majątku obejmuje liczne czynności dłużnika polegające na przyjęciu obowiązku majątkowego. W zakres tego pojęcia wchodzi m.in. świadczenia z umowy pożyczki, potrącenia, użyczenia, spadku,

---

³⁷⁵ Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 14 marca 2017 r., sygn. akt III K 87/14

³⁷⁶ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 648 za M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Wolters-Kluwer Polska SA, Kraków 1999, s. 229

³⁷⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 648

³⁷⁸ Tamże za Słownik języka polskiego pod red. M. Szymczaka, t. I i II, Warszawa 1988, s. 381

³⁷⁹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 648 za M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Wolters-Kluwer Polska SA, Kraków 1999, s. 229

³⁸⁰ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 648 za Słownik języka polskiego pod red. M. Szymczaka, t. I i II, Warszawa 1988, s. 629

dożywocia, odnowienia, dzierżawy, użytkowania, zastawu, a także ustanowienie renty czy alimentów.

Literalne brzmienie przepisów art. 300 §1 i §2 kk wskazuje na dwie możliwe formy obciążania składników majątku – rzeczywiste lub pozorne, w żaden sposób ich nie rozróżniając. Wobec tego, że obciążenie składników majątku musi wywołać skutek w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela zastosowana konstrukcja budzi wątpliwości. O ile rzeczywiste obciążenie majątku powoduje obniżenie wartości ekonomicznej, o tyle pozorne obciążenie już niekoniecznie. Obciążony majątek musi być oceniany w sposób obiektywny, to znaczy faktycznie musi istnieć niemożność pełnego zaspokojenia roszczeń przez wierzyciela poprzez zaciągnięcie przez dłużnika dodatkowego zobowiązania. Obniżenie wartości majątku nie może być oceniane wyłącznie z subiektywnego punktu widzenia wierzyciela. Nieprawidłowe zatem jest przewidzenie w przepisie możliwości pozornego obciążania majątku, gdyż z perspektywy wierzyciela majątek jest obciążony lub nie.³⁸¹ Jest to wówczas obciążenie nieistniejące. Co więcej, nietrafnie zastosowano spójnik „lub”, a bardziej właściwym byłby spójnik „albo” – zgodnie z zasadami logiki majątek może być rzeczywiście albo pozornie obciążony.³⁸² Pozorne obciążenie może też być określane jako obciążenie symulowane przez dłużnika na skutek pozornej umowy ustanawiającej dodatkowe zobowiązanie na majątku dłużnika.³⁸³

Pozorność obciążenia należy analizować w świetle art. 83 §1 kc, zgodnie z którym obarczone sankcją nieważności jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie dla pozorów dla jej zgodą. Wszystkie trzy elementy – złożenie oświadczenia dla pozorów, złożenie oświadczenia drugiej stronie, świadomość adresata o złożeniu oświadczenia dla pozorów – muszą wystąpić łącznie. Taka symulowana czynność między stronami objętymi tajnym porozumieniem ma na celu wywołanie przeświadczenia u osób trzecich o wywołaniu skutków prawnych oświadczenia woli. Czynność pozorna może być dokonana, gdy strony nie chcą wywołać skutku objętego oświadczeniem woli lub gdy chcą ukryć określoną czynność pod pozorem dokonania innej.

Czynność dokonana dla pozorów jest w świetle art. 83 §2 kc bezwzględnie nieważna i *ex tunc* nie wywołuje skutków prawnych, co stanowi wyjątek od zasady *nemo plus iuris in alium*

---

³⁸¹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa..., s. 649* za W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje..., s. 39*

³⁸² R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa Karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko mieniu i przestępstwa gospodarcze*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 649

³⁸³ A. Płońska, *Niektóre uwagi o przestępstwie udaremniania zaspokojenia wierzycieli*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, Tom XXIV, AUW No 3119, Wrocław 2009, s. 129

transferre potest quam ipse habet. Podmiot posiadający interes prawny może wnieść na podstawie art. 189 kpc powództwo o ustalenie pozorności czynności prawnej, a ewentualne orzeczenie sądu będzie miało charakter deklaratoryjny.³⁸⁴ Stwierdza się, że nieważność czynności zachodzi na skutek ukrycia *causae* i to niezależnie od jej rodzaju tj. czy jest to *causa cavendi, donandi, causa acquirendi vel obligandi* – nieistotna jest także przyczyna, dla której następuje ukrycie rzeczywistej *causa*.³⁸⁵ Trzeba mieć jednak na uwadze, że nieważne oświadczenia mogą być wykorzystane dla wykładni oświadczeń ukrytych. W wyniku wykładni postanowienia nieważnej umowy pozornej może okazać się, że czynność ukryta zawiera takie same postanowienie objęte wolą stron, które będzie ważne.³⁸⁶

Przepis art. 83 §1 kc właściwy jest dla umów oraz wyłącznie niektórych czynności jednostronnych pod warunkiem skierowania ich do oznaczonej osoby.³⁸⁷ Oznacza to, że bezwzględnie nieważnością nie mogą być objęte jednostronne oświadczenie woli nieskierowane do określonego adresata, przy czym taki adresatem nie może być organ władzy publicznej. Czynności jednostronne, które mogą być uznane za pozorne to oświadczenie dłużnika wekslowego z art. 945 §1 kc oraz przyrzeczenie publiczne z art. 919 §1 kc. Nie może natomiast uznane być za pozorne np. oświadczenie o odrzuceniu spadku (art. 1018 §3 kc).³⁸⁸

W wyroku z 1935 r. Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że wypełnia znamiona przestępstwa wówczas obowiązującego art. 282 kk wszelkie obciążenie lub zmniejszenie zajętej lub zagrożonej zajęciem wierzytelności, które może polegać na zaciąganiu zobowiązań, będących przedmiotem potrącenia z takiej wierzytelności.³⁸⁹

Przepis art. 300 §2 kk posiada te same znamiona czynnościowe oraz skutek jak przestępstwo z art. 300 §1 kk, jednak różni się przedmiotem znamion czynnościowych, którym jest majątek zajęty albo zagrożony zajęciem. Nie można w tym miejscu pominąć istotnego faktu, że brzmienie art. 300 § 2 kk zostało zmienione nowelą z 16 września 2011 r.³⁹⁰ poprzez

---

³⁸⁴ P. Nazaruk, *art. 83 kc [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. II. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014 (13.01.2019)

³⁸⁵ K. Sokołowski, *Cywilne prawo - zobowiązania - pozorna umowa sprzedaży nieruchomości - ważność "ukrytej" umowy darowizny. Glosa do uchwały SN z dnia 9 grudnia 2011 r.*, III CZP 79/11. Orzecznictwo Sądów Polskich, 2013

³⁸⁶ A. Sylwestrzak, *Dyssymulowana umowa dożywocia. Glosa do uchwały SN z dnia 22 maja 2009 r.*, III CZP 21/09. Gdańskie Studia Prawnicze - Przegląd Orzecznictwa, 2010

³⁸⁷ P. Nazaruk, *art. 83 kc [w:] Kodeks cywilny...*

³⁸⁸ A. Janas, *art. 83 kc [w:] Kodeks cywilny...*

³⁸⁹ Z. Kukuła, *Wyrok SN z 16.05.2935 r., III K 319/35, OSN (K) 1935, nr 12, poz. 529 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń*, TNOiK, Toruń 2011, s. 56-57

³⁹⁰ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381)

dodanie wyrazów „bądź usuwa znaki zajęcia” po zwrocie „rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku zajęte lub zagrożone zajęciem”. Nowelizacja spowodowała kolejne wątpliwości w doktrynie polegające na rozważaniu czy wprowadzony zwrot „bądź usuwa znaki zajęcia” jest kolejnym znamieniem czynnościowym, uzupełniającym katalog pozostałych czynności wykonawczych polegających na „usuwaniu, ukrywaniu (...)” czy stanowi niezależne zachowanie dłużnika, niezwiązane z wymienionym w przepisie taksatywnym katalogiem czynności wykonawczych. Gdyby przychylić się do pierwszego twierdzenia, można byłoby uznać, że usuwanie znaków zajęcia jest kolejną, możliwą czynnością wykonawczą dłużnika, a zatem dla poniesienia odpowiedzialności karnej konieczne byłoby również popełnienie skutku w postaci uszczuplenia lub udaremnienia roszczeń wierzyciela. Oznacza to, że nowa odmiana przestępstwa z art. 300 § 2 kk pozostawałaby przestępstwem skutkowym oraz indywidualnym. W przypadku przyjęcia za prawdziwą drugiej tezy, tzn. przyjmującej, że usuwanie znaków zajęcia jest zachowaniem odrębnym od pozostałych czynności wykonawczych i skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia roszczeń swojego wierzyciela, przestępstwo z art. 300 §2 kk zyskałoby w tym zakresie charakter przestępstwa powszechnego i formalnego.

Pozajęzykowe dyrektywy pozwoliły wywnioskować, że przestępstwo z art. 300 § 2 kk po nowelizacji z 2011 r. nadal pozostało przestępstwem indywidualnym i skutkowym. Zakończenie wykładni na wykładni językowej doprowadziłoby do wniosku o braku racjonalności ustawodawcy i wprowadzeniu przez ustawodawcę wyrażenia „bądź usuwa znaki zajęcia” jako odrębnego zachowania sprawcy przestępstwa, uniezależnionego od skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokożenia wierzyciela. Dokonując wykładni językowej art. 300 §2 kk zwrócić uwagę należy na zastosowaną w tym zdaniu wielokrotnie złożonym interpunkcję oraz przyjęte zasady języka polskiego co do stawiania przecinka przez wyrazem „bądź”. Postawienie przez ustawodawcę przecinka przed „bądź” mogłoby sugerować, że zwrot „bądź usuwa znaki zajęcia” ma odrębny od pozostałych czynności wykonawczych charakter, uniezależniony od skutku polegającego na udaremnieniu lub uszczuplaniu zaspokożenia wierzyciela. Spowodowałoby to o wiele szerszą ochronę prawnokarną dla wierzyciela w porównaniu z pozostałymi znamionami czynnościowymi sprawcy. Ponadto podnosi się, że usunięcie oznak zajęcia często jest instrumentalnie podporządkowane innemu zachowaniu polegającemu na „usuwaniu, ukrywaniu...”, a które to zachowanie jest bardziej karygodne ze względu na większe ukierunkowanie na pokrzywdzenie wierzyciela. Wobec tego uzasadnione jest odstępianie od wykładni językowej i przyjęcie racjonalności aksjologicznej ustawodawcy. Zastosowanie pozajęzykowych dyrektyw

wykładni w analizowanym przypadku nie spowoduje naruszenia zasady *nullum crimen sine lege poenali anteriori*, gdyż skutek działania będzie miał charakter zawężający. Jak się podnosi, wolą ustawodawcy nie było stworzenie odrębnego przestępstwa o charakterze powszechnym i formalnym – gdyby ustawodawca miał taki zamiar, wówczas stworzyłby nową jednostkę redakcyjną tego przestępstwa.³⁹¹

Jednym z celów wspomnianej nowelizacji z 2011 r. Kodeksu postępowania cywilnego było usprawnienie postępowania egzekucyjnego. I tak wprowadzone zmiany do treści art. 300 §2 kk spowodowały, że dłużnik usuwający znaki zajęcia może ponieść odpowiedzialność karną za występki, a nie za wykroczenie z art. 69 kw,³⁹² które zagrożone jest karą aresztu, grzywny albo nagany. Uchwalona zmiana koreluje z art. 854 kpc stanowiącym, że komornik umieszcza na zajętych ruchomościach znak, który ujawnia jej zajęcie. Komornik ma obowiązek umieścić taki znak na każdej zajętej ruchomości, a umieszczenie powinno być w widocznym miejscu. Umieszczenie znaku polega na naklejeniu na ruchomości kartki z pieczęcią komornika lub jej przymocowaniu za pomocą sznurka z lakowaną pieczęcią (§66 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników).³⁹³ O zajęciu, zgodnie z art. 847 kpc, decyduje wpisanie przez komornika danej ruchomości do protokołu zajęcia. Niedokonanie czynności przez komornika polegającej na nieumieszczeniu znaku zajęcia nie oznacza, że dana ruchomość nie jest zajęta. Mimo że decydujące znaczenie ma wciągnięcie danej ruchomości do protokołu zajęcia, to bez znaczenia jest również fakt niedoręczenia protokołu oskarżonemu z uwagi na to, że był obecny przy jego sporządzaniu.³⁹⁴ Znak zajęcia jest dokumentem w rozumieniu art. 244 kpc i ma charakter deklaracyjny. Jeśli nie ma na możliwości umieszczenia znaku na ruchomości to komornik ujawnia zajęcie w inny sposób, stosownie do okoliczności.³⁹⁵

Przesłanka modalna z art. 300 § 2 kk, w przeciwieństwie do art. 300 § 1 kk nie dotyczy sytuacji osobistej dłużnika tj. zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością, ale bezpośrednio jego majątku, który musi być zajęty lub zagrożony zajęciem. „Zajęcie” rozumiane jest jako odebranie określonemu podmiotowi swobody w rozporządzaniu przysługującym mu prawem

---

³⁹¹ J. Majewski, art. 300 kk [w:] Kodeks karny...

³⁹² Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 618 z późn. zm.)

³⁹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz. U. Nr 10, poz. 52 z późn. zm.)

³⁹⁴ Z. Kukuła, Wyrok SN 2 K 259/33, Zb. Orz. 1933, nr 11, poz. 3 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń, TNOiK, Toruń 2011, s. 55

³⁹⁵ T. Ereciński, H. Pietrkowski, *art. 854 kpc* [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne, wyd. V. Wolters Kluwer (20.02.2019)

majątkowym na mocy decyzji właściwego organu. Określa się je również jako wszelkie akty organu egzekucyjnego odbierające dłużnikowi swobodę dysponowania jego składnikami majątku.³⁹⁶ Niejednokrotnie przepisy wprost stanowią o czynnościach posługując się określeniem zajęcia.³⁹⁷ Jako przykłady regulacji nawiązujących do czynności zajęcia wskazuje się: (i) przepisy kodeksu postępowania cywilnego – art. 747, 845, 881(1), 889(1), 896, 923 i nast., (ii) kodeksu postępowania karnego – art. 295, (iii) kodeksu karnego skarbowego – art. 132a, (iv) kodeksu karnego wykonawczego – art. 25 i nast., (v) ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji – art. 72, 79-80, 89, 97. Powyższe oznacza, że w wyniku zajęcia określonego składnika majątku dłużnik traci prawo do rozporządzania nim. Określony składnik majątku jest zajęty, gdy zostaną dopełnione ustawowe formalności. Zgodnie z brzmieniem art. 300 §2 kk orzeczenie sądu lub innego organu państwowego ma prowadzić do zajęcia lub zagrożenia zajęciem – zatem decyzja organu nie musi być opatrzona klauzulą wykonalności.³⁹⁸ Zajęcie może zostać uchylone przez właściwy organ w sposób prawem przewidziany, ale także upaść z mocy samego prawa.³⁹⁹

W myśl art. 747 pkt 1) kpc jednym ze sposobów zabezpieczenia roszczeń pieniężnych jest zajęcie ruchomości, wierzytelności z rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę, innej wierzytelności lub prawa majątkowego. Jak wskazuje się w doktrynie – nie następuje zmiana stosunków prawnych rzeczy lub praw, które objęte są wykonaniem postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, o którym mowa w art. 747 kpc, a takie zabezpieczenie ma wręcz utrzymać stan w jakim rzeczy lub prawa się znajdują celem umożliwienia wierzycielowi egzekucji po uzyskaniu tytułu egzekucyjnego.⁴⁰⁰ Uzasadnione zatem jest twierdzenie, że dokonanie zabezpieczenia ma charakter konserwacyjny. Jego dokonanie ma ustabilizować stosunki między uprawnionym (wierzycielem) a obowiązującym (dłużnikiem) na czas procesu, w żadnym jednak wypadku nie może powodować zaspokojenia uprawnionego.⁴⁰¹

Zajęcie ruchomości jako jeden ze sposobów wykonania zabezpieczenia roszczeń pieniężnych przebiega zgodnie z art. 844-863 kpc. Do zajęcia wynagrodzenia za pracy

---

³⁹⁶ P. Osowy, *Prawnokarna i karno-porządkowa odpowiedzialność dłużnika oraz pracowników banku za udaremnienie egzekucji z rachunku bankowego, z punktu widzenia przepisów procedury cywilnej (zagadnienia wybrane)*, Prob.Egz. 2002/20/70, LEX (09.03.2019)

³⁹⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie...*, s. 189

³⁹⁸ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie...*, s. 189-190

³⁹⁹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie...*, s. 652 za J. Majewski, [w:] Zoll, *Komentarz KK, cz. Szczególna, t. II, 2008*, s. 389

⁴⁰⁰ I. Gil, *art. 747 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. Z. Szczurek, Currenda, V wydanie 2017, s.53

⁴⁰¹ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz, Sądowe komentarze tematyczne*, 3. Wydanie, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 76

zastosowanie znajdują przepisy z art. 880-888 kpc, a do zajęcia wierzytelności o wypłatę środków z rachunku bankowego art. 889-893(4) kpc.

Przedmiotem zajęcia mogą być również udziały obowiązanego w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. W takim wypadku wspólnik nadal utrzymuje status wspólnika oraz ma możliwość wykonywania przysługujących mu praw np. prawa głosu. Prawa korporacyjne mogłyby zostać jednak utracone w sytuacji, gdyby udziały zostały poddane w zarząd.⁴⁰²

Postanowienie o zabezpieczeniu może zostać wydane również co do praw z instrumentów finansowych, które zostały zapisane na rachunku papierów wartościowych lub na innym rachunku w myśl ustawy o obrocie instrumentami finansowymi. Po dokonaniu zajęcia podejmowane są czynności celem dokonania sprzedaży powyższych praw i podziału uzyskanych sum. Obowiązany może zlecić dokonanie sprzedaży tych praw w terminie trzech miesięcy od dnia zajęcia, a akceptacja komornika lub sądu decyduje o skuteczności zlecenia. W przypadku braku wydania zlecenia sprzedaży praw z instrumentów finansowych zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innym rachunku zajęcie będzie utrzymywało się przez czas trwania zabezpieczenia. W sytuacji zlecenia przez obowiązanego dokonania sprzedaży ww. praw, uzyskaną ze sprzedaży sumę komornik zobowiązany byłby złożyć na rachunku depozytowych Ministra Finansów.⁴⁰³

Zajęcie jest czynnością rozpoczynającą egzekucję z ruchomości. Konieczne jest doręczenie dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, jeśli zajęcie jest pierwszą czynnością w postępowaniu egzekucyjnym. Z uwagi na fakt, że istnieje ryzyko ukrycia majątku przez dłużnika, a w efekcie udaremnienie egzekucji, komornik nie ma obowiązku wzywać do dobrowolnego spełnienia świadczenia i może od razu dokonać zajęcia ruchomości w dniu roboczym, obejmującym sobotę, w godzinach od 7:00 do 21:00. Skutek zajęcia ruchomości następuje w momencie sporządzenia protokołu zajęcia zgodnie z art. 809 kpc przez komornika. Odpis sporządzonego protokołu doręcza się dłużnikowi, a także współwłaścicielom zajętej ruchomości. Jeśli wierzyciel nie był obecny przy czynności zajęcia, musi on zostać poinformowany o dokonanym zajęciu.⁴⁰⁴

Na gruncie kodeksu karnego skarbowego można dokonać tymczasowego zajęcia mienia ruchomego osoby podejrzanej, w sytuacji, gdy istnieje obawa, że takie mienie może zostać usunięte a zostały spełnione warunki z art. 131 kks tj. musi zostać popełnione

---

⁴⁰² Tamże, s. 93 za Wyrok SN z 19.12.1991 r., II CSK 151/13, niepubl.; Wyrok SA w Szczecinie z 20.3.2014 r., I ACa 46/14, niepubl.

⁴⁰³ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 93

⁴⁰⁴ Tamże

przestępstwo lub wykroczenie skarbowe a obawa, że orzeczenie nie zostanie wykonane w przypadku niedokonania takiego zajęcia jest uzasadniona. Z kolei art. 295 kpk stanowi, że zajęcia mienia osoby podejrzanej może dokonać Policja w przypadku popełnienia przestępstwa określonego w art. 291 kpk, a ponadto zaistnieje obawa, że takie mienie może zostać usunięte.

Dokonując analizy przepisu art. 300 §2 kk należy mieć na względzie, że odpowiedzialności karnej podlega sprawca, który dokonuje czynności przewidzianych w tym artykule nie tylko wobec składników majątku zajętych, ale także wobec składników zagrożonych zajęciem.⁴⁰⁵ Składniki zagrożone zajęciem to takie, wobec których istnieje realne niebezpieczeństwo zajęcia, a dłużnik powinien z takim niebezpieczeństwem się liczyć.⁴⁰⁶ Stan zagrożenia zajęciami istnieje, gdy istnieje zagrożenie egzekucją poprzez niedwuznaczny komunikat wierzyciela o zamiarze egzekwowania swojej wierzytelności na drodze postępowania sądowego. Bezspornie stan zagrożenia zajęciami istnieje, gdy wierzyciel wniesie skargę, doprowadzi do wydania nakazu zapłaty.⁴⁰⁷ Oznacza to, że nie ma konieczności istnienia orzeczenia organu państwowego w celu uznania, że istnieje stan zagrożenia zajęciami.⁴⁰⁸ Zdaniem autorki dysertacji problematyczne może być określenie tego stanu z uwagi na możliwe trudności ze wskazaniem momentu początkowego stanu zagrożenia zajęciami. Bezspornie powinny być to przesłanki obiektywne i bezsporne.⁴⁰⁹ Nadto zajęcie nie musi cechować się nieuchronnością,⁴¹⁰ ale niebezpieczeństwo zajęcia powinno być bezpośrednie, rzeczywiste. Zagrożenie zajęciami rozumieć można zatem jako bezpośrednio związane z czynnościami dotyczącymi przymusowego zaspokojenia wierzyciela tj. postępowaniem egzekucyjnym, układowym, upadłościowym. Podnosi się, że wydanie orzeczenia (nawet prawomocnego) zasądającego roszczenie wierzyciela nie będzie jeszcze rozumiane jako zagrożenie egzekucją. Zagrożenie zajęciami następuje, gdy po wydaniu orzeczenia zasądającego roszczenie wierzyciela zapadło orzeczenie dotyczące zajęcia, które

---

⁴⁰⁵ Wyrok SA w Warszawie - II Wydział Karny z 26.10.2017 r., II AKa 271/17

⁴⁰⁶ J. Skorupka, *Wybrane problemy wykładni przepisu art. 300 § 2 k.k.*, Pr. Spółek 2001/11/47, LEX (09.03.2019)

⁴⁰⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...* s. 653 za Makarewicz, Komentarz KK, 1938, s. 639-640; por. też Peiper, Komentarz KK, 1933, s. 608-609 oraz wyr. SN z 14.03.1935 r., III K 43/35, OSN 1935, Nr 11, poz. 456

⁴⁰⁸ Wyrok SN - Izba Karna z dnia 14.03.2017 r., III KK 353/16

⁴⁰⁹ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 653 za Wyrok SN z 22.06.1988 r., I KZP 9/98, OSNKW 1998, Nr 7 -8, poz. 31

⁴¹⁰ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 653 za M. Wiśniewski, *Prawnokarna ochrona wierzytelności majątkowych uczestników obrotu gospodarczego*, Kraków 2000, s. 54

to jeszcze nie zostało wykonane. Stan zagrożenia zajęciem istnieje także, gdy określony podmiot zawniósł o wydanie orzeczenia nakazującego zajęcie.⁴¹¹

Na tym tle powstają trudności w analizie relacji strony przedmiotowej, odnoszącej się do czynności sprawczych dłużnika w stosunku do danego składnika majątku a strony podmiotowej odnoszącej się do orzeczenia organu państwowego. Trudności spowodowane są niejednoznacznością konstrukcją przestępstwa, która nawiązuje do konstrukcji z art. 258 kk z 1969 r. Podnosi się, że karalny cel sprawcy nie wykazuje bezpośredniego powiązania ze znamionami strony przedmiotowej, w szczególności dotyczy to czynności przedmiotu czynności sprawczych. Co więcej „karalny cel sprawcy zdaje się być nawet *prima facie* niezwiązany z jego przedmiotowo ujmowanym czynem”.⁴¹² Może bowiem zaistnieć sytuacja, że sprawca będzie miał wiedzę w zakresie spełnienia przesłanki przedmiotowej polegającej na zagrożeniu zajęciem składników majątku, podejmie czynności zmierzające do zbycia majątku zagrożonego zajęciem, ale ostatecznie okaże się, że majątek taki był już zajęty. Sytuacja ta jest karnoprawnie relewantna, gdyż dłużnik działa w błędzie. W zakresie strony podmiotowej konieczne jest wykazanie, że czynności sprawcze podjęte zostały w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego. Istotny jest zatem cel sprawcy polegający na udaremnieniu określonego orzeczenia. Problem uwypukla się przy dostrzeżeniu faktu, że dla stwierdzenia, iż istnieje stan zagrożenia zajęciem warunkiem nie musi być istnienie orzeczenia organu państwowego. Co więcej, trudności w analizie kierunkowego zamiaru sprawcy mogą pojawić się w określeniu, o które dokładnie orzeczenie chodzi – orzeczenie stanowiące bezpośrednią czy pośrednią podstawę zajęcia.⁴¹³

Wobec tego, że istnieje ścisły związek pomiędzy przesłanką zajęcia i zagrożenia zajęciem a udaremnieniem wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego głębszej analizie należy poddać przesłankę zagrożenia zajęciem w kontekście orzeczeń istniejących, jak i jeszcze niewydanych. Mimo tego, że orzeczenie jeszcze nie zapadło może istnieć realny stan zagrożenia zajęciem, a orzeczenie o zajęciu może realnie zostać wydane. Z tego względu w doktrynie wyróżnia się orzeczenia będące podstawą zajęcia (bezpośrednia podstawa zajęcia), a także orzeczenia warunkujące wydanie orzeczenia będącego podstawą zajęcia (pośrednia podstawa zajęcia). Ponadto oba rodzaje orzeczeń mogą jedynie

---

⁴¹¹ A. Ratajczak, *Komentarz...*, s. 65

⁴¹² R. Zawłocki, *Prawo karne - mienie zagrożone zajęciem jako jedno ze znamion przestępstwa z art. 300 § 2 k.k.*, *Glosa do wyroku SN z dnia 17 listopada 2011 r., V KK 226/11*, *Orzecznictwo Sądów Polskich*, 2012, LEX (09.03.2019)

⁴¹³ Tamże

aktualizować stan zagrożenia zajęciem, gdyż istnienie nawet bezpośredniej podstawy o zajęciu nie przesądza jeszcze o ziszczeniu się tego stanu prawnego. Co istotne, zagrożenie zajęciem może mieć miejsce nawet w sytuacji braku bezpośredniej podstawy zajęcia, jak i podstawy pośredniej.⁴¹⁴ Wobec tego w każdym przypadku konieczna jest właściwa analiza konkretnych sytuacji i ocena czy określone okoliczności są karnoprawnie relewantne. Dopiero w momencie, gdy istnieje realne, bezpośrednie zagrożenie zajęciem, oceniane w sposób obiektywny, czyli „niebezpieczeństwo, z którym należy się liczyć”, można stwierdzić, że w danej sprawie zaktualizował się status zagrożenia zajęciem.⁴¹⁵

Znamię przestępstwa udaremnienia egzekucji w postaci zajęcia rozpatrywane może być zarówno jako przesłanka modalna art. 300 §2 kk, ale również jako przesłanka wpływająca na znamię skutku tego przestępstwa polegające na udaremnieniu lub uszczupleniu zaspokojenia wierzyciela. Do analizy tego zagadnienia konieczne jest odwołanie do przepisów prawa cywilnego i zastosowanie wykładni uwzględniającej również ww. gałąź prawa, która zgodnie z poglądami doktryny powinna, z uwagi na komplementarność prawa karnego w stosunku do cywilnego, trwale wpisać się w doktrynę i orzecznictwo z zakresu prawa karnego gospodarczego.⁴¹⁶

Jak zostało wyżej wspomniane, w sytuacji, gdy nie zostanie osiągnięty skutek polegający na udaremnieniu lub uszczupleniu zaspokojenia wierzyciela, a wypełni znamię czasownikowe czynu stypizowanego w art. 300 §1 i §2 kk – dłużnik może podlegać odpowiedzialności jak za usiłowanie. Skoro analizowane przestępstwa są przestępstwami materialnymi to wypełnienie znamion czynu zabronionego nastąpi wówczas, gdy zostanie osiągnięty skutek. Jeśli zaś sprawca dopuszcza się popełnienia co najmniej jednego znamienia czasownikowego, a skutek nie nastąpi – odpowiada jak za usiłowanie. W wyniku powyższego prezentowany jest w doktrynie pogląd, aby karalność przestępstw za usiłowanie była możliwa tylko w przypadku, gdy ustawa tak stanowi – podobnie jak przewiduje art. 21 §1 kks.⁴¹⁷

---

⁴¹⁴ Tamże

⁴¹⁵ Tamże, Wyrok SN z dnia 17.11.2011 r., V KK 226/11 – status zagrożenia zajęciem został zaktualizowany poprzez wydanie postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia o zapłatę poprzez ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości, co należy postrzegać jako orzeczenie stanowiące pośrednią przesłankę zajęcia mienia

⁴¹⁶ M. Kozaczek, *Glosa do postanowienia SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 31/04*, Orzecznictwo Sądów Polskich, 2006, Lex (14.03.2019)

⁴¹⁷ Tamże za R. Zawłocki, *Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2004, s. 459

Wobec tego, że przestępstwo z art. 300 §2 kk jest przestępstwem skutkowym⁴¹⁸ w doktrynie podnosi się o utraceniu na aktualności tezy obowiązującej na gruncie art. 282 kk z 1932 r. i art. 258 kk z 1969 r. stanowiącej o braku znaczenia merytorycznej zasadności zajęcia z uwagi na to, że dłużnik może się bronić co do niesłusznej egzekucji. W obecnym stanie prawnym powództwa przeciwegzekucyjne zostały unormowane w art. 840 i 841 kpc. Powództwa te służą merytorycznej obronie praw, a możliwość ich wytoczenia wynika z faktu, że organ egzekucyjny nie bada zasadności i wymagalności obowiązku zawartego w tytule wykonawczym, co zostało wyrażone w art. 804 kpc.⁴¹⁹ Na marginesie podnieść należy, iż w przypadku obrony wykazującej uchybienia proceduralne organu dłużnikowi służą m.in. takie środki jak skarga na czynności komornika czy zażalenie na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności. Przykład uchybienia formalnego w postępowaniu klauzulowym stanowi nadanie klauzuli wykonalności nieprawomocnemu orzeczeniu, które nie zostało zaopatrzone w rygor natychmiastowej wykonalności.⁴²⁰ Stwierdzić zatem należy, że powództwa przeciwegzekucyjne stanowią instytucję wykorzystywaną w celu ochrony dłużnika, który w określonych przypadkach ma możliwość uchylecia się od wyroku.⁴²¹

Pierwsze z powództw przeciwegzekucyjnych, polegających na możliwości wytoczenia powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, zwane powództwem opozycyjnym (art. 840 kpc) zostało przyznane dłużnikowi lub osobie trzeciej w celu umożliwienia wykazaniu niezasadności lub dopuszczalności egzekucji.⁴²² Wytaczając powództwo na podstawie art. 840 kpc powód (dłużnik lub osoba trzecia – w określonych sytuacjach małżonek lub spadkobiercy tych osób, jeśli zostały przeciwko nim wydane tytuły wykonawcze) ma możliwość wykazania, że zdarzenia, o które oparto klauzule wykonalności nie nastąpiły lub że nie wywołały skutków na gruncie prawa cywilnego materialnego.⁴²³ Podstawy powództwa opozycyjnego umożliwiające dłużnikowi żądanie (w całości, w części lub jego ograniczenie) pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności mogą być oparte m.in. na zaprzeczeniu przez dłużnika zdarzeniom, na których oparto klauzulę wykonalności (np. co do istnienia obowiązku wskazanego w tytule egzekucyjnym innym niż orzeczenie

---

⁴¹⁸ Wyrok SA w Gdańsku - II Wydział Karny z dnia 22.12.2016 r., II AKa 372/16

⁴¹⁹ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, s. 349

⁴²⁰ M. Jasińska, *Odpowiedzialność osób trzecich za podmioty prowadzące działalność gospodarczą*, Instytucje prawa prywatnego, CH Beck, Warszawa 2015, s. 327

⁴²¹ Tamże

⁴²² M. Olimpia, *art. 840 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. VI, Lex (15.03.2019)

⁴²³ A. Adamczuk, *art. 840 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Tom II. Art. 506-1217, wyd. III, Lex (15.03.2019)

sądu), wykazaniu wygaśnięcia zobowiązania po powstaniu tytułu egzekucyjnego (np. poprzez potrącenie, przedawnienie). Podstawę do wniesienia powództwa opozycyjnego posiada również małżonek dłużnika, przeciwko któremu wydano klauzulę wykonalności. Może on wykazać nienależność świadczenia dla wierzyciela powołując się na zarzuty z własnego prawa, ale także zarzuty przysługujące wcześniej jego małżonkowi, a które to nie mogły zostać uprzednio podniesione w postępowaniu w sprawie wydania tytułu wykonawczego.⁴²⁴

Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 841 kpc powództwo w zakresie zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji posiada również osoba trzecia (osoba niewymieniona w treści tytułu wykonawczego⁴²⁵) w przypadku, jeśli prowadzona egzekucja narusza jej prawa. W tym stanie rzeczy konieczne jest pozwanie wierzyciela i dłużnika, jeśli przeczy on twierdzeniom powoda roszcącego sobie prawa do rzeczy, co do której prowadzona jest egzekucja. Merytoryczna obrona osoby trzeciej nie ma na celu udaremnienia tytułu wykonawczego, a jedynie spowodowanie zaniechania prowadzenia egzekucji z danego przedmiotu.⁴²⁶ Przykładowo, możliwe jest wniesienie powództwa ekscydencyjnego, gdy zajęty przedmiot jest własnością osoby trzeciej, osobie trzeciej przysługuje co do zajętego przedmiotu ograniczone prawo rzeczowe, a prawo to zgodnie z brzmieniem ustawy nie może być uwzględnione w egzekucji w inny sposób. Podstawę wniesienia powództwa na gruncie art. 841 kpc może stanowić nadto posiadanie przez osobę trzecią roszczenia o wydanie zajętego przedmiotu, w sytuacji, gdy dłużnik nie jest jego właścicielem oraz istnieje zakaz zbywania zajętego przedmiotu, a zakaz ten został ustanowiony na korzyść osoby trzeciej.⁴²⁷

W odniesieniu do przestępstwa stypizowanego w art. 300 §2 kk podkreślić zatem jeszcze raz należy, że w sytuacji zaistnienia przesłanek określonych w art. 840 kpc i art. 841 kpc nie nastąpi pokrzywdzenie wierzyciela. Jako że przestępstwo z art. 300 §2 kk jest przestępstwem skutkowym to na aktualności obecnie straciła teza obowiązująca na gruncie poprzednich kodeksów karnych, że dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia kwestia merytorycznej zasadności zajęcia. Jest to bowiem przestępstwo skutkowe, a dłużnik może korzystać z instrumentów służących jego obronie i mających wykazać niezasadność zajęcia określonych składników jego majątku. Podsumowując powyższe – podkreślić należy brak

---

⁴²⁴ A. Adamczuk, *art. 840 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego...*

⁴²⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18.11.2008 r., sygn. akt III CZP 105/08

⁴²⁶ O. Marcewicz, *art. 841 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego*. Tom II. Komentarz do art. 730-1217, wyd. VII, Lex (06.04.2019)

⁴²⁷ T. Żyżnowski, *art. 841 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom IV. Artykuły 730-1088, wyd. II. LEX, 2014 (06.04.2019)

pokrzywdzenia wierzyciela w przypadku zaistnienia przesłanek z art. 840 lub art. 841 kpc, nawet jeśli dłużnik działał w celu udaremnienia wykonania orzeczenia.

Na marginesie wspomnieć należy kontrowersyjny wyrok Sądu Najwyższego, zgodnie z którym udaremnieniem egzekucji jest nie tylko jej całkowite udaremnienie, ale także utrudnienie polegające np. na spowodowaniu zwłoki. Jak wskazuje Z. Kukuła obecnie art. 300 kk zawiera enumeratywny opis karalnych zachowań, a do jego znamion czynu nie należy spowodowanie zwłoki. Wykładnia przewidująca karalność tego typu zachowań mogłaby stanowić wykładnię rozszerzającą na niekorzyść sprawcy.⁴²⁸ Wyrokiem Sądu Najwyższego z 1937 r. podjęcie czynności zmierzających do udaremnienia licytacji może być uznane za działanie w celu udaremnienia egzekucji, nawet jeśli istnieje możliwość wyznaczenia kolejnego terminu licytacji. W doktrynie wskazuje się, że aktualność przywołanego orzeczenia nie może być utrzymana z uwagi na to, że w wyniku tak opisanego działania podmiotu mienie zajęte nie zostaje usunięte, a egzekucja może być nadal prowadzona.⁴²⁹

4.5 Przesłanka udaremniania lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela jako karalny skutek

Z brzmienia przepisów art. 300 § 1-2 kk wynika, że sprawca przestępstwa popełnia czyn zabroniony, gdy „udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że (...)”. Udaremnienie zaspokojenia wierzyciela ma miejsca wówczas, gdy następuje całkowita niemożliwość zaspokojenia roszczeń wierzyciela, co oznacza, że wierzyciel nie zostanie zaspokojony nawet w części.⁴³⁰ W przypadku uszczuplenia – możliwe jest zaspokojenie wierzyciela co najmniej w części.⁴³¹ Sprawca przestępstw wskazanych w art. 300 §1 i §2 kk popełnia czyn zabroniony nie tylko w sytuacji, gdy całkowicie nie zaspokoi swojego wierzyciela, ale również wówczas, gdy na skutek działania lub zaniechania sprawcy dojdzie do częściowego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela.⁴³² Oznacza to, że stopień zaspokojenia wierzyciela jest bez znaczenia dla realizacji znamion czynów zabronionych stypizowanych w

---

⁴²⁸ Z. Kukuła, Wyrok SN z 18.02.1937, II K 1620/36, OSN (K) 1937, nr 3, poz. 77 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń, TNOiK, Toruń 2011, s. 55

⁴²⁹ Z. Kukuła, Wyrok z 18.03.1937 r., II K 2511/36, OSN (K) 1937, nr 10, poz. 227 [w:] Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw gospodarczych. Zbiór orzeczeń, TNOiK, Toruń 2011, s. 59

⁴³⁰ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 736; Wyrok SN z dnia 3 lipca 2007 r., II KK 336/06

⁴³¹ Tamże

⁴³² J. Skorupka, *Glosa do postanowienia SN z dnia 4 listopada 2002 r.*, III KK 283/02. Orzecznictwo Sądów Polskich, 2003

art. 300 §1 i §2 kk. Nieznaczące uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela może jednak spowodować uznanie, że czyn dłużnika był nieznaczny lub posiadał cechy znikomej społecznej szkodliwości czynu.⁴³³ Wskazane postaci skutku nie wystąpią równocześnie, więc uznaje się je za rozłączne,⁴³⁴ ale zaistnienie którejkolwiek z nich powoduje wyrządzenie szkody wierzycielowi.⁴³⁵

Nie bez znaczenia jest fakt, że nie każde zachowanie dłużnika wskazane jako znamię czynnościowe czynów z art. 300 § 1 i §2 kk musi prowadzić do udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela. Dotyczy to również „usuwania, ukrywania, zbywania...” składników majątku zajętych lub zagrożonych zajęciem. Wówczas zaspokojenie wierzyciela mogłoby nastąpić z pozostałych składników majątku. Jest to kwestia o tyle istotna, że w doktrynie nie było jednolitości poglądów co do skutkowego charakteru przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk w zakresie udaremniania lub uszczuplania roszczeń wierzyciela.⁴³⁶

Część przedstawicieli doktryny prezentuje stanowisko wskazujące skutkowy charakter przestępstw z art. 300 § 1 i §2 kk tj. zakładające, że dla odpowiedzialności karnej sprawcy ww. przestępstw konieczne jest udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia roszczeń swojego wierzyciela.⁴³⁷ Znaczna część doktryny nie ma wątpliwości co do skutkowego charakteru przestępstwa z art. 300 § 1 kk.⁴³⁸ Jako odosobnione wskazuje się zapatrywanie A. Ratajczyka o formalnym charakterze przestępstwa wskazanego w art. 6 § 1 uoog, którego odpowiednikiem jest obecnie art. 300 §1 kk.⁴³⁹ Wątpliwości budzi jednak nierzadko §2 tego artykułu, na co wpływać może próba określenia celu działania sprawcy – czy celem sprawcy jest wyłącznie udaremnienie wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, czy może rozciąga się on również na udaremnianie i uszczuplenie zaspokojenia swojego wierzyciela.⁴⁴⁰ Ostatecznie jednak liczne grono autorów opowiada się za skutkowym charakterem

---

⁴³³ J. Skorupka, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremniania lub uszczuplania zaspokojenia wierzycieli*, Przegląd Sądowy, 2001, nr 11-12, s. 176

⁴³⁴ T. Kierzyk, J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie upadłości podmiotów gospodarczych*, red. M. Bojarski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002, s. 43

⁴³⁵ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 736

⁴³⁶ J. Skorupka, *Glosa do postanowienia SN z dnia 4 listopada 2002 r., III KK 283/02*, Orzecznictwo Sądów Polskich, 2003

⁴³⁷ J. Skorupka, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremniania...*, s. 176.; J. Potulski, *art. 300 kk [w:] Kodeks Karny, Komentarz*, red. R. A. Stefański, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, Wydanie 3, Legalis (20.07.2018), J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny, część szczególna...*, s. 734

⁴³⁸ T. Kierzyk, J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie...*, s. 44; odmiennie J. Wojciechowski, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1998, s. 530

⁴³⁹ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 735 za A. Ratajczyk, *Ochrona obrotu gospodarczego, Praktyczny komentarz*, Warszawa 1994, s. 66-67

⁴⁴⁰ T. Kierzyk, J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie...*, s. 47

przestępstwa udaremniania egzekucji⁴⁴¹ i „jak się wydaje, jedynie S. Łagodziński stoi na stanowisku, że mamy tutaj do czynienia z przestępstwem formalnym”.⁴⁴² Jak podnosi J. Majewski, stwierdzenie skutkowego charakteru przestępstwa dotyczy właśnie w szczególności przestępstwa z art. 300 §2 kk, który wprowadza odpowiedzialność karną wyłącznie za takie udaremnianie egzekucji, które powoduje określony skutek w postaci udaremnienia lub uszczuplenia roszczeń wierzyciela.⁴⁴³ Podobne stanowisko zajęli inni przedstawiciele doktryny – m.in. R. Zawłocki i M. Kozaczek.⁴⁴⁴

W przypadku przestępstwa art. 300 §2 kk sprawca udaremnia lub uszczupla zaspokojenie wierzyciela poprzez działanie w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu czy też innego organu państwowego. Nie ma znaczenia fakt rzeczywistego udaremnienia orzeczenia, jednak wpływa on na wymiar kary. Gdyby zaś dłużnik udaremniał lub utrudnił wykonanie orzeczenia, a nie wywołał skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia roszczeń wierzyciela to nie mógłby ponieść odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 §2 kk.⁴⁴⁵ Udaremnienie lub uszczuplanie roszczeń wierzyciela nie może być rozumiane jako całkowite i nieodwracalne uniemożliwienie wierzycielowi realizacji swojego roszczenia. Jak zostało już wspomniane, realizacja znamion czynu zabronionego przestępstwa z art. 300 §2 kk następuje nawet wówczas, gdy zaspokojenie roszczeń wierzyciela tylko w części będzie nieskuteczne.⁴⁴⁶

Konieczność wystąpienia skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela uzasadnia przyjęcie za prawidłowe twierdzenia, że nie dojdzie do pokrzywdzenia wierzyciela w przypadku zbycia przedmiotu obciążonego zastawem rejestrowym, w sytuacji, gdy wierzyciel będzie miał nadal możliwość zaspokojenia swojej wierzytelności od nabywcy przedmiotu zastawu rejestrowego tj. dłużnika rzeczowego. Jednak, jak wskazuje się w doktrynie, w takim wypadku dłużnik mógłby odpowiadać za usiłowanie

---

⁴⁴¹ T. Kierzyk, J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie...*, s. 47; O Górniok, *Przestępstwa gospodarcze, Rozdział XXXVI i XXXVII kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 67

⁴⁴² T. Kierzyk, J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie...*, s. 47

⁴⁴³ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny, część szczególna, Tom III, Komentarz do art. 278-363*, red. A. Zoll, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 734-735

⁴⁴⁴ R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, s. 654 za M. Kozaczek, *Karnoprawna ochrona rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności*, PB 2005, Nr 12, s. 56

⁴⁴⁵ W. Zalewski, *Ochrona wierzycieli na podstawie art. 300 § 2 k.k. Glosa do postanowienia SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 31/04*, Gdańskie Studia Prawnicze - Przegląd Orzecznictwa, 2005

⁴⁴⁶ J. Skorupka, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremniania...*, s. 176

popęłnienia czynu określonego w art. 300 §2 kk. Pokrzywdzenie wierzyciela mogłoby zaś nastąpić w sytuacji wygaśnięcia zastawu rejestrowego lub ukrycia przedmiotu zastawu.⁴⁴⁷

Również T. Oczkowski stoi na stanowisku, że przestępstwo określone w art. 300 §2 kk jest przestępstwem materialnym, uzależnionym od wystąpienia skutku w postaci udaremnienia lub utrudnienia zaspokojenia roszczeń wierzyciela.⁴⁴⁸ Warto podkreślić, że wykładnia językowa przepisu art. 300 § 2 kk nie wskazuje przesłanki „utrudniania” zaspokojenia.

Mimo opowiedzenia się większości przedstawicieli doktryny za skutkowym charakterem przestępstwa udaremnienia egzekucji nie sposób nie przywołać odrębnego zdania S. Łagodzińskiego wskazującego, że przestępstwo z art. 300 §2 kk jest przestępstwem formalnym. Jak wskazuje ten autor, konstrukcja przestępstw udaremnienia egzekucji może powodować, że w przypadku uznania, że w wyniku zachowania dłużnika polegającego na „usuwaniu, ukrywaniu (...)” nie dojdzie do niezaspokojenia lub uszczuplenia roszczeń wierzyciela, a zatem czyn będzie karnie obojętny w świetle znamion przestępstwa. W doktrynie podnosi się, że taka konstrukcja przepisu doprowadzić może do zabawy dłużnika z wierzycielem – cytując – „w kotka i myszkę”.⁴⁴⁹ Błędne – według S. Łagodzińskiego – stosowanie omawianych przepisów wywodzi się z założenia, że jest to przestępstwo skutkowe,⁴⁵⁰ co może zostać w wyniku nieprawidłowej zamiany „udaremnienia, uszczupła (...)” występujących w czasie teraźniejszym na czas przeszły osiągniętego skutku. Przyjmując takie założenie może dojść do sytuacji, gdy dłużnik dokonuje czynności wykonawczych opisanych w art. 300 § 2 kk, ma na celu udaremnienie, uszczuplenie zaspokojenia roszczeń swojego wierzyciela lub udaremnienie egzekucji, jednak jego działanie nie wywołuje trwałego i nieodwracalnego zamierzonego skutku, a zatem nie będzie podlegać odpowiedzialności karnej na podstawie analizowanych przepisów. Wskazuje się, że cechą przestępstw przeciwko wierzycielom jest wprowadzenie sankcji za zachowania sprawców przestępstw nakierowanych na udaremnienie egzekucji, a nie sankcji za spowodowanie skutku w postaci szkody majątkowej. A zatem, zdaniem tego autora, ważny w tych przestępstwach jest *modus facere* (usuwanie, ukrywanie itd.), czyli wymienione czynności wykonawcze, a nie *exitus*, czyli skutek będący szkodą majątkową.⁴⁵¹ Prawdliwość powyższej wykładni ma potwierdzać również uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego z 1997 r. wyjaśniające, że karalne

---

⁴⁴⁷ M. Kozaczek, *Karnoprawna ochrona rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności*, cz. I. Prawo Bankowe, 2005, nr 12, s. 56

⁴⁴⁸ T. Oczkowski, *Głosa do postanowienia SN z dnia 27 kwietnia 2001 r.*, I KZP 7/01, Przegląd Sądowy, 2003

⁴⁴⁹ S. Łagodziński, *Głosa do wyroku SN z dnia 18 października 1999 r.*, II KKN 230/99, Prokuratura i Prawo, 2000

⁴⁵⁰ w analizowanej glosie – art. 300 § 2 k.k.

⁴⁵¹ Tamże

jest zachowanie sprawców działających na szkodę wierzycieli, którzy w myśl art. 300 §1 kk mają na celu udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzycieli lub zgodnie z art. 300 §2 kk udaremnienie egzekucji, a zatem karalne jest działanie ukierunkowane w określonym celu, a nie spowodowanie określonego skutku.⁴⁵²

Zdaniem S. Łagodzińskiego sformułowanie „kto, w celu” w art. 300 §2 kk, świadczy o działaniu sprawcy w celu ociążenia przyszłego skutku jakim jest udaremnienie lub uszczuplenie wierzyciela, który jednak jest poza znamionami czynu zabronionego. Karygodne zatem jest narażenie na niebezpieczeństwo pokrzywdzenia wierzyciela, a nie doprowadzenie już do tego. Za taką wykładnią przemawia także – według przywołanego autora – uzasadnienie do art. 282 kk z 1932 r. (przestępstwo udaremniania egzekucji), zgodnie z którym sprawca odpowiadał nie za udaremnienie roszczenia swojego wierzyciela, ale za udaremnienie toczącej się egzekucji, a niezaspokojenie wierzyciela to realne zagrożenie.⁴⁵³ Według tego autora, na byt analizowanego przestępstwa nie może wpływać skuteczne działanie wierzyciela na drodze postępowania cywilnego (np. poprzez unieważnienie rozporządzenia mieniem), ani też zidentyfikowanie lokalizacji ukrytych składników majątku dłużnika.⁴⁵⁴

Zastosowana przez S. Łagodzińskiego wykładnia została jednak uznana za błędną,⁴⁵⁵ dlatego w doktrynie odwołano się do wykładni funkcjonalnej, wskazując na cel działania dłużnika. Dłużnik realizuje swój zamiar poprzez ochronę majątku przed egzekucją i skierowanie działania przeciwko orzeczeniu sądu lub innego organu państwowego. W konsekwencji zamiarem sprawcy objęte jest udaremnienie orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, ale skutek ma polegać na udaremnieniu lub uszczupieniu zaspokojenia wierzyciela.⁴⁵⁶ Ponadto zwrot „udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela” został jednakowo sformułowany zarówno w § 1 i § 2 art. 300 kk, dlatego też niezasadne byłoby różnicowanie charakteru tych przestępstw w zakresie konieczności wystąpienia skutku. Gdyby zaś zamiarem ustawodawcy była kryminalizacja każdego „usuwania, ukrywania (...)” niezależnie od wystąpienia skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia roszczeń wierzyciela to przepis art. 300 §2 kk zostałby sformułowany w odmienny sposób.⁴⁵⁷

Jak zostało już wspomniane powyżej – przeważająca część przedstawicieli doktryny uznaje skutkowy charakter przestępstwa z art. 300 § 2 kk. Nie można jednak pominąć faktu,

---

⁴⁵² Tamże

⁴⁵³ Tamże

⁴⁵⁴ Tamże

⁴⁵⁵ J. Majewski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, s. 735

⁴⁵⁶ T. Kierzyk, J. Skorupka, *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie...*, s. 48

⁴⁵⁷ Tamże, s. 50

że przyjęcie założenia, iż do ponoszenia odpowiedzialności karnej niezbędne jest zaistnienie skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela może faktycznie powodować problem polegający na spóźnionej ochronie karnoprawnej wierzycieli. Z tego względu krytykowana jest konstrukcja art. 300 § 2 kk, która *de facto* znacznie zawęża pole kryminalizacji czynu, zaliczając do działań przestępnych wyłącznie zachowania powodujące skutek w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela.⁴⁵⁸ Skutek ten może nawet nigdy nie nastąpić w sytuacji, gdy możliwa jest kontynuacja egzekucji wobec nabywcy mienia zajętego. Powyższe ukazuje mankamenty przestępstwa wskazanego w art. 300 § 2 kk, dlatego też postuluje się kryminalizację działań utrudniających zaspokojenie wierzyciela, a także powrót do syntetycznego przepisu art. 282 kk z 1932 r.⁴⁵⁹ Do poniesienia przez sprawcę odpowiedzialności karnej na jego podstawie wystarczyło dokonanie jednej z wskazanych w przepisie czynności, bez znaczenia było spowodowanie szkody w postaci poniesienia przez wierzyciela straty czy też faktycznego udaremnienia egzekucji.⁴⁶⁰ Przestępstwo udaremniania egzekucji z art. 300 §2 kk zyskałoby wówczas status przestępstwa formalnego.

4.6 Zagrożenie niewypłacalnością lub upadłością

Warunkiem ponoszenia odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 §1 kk jest, oprócz istnienia zobowiązania między wierzycielem a dłużnikiem, grożąca dłużnikowi niewypłacalność lub upadłość. Pojęcia te nie posiadają legalnych definicji na gruncie prawa karnego. Wyrażono również pogląd, że pojęcie „grożącej niewypłacalności lub upadłości” nie funkcjonuje w żadnej innej gałęzi prawa i "w warunkach płynności obrotu gospodarczego nie może być dokładnie zdefiniowane". W konsekwencji niemożliwe jest określenie momentu, od którego wypełnienie znamion czynu zabronionego stypizowanego w art. 300 §1 kk skutkować będzie ponoszeniem odpowiedzialności.⁴⁶¹ Zwraca się uwagę na niebezpieczeństwo polegające na ustanowieniu przez ustawodawcę zbyt przedwczesnego momentu, który umożliwi ponoszenie odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 §1 kk. Przesunięcie tej granicy do stanu zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością może w efekcie hamować rozwój obrotu gospodarczego⁴⁶² i skutkować obawą dłużników przed dokonywaniem

---

⁴⁵⁸ Tamże, s. 51

⁴⁵⁹ Art. 282 kk z 1932 r.: „Kto celem udaremnienia egzekucji usuwa, uszkadza, ukrywa, zbywa lub obciąża mienie zajęte lub zagrożone zajęciem, podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2”

⁴⁶⁰ W. Zalewski, *Ochrona wierzycieli na podstawie art. 300 § 2 k.k. Glosa...*

⁴⁶¹ M. Bojarski, *art. 300 kk [w:] Kodeks karny...*, za W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje...*

⁴⁶² W. Krahel, *Cywilnoprawne implikacje...*, s. 38

jakichkolwiek czynności z uwagi na zagrożenie sankcjami karnymi. Takie określenie okoliczności modalnych poprzez faktyczne niedookreślenie momentu, od którego możliwe jest wkroczenie z reakcją karną państwa, stanowi naruszenie funkcji gwarancyjnej prawa karnego i wynikających z niej podstawowych zasad prawa karnego.⁴⁶³ Aktualna konstrukcja przepisu art. 300 §1 kk może doprowadzić do absurdałnej sytuacji polegającej na tym, że w przypadku nawet niewielkiego zachwiania sytuacji finansowej dłużnika i podejmowaniu przez niego decyzji ekonomicznych, wierzyciel może złożyć zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa i spowodować wszczęcie postępowania karnego. Powyższe może skutkować na przykład utratą zaufania kontrahentów dłużnika, a nawet faktycznej jego upadłości. Bez wątplenia taka treść art. 300 §1 kk może w konsekwencji wywołać efekt odwrotny do zamierzonego i powodować komplikacje w działalności znacznej liczby podmiotów stosunków zobowiązaniowych.⁴⁶⁴

Mimo trudności z określeniem pojęcia zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością, należy odwołać się do przepisów prawa upadłościowego oraz prawa restrukturyzacyjnego. To bowiem w tych ustawach można odnaleźć pojęcie niewypłacalności oraz zagrożenia niewypłacalnością. Co do tego ostatniego to zwrócić należy uwagę na konieczność uzupełniania poglądów W. Krahel z lat '90 co do braku tej definicji na gruncie prawa karnego.⁴⁶⁵ Mimo, że faktycznie definicja zagrożenia niewypłacalnością nie została określona w prawie karnym, to zgodnie z art. 6 ust. 1 PrRestr jest to obecnie jedna z przesłanek umożliwiających prowadzenie postępowania restrukturyzacyjnego. Analiza definicji niewypłacalności na gruncie prawa upadłościowego i zagrożenia niewypłacalnością na gruncie prawa restrukturyzacyjnego może być pomocna przy określaniu momentu, od którego możliwe jest ponoszenie odpowiedzialności na podstawie art. 300 §1 kk.

W doktrynie wskazuje się, że niewypłacalność stanowi naruszenie zasady *pacta sunt servanda* wobec niespełniania swoich zobowiązań w całości i w uzgodnionym terminie.⁴⁶⁶ Zgodnie z art. 11 ust. 1 PrUp utrata zdolności do wykonywania swoich zobowiązań pieniężnych stanowi o niewypłacalności dłużnika. Nie będzie niewypłacalnym podmiot, który

---

⁴⁶³ Tamże, s. 120

⁴⁶⁴ Tamże, s. 38

⁴⁶⁵ Tamże

⁴⁶⁶ A. Rzeczuch, *Niewypłacalność konsumencka jako zjawisko ekonomiczne i pojęcie prawne – analiza porównawcza* [w:] *Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego, egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym*. red. I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2018

chwilowo nie jest w stanie regulować swoich zobowiązań.⁴⁶⁷ Stan ten musi być w miarę trwały, chociaż nie oznacza to, że nieodwracalny. Na gruncie prawa upadłościowego niewypłacalność jest zatem definiowana jako utrata zdolności do wykonywania zobowiązań, co oznacza, że odrzucono postulat o przyjęciu określenia niewypłacalności jako „zaprzestania płacenia długów”.⁴⁶⁸ Wobec tego przyjęto wrzucalne domniemania polegające na tym, że za niewypłacalnego uznaje się dłużnika, który ma opóźnienie w wykonywaniu swoich zobowiązań ponad trzy miesiące. W rzeczywistości nie jest istotny fakt opóźnienia dłużnika w spełnieniu zobowiązań, ale niezdolność do ich spełnienia. W związku z wprowadzonym domniemaniem, ciężar dowodu został przeniesiony zatem na dłużnika, który może domniemanie obalić i wykazać, że istnieje możliwość spełnienia zobowiązania. Utrata zdolności do wykonywania zobowiązań polega na braku faktycznej zdolności płatniczej – dłużnik nie posiada ani fizycznie gotówki, ani na rachunku bankowym. Może on jednak taką zdolność przywrócić na przykład poprzez zamianę majątku na gotówkę lub też uzyskanie finansowania (m.in. kredyt).

Nie można uznać, że niewypłacalnym jest podmiot, który utracił swoją płynność finansową na skutek zdarzeń faktycznych i pozafinansowych takich jak choroba i utrata pamięci powodująca, że dłużnik zapomniał kodów dostępu do swoich środków na rachunku bankowym.⁴⁶⁹ Nie można również uznać za niewypłacalny podmiot, który posiada wyłącznie jedno zobowiązanie. Konieczne jest zatem posiadanie więcej niż jednego zobowiązania i stan niewypłacalności może zaistnieć już w momencie powstania drugiego zobowiązania. Nie oznacza to, że dłużnik musi nie spełnić co najmniej dwóch zobowiązań, aby mógł zaistnieć stan niewypłacalności. Oznacza to wyłącznie tyle, że dłużnik musi posiadać co najmniej dwa zobowiązania, ale upływ trzech miesięcy od momentu, gdy najstarsza z nieuregulowanych wierzytelności jest wymagalna, powoduje stan niewypłacalności. Ponadto zobowiązanie staje się wymagalne, kiedy wierzyciel może dochodzić od dłużnika spełnienia świadczenia. W przypadku zobowiązania terminowego wymagalność następuje z nadejściem terminu, a w przypadku bezterminowych – zgodnie z art. 455 kc – z chwilą wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia.⁴⁷⁰ Domniemanie zaistnienia stanu niewypłacalności wraz z upływem ww.

---

⁴⁶⁷ S. Gurgul, *Art. 11 PrUp [w:] Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Wyd. 12, Warszawa 2020, Legalis (08.06.2021) za Wyrok SN z 19.1.2011 r., V CSK 211/10, Legalis; tak samo Postanowienie SN z 13.4.2011 r., V CSK 320/10, Legalis i postanowienie SN z 13.5.2011 r., V CSK 352/10, Legalis

⁴⁶⁸ S. Gurgul, *Art. 11 PrUp [w:] Prawo upadłościowe...*

⁴⁶⁹ P. Zimmerman, *Art. 11 PrUp [w:] Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Wyd. 6, Warszawa 2020, Legalis (09.06.2021)

⁴⁷⁰ P. Zimmerman, *Art. 6 PrUp [w:] Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Wyd. 6, Warszawa 2020, Legalis (09.06.2021)

trzymiesięcznego terminu ma stanowić ułatwienie dowodowe dla wierzyciela. Z drugiej strony, mogłoby się wydawać, że domniemanie to jest pomocne w przypadku prowadzenia postępowania karnego wobec podejrzanego o popełnienie czynu o kwalifikacji z art. 300 §1 kk.

Niewątpliwie niewypłacalność jest punktem odniesienia do przesłanki stanu zagrożenia niewypłacalnością, o której mowa w art. 300 §1 kk. Zwrócić jednak należy uwagę, że treść przepisu stanowi o „zagrożeniu”, a nie o stanie niewypłacalności. W orzecznictwie wskazano nawet wprost, że zaistnienie stanu niewypłacalności jest czymś innym niż przesłanka zagrożenia niewypłacalnością bądź upadłością, wobec czego – w przypadku zaistnienia stanu niewypłacalności – sprawcy nie można przypisać odpowiedzialności karnej. Oznacza to, że domniemanie co do zaistnienia stanu niewypłacalności w przypadku upływu trzymiesięcznego terminu od chwili, gdy najstarsza z należności stała się wymagalna, jest o tyle pomocne, że czasowo określa punkt powstania stanu niewypłacalności i pozwala mniej więcej wskazać jego przedpole. Istnieją również poglądy przeciwne, wskazujące, że „skoro przedmiotem ochrony przepisu art. 300 §1 kk są interesy majątkowe wierzyciela przed takimi działaniami dłużnika, podejmowanymi w razie grożącej mu niewypłacalności, które prowadzą do udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia roszczeń majątkowych wierzyciela, to tym bardziej przepis ten chroni interesy wierzyciela, gdy dłużnik jest już niewypłacalny, ale posiada majątek, którego się wyzbywa.”⁴⁷¹ Gdyby przyjąć, że odpowiedzialności karnej podlega również dłużnik, który stał się już niewypłacalny, a nie znajduje się jedynie w stanie zagrożenia niewypłacalnością, to z oczywistych względów domniemanie wskazane w art. 11 ust. 1 PrUp może być dużym ułatwieniem w postępowaniu dowodowym.

Powyższa przesłanka płynnościowa nie jest jedyną, która powoduje uznanie dłużnika za niewypłacalnego. Ustanowiona została jeszcze bardziej skomplikowana przesłanka zadłużeniowa, która polega na tym, że niewypłacalność powstaje wraz z momentem, gdy zobowiązania przekraczają wartość majątku dłużnika i taki stan trwa dłużej niż dwadzieścia cztery miesiące (art. 11 ust. 2 PrUp). W tym okresie zobowiązania muszą przekraczać wartość aktywów, a do zobowiązań nie wlicza się rezerw na zobowiązania i zobowiązań wobec jednostek powiązanych. Podnosi się, że ocena majątku nie powinna być dokonywana na podstawie wartości wskazanych w bilansie, ale jego wartości rzeczywistych i to przy założeniu

---

⁴⁷¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku - II Wydział Karny z dnia 21 maja 2013 r., II AKa 59/13, Legalis (09.06.2021)

dalszego prowadzenia działalności gospodarczej.⁴⁷² W przypadku, gdy w okresie po rozpoczęciu biegu dwudziestoczwemiesięcznego okresu nastąpi stan, w którym wartość majątku będzie przewyższała wartość zobowiązań, nawet przejściowo, to okres ten ulega przerwaniu i będzie trzeba liczyć go na nowo w przypadku zaistnienia określonych przesłanek. Oznacza to, że dwudziestoczwemiesięczny okres przewagi zobowiązań nad majątkiem musi trwać nieprzerwanie. Z drugiej strony krótkotrwała nadwyżka majątku nad zobowiązaniami, ale niemająca faktycznego wpływu na sytuację ekonomiczną danego podmiotu, nie powinna powodować przerwania tego okresu.⁴⁷³

Z perspektywy analizy art. 300 §1 kk nie jest istotne jedynie przybliżenie pojęcia niewypłacalności, która zgodnie z art. 21 PrUp powoduje rozpoczęcie biegu 30-dniowego terminu na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, ale przede wszystkim definicja zagrożenia niewypłacalnością. Jak trafnie wskazała W. Krahel, pojęcie to nie ma swojej definicji w prawie karnym. Zwrócić jednak należy uwagę, że przesłanka niewypłacalności albo właśnie zagrożenia niewypłacalnością – jak już zostało wspomniane – jest warunkiem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego i podlega badaniu przez sąd. Brak jednej z tych przesłanek powoduje konieczność wydania postanowienia o oddaleniu wniosku o otwarcie postępowania albo oddalenie wniosku o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu.⁴⁷⁴ Już w prawie przedwojennym,⁴⁷⁵ ale obowiązującym do 1 października 2003 r., przesłanką do otwarcia postępowania układowego było zaistnienie stanu, w którym przedsiębiorca przewidywał zaprzestania płacenia swoich długów w najbliższej przyszłości. Możliwość zawarcia układu przewidziana była zatem wyłącznie dla przedsiębiorców, którzy społecznie, ale zachwianych gospodarczo, gdzie zaprzestania płacenia długów następowało na skutek niezależnych od dłużnika i wyjątkowych okoliczności. Z kolei okres „najbliższej przyszłości” określany był jako czas bezpośrednio nadchodzący tj. taki, gdy nie jest możliwe zapobieżenie grożącemu zaprzestaniu płacenia długów. Nie był on określany jako sztywna liczba dni lub tygodni. Przy jego ustalaniu należało uwzględnić zasady prawidłowej gospodarki.⁴⁷⁶ Z kolei na gruncie uchwalonych przepisów prawa upadłościowego i naprawczego zagrożenie niewypłacalnością rozumiane było jako oczywistość tego, że pomimo wykonywania swoich

---

⁴⁷² S. Gurgul, *Art. 11 PrUp [w:] Prawo upadłościowe...*

⁴⁷³ P. Janda, *art. 11 PrUp [w:] Prawo upadłościowe. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2020, Lex (10.06.2021)

⁴⁷⁴ P. Filipiak, *Art. 6 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Hrycaj 2020, wyd. 2, Legalis (09.06.2021)

⁴⁷⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej –Prawo o postępowaniu układowym, Dz. U. 1934 Nr 93, poz. 836

⁴⁷⁶ P. Filipiak, *Art. 6 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne...*

zobowiązań, według rozsądnej oceny sytuacji ekonomicznej przez przedsiębiorcę stanie się on niewypłacalny. Taka definicja w połączeniu z ostrą definicją niewypłacalności spowodowała, że postępowanie naprawcze w razie zagrożenia niewypłacalnością stało się instytucją martwą pomimo dwunastoletniego okresu obowiązywania przepisów. Z tego powodu, zauważa się w powyższym przyczynę braku orzecznictwa w zakresie pojęcia stanu zagrożenia niewypłacalnością.⁴⁷⁷

Bezspornie do zdefiniowania stanu zagrożenia niewypłacalnością w aktualnym stanie prawnym pomocne są wcześniejsze rozważania na temat stanu niewypłacalności. Podnieść bowiem należy wyrażoną w doktrynie tezę, że pojęcie zagrożenia niewypłacalnością określone w art. 6 ust. 3 PrRest, w celu uzyskania systemowo spójnych wyników wykładni, odnosi się do niewypłacalności określonej w art. 11 PrUp.⁴⁷⁸ Stan zagrożenia niewypłacalnością, najprościej ujmując, stanowi przedpole stanu niewypłacalności. Niewypłacalność w rzeczywistości jeszcze nie wystąpiła, ale określony stan faktyczny wskazuje, że niedługo nastąpi.⁴⁷⁹ Zgodnie z treścią art. 6 ust. 3 PrRest dłużnikiem zagrożonym niewypłacalnością jest taki dłużnik, którego sytuacja ekonomiczna wskazuje, że w niedługim czasie stanie się niewypłacalny. Oznacza to, że moment zagrożenia niewypłacalnością zaczyna się „niedługo” przed zaistnieniem stanu niewypłacalności. Ocena stanu ekonomicznego dłużnika musi nadto następować na podstawie kryteriów obiektywnych. Co więcej, zagrożenie niewypłacalnością może dotyczyć zarówno ujęcia niewypłacalności płynnościowej, jak i zadłużeniowej.⁴⁸⁰

W odniesieniu do niewypłacalności w ujęciu płynnościowym, stwierdzić należy, że zagrożenie niewypłacalnością oznacza, że dłużnik ma jeszcze możliwość spłaty długów, ale niedługo ją straci. Sytuacja dłużnika jest kryzysowa i niektóre obszary prowadzonej przez niego działalności nie funkcjonują tak jak powinny i w krótkim czasie dojdzie do zatrzymania płynności finansowej. Wskazuje się, że przy ocenie sytuacji finansowej pomocne mogą być standardy krajowej i międzynarodowej rewizji finansowej. Odwołują się one m.in. do analizy wskaźnikowej, w której należy uwzględnić stosunek wartości zobowiązań

---

⁴⁷⁷ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Wyd. 6, Warszawa 2020, Legalis (10.06.2021)

⁴⁷⁸ P. Filipiak, *Art. 6 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne...* za F. Zedler, art. 492 p.u.n., teza 6 [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, A. Jakubecki, F. Zedler, Warszawa 2010; R. Adamus, art. 492 p.u.n., teza 4 [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, A. Witosz, Warszawa 2009; odmiennie I. Dukiel, J. Pałys, *Postępowanie naprawcze w razie zagrożenia niewypłacalnością. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 10–11

⁴⁷⁹ P. Filipiak, *art. 6 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne...*

⁴⁸⁰ Tamże

krótkoterminowych do aktywów obrotowych (ocenie podlega stan przyszły). W doktrynie wskazuje się jednak jako oczywiste, że prognoza taka może nie być rzetelna i może się nie sprawdzić z uwagi na potencjalny konflikt pomiędzy prognozą a faktycznym porządkiem rzeczy.⁴⁸¹ Podnosi się także, że ocena stanu ekonomicznego przedsiębiorstwa powinna być oceniana w okresie trzech miesięcy do roku, w którym podjęto decyzję o złożeniu wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego na podstawie przesłanki zagrożenia niewypłacalnością. Podyktowane jest to pojęciami wskazanymi w przepisach ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości – tj. pojęciem aktywów obrotowych i zobowiązań krótkoterminowych, które również odwołują się do terminu dwunastomiesięcznego.⁴⁸²

Warto również dodać, że zagrożenie niewypłacalnością nie powoduje jeszcze niemożliwości regulowania swoich bieżących zobowiązań wymagalnych. Nie można też oceniać sytuacji ekonomicznej danego podmiotu w przypadku nieuregulowania zobowiązań w terminie, bowiem nie oznacza to, że przekroczenie terminu nastąpiło wobec złej sytuacji ekonomicznej. Możliwe przy ocenie sytuacji finansowej podmiotu jest branie pod uwagę zobowiązań, które jeszcze nie istnieją, ale istnieje duże prawdopodobieństwo, że to nastąpi. Dotyczy to zarówno wierzytelności pod warunkiem zawieszającym, jak i zobowiązań spornych według dłużnika, ale o wysokim prawdopodobieństwie ich istnienia (np. istnienie jeszcze nieprawomocnego wyroku). Bezsprzecznie jednak należy stwierdzić, że tak jak dłużnik jeszcze jest w stanie wykazać i udowodnić swój stan zagrożenia niewypłacalnością w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, tak o wiele trudniejsze dowodowo będzie wykazanie przez organy ścigania zaistnienia tej przesłanki w przypadku prowadzenia postępowania karnego w związku z popełnieniem czynu o kwalifikacji z art. 300 §1 kk. Jak wskazuje się w doktrynie, w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, wnioskodawca może powoływać się nie tylko na wskaźniki ekonomiczne, ale również okoliczności, które mogą wpływać na jego sytuację ekonomiczną. Przykład stanowi wysokie prawdopodobieństwo przegranej w sporze sądowym, niez uzyskanie ważnego zamówienia czy też rozwiązanie umowy przez kluczowych współpracowników.⁴⁸³ Zauważyć należy, że tak jak w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego dłużnik może sam przedstawić korzystne dla niego okoliczności

---

⁴⁸¹ Tamże

⁴⁸² S. Bajon, *Sprawozdawczość finansowa jako źródło wiedzy o zagrożeniu niewypłacalnością przedsiębiorstwa w kontekście ustawy prawo restrukturyzacyjne*, *Przedsiębiorstwo we współczesnej gospodarce - teoria i praktyka*, 2018, nr 4, s. 7-17

https://zie.pg.edu.pl/documents/30328766/86666224/REME_27_%284-2018%29-Art1 (09.06.2021)

⁴⁸³ P. Filipiak, art. 6 PrRest [w:] *Prawo restrukturyzacyjne...*

wskazujące na zaistnienie stanu zagrożenia niewypłacalnością, tak w postępowaniu karnym dotyczącym popełnienia czynu o kwalifikacji z art. 300 §1 kk będzie co do zasady starał się wykazać swoją korzystną sytuację ekonomiczną i brak zaistnienia przesłanki zagrożenia niewypłacalnością. Brak dostępu organów ścigania do określonych danych, niewidocznych w księgach rachunkowych podmiotu, może zatem w konsekwencji powodować trudności z wykazaniem, że sytuacja danego podmiotu w określonym momencie stanowiła już zagrożenie niewypłacalnością. W konsekwencji, w przypadku nieudowodnienia zaistnienia przesłanki zagrożenia niewypłacalnością (bądź upadłością), niemożliwe będzie przypisanie potencjalnemu sprawcy odpowiedzialności karnej.

Zagrożenie niewypłacalnością w ujęciu zadłużeniowym również określane jest jako stan poprzedzający zaistnienie niewypłacalności, a oba te stany dzieli „niedługi czas”. Jedną z różnic pomiędzy zagrożeniem niewypłacalnością w ujęciu płynnościowym a zadłużeniowym jest to, że ten ostatni może dotyczyć wyłącznie osób prawnych oraz ułomnych osób prawnych. Oznacza to, że osoba fizyczna nie może być zagrożona niewypłacalnością w ujęciu zadłużeniowym. Dodać należy, że stan zagrożenia niewypłacalnością w ujęciu zadłużeniowym powstaje, gdy istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że okres, w którym zobowiązania pieniężne przekroczą wartość majątku dłużnika, przekroczy dwadzieścia cztery miesiące. Takie prawdopodobieństwo powstaje, gdy na przykład po kilku miesiącach trwania takiego okresu istnieje szansa, że będzie się on nadal utrzymywał i przekroczy dwa lata. Oznacza to, że prawdopodobieństwo takie nie powstaje już w pierwszym miesiącu przekroczenia przez zobowiązania wartości majątku dłużnika, ponieważ okres ten byłby zbyt długi i w tym okresie może zdarzyć się wiele korzystnych sytuacji w stosunku do majątku danego podmiotu.⁴⁸⁴

Oprócz analizy pojęcia niewypłacalności i zagrożenia niewypłacalnością należy zwrócić uwagę, że treść przepisu art. 300 §1 kk odwołuje się również do przesłanki „zagrożenia upadłością”. Jak wskazuje się w doktrynie, upadłość jest zjawiskiem naturalnym i stanowi ryzyko praktycznie w każdej dziedzinie działalności gospodarczej.⁴⁸⁵ Jest ona również określana jako instytucja, która przerywa mechanizm niewypłacalnych podmiotów gospodarczych na skutek wyeliminowania ich z rynku. W aspekcie finansowym związana jest z niewypłacalnością.⁴⁸⁶ W doktrynie zwraca się uwagę, że utrata płynności finansowej nie jest

---

⁴⁸⁴ Tamże

⁴⁸⁵ E. Grzegorzewska, *Ocena zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w sektorze rolniczym*, Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacji Gospodarki Żywnościowej 2008 (64), s. 227-242, http://sj.wne.sggw.pl/pdf/EIOGZ_2008_n64_s227.pdf (10.06.2021)

⁴⁸⁶ Tamże

jednak jedyną przyczyną upadłości, a w rzeczywistości jest to splot zdarzeń warunkujących zaistnienie kolejnych.⁴⁸⁷

Trudno określić co należy rozumieć jako pojęcie zagrożenia upadłością i kiedy faktycznie ten moment następuje. Określenie tego momentu z perspektywy ponoszenia odpowiedzialności na podstawie art. 300 §1 kk ma kluczowe znaczenie, ponieważ wskazuje on granicę, od której dany podmiot taką odpowiedzialność karną może ponieść w przypadku zaistnienia pozostałych przesłanek wskazanych w tym przepisie. Wobec braku legalnej definicji zagrożenia upadłością trudno jest sobie wyobrazić skalę problemu z jakim spotykają się organy zobowiązane do oceny czy ta przesłanka zaistniała. Problematyka zagrożenia upadłością jest przedmiotem badań wielu dziedzin. Jako że na gruncie prawa karnego brak jest definicji zagrożenia upadłością, warto wziąć pod uwagę badania prowadzone również w ramach innych gałęzi prawa, które mogłyby okazać się pomocne do analizy znamion z art. 300 §1 kk.

Trudność w określeniu czy dany podmiot zagrożony jest niewypłacalnością potwierdzają prowadzone dotychczas w tym przedmiocie badania, które wykorzystują w tym celu niejednokrotnie skomplikowane formuły. Zawilość wzorów, którymi posługują się badacze przedmiotu może budzić trudności w praktycznym posługiwaniu się nimi przez osoby niemające odpowiedniego wykształcenia ekonomicznego. Ponadto zwrócić należy uwagę, że istniejące modele wczesnego ostrzegania co do zagrożenia upadłością nie dają jednoznacznych wyników w przypadku podmiotów, których kondycja faktycznie wskazuje na takie zagrożenie. Niektóre modele w przeprowadzonym badaniu wykazały brak zagrożenia upadłością danej spółki, podczas gdy w rzeczywistości kondycja finansowa powinna wykazać wynik przeciwny. Szczegółowa analiza poszczególnych modeli wczesnego ostrzegania jest poza przedmiotem niniejszej dysertacji. Warto jednak wspomnieć o prekursorze badań nad upadłością przedsiębiorstw, do których należy E.I. Altman. Badania w tym zakresie rozpoczął on w latach '60 XX wieku i systematycznie je rozwijał. Jego zmodyfikowany model Z (Z') przewiduje następujący model badania sytuacji zagrożenia upadłością podmiotu, który nie jest notowany na giełdzie: $Z' = 0,717X_1^{488} + 0,847X_2^{489} + 3,107X_3^{490} + 0,420X_4^{491} + 0,998X_5^{492}$.⁴⁹³ Legenda do

---

⁴⁸⁷ Tamże

⁴⁸⁸ Kapitał pracujący / aktywa ogółem

⁴⁸⁹ Zysk zatrzymany / aktywa ogółem

⁴⁹⁰ Zysk brutto + odsetki / aktywa ogółem

⁴⁹¹ Wartość księgową kapitału własnego / wartość księgową zobowiązań

⁴⁹² Przychody ze sprzedaży / aktywa ogółem

⁴⁹³ E. Grzegorzewska, *Ocena zagrożenia upadłością...*

poszczególnych zmiennych została przedstawiona w odwołaniach do każdej zmiennej. Wyjaśnienie poszczególnych zmiennych, zdaniem autorki niniejszej dysertacji, nie powoduje jednak, aby wzór wydawał się łatwiejszy do analizy przesłanki zagrożenia upadłością i ewentualnej możliwości stosowania go w przypadku potencjalnych sprawców przestępstw z art. 300 §1 kk. Autor przedstawionego wyżej modelu wyjaśnił, że jeżeli badany podmiot w wyniku zastosowania ww. wzoru uzyskał wynik wyższy niż 2,9 to jest on w dobrej kondycji finansowej, a wynik poniżej 1,2 stanowi o zagrożeniu bankructwem. W przypadku otrzymania wyniku pomiędzy 1,2 a 2,9 – nie jest możliwe jednoznacznie określenie stopnia zagrożenia niewypłacalnością.⁴⁹⁴ Jak zatem wynika z powyższego, nawet po zastosowaniu skomplikowanych wzorów może się okazać, że wynik nie daje jednoznacznej oceny kondycji finansowej podmiotu.

W Polsce pierwsze próby konstrukcji modelu do badania sytuacji finansowej przedsiębiorstw zostały podjęte przez E. Mączyńską w latach '90 ubiegłego wieku. Pod kierownictwem tej badaczki prowadzono także badanie w tym przedmiocie przez pracowników Instytutu Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk. Badania prowadził również B. Prusak, który wyróżnił dwa modele, umożliwiające przewidzieć bankructwo na rok i dwa lata przed jego wystąpieniem. Wyróżniono m.in. model oparty na analizie logitowej i pierwsze próby w Polsce zastosowania tej metody podjęli P. Stępień oraz T. Strąk pod koniec lat '90 ubiegłego wieku. Co jednak istotne, wszystkie metody zostały zastosowane do badania kondycji finansowej wybranych spółek. Wiadome było, że połowa z nich jest w dobrej kondycji finansowej, a druga połowa zagrożona jest upadłością. Jak się okazało, zastosowane metody nie dały taki samych rezultatów. Przeprowadzone badania empiryczne nie pozwoliły jednoznacznie zdiagnozować sytuacji finansowej przedsiębiorstw, które znajdowały się w sytuacji zagrożenia upadłością.⁴⁹⁵ W odniesieniu do przestępstwa z art. 300 §1 kk oznacza to również, że nie jest możliwe zastosowanie opracowanych już modeli wczesnego ostrzegania do wyciągnięcia jednoznacznych wniosków czy dany podmiot znajdował się i od którego momentu w sytuacji zagrożenia upadłością. Wobec powyższego stwierdzić należy, że przesłanka ta jest na tyle niedookreślona, że może powodować w skrajnych przypadkach ponoszenie odpowiedzialności przez osoby, które ponieść jej nie powinny w sytuacji uznania, że działały właśnie w stanie zagrożenia upadłością, a stan taki w rzeczywistości jeszcze nie występował.

---

⁴⁹⁴ Tamże

⁴⁹⁵ Tamże

Jak wynika z powyższego, określenie zaistnienia stanu zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością nie jest łatwym zadaniem. Ustawodawca w treści przepisu art. 300 §1 kk umieścił przesłankę, która jest na tyle nieprecyzyjna, że może powodować trudności co do stwierdzenia czy podejrzany działał w określonym stanie warunkującym ponoszenie odpowiedzialności karnej. Z uwagi na to, że ustawodawca posłużył się przesłanką „zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością”, istnieje ryzyko niebezpiecznego przesunięcia granicy ponoszenia tej odpowiedzialności i to na niekorzyść dłużnika. Brak sprecyzowania konkretnego momentu, od którego możliwe jest ponoszenie odpowiedzialności karnej, może powodować obawy podmiotów i hamować podejmowanie decyzji w strachu przed postawieniem zarzutów dotyczących przestępstwa niezaspokojenia roszczeń wierzyciela. Jak wynika z powyższej analizy zagadnienia, zagrożenie niewypłacalnością lub upadłością stanowi przedpole tych stanów. Oba stany są pomocne w określaniu granicznego momentu, jednak żaden przepis nie stanowi wprost jaki okres obejmuje stan ww. przedpola. Niewątpliwie każdy przypadek wymaga indywidualnej analizy, jednak trudna do zaakceptowania jest sytuacja braku pewności co do obowiązującego prawa. Nie można godzić się z tym, aby dopiero na etapie postępowania karnego dany podmiot podlegałby ocenie czy jego zachowanie odbywało się w stanie zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością.

Powyższe odnieść można również do ogłoszonego stanu epidemii na terenie Rzeczypospolitej Polskiej związanej z przeciwdziałaniem wirusowi SARS-COV-2. Wiele podmiotów uzyskało pomoc od rządu, nadal jest formalnie aktywna we właściwych rejestrach, ale jeszcze na długo przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości czy wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego może dokonywać działań mających na celu pokrzywdzenie wierzycieli i zachowanie jak największej części swojego majątku. Działanie z tak dużym wyprzedzeniem może być spowodowane faktem, że dane podmioty istnieją na rynku wyłącznie dlatego, że bieżące zobowiązania spełniają w znacznej części z przyznanej pomocy rządowej. Epidemia koronawirusa SARS-COV-2 mogła jednak u części z nich spowodować nieodwracalne skutki, które nie pozwalają wrócić do działalności na poziomie jak sprzed ogłoszenia epidemii, co będzie w momencie obowiązku zwrotu choćby części przyznanej pomocy wiązało się z upadłością wielu z nich lub restrukturyzacją. Wskazana przez ustawodawcę przesłanka zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością może właśnie w takim momencie być kluczowa, a w rzeczywistości powodować znaczne komplikacje w wykazaniu przez organy ścigania czy zaistniały określone okoliczności modalne.

Ponadto należy mieć nadto na względzie, że analiza rzeczywistego stanu ekonomicznego danego podmiotu wymaga specjalistycznej wiedzy. Zawilość zagadnienia powoduje, że praktycznie w każdej sprawie powoływany powinien być biegły, który dokonałby analizy stanu majątkowego. Niewątpliwie taki stan rzeczy nie ułatwia prowadzenia postępowań karnych w zakresie przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i wydłuża czas postępowania.

Warto w tym miejscu odwołać się do francuskiego Kodeksu karnego i przestępstwa stypizowanego w art. 314-7,⁴⁹⁶ penalizującego oszukańcze zorganizowanie niewypłacalności.⁴⁹⁷ W przypadku, gdy dłużnik jeszcze przed wydaniem orzeczenia sądu ustalającego jego dług powoduje lub powiększa swoją niewypłacalność przez zwiększenie zobowiązań lub zmniejszenie majątku swojego majątku, zmniejszenie lub ukrycie całości lub części swoich dochodów lub ukrycie części majątku w celu uchylecia się od wyroku egzekucyjnego o charakterze pieniężnym, wydanego przez sąd karny lub w sprawach deliktowych, quasi-deliktowych lub alimentacyjnych, orzekanych przez sąd cywilny, podlega karze trzech lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 45 000 euro. Powyższe oznacza, że sprawcą przestępstwa z art. 314-7 francuskiego kodeksu karnego, stanowiącego przestępstwo zbliżone do przestępstw z art. 300 kk może być dłużnik, który musi znajdować się w stanie niewypłacalności. Stan taki oceniany jest przez sędziów jako niemożliwość uregulowania całości długu i właśnie taki stan niewypłacalności jest warunkiem skazania.⁴⁹⁸ Do takiego stanu mogą doprowadzić działania dłużnika polegające na powiększaniu jego zobowiązań i zmniejszaniu aktywów (np. darowizny), ukrywanie majątku lub zmniejszanie lub ukrywanie dochodów (ukrywanie dywidend, zrzeczenie się pracy zarobkowej). Czynności te muszą doprowadzić do uniemożliwienia spłaty długu przez dłużnika co najmniej w części,⁴⁹⁹ a zatem jest to przestępstwo skutkowe, tak jak przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk.

---

⁴⁹⁶ Kodeks karny francuski z 16 grudnia 1992 r. (wejście w życie 1 marca 1994 r.); https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006418226/ (05.03.2022)

⁴⁹⁷ S. Babonneau, *L'organisation frauduleuse d'insolvabilité*, <https://www.village-justice.com/articles/organisation-frauduleuse-insolvabilite,15987.html> (27.02.2022)

⁴⁹⁸ A. Bordon, *L'organisation frauduleuse d'insolvabilité*, <https://www.affiches.fr/infos/droit-et-chiffre/lorganisation-frauduleuse-dinsolvabilite/> (05.03.2022)

⁴⁹⁹ Zob. szerzej orzeczenia poruszające kwestie niewypłacalności w prawie francuskim: Sąd Kasacyjny, Izba Gospodarcza, 12 stycznia 2022 r., nr 20-16.394, opublikowane w Biuletynie; Sąd Kasacyjny, Izba Cywilna 2, 10 czerwca 2021 r., nr 20-13.803, opublikowane w Biuletynie; Sąd Kasacyjny, Izba Gospodarcza, 6 stycznia 2021 r., nr 19-19.600 19-20.414, niepublikowane; Sąd Kasacyjny, Pierwszy Wydział Cywilny, 3 marca 2021 r., nr 19-23.152

Określenie, że dłużnik musi znajdować się w stanie niewypłacalności oznacza, że ustawodawca francuski odmiennie uregulował kwestie, kiedy dane przestępstwo na szkodę wierzycieli może być popełnione. Przepis art. 314-7 francuskiego kodeksu karnego w przeciwieństwie do art. 300 §1 kk nie stanowi o zagrożeniu niewypłacalnością lub upadłością, dlatego też rozwiązanie francuskie trzeba ocenić pozytywnie i jako pozwalające na łatwiejszą ocenę czy dany podmiot popełnił czyn zabroniony. Postulować zatem należy, aby przestępstwo stypizowane w art. 300 §1 kk penalizowało także popełnienie czynu zabronionego również w stanie niewypłacalności, a nie tylko w stanie zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością. Konstrukcja przepisu art. 300 §1 kk powoduje problemy interpretacyjną i komplikuje ustalenie momentu początkowego możliwości poniesienia odpowiedzialności karnej, dlatego rozwiązanie francuskie może w tym zakresie stanowić wzór do naśladowania.

4.7 Kary i inne środki prawnokarnej reakcji

Przestępstwo z art. 300 §1 kk zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3 (a zatem zgodnie z art. 37 kk kara pozbawienia wolności za to przestępstwo trwa najkrócej miesiąc), natomiast przestępstwo z §2 tego artykułu – karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Zagrożenie to, w obu przypadkach, pozwala na podstawie art. 37a kk na wymierzenie zamiast kary pozbawienia wolności – kary ograniczenia wolności nie krótszej niż 3 miesiące albo grzywny nie niższej niż 100 stawek dziennych, jeśli jednocześnie sąd orzeknie środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek. Zgodnie zaś z art. 33 §2 kk możliwe jest wymierzenie kary grzywny obok kary pozbawienia wolności, jeśli przestępstwo zostało popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Jak wynika z danych statystycznych z Ministerstwa Sprawiedliwości wskazanych w pkt 5.3 dysertacji, przepis ten ma znaczenie w przypadku przestępstw z art. 300 kk, ponieważ sądy korzystają z ww. możliwości wymierzenia kary grzywny obok kary pozbawienia wolności.

Jeśli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne oraz zachodzą pozostałe przesłanki określone w art. 66 §1 kk tj. nie ma wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu, sprawca nie był karany za przestępstwo umyślne, a właściwości oraz warunki osobiste, a także sposób życia sprawcy dają przypuszczenie, że nie popełni on przestępstwa, to istnieje możliwość warunkowego umorzenia postępowania karnego zarówno do sprawcy przestępstwa z art. 300 §1, jak i §2 kk.

W odniesieniu do przestępstwa z art. 300 §1 kk, z uwagi na zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 3 lat, możliwe jest odstąpienie przez sąd na podstawie art. 59 kk od wymierzenia kary. Odstąpienie jest możliwe, jeśli społeczna szkodliwość czynu

nie jest znaczna, cele kary zostaną spełnione poprzez orzeczenie przez sąd środka karnego, przepadek albo środka kompensacyjnego. Modyfikacja wymiaru kary poprzez odstąpienie od jej wymierzenia ma charakter fakultatywny i jest określana jako samoistny środek karny.⁵⁰⁰ W doktrynie podnosi się jednak, że cele kary mogą być niekiedy spełnione wyłącznie w przypadku jednoczesnego orzeczenia kilku środków penalnych.⁵⁰¹ Ponadto stosując uprawnienie z art. 59 kk sąd orzekając środki karne, środki kompensacyjne lub przepadek musi uwzględnić warunki ich wymierzenia wskazane w rozdziale V i Va Kodeksu karnego. Oznacza to, że w tym przypadku sąd nie będzie mógł zastosować środków, które przewidują jednocześnie obowiązek skazania sprawcy na karę pozbawienia wolności (przykładowo dotyczy to pozbawienia praw publicznych z art. 40 §2 kk).⁵⁰²

Na względzie należy również mieć zasadę preferencji kar nieizolacyjnych⁵⁰³ określoną w art. 58 §1 kk, stanowiącą jedno z założeń preferowanej przez ustawodawcę polityki kryminalnej. Zgodnie z ww. artykułem, w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat (czyli dotyczy to zarówno przestępstwa z art. 300 §1, jak i §2 kk), sąd orzeka karę pozbawienia wolności tylko wtedy, gdy inna kara lub środek karny nie może spełnić celów kary. Oznacza to, że prymat – w przypadku przestępczości charakteryzującej się niewysokim stopniem społecznej szkodliwości – należy przyznawać karom i środkom karnym, które mają charakter wolnościowy. Kara pozbawienia wolności powinna stanowić *ultima ratio*, w zakresie czego znajduje się także warunkowe zawieszenie jej wykonania.⁵⁰⁴

Zgodnie z art. 307 kk, w przypadku dobrowolnego naprawienia szkody w całości przez sprawcę przestępstwa z art. 300 kk, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenia kary, a co więcej – może odstąpić od jej wymierzenia. Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzaniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia lub rodzajowo kary łagodniejszej. W przypadku przestępstwa z art. 300 §1 kk sąd wymierza grzywnę albo karę ograniczenia wolności z uwagi na to, że czyn jest występkiem, a dolna granica ustawowego zagrożenia jest niższa od roku. W odniesieniu do art. 300 §2 kk, wobec dolnej granicy ustawowego zagrożenia nie niższego od roku, sąd może dodatkowo, oprócz powyższych, wymierzyć karę pozbawienia wolności. Warto również nadmienić, że obostrzenie kary grzywny ustanowione w art. 309 kk nie dotyczy przestępstw z art. 300 kk, co należy ocenić

---

⁵⁰⁰ M. Budyn-Kulik, *art. 59 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Lex (29.04.2021)

⁵⁰¹ K. Lipiński, *art. 59 kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Lex (29.04.2021)

⁵⁰² K. Lipiński, *art. 59 kk [w:] Kodeks karny...*

⁵⁰³ I. Zgoliński, *art. 58 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, red. V. Konarska-Wrzošek, Lex (29.04.2021)

⁵⁰⁴ Tamże

negatywnie. Treść art. 309 kk podwyższa górną granicę kary grzywny do 3000 stawek dziennych wyłącznie w przypadku skazania za przestępstwa z art. 296 §3 kk – nadużycie zaufania, w wyniku którego wyrządzono szkodę w wielkich rozmiarach, 297 §1 kk – oszustwo kredytowe i art. 299 kk – pranie brudnych pieniędzy. Ograniczenie możliwości obostrzenia kary grzywny wyłącznie w odniesieniu do ww. trzech przestępstw i pominięcie w omawianym katalogu przestępstw z art. 300 kk jest niezasadne z uwagi na to, że te ich sprawcy działając na szkodę wierzycieli często popełniają je w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i taką korzyść osiągają. Oczywista zatem powinna być możliwość wymierzenia przez sąd – obok kary pozbawienia wolności – obostrzonej kary grzywny na podstawie art. 309 kk.

W przypadku prawomocnego skazania za przestępstwo z art. 300 kk, zgodnie z art. 18 §2 ksh, osoba skazana nie może być członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, likwidatorem albo prokurentem. Kryterium pełnienia tych funkcji jest niekaralność m.in. za przestępstwa przeciwko wierzycielom określone w art. 300 kk. Dopuszczalność pełnienia wyżej wskazanych funkcji w organach spółek kapitałowych należy brać pod uwagę zarówno przed jej powołaniem, jak i w trakcie zajmowania określonego stanowiska. Utrata zdolności do pełnienia funkcji określonych w art. 18 §1 ksh aktualizuje się w momencie uprawomocnienia wyroku skazującego i skutek następuje *ex lege*, czyli nie ma potrzeby orzekania w przedmiotowym zakresie w wyroku skazującym.⁵⁰⁵ Wobec praktyki nieujawniania przez osoby skazane i powołane do składu organów spółek kapitałowych informacji o skazaniu prawomocnym wyrokiem m.in. za przestępstwo z art. 300 kk, ustawodawca znowelizował Ustawę o KRS.⁵⁰⁶ Ustawą z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw dodano art. 21a pkt 1 Ustawy o KRS, zgodnie z którym w odniesieniu do osób, do których ma zastosowanie art. 18 §2 ksh sąd rejestrowy otrzymuje za pośrednictwem systemu teleinformatycznego z Biura Informacji Krajowego Rejestru Karnego informacje o skazaniach za przestępstwa wskazane w tym artykule.

W tym miejscu dysertacji warto również wspomnieć o środkach karnych, środkach kompensacyjnych i przepadku, co do których dane statystyczne zostały przedstawione w punkcie 5.3. Odpowiednikami dawnych kar dodatkowych w Kodeksie karnym z 1997 r. są właśnie środki karne, ustanowione w rozdziale V Kodeksu karnego pn. „Środki karne”.

---

⁵⁰⁵ Wyrok SA w Warszawie z 22.02.2019 r., VII AGa 1850/18, LEX nr 2668814

⁵⁰⁶ A. Kidyba, *art. 18 ksh [w:] Komentarz aktualizowany do art. 1-300 Kodeksu spółek handlowych*, Lex (05.05.2021)

Nowelizacja Kodeksu karnego, która miała miejsce w 2015 r.,⁵⁰⁷ wyłączyła z katalogu środków karnych przypadki oraz środki kompensacyjne, czyli obowiązek naprawienia szkody, zadośćuczynienie za doznaną krzywdę i nawiązkę.⁵⁰⁸ Zostały one wyłączone z katalogu środków karnych i stały się odrębną kategorią środków reakcji prawnokarnej. Ustawodawca umieścił je w osobnym rozdziale Va Kodeksu karnego zatytułowanym „Przypadek i środki kompensacyjne” (aktualnie art. 44-47 kk i art. 48 kk). W uzasadnieniu do ww. nowelizacji projektodawca wskazał, że nie jest możliwe uzasadnienie karnego charakteru przypadku oraz środków kompensacyjnych z uwagi na to, że mają charakter cywilistyczny.⁵⁰⁹ W doktrynie wskazuje się jednak, że przypadek nie jest całkowicie pozbawiony penalnego charakteru.⁵¹⁰ Tym bardziej nie można zgodzić się z twierdzeniem o całkowicie cywilistycznym charakterem przypadku biorąc pod uwagę, że na gruncie kodeksu karnego skarbowego i prawa wykroczeń jest nadal środkiem karnym i środkiem zabezpieczającym o charakterze administracyjnym. Powyższa nowelizacja spowodowała zatem niekonsekwencję jurystycznej kwalifikacji przypadku.⁵¹¹

Katalog środków karnych jest dość szeroki, jednak w kontekście art. 300 kk uzasadnione jest przybliżenie jedynie niektórych z nich. Podyktowane jest to charakterem popełnianych przestępstw przeciwko wierzycielom oraz otrzymanymi statystykami, które wskazują, że wiele środków karnych, takich jak np. zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych (art. 39 pkt 2d kk), nie były orzeczone ani razu w ostatnich latach (od 2016 do 2018 r.) w odniesieniu do sprawców przestępstw z art. 300 kk. Środki karne, które wymierzono co najmniej jeden raz wobec sprawców przestępstw z art. 300 kk są następujące: zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej, zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych, podanie wyroku do publicznej wiadomości.

Do orzeczenia zakazu z art. 41 §1 kk dotyczącego zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu, wystarczające jest spełnienie jednej z następujących

---

⁵⁰⁷ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396)

⁵⁰⁸ P. Kozłowska-Kalisz, *art. 39 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Lex (05.05.2021)

⁵⁰⁹ M. Korzeniak, M. Szurman, *Domniemanie przestępnego pochodzenia mienia (jurydyczne ukształtowanie art. 45 §2 k.k.)*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, Rok XXIII: 2019, z. 1, s. 51 za Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013, z. 4, s. 56

⁵¹⁰ M. Korzeniak, M. Szurman, *Domniemanie przestępnego pochodzenia...*, s. 51 za M. Melezini, w: *System Prawa Karnego. Tom 6. Kary i inne środki prawnokarnej reakcji*, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 484-485

⁵¹¹ M. Korzeniak, M. Szurman, *Domniemanie przestępnego pochodzenia...*, s. 51 za J. Raglewski, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1-52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 836

przesłanek: (i) sprawca nadużył stanowiska lub zawodu przy popełnieniu przestępstwa lub (ii) przez fakt popełnienia przestępstwa okazał, że istnieje zagrożenie istotnych dóbr chronionych prawem przez dalsze zajmowanie stanowiska lub wykonywanie zawodu. Jak wskazuje się w doktrynie jako stanowisko należy rozumieć pozycje, jaką sprawca posiada w hierarchii instytucji państwowych, samorządowych, społecznych oraz korporacjach zawodowych. Z kolei mianem „zawodu” określa się wymagające określonych umiejętności zajęcie zarobkowe, często potwierdzone w sposób urzędowy.⁵¹² Sprawca nadużywa zawodu, gdy popełniając dany czyn działa formalnie w ramach określonego zawodu i swoich uprawnień, ale w sposób umyślny niewłaściwe (sprzecznie z prawem lub zasadami wykonywania zawodu) korzysta z takich uprawnień.⁵¹³ Jako że przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk może popełnić dłużnik, dłużnikiem takim może być również osoba zajmująca określone stanowisko lub wykonująca określony zawód i popełnienie któregoś z przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela może również nastąpić w trakcie zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania zawodu. Popełnienie przestępstwa przeciwko wierzycielom może świadczyć o tym, że sprawca nie posiada odpowiednich kwalifikacji zawodowych lub moralnych do wykonywania takiego zawodu lub pełnienia stanowiska. Jeśli istnieje niebezpieczeństwo szkód dla dóbr prawnych w przypadku dalszego zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu to uzasadnione jest orzekanie przez sądy tego środka karnego. Przykładowo, w 2018 r. orzeczono wyłącznie wobec 6 sprawców czynu o kwalifikacji z art. 300 §2 kk środek karny polegający na zakazie zajmowania określonego stanowiska i ani razu wobec sprawców z art. 300 §1 kk. Ani razu w latach 2016-2018 nie orzeczono również zakazu wykonywania określonego zawodu wobec sprawców przestępstw z art. 300 kk. Są to środki karne fakultatywne (możliwe również do samoistnego orzeczenia), jednak zdaniem autorki postulować by należało, aby sądy częściej korzystały z tego środka karnego, jeśli zostają spełnione ku temu przesłanki.

Oprócz zakazu zajmowania określonego stanowiska lub zawodu istnieje również możliwość orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Jest to zakaz zbliżony do ww. środka karnego co do istoty i przesłanek orzekania, co potwierdza również łączne wymienienie go z powyższymi w art. 39 pkt 2 kk. W doktrynie wskazuje się nawet, że jest to jeden środek karny orzekany w trzech postaciach.⁵¹⁴ Sądy mają także możliwość, a nie obowiązek jego orzeczenia, również w sposób samoistny. W przypadku tego środka karnego

---

⁵¹² M. Kulik, *art. 41 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Lex (05.05.2021)

⁵¹³ M. Kulik, *art. 41 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz za Wyrok SN z 9.05.1996 r., III KKN 15/96, OSNKW 1996/9–10*

⁵¹⁴ K. Lipiński, *art. 41 kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, LEX (05.05.2021) za R.A. Stefański, *art. 40 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, 2016

następujące przesłanki muszą zostać spełnione łącznie: (i) sprawca został skazany za przestępstwo związane z prowadzeniem działalności gospodarczej i (ii) stwierdzono, że dalsze prowadzenie działalności gospodarczej zagraża dobrom chronionym. Oznacza to, że w każdym przypadku konieczne jest dokonanie przez sąd prognozy co do zagrożenia dóbr chronionych. Co więcej, zakaz nie może dotyczyć prowadzenia wszelkiej działalności gospodarczej, ale wyłącznie kategorii działalności powiązanej z popełnieniem przestępstwa.⁵¹⁵ W 2018 r. orzeczono ten środek karny dwukrotnie – wobec jednego sprawcy przestępstwa z art. 300 §2 kk i wobec jednego sprawcy przestępstwa z art. 300 §3 kk. Ukazuje to, że sądy nieczęsto korzystają z możliwości orzeczenia tego środka karnego, mimo że przestępstwa na szkodę wierzycieli popełniane są również w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Powinien być to środek karny stosowanie zdecydowanie o wiele częściej, ponieważ pozwalałby na eliminację z obrotu gospodarczego nieuczciwych dłużników i zmniejszenie przestępczości w zakresie przestępstw art. 300 kk w przyszłości.

Kolejnym środkiem karnym, orzeczonym w 2018 r. wobec czterech sprawców przestępstw z art. 300 §2 kk i wobec jednego sprawcy przestępstwa z art. 300 §3 kk jest podanie wyroku do publicznej wiadomości. Zgodnie z art. 43b kk sąd ma możliwość orzeczenia podania wyroku do publicznej wiadomości w przypadku uznania tego za celowe, a w szczególności z uwagi na społeczne oddziaływanie skazania, jeśli nie narusza to interesu pokrzywdzonego. Oznacza to, że orzeczenie tego zasadniczo fakultatywnego⁵¹⁶ środka karnego nie jest ograniczone rodzajem przestępstwa ani rodzajem orzeczonej kary. Funkcją tego środka karnego jest zakwestionowanie dobrego imienia sprawcy jakie posiadał wśród opinii publicznej, ostrzeżenie potencjalnych sprawców, a także danie satysfakcji pokrzywdzonemu.⁵¹⁷ Oczywistym również jest, że podanie wyroku do publicznej wiadomości nie może naruszać dóbr pokrzywdzonego, bowiem żaden środek karny nie powinien powodować dolegliwości po jego stronie.

Analizowany przepis nie wskazuje sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości. Powinien on być zasadniczo wskazany w sentencji wyroku, jednak zgodnie z brzmieniem art. 197 § 1 kkw może to odbyć się również na etapie wykonawczym. Co więcej, w świetle art. 197 §1a kkw w przypadku braku orzeczenia sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości w sentencji wyroku, sąd może umieścić odpis wyroku lub jego wyciąg ze wzmianką o

---

⁵¹⁵ K. Lipiński, *art. 41 kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Lex (05.05.2021)

⁵¹⁶ Istnieją przypadki, gdy orzeczenie tego środka karnego jest obligatoryjne – zob. art. 215 kk

⁵¹⁷ P. Kozłowska-Kalisz, *art. 43 (b) [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Lex (06.05.2021)

prawomocności w Biuletynie Informacji Publicznej sądu. Oprócz strony Biuletynu Informacji Publicznej sądu, kodeks karny wykonawczy wskazuje również na „czasopismo” (art. 198 kkw) oraz „inny sposób” (art. 199 kkw). Brzmienie przepisu art. 199 kkw dotyczące „innego sposobu” jest bardzo szerokie i wskazuje na uprawnienie sądu do wydania przez sąd komu należy odpowiedniego polecenia oraz przesłania odpisu wyroku lub jego wyciągu ze wzmianką o prawomocności. W doktrynie wskazuje się jednak, że miejscem podania wyroku do publicznej wiadomości może być np. zakład pracy skazanego, a obecnie znaczenie mają także publikatory internetowe takie jak na przykład strony internetowe określonych organizacji. Warto kierując się wyborem publikatora wybrać taki, który pozwoli na dotarcie informacji o wyroku do miejsca, w którym skazany jest rozpoznawalny lub tam, gdzie popełnił przestępstwo lub publikatora, który pozwoli na otrzymanie informacji o skazaniu przez osoby, które dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa.⁵¹⁸ Wydaje się, że stosowanie tego środka karnego wobec sprawców przestępstw z art. 300 kk mogłoby faktycznie wywołać efekt prewencyjny i ostrzec innych potencjalnych sprawców przed popełnieniem tego typu czynów zabronionych. Na względzie należy mieć, że sprawcy przestępstw z art. 300 kk często prowadzą działalność gospodarczą. Podanie wyroku do publicznej wiadomości o popełnieniu przestępstwa być może pozwoliłoby powstrzymać ich od działań na szkodę dłużników wobec możliwej utraty dobrego imienia i zaufania kontrahentów, gdyby zamierzali nadal lub w niedalekiej przyszłości po popełnieniu przestępstw prowadzić działalność gospodarczą.

Interesujący jest fakt, że wobec sprawców przestępstw z art. 300 kk orzeczono również środki karne w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych. W 2018 r. wobec jednego sprawcy przestępstwa z art. 300 §2 kk orzeczono środek karny określony z art. 42 §2 kk tj. zakaz prowadzenia pojazdów do lat 3 oraz wobec jednego z art. 42 §3 kk – dożywotni zakaz prowadzenia pojazdów. Środek ten może lub w określonych przypadkach jest orzekany w sytuacji skazania osoby uczestniczącej w ruchu za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Środek ten nie będzie jednak przedmiotem pogłębionej analizy w niniejszej dysertacji, jako że przestępstwa z art. 300 kk nie są przestępstwami przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji i bez uzyskania szczegółowych danych dotyczących spraw, w których orzeczono te środki karne, niemożliwa jest analiza przyczyn ich orzeczenia w związku z popełnieniem przestępstw przeciwko wierzycielom.

---

⁵¹⁸ K. Lipiński, *art. 43 (b) kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Lex (06.05.2021) za K. Miś, *Podanie wyroku do publicznej wiadomości na gruncie nowej kodyfikacji prawa karnego*, NKPK 2000/5, s. 50

W zakresie środków z rozdziału VIa kk, w odniesieniu do sprawców przestępstw z art. 300 kk, w latach 2016-2018 orzeczono co najmniej jeden raz: przepadek przedmiotów, przepadek korzyści majątkowych w trybie art. 45 kk, świadczenie pieniężne, nawiązkę w trybie art. 46 §2 kk. Dodatkowo, w dniu 9 maja 2021 r. uzyskano dane z Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące skazań osób dorosłych w I instancji w sądach rejonowych na podstawie art. 300 kk w latach 2019-2020. Z ww. danych wynika, że w 2020 r. wobec jedenastu sprawców przestępstw z art. 300 kk orzeczono przepadek przedmiotów i przepadek przedsiębiorstwa z art. 44a kk, który również zostanie przybliżony poniżej.

W 2018 r. przepadek przedmiotów, który jest osobnym – w stosunku do środków karnych i kompensacyjnych – środkiem reakcji prawnokarnej, orzeczono wobec jednego sprawcy przestępstwa z art. 300 §1 kk i wobec jednego sprawcy przestępstwa z art. 300 §2 kk. W 2019 r. w I instancji przepadek przedmiotów orzeczono wobec 9 skazanych na podstawie art. 300 kk. W literaturze przedmiotu pojawia się pogląd, że przepadek jest najsurowszą z sankcji majątkowych.⁵¹⁹ W myśl art. 44 §1 kk sąd orzeka o przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (*producta sceleris*), a orzeczenie takiego przepadku ma charakter obligatoryjny. Przepadkowi mogą podlegać także przedmioty służące popełnieniu przestępstwa lub przeznaczone do jego popełnienia (*instrumenta sceleris*), a także przedmioty, których zakazane jest wytwarzanie, posiadanie, obrót, przesyłanie, przenoszenie lub przewóz (*obiecta sceleris*).⁵²⁰ Na podstawie art. 44 §4 kk możliwe jest także orzeczenie przepadku równowartości przedmiotów, które pochodzą bezpośrednio z przestępstwa albo służących lub przeznaczonych do jego popełnienia. W doktrynie wskazuje się, że przedmiotem jest każdy obiekt materialny, stanowiący jest przede wszystkim rzecz,⁵²¹ ale możliwe jest też orzeczenie przepadku m.in. programu komputerowego,⁵²² zwierzęcia⁵²³, pieniędzy, papierów wartościowych, przynależności rzeczy czy pożytków naturalnych po odłączeniu od niej.⁵²⁴ Co również istotne, przepadkowi nie mogą podlegać przedmioty, które należy zwrócić pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi (art. 44 §5 kk). Powyższe oraz fakt, że przepadkowi nie mogą podlegać wierzytelności może uzasadniać nieliczne przypadki, w których orzeczono przepadek przedmiotów wobec skazanych z art. 300 kk. Ze względu na

---

⁵¹⁹ D. Gruszecka, *art. 44 kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Lex (20.05.2021) za I. Rzeplińska, *Konfiskata mienia. Studium z historii polityki kryminalnej*, Warszawa 1997, s. 82

⁵²⁰ D. Gruszecka, *art. 44 kk [w:] Kodeks karny...*

⁵²¹ M. Kulik, *art. 44 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Lex (06.05.2021)

⁵²² D. Gruszecka, *art. 44 kk [w:] Kodeks karny...*

⁵²³ Tamże za T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2018, s. 329

⁵²⁴ D. Gruszecka, *art. 44 kk [w:] Kodeks karny...*

znamiona czynu z art. 300 kk przepadek przedmiotów nie ma znaczącej wagi w kontekście przestępczości przeciwko wierzycielom kwalifikowanej z art. 300 kk.

Większe znaczenie, zdaniem autorki, może mieć przepadek przedsiębiorstwa ustanowiony w art. 44a kk. Możliwość orzeczenia przepadku przedsiębiorstwa została wprowadzona do Kodeksu karnego na podstawie art. 1 ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.⁵²⁵ Wprowadzenie tej regulacji stanowi również implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej.⁵²⁶ Zgodnie z punktem trzecim motywów ww. dyrektywy najbardziej skuteczną metodą walki z przestępczością zorganizowaną są surowe konsekwencje prawne na skutek popełnienia takiego rodzaju przestępstw, a także „skuteczne wykrywanie oraz zabezpieczanie i konfiskata narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa”. Wprowadzone rozwiązania, wobec nieskuteczności dotychczasowych regulacji, mają na celu wzmocnienie prewencji ogólnej i indywidualnej poprzez pozbawienie środków finansowych określonej kategorii sprawców przestępstw, które to środki są bazą ekonomiczną dla ich działalności kryminalnej, a także wytworzenie przekonania wśród potencjalnych sprawców co do nieopłacalności popełnienia przestępstwa.⁵²⁷

Projektodawca podkreślił również brak sprzeczności proponowanych zmian z art. 31 ust. 3 Konstytucji dotyczącym zasady proporcjonalności. Powyższe wynika z tego, że normy te zweryfikowane zostały za pomocą następujących testów: (i) test przydatności normy – pozwalają osiągnąć zamierzony przez ustawodawcę skutek, (ii) test niezbędności – niezbędność w kontekście ochrony interesu publicznego i reakcji ustawodawcy, (iii) test proporcjonalności *sensu stricto* – proporcjonalność efektów norm w relacji do nałożonych obowiązków, skutków i sankcji.⁵²⁸

---

⁵²⁵ Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 768)

⁵²⁶ dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 127 z 29.04.2014, str. 39)

⁵²⁷ Uzasadnienie do projektu z dnia 28 grudnia 2016 r. ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk 1186 (ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw), <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1186> (24.05.2021), s. 3

⁵²⁸ Tamże s. 2-3

Zdaniem projektodawcy, przedsiębiorstwo może stanowić szczególny rodzaj narzędzia do popełnienia przestępstwa, a zatem konieczne stało się – na wzór innych państw – wprowadzenie możliwości jego przepadku, nawet jeśli nie stanowi ono własności sprawcy przestępstwa. Orzeczenie przepadku wobec osoby trzeciej, która nie jest sprawcą czynu możliwe powinno być pod warunkiem wprowadzenia fakultatywności takiego środka oraz ustawowego testu naganności zachowania właściciela przedsiębiorstwa.⁵²⁹ Zwrócić należy uwagę, że możliwość orzeczenia przepadku przedmiotów osoby trzeciej znana jest już ustawodawstwu polskiemu, a w wyroku TK 29.06.2005 r. orzeczono, że przepisy kodeksu karnego skarbowego, w zakresie w jakim ustanawiały obligatoryjny przepadek takich przedmiotów, są niezgodne z Konstytucją.⁵³⁰ Zdaniem projektodawcy, za niekonstytucyjne uznano automatyczne, bez przeprowadzania określonej weryfikacji, wprowadzenie obowiązku orzeczenia takiego środka, a nie sam jego obligatoryjny charakter. Wprowadzenie do Kodeksu karnego przepadku przedmiotów należących do osoby trzeciej i jego orzeczenie pod warunkiem przeprowadzenia odpowiedniego postępowania dowodowego i braku automatyczności nie jest zatem sprzeczne z Konstytucją.⁵³¹

Wprowadzony do Kodeksu karnego art. 44a §1 kk ustanawia możliwość (środek ten jest zawsze fakultatywny) dla sądu orzeczenia przepadku przedsiębiorstwa, które jest własnością sprawcy albo jego równowartości w przypadku skazania za przestępstwo, z którego popełnienia sprawca osiągnął, chociażby pośrednio, korzyść majątkową znacznej wartości. Takie przedsiębiorstwo powinno ponadto służyć do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści. Przesłanki ze zdania ostatniego są również takie same w §2 art. 44a kk, w którym ustanowiono rozszerzoną możliwość orzeczenia przepadku na przedsiębiorstwo osoby fizycznej albo jego równowartość stanowiące własność osoby niebędącej sprawcą przestępstwa w sytuacji, gdy „właściciel chciał, aby przedsiębiorstwo służyło do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści albo przewidując taką możliwość, na to się godził”. Oznacza to, że warunkiem orzeczenia przepadku z art. 44a §2 kk jest zamiar bezpośredni lub ewentualny.

---

⁵²⁹Tamże, s. 5

⁵³⁰ Tamże, s. 15; Wyrok TK z dnia 29.06.2005, SK 34/04

⁵³¹ Uzasadnienie do projektu z dnia 28 grudnia 2016 r..., s. 15

Za korzyść majątkową uznaje się możliwe do wyrażenia w pieniądzu przysporzenie w majątku, a także zmniejszenie jego pasywów.⁵³² Korzyść majątkowa znacznej wartości należy rozumieć zgodnie z art. 115 §5 kk, zgodnie z którym jest to mienie, którego wartość przekracza 200 tys. zł w czasie popełnienia czynu zabronionego.⁵³³ Z kolei termin „przedsiębiorstwo” zgodnie z art. 55¹ kc, bowiem podnosi się, że „terminy i pojęcia używane przez kodeksy traktuje się jako wzorcowe i domniemywa się, iż inne ustawy nadają im takie samo znaczenie”,⁵³⁴ a nadto „w ustawie należy posługiwać się określeniami, które zostały użyte w ustawie podstawowej dla danej dziedziny spraw, w szczególności w ustawie określonej jako kodeks lub prawo”.⁵³⁵

Wobec powyższego wskazać należy treść art. 55¹ kc, który stanowi, że przedsiębiorstwem jest zorganizowany zespół składników materialnych i niematerialnych służących do prowadzenia działalności gospodarczej. W jego skład, oprócz własności nieruchomości lub ruchomości, wchodzi między innymi: prawa wynikające z umów najmu lub dzierżawy nieruchomości, wierzytelności, prawa z papierów wartościowych, środki pieniężne, koncesje, licencje i zezwolenia, prawa własności przemysłowej, majątkowe prawa autorskie, tajemnica przedsiębiorstwa, oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo oraz dokumenty mające związek z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

W doktrynie wskazuje się na trudności dotyczące określenia co dokładnie oznacza użycie przedsiębiorstwa w celu popełnienia przestępstwa. Podnosi się, że prawdopodobnie należy to rozumieć jako zrealizowanie jakiegokolwiek znamienia czynu zabronionego z wykorzystaniem składnika przedsiębiorstwa i nie musi to być wykorzystanie przedsiębiorstwa jako całości.⁵³⁶ Z kolei ukrycie korzyści pochodzącej z przestępstwa polega na zatajeniu z wykorzystaniem przedsiębiorstwa korzyści majątkowych, które pochodzą z przestępstwa (nawet pośrednio).⁵³⁷

---

⁵³² M. Kulik, *art. 44 (a) kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Lex (22.05.2021) za Uchwałą SN z 15.02.1977 r., VII KZP 16/76, OSNKW 1977/4–5, poz. 34; Uchwałą SN z 30.01.1980 r., VII KZP 41/78, OSNKW 1980/3, poz. 24

⁵³³ M. Kulik, *art. 44 (a) kk [w:] Kodeks karny...*

⁵³⁴ Uzasadnienie do projektu z dnia 28 grudnia 2016 r..., s. 16; Orzeczenie z 18 października 1994 r., OTK ZU nr 2/1994, poz. 36;

⁵³⁵ Uzasadnienie do projektu z dnia 28 grudnia 2016 r..., s. 16; § 9 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”

⁵³⁶ M. Kulik, *art. 44 (a) kk [w:] Kodeks karny...*

⁵³⁷ Tamże

Zauważyć dodatkowo należy, że orzeczenie przepadku z art. 44a kk nie może mieć zastosowania wobec osób prawnych i innych podmiotów zbiorowych, gdzie istnieje oddzielenie osoby odpowiedzialnej za przedsiębiorstwo (np. członek zarządu) od adresata sankcji (np. udziałowiec).⁵³⁸

Regulacja dotycząca przepadku przedsiębiorstwa przewiduje również dwie przesłanki obligatoryjne i jedną fakultatywną dotyczące odstąpienia od orzeczenia tego środka. Pierwszy z nich to niewspółmierność przepadku przedsiębiorstwa do wagi przestępstwa, stopnia zawinienia oskarżonego lub motywacji i sposobu zachowania się właściciela przedsiębiorstwa (art. 44a §4 kk). Kolejny to sytuacja, gdy wysokość wyrządzonej szkody nie jest znaczna w stosunku do rozmiaru działalności przedsiębiorstwa (art. 44a §5 kk) i ostatnia to możliwość odstąpienia od przepadku określonego w art. 44a §4 kk, jeśli w przypadku orzeczenia zaistniałaby niewspółmierna dolegliwość dla właściciela przedsiębiorstwa.

Jak już zostało wspomniane, przepadek jest jedną z najbardziej dolegliwych sankcji, które możliwe są do wymierzenia w przypadku popełnienia przestępstwa. Autorka dysertacji zwraca uwagę, że przepadek przedsiębiorstwa z art. 44a kk może być szczególnie dolegliwy, również w przypadku popełnienia przestępstw z art. 300 kk. Przestępstwa przeciwko wierzycielom charakteryzują się tym, że część z nich popełniania jest w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a orzeczenie przepadku przedsiębiorstwa może mieć dolegliwe konsekwencje nie tylko wobec jego właścicieli, ale również pracowników w nim zatrudnionych oraz podmiotów współpracujących, kontrahentów. Szczególnie ostrożnie sądy powinny korzystać również z możliwości orzeczenia przepadku wobec właścicieli przedsiębiorstw, którzy nie są sprawcami czynów zabronionych, w tym przestępstw przeciwko wierzycielom. Niezwykle trudne wydaje się przeprowadzenie rzetelnej procedury dowodowej, która pozwoliłaby jednoznacznie stwierdzić, że właściciel przedsiębiorstwa, który nie jest sprawcą czynu zabronionego, był świadomy lub godził się na to, że jego przedsiębiorstwo służy popełnieniu czynu zabronionego. Orzekając przepadek przedsiębiorstwa pamiętać należy z jednej strony jaki był pierwotny cel ustawodawcy przyświecający wprowadzeniu takiej regulacji, tj. m.in. pozbawienie środków finansowych określonej kategorii sprawców przestępstw, które to środki są bazą ekonomiczną dla ich działalności kryminalnej. Z drugiej zaś strony należy mieć na względzie, że orzeczenie przepadku przedsiębiorstwa może w konsekwencji pozbawić wielu uczciwych kontrahentów i pracowników przedsiębiorstwa

---

⁵³⁸ Uzasadnienie do projektu z dnia 28 grudnia 2016 r..., s. 16-17

niemających nic wspólnego z popełnieniem przestępstwa źródła dochodów. Trudności może sprawiać zarówno kwestia oceny przez sąd czy zostały spełnione przesłanki z art. 44a §1 lub §2 kk, jak i określenie czy w sprawie zaistniały przesłanki negatywne do orzeczenia takiego przypadku. Szczególnie trudne wydaje się być to w kontekście stosunkowo krótkiego obowiązywania przepisów dotyczących przypadku przedsiębiorstwa i kształtowania się orzecznictwa w tym zakresie. Nie jest również oczywiste na czym miałyby polegać – wspomniany w uzasadnieniu do projektu ustawy⁵³⁹ – test zamiaru, świadomości i woli właściciela przedsiębiorstwa, który nie jest sprawcą czynu zabronionego, warunkujący orzeczenie przypadku przedsiębiorstwa takiej osoby.

Bez wątpienia, powyżej wskazane rozwiązania są kontrowersyjne i mogą prowadzić do dolegliwych konsekwencji. Tak jak uzasadnione wydaje się eliminowanie z obrotu gospodarczego przedsiębiorstw założonych właśnie w celu popełniania przestępstw, w tym przestępstw przeciwko wierzycielom, tak z drugiej strony należy zwrócić uwagę, że niedokładnie przeprowadzona procedura dowodowa może spowodować nieodwracalne konsekwencje. Nie tylko zostanie wyeliminowane przedsiębiorstwo, które mogło chociaż częściowo służyć do popełniania przestępstw, a zatem potencjalni sprawcy mogą zostać pozbawieni narzędzia do popełniania takich przestępstw w przyszłości, ale przypadek taki może negatywnie wpływać na cały obrót gospodarczy.

Kolejną wątpliwość co do kształtu regulacji z art. 44a kk stanowi procedura poprzedzająca orzeczenie przypadku przedsiębiorstwa, a mianowicie możliwość zabezpieczenia wykonania orzeczenia na podstawie art. 292a §1 kpk poprzez ustanowienie zarządu przymusowego i wyznaczenie zarządcy, który jest doradcą restrukturyzacyjnym.⁵⁴⁰ Zgodnie z art. 292a §8 kpk obowiązkiem zarządcy jest zapewnienie ciągłości pracy takiego przedsiębiorstwa oraz przekazywanie odpowiednim podmiotom informacji dotyczących w szczególności sposobu i okoliczności wykorzystania przedsiębiorstwa do popełnienia przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści, a także o rzeczach i dokumentach mogących stanowić dowód w sprawie. Oznacza to, że obowiązkiem zarządcy nie jest prowadzenie działalności gospodarczej w taki sposób, aby przedsiębiorstwo przynosiło

---

⁵³⁹ Tamże

⁵⁴⁰ M. Kowalewska-Łukuć, *Konfiskata rozszerzona oraz przypadek przedsiębiorstwa – kilka refleksji po roku obowiązywania znowelizowanych przepisów Kodeksu karnego*, *Palestra* 9/2018, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2018/artukul/konfiskata-rozszerzona-oraz-przypadek-przedsiębiorstwa-kilka-refleksji-po-roku-obowiązywania-znowelizowanych-przepisow-kodeksu-karnego> (22.05.2021)

określone przychody czy zwiększało wartość ekonomiczną. Nadal można przychylić się do poglądu, że instytucja zarządu tymczasowego stanowi pewne *novum* w polskim prawie karnym,⁵⁴¹ a wobec możliwych dolegliwych konsekwencji należy zastanowić się *de lege ferenda* nad nowelizacją tych regulacji. Wobec możliwości upadku zabezpieczenia w wyniku niewydania wyroku skazującego możliwe jest spowodowanie dotkliwych – dla samego przedsiębiorstwa oraz jego właścicieli – konsekwencji na skutek ustanowionego zarządu przymusowego.

Szczególnie rozważyć należy zasadność kształtu ww. regulacji biorąc pod uwagę możliwą przewlekłość postępowania, a także sytuacje nadzwyczajne takie jak np. ogłoszony w marcu 2020 r. stan zagrożenia epidemicznego i stan epidemii związany z wirusem SARS-COV-2. Sytuacje te wpływają na wszelkie podmioty uczestniczące w obrocie gospodarczym, nie wyłączając przy tym podmiotów, wobec których ustanowiono zarząd przymusowy. Zwrócić należy uwagę, że potencjalnie możliwe jest zaistnienie sytuacji polegającej na ustanowieniu zarządu przymusowego wobec przedsiębiorstwa, którego właścicielem nie jest sprawca czynu zabronionego z art. 300 kk jeszcze przez ogłoszeniem stanu epidemii i upadku zabezpieczenia wobec niewydania wyroku skazującego kilka miesięcy po ogłoszeniu stanu epidemii i wprowadzeniu nadzwyczajnych restrykcji dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej. Biorąc pod uwagę zakres obowiązków zarządcy przymusowego (który nie jest zobowiązany do jakichkolwiek działań umożliwiających dostosowanie działalności określonego podmiotu do warunków gospodarczych, możliwych do zaistnienia w trakcie sprawowania takiego zarządu) po upadku zabezpieczenia, który może nastąpić później niż gdyby stanu epidemii nie ogłoszono, przedsiębiorstwo z oczywistych względów może znajdować się w znacznie gorszej kondycji ekonomicznej niż przed ustanowieniem zarządu przymusowego. Bezspornie pogorszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstwa może nastąpić również w przypadku braku zaistnienia nadzwyczajnych okoliczności takich jak ogłoszenie stanu epidemii, jednak ostatnie wydarzenia na Świecie jeszcze bardziej uprawdopodobniają zaistnienie tak dolegliwych konsekwencji dla przedsiębiorstw. Powyższe – zdaniem autorki – mimo trafnych założeń projektodawcy co do celu wprowadzenia regulacji oraz konieczności implementacji przepisów prawa unijnego, potwierdza wątpliwość co do zasadności aktualnego kształtu regulacji pozwalających na orzeczenie przepadku przedsiębiorstwa oraz ustanowienia na nim zarządu przymusowego. Powyższe jest aktualne

---

⁵⁴¹ Ł. Łuczak, 3.2.4.10. *KOSZTY ZARZĄDU PRZYMUSOWEGO* [w:] System Prawa Karnego Procesowego. Tom XVIII. Koszty procesu w sprawach karnych, red. M. Klejnowska, Warszawa 2018, LEX (23.05.2021)

szczególne biorąc pod uwagę możliwość orzeczenia takich środków wobec właścicieli przedsiębiorstw, którzy nie są sprawcami przestępstw, w tym przestępstw przeciwko wierzycielom i w konsekwencji spowodowania długotrwałych i nieodwracalnych skutków dla wszelkich podmiotów współpracujących z danym przedsiębiorstwem.

Jedynie krótko należy nadmienić pozostałe środki reakcji prawnokarnej orzeczone wobec sprawców przestępstw z art. 300 kk, jako że nie budzą tyle kontrowersji, co te opisane powyżej. Przepadek korzyści majątkowych albo jej równowartości, ustanowiony w art. 45 §1 kk, orzekany jest, gdy sprawca z popełnionego przestępstwa osiągnął chociaż pośrednio korzyść majątkową, która nie podlega przypadkowi przedmiotów, o którym mowa w art. art. 44 § 1 lub §6 kk. Dodatkowo, w zakresie przestępstwa z art. 300 §2 kk, możliwe jest orzeczenie przez sąd rozszerzonego przypadku określonego w art. 45 §2 kk. Zastosowanie znajduje również zasada nieorzekania przypadku, jeśli konieczny jest zwrot pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi takiej korzyści majątkowej.

Z kolei świadczenie pieniężne jest środkiem karnym określonym w art. 39 pkt 7 kk. Jego funkcją jest potrzeba kształtowania świadomości prawnej na przykład w sytuacji odstąpienia od wymierzania kary, warunkowego umorzenia postępowania oraz „uzewnętrznienie” popełnienia przez sprawcę przestępstwa.⁵⁴² Można je orzec w przypadku odstąpienia od wymierzenia kary (art. 43a § 1 kk), w przypadkach wskazanych w ustawie (art. 43a § 1 kk) oraz w przypadku skazania za przestępstwo z art. 178a kk, art. 179 kk lub art. 180 kk (art. 43a § 2 kk).

W kontekście przestępstw z art. 300 kk wspomnieć również należy na marginesie o nawiązce z art. 46 § 2 kk wobec jej jednokrotnego wymierzenia w ostatnich latach. Może ona zostać orzeczona w przypadku, gdy orzeczenie obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, o których mowa w art. 46§ 1 kk, jest znacznie utrudnione. Orzeczenie jej jest zawsze fakultatywne. Ponadto orzeka się ją na rzecz pokrzywdzonego, a w przypadku jego śmierci – na rzecz osób najbliższych (wyłącznie, jeśli na skutek śmierci pokrzywdzonego znacznie pogorszyła się ich sytuacja życiowa).⁵⁴³

Warto nadmienić, że prawomocnie skazana osoba fizyczna za przestępstwo z art. 300 kk może również ponieść dolegliwe skutki w przypadku udziału w przetargach publicznych. W sytuacji popełnienia jednego z przestępstw stypizowanych w art. 300 kk prawomocnie skazana osoba fizyczna w związku z treścią art. 108 ust. 1 lit. g) pzp podlega wykluczeniu z

---

⁵⁴² A. Ziółkowska, *art. 43 (a) kk [w:] Kodeks karny. Komentarz, wyd. III*, red. V. Konarska-Wrzošek (22.05.2021)

⁵⁴³ D. Gruszecka, *art. 46 kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Lex (22.05.2021)

postępowania o udzielenie zamówienia. Prawo karne w obszarze zamówień publicznych stanowi sedno regulacji. Fakt skazania lub nie za niektóre rodzaje przestępstw, w tym przestępstw określonych w art. 300 kk, jest również o tyle istotny, że wykonawcy w przypadku ubiegania się o zamówienie publiczne muszą wskazać tę informację w Jednolitym Europejskim Dokumencie Zamówienia.⁵⁴⁴

4.8 Tryb ścigania

Ściganie przestępstwa z art. 300 §1 kk następuje na wniosek, chyba że pokrzywdzonym jest Skarb Państwa to wówczas z urzędu. W sytuacji, gdy obok Skarbu Państwa występuje jeszcze inny pokrzywdzony, będący podmiotem prywatnym to ściganie również nastąpi z urzędu. Tryb wnioskowy znajdzie jednak zastosowanie, gdy pokrzywdzonym jest jednostka samorządu terytorialnego.⁵⁴⁵ Powyższe oznacza, że przestępstwo z art. 300 § 1 kk w sytuacji, gdy pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa jest przestępstwem bezwzględnie wnioskowym.⁵⁴⁶ Wszczęcie i kontynuowanie postępowania jest możliwe wyłącznie w przypadku uzyskania wniosku o ściganie, co należy do oskarżyciela. Brak w przepisach określenia szczególnej formy takiego wniosku, możliwe jest ustne złożenie wniosku do protokołu przesłuchania, a także w formie pisemnej. Co do zasady legitymację do złożenia przedmiotowego wniosku ma pokrzywdzony. Istnieją jednak wyjątki, może być nim również np. przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje, jeśli jest nią małoletni (art. 51 §2 kk). W przypadku osoby nieporadnej (np. ze względu na wiek lub stan zdrowia), która jest jednocześnie pokrzywdzonym w sprawie, wniosek o ściganie może złożyć osoba, pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 §3 kk).

Zdaniem autorki, rozważenia wymaga czy przestępstwo z art. 300 §1 kk powinno być – tak samo jak przestępstwo z art. 300 §2 kk⁵⁴⁷ – przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu. Wprowadzenie trybu bezwzględnie wnioskowego, jeśli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa w odniesieniu do czynu o kwalifikacji z art. 300 §1 kk powoduje, że znaczna część postępowań może nie być w ogóle wszczęta a wielu sprawców unika odpowiedzialności karnej. Powyższe może być przyczyną znacznie mniejszej liczby

---

⁵⁴⁴ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/7 z dnia 5 stycznia 2016 r. ustanawiające standardowy formularz jednolitego europejskiego dokumentu zamówienia (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 3, str. 16)

⁵⁴⁵ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa Handlowego*. Tom 10. Prawo karne gospodarcze, red. Zawłocki 2018, wyd. 2, Legalis (29.04.2021)

⁵⁴⁶ M. Kurowski, *art. 12 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Lex (05.05.2021)

⁵⁴⁷ J. Lachowski, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa...*, Legalis (09.08.2021)

postępowania wszczynanych z art. 300 §1 kk w porównaniu z art. 300 §2 kk (zob. pkt 5.1 dysertacji), a w konsekwencji nieujawnienie w statystykach rzeczywistej liczby popełnianych przestępstw z art. 300 §1 kk. Konstrukcja przepisu art. 300 §4 kk może zatem powodować istnienie szarej liczby przestępstw dotyczących niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i jednocześnie umniejszać istotnie tych przestępstw i skali rzeczywistego problemu.

Z drugiej strony, za trafnością trybu wnioskowego w odniesieniu do przestępstw z art. 300 §1 kk przemawia specyfika przestępstw przeciwko wierzycielom i fakt, że to właśnie wierzyciel jest najlepiej zorientowany co do swojej sytuacji w relacji wierzyciel-dłużnik. To również właśnie wierzyciel posiada najlepszą wiedzę w zakresie wykonania łączącej go z dłużnikiem umowy i dysponuje w tym zakresie stosownymi dokumentami. Z tych względów powinien być najbardziej zainteresowany w dochodzeniu swoich roszczeń i wskazaniu organom ścigania, że dany dłużnik powinien ponieść odpowiedzialność karną. Jednocześnie należy mieć na względzie, że pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej może nie być priorytetowe dla wierzyciela. Pierwszoplanowym elementem dla niego w stosunkach cywilnoprawnych jest jednak wykonanie zobowiązania przez dłużnika, a nie doprowadzenie do ukarania sprawcy w postępowaniu karnym.⁵⁴⁸

4.9 Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za przestępstwa stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk

Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych na arenie międzynarodowej cechuje się znacznymi różnicami – w niektórych państwach jest ona w pełni akceptowalna, natomiast w innych negowana.⁵⁴⁹ W literaturze przedmiotu zwracano uwagę na problem zasadności ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe, w tym osoby prawne. Problematyczna jest kwestia winy podmiotu zbiorowego, której co do zasady nie można przypisać takiemu podmiotowi, gdyż może ją ponosić wyłącznie osoba fizyczna, a także pośrednie ponoszenie odpowiedzialności przez właścicieli osoby prawnej (wspólników, akcjonariuszy), którzy *de facto* mogą być nieświadomi przestępczych czynów (popełnianych

---

⁵⁴⁸ M. Jasińska, *Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu karnego* [w:] Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Komentarz do art. 527–534 KC i przepisów powiązanych (KRO, PrUpad, KPC, KK), Wyd. 4, Warszawa 2020, Legalis (22.05.2021)

⁵⁴⁹ B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2020, Legalis (10.01.2020) za A. Ramasastry, R.C. Thompson, *Commerce, Crime and Conflict. Legal Remedies for Private Sector Liability for Grave Breaches of International Law. A Survey of Sixteen Countries. Fato-Report 2006*, Nr 536

przez np. pracowników lub kadre zarządzającą).⁵⁵⁰ Już w latach '20 XX wieku zwracano uwagę, że w przypadku przypisania odpowiedzialności karnej osobie prawnej, karę faktycznie ponoszą osoby niewinne.⁵⁵¹ Na problem przypisania winy sprawcy tj. osobie prawnej zwracał uwagę m.in. K. Karski⁵⁵² czy G. Heine.⁵⁵³ O braku teoretycznego uzasadnienia odpowiedzialności korporacji głosił J. Hasnas. Na stulecie wyroku SN Stanów Zjednoczonych, który wprowadził odpowiedzialność karną korporacji, opublikował artykuł „Stulecie błędu: sto lat karnej odpowiedzialności korporacji”.⁵⁵⁴ Według tego autora sam fakt bycia podmiotem prawnym nie może przesądzać o ponoszeniu odpowiedzialności karnej.⁵⁵⁵ Z czasem bardziej powszechne stało się odchodzenie od rzymskiej paremii *societas delinquere non potest*, zgodnie z którą „stowarzyszenie, korporacja (jako odrębny podmiot praw i obowiązków) nie może popełnić przestępstwa, dopuścić się przestępstwa” i dopuszczanie możliwości ponoszenia odpowiedzialności karnej przez osoby prawne.⁵⁵⁶ Koncepcja ta aktualnie stanowi standard w krajach *common law*, a w Europie zyskuje na popularności – regulacje takie wprowadziła np. w 1995 r. Finlandia, w 1996 r. Dania, a w 1999 r. Belgia.⁵⁵⁷

W polskim porządku prawnym, oprócz możliwości ponoszenia odpowiedzialności karnej za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk przez osoby fizyczne, również istnieje możliwość ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe na podstawie ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary („uopz”).⁵⁵⁸ Niestety, ustanowiony model odpowiedzialności podmiotów zbiorowych cechuje się niską efektywnością. Podnosi się, że wprowadzone rozwiązania wymagają gruntowych zmian, ponieważ do sądów trafia niewielka liczba spraw. Dla przykładu, w roku w 2013 wpłynęło ich 26, w roku 2014 – 31, a w kolejnym roku, 2015, jeszcze

---

⁵⁵⁰ B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych...*

⁵⁵¹ Tamże za J.F. Francis, *Criminal Responsibility of Corporations*, Illinois Review 1923-1924, Nr 18, s. 313

⁵⁵² B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych...* za K. Karski, *Osoba prawna prawa wewnętrznego jako podmiot prawa międzynarodowego*, s. 216-217

⁵⁵³ B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych...* za G. Heine, *Odpowiedzialność prawnokarna podmiotów zbiorowych w prawie niemieckim* [w:] *Prawo karne a problem zmiany ustroju politycznego*, red. A. Eser, A. Zoll, Kraków 1998, s. 407-407

⁵⁵⁴ B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych...* za J. Hasnas, *The Centenary of a Mistake: One Hundred Years of Corporate Criminal Liability*, American Criminal Law Review 2009, Nr 46

⁵⁵⁵ Tamże, B. Smith, *Legal Personality*, Yale Law Journal 1928, Nr 37, s. 298

⁵⁵⁶ B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych...* za J. Pieńkoś, *Rzymska myśl prawnicza. Aforyzmy. Przysłowia*, Warszawa 2001, s. 58

⁵⁵⁷ B. Ziemblicki, *Status korporacji transnarodowych...* za N. Keith, G. Walsh, *International Corporate Criminal Liability*, World Focus, Nr 3, s. 19-21

⁵⁵⁸ Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 358)

mniej, ponieważ wyłącznie 14.⁵⁵⁹ Efektywność rozwiązań jest ważna ze względu zobowiązania Polski na arenie międzynarodowej do wprowadzenia sprawnie funkcjonującego systemu odpowiedzialności podmiotów zbiorowych – są to instrumenty prawne UE, Rady Europy i OECD, czyli Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju. Wprowadzenie ustawy miało na celu dostosowanie prawa również między innymi do instrumentów ujętych w Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich, przyjętej w dniu 26 lipca 1995 r. przez Radę Unii Europejskiej i w protokołach dodatkowych do tej Konwencji.⁵⁶⁰

Ze względu na małą skuteczność obowiązujących rozwiązań rozpoczęto prace nad nowelizacją uopz i przygotowano projekt z dnia 25 maja 2018 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw. Ustawa nie weszła w życie i na dzień 28 lutego 2022 r. na stronie Sejmu ostatnia informacja z 15 stycznia 2019 r. stanowi o skierowaniu projektu ustawy do konsultacji.⁵⁶¹ Zwrócić należy uwagę, że prace nad nowelizacją ustawy zostały na dość długi czas odłożone, co było rezultatem sprzeciwu przedsiębiorców. Dodać należy, że po dość długim okresie powrócono do idei nowelizacji poprzez rozpoczęcie prac nad nowym projektem ustawy, jednak jego treści nie można nadal odnaleźć na oficjalnej stronie Rządowego Centrum Legislacji.⁵⁶² Praktycy przewidują, że z powodu spowolnienia gospodarczego i zwiększonej liczby nadużyć w wyniku pandemii COVID-19, prace nad projektem i uchwaleniem ustawy będą postępowały dość szybko.⁵⁶³ Z uwagi na to, że nowelizacja przepisów jeszcze nie nastąpiła, w pierwszej kolejności opisany zostanie aktualny stan prawny w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk, a następnie niektóre założenia projektów i koncepcji, które mają zwiększyć efektywność narzędzi służących do wymierzania sankcji podmiotom zbiorowym.

Przede wszystkim wskazać należy, że w rozumieniu art. 2 ust. 1 uopz podmiotem zbiorowym jest osoba prawa oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej,

---

⁵⁵⁹ Uzasadnienie do projektu z dnia 25 maja 2018 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12312062/katalog/12511889#12511889> (10.01.2021)

⁵⁶⁰ Wyrok TK z 3.11.2004 r., K 18/03, OTK 2004, nr 10, poz. 103

⁵⁶¹ Informacje na stronie Sejmu dotyczące przebiegu prac odnośnie rządowego projektu ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych pod groźbą kary: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=RPL&Id=RM-10-190-18> (09.08.2021 i 28.)

⁵⁶² EY, *Powraca projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych*, https://www.ey.com/pl_pl/biuletyn-podatkowy-i-prawny/alerty-ey/2020/08/powraca-ustawa-o-odpowiedzialnosc-podmiotow-zbiorowych (10.01.2021)

⁵⁶³ Deloitte, *Projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, Do 50 mln z kary za nadużycia popełnione przez pracownika*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/Forensics/articles/projekt-ustawy-o-odpowiedzialnosc-podmiotow-zbiorowych.html> (10.01.2021)

której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną. Z zakresu pojęcia wyłączony jest Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki. Z kolei zgodnie z ust. 2 ww. artykułu do takich podmiotów zalicza się również „spółka handlowa z udziałem Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub związki takich jednostek, spółka kapitałowa w organizacji, podmiot w stanie likwidacji oraz przedsiębiorca niebędący osobą fizyczną, a także zagraniczna jednostka organizacyjna”. W doktrynie skrytykowano rozszerzenie z art. 2 ust. 2 uopz i zauważono, że jest ono pozorne, ponieważ większość takich podmiotów można uznać za podmiot zbiorowy już na podstawie ust. 1 tego artykułu.⁵⁶⁴ Zagadnienie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych jest również ważne z tego powodu, że przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk popełniane są niejednokrotnie w ramach podmiotów posiadających osobowość prawną, czyli np. spółek prawa handlowego, a jak wynika z powyższego takie podmioty uznane są za podmioty zbiorowe.

Ponadto aktualne brzmienie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych wprost przewiduje odpowiedzialność na podstawie tej ustawy w przypadku popełnienia przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu określonego m.in. w art. 297-306 kk oraz 308 kk (art. 16 ust. 1 pkt 1 lit. a) uopz) przez osoby określone w art. 3 uopz. Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego uzależniona jest zatem od zachowania osoby fizycznej, która: (i) działa w imieniu lub interesie podmiotu zbiorowego w ramach uprawnienia lub obowiązku do reprezentowania takiego podmiotu zbiorowego, decydowania w jego imieniu lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo w przypadku przekroczenia takiego uprawnienia lub niedopełnienia takiego obowiązku, (ii) została dopuszczona do działania na skutek przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez osobę z pkt (i) powyżej, (iii) na podstawie zgody lub za wiedzą podmiotu z pkt (i) powyżej działa w imieniu lub interesie podmiotu zbiorowego, (iv) jest przedsiębiorcą i w sposób bezpośredni współdziała z podmiotem zbiorowym realizując prawnie dopuszczalny cel. Wskazane wyżej w pkt (i)-(iv) zachowania osoby fizycznej, nie muszą wystąpić łącznie, ale aby możliwe było poniesienie odpowiedzialności przez podmiot zbiorowy zaistnieć musi co najmniej jedna z tych przesłanek, a dodatkowo zachowanie takiej osoby przyniosło lub mogło przynieść podmiotowi zbiorowemu korzyść (majątkową lub niemajątkową). W doktrynie zauważa się nieostrość

---

⁵⁶⁴ G. Materna, *Podmiot zbiorowy jako podmiot odpowiedzialności za czyny zabronione pod groźbą kary* [w:] *Zmowy przetargowe w prawie ochrony konkurencji i prawie karnym*, Warszawa 2016, Legalis (10.01.2021)

pojęcia osiągnięcia korzyści majątkowej lub niemajątkowej przez podmiot zbiorowy, co może wpływać na dyskrecjonalną władzę sądów i powodować arbitralność orzeczeń.⁵⁶⁵

Istotne jest, że odpowiedzialność podmiotu zbiorowego ma charakter akcesoryjny i wtórny. W myśl art. 4 uopz konieczne jest istnienie tzw. prejudykatu wobec osoby fizycznej, czyli np. prawomocnego wyroku skazującego osobę fizyczną lub wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Konieczność uzyskania prejudykatu została skrytykowana przez przedstawicieli doktryny i to ten warunek wskazywano jako powodujący wysoką nieefektywność ustawy. Wszczęcie kolejnego postępowania, już po osądzeniu osoby fizycznej, spotyka się z oportunizmem prokuratorów. Czynnikiem wpływającym na taki stan są między innymi: akcesoryjność odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, nieugruntowanie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w kulturze prawnej, długi czas postępowań.⁵⁶⁶ Stwierdzić zatem należy, że odpowiedzialność podmiotu zbiorowego nie ma charakteru samoistnego, ale zależna jest od zachowania osoby fizycznej w określony sposób powiązanej z podmiotem zbiorowym.⁵⁶⁷ Oznacza to, że w przypadku popełnienia przestępstwa wypełniającego znamiona art. 300 §1 lub §2 kk konieczne jest najpierw wydanie prejudykatu wobec osoby fizycznej związanej z podmiotem zbiorowym, a dopiero w dalszej kolejności przypisanie odpowiedzialności danemu podmiotowi zbiorowemu.

Co więcej, dla poniesienia odpowiedzialności przez podmiot zbiorowy zaistnieć musi wina w wyborze lub wina w nadzorze w odniesieniu do podmiotu z art. 3 pkt 2 lub 3 uopz albo wina organizacyjna polegająca na takiej organizacji działalności podmiotu zbiorowego, która nie pozwoliła na uniknięcie popełnienia czynu przez osobę określoną w art. 3 pkt 1 lub 3a uopz w wyniku braku należytej staranności podmiotu zbiorowego wymaganej w danych okolicznościach. Kwestia winy wywołała dyskusje w doktrynie sprowadzające się do próby odpowiedzi na pytanie czy podmiotowi zbiorowemu można w ogóle przypisać winę za popełnienie czynu zabronionego. Wina w prawie karnym co do zasady postrzegana jest w ujęciu indywidualistycznym i sprowadza się do założenia o autonomii jednostki i jej wolności

---

⁵⁶⁵ K. Paluszyńska-Daszkiwicz, M. Paszko, *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za przestępstwa przeciwko środowisku – analiza krytyczna [w:]* Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym za delikty przeciwko środowisku naturalnemu, red. M. Pająk, K. Urbanowicz, R. Zawłocki, Warszawa 2020, Legalis (10.01.2021)

⁵⁶⁶ K. Łakomy, *Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym za delikty przeciwko środowisku naturalnemu*, red. M. Pająk, K. Urbanowicz, R. Zawłocki, Warszawa 2020, Legalis (10.01.2021)

⁵⁶⁷ K. Paluszyńska-Daszkiwicz, M. Paszko, *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za przestępstwa przeciwko środowisku – analiza krytyczna [w:]* Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym za delikty przeciwko środowisku naturalnemu, red. M. Pająk, K. Urbanowicz, R. Zawłocki, Warszawa 2020, Legalis (10.01.2021)

wyboru. Założenie takie jednak nie wpasowuje się do odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.⁵⁶⁸ Zwrócić jednak należy uwagę na odchodzenie od powyższych anachronizmów i coraz częstsze traktowanie winy w sensie obiektywnym oraz w kategoriach prewencyjnych, służących celowościowemu przypisaniu winy podmiotowi zbiorowemu. Wina powinna być również pojmowana w perspektywie moralnej, w przeciwnym wypadku odpowiedzialność podmiotów zbiorowych stałaby się jedynie odmianą prawa podatkowego czy administracyjnego, gdzie istotny jest przymus państwowy.⁵⁶⁹ Aktualnie brzmienie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych opiera się na indywidualistycznym podejściu,⁵⁷⁰ gdzie w pierwszej kolejności odpowiedzialność należy przypisać osobom fizycznym w określony sposób związanym z podmiotem zbiorowym, jednak jak zostanie wskazane poniżej, próbuje się odejść od tej koncepcji.

Na dysfunkcjonalność ustawy wpłynęła także nieefektywna realizacja funkcji sprawiedliwościowej. Sankcją wobec podmiotu zbiorowego może być nałożenie kary pieniężnej w wysokości od 1000 z do 5.000.000 złotych. Orzeczona kara pieniężna nie może być jednak wyższa niż 3% osiągniętego przychodu w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony. Praktyka jednak ukazała, że wymierzane kary miały charakter symboliczny, ponieważ organy brały pod uwagę fakt uprzedniego skazania określonej osoby fizycznej. Znaczna część kar stanowiła karę grzywny orzeczona w dolnych granicach ustawowego zagrożenia.⁵⁷¹ W konsekwencji organy ścigania przejawiały swój oportunizm uznając, że funkcja sprawiedliwościowa została osiągnięta w pierwotnym postępowaniu.⁵⁷² Nie bez znaczenia jest również ustawowa przesłanka ograniczająca wysokość kary do określonego procentu przychodów osiągniętych w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony. Niestety osiągnięte korzyści z popełnionego czynu mogą mieć często charakter znacznie przekraczający maksymalne wysokości kar obliczane dla danego podmiotu zbiorowego i w rezultacie popełnianie przestępstwa w ramach struktur podmiotu zbiorowego może się po obliczeniu zysków i strat po prostu określone podmiotowi opłacić. Nie można również nie

---

⁵⁶⁸ W. Zalewski, *Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego w prawie karnym – w poszukiwaniu racjonalności*, Gdańskie Studia Prawnicze, Tom XXXVII, 2017, s. 390 za C. Wells, *Corporations and Criminal Responsibility*, Oxford, Clarendon Press, 1993, s. 63

⁵⁶⁹ Tamże, s. 391-392 za *Legitimacy and compliance in criminal justice*, A. Crawford, A. Hucklesby (eds.), New York, London 2013

⁵⁷⁰ W. Zalewski, *Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego...*, s. 394

⁵⁷¹ K. Łakomy, *Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym...* za A. Światłowski, *Perspektywy ożywienia odpowiedzialności*, s. 54

⁵⁷² K. Łakomy, *Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym...*

zauważyć, że część podmiotów nie wykazuje części swoich przychodów, a w związku z tym zmniejszeniu ulega potencjalna wysokość grożącej kary pieniężnej.

Wobec podmiotu zbiorowego może zostać nałożony jeden z zakazów określonych w art. 9 ust. 1 uopz. W katalogu znalazły się dotkliwe zakazy ograniczające możliwości gospodarcze podmiotu zbiorowego, które mogą skutkować ograniczeniem przychodów takiego podmiotu.⁵⁷³ Jednym z zakazów jest zakaz promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług czy udzielanych świadczeń. Taki zakaz dotyczy wyłącznie podmiotu, wobec którego został nałożony i nie będzie wiązać podmiotów powiązanych z podmiotem ponoszącym odpowiedzialność na podstawie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, czyli ominię na przykład dystrybutorów czy pośredników.⁵⁷⁴ Podmiot zbiorowy może zostać pozbawiony także możliwości korzystania z dotacji lub subwencji czy też innych form wsparcia ze środków publicznych, a także korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem. Ten ostatni zakaz dotyczy korzystania z bezzwrotnych środków zagranicznych, czyli środków z budżetu Unii Europejskiej, środków udzielanych przez państwa z porozumienia EFTA – Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu oraz innych bezzwrotnych środków, które nie podlegają zwrotowi i pochodzą zza granicy. Ponadto wobec podmiotu zbiorowego można nałożyć zakaz ubiegania się przez okres od roku do 5 lat o zamówienia publiczne. Oferta takiego wykonawcy w postępowaniu przetargowym zostałaby uznana za odrzuconą z uwagi na obligatoryjne wykluczenie podmiotu w przypadku zaistnienia przesłanek z art. 108 ust. 1 pkt 4) ustawy z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych.⁵⁷⁵ Ponadto wyrok wobec podmiotu zbiorowego może zostać podany do publicznej wiadomości. Powyższe sankcje, mimo ich fakultatywnego charakteru, mają z pewnością dotkliwy charakter w przypadku ich wymierzenia, ponieważ niejednokrotnie mogą mieć bardziej odczuwalny charakter niż kara pieniężna. Taka sankcja ogranicza zakres działalności gospodarczej profesjonalnego podmiotu.

Odnosząc powyższe do przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk – nie ma wątpliwości, że sankcje, które przewiduje ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych mogą wpłynąć również na podmioty, w których strukturach dokonano przestępstw przeciwko wierzycielom. Zauważyć jednak należy specyfikę tych przestępstw i fakt, że jednym ze znamion ujętych w

---

⁵⁷³ D. Habrat, *art. 9 uopz [w:] Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*. Komentarz, Lex (10.01.2021)

⁵⁷⁴ Tamże

⁵⁷⁵ Ustawa z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. poz. 2019 z późn. zm.)

art. 300 §1 kk jest popełnienie czynów w razie grożącej niewypłacalności lub upadłości. Mogłoby się wydawać, że podmiot, który już jest w stanie grożącej niewypłacalności może wkrótce ogłosić upadłość, a zatem bez znaczenia pozostają dla niego zakazy przewidziane w uopz. Z drugiej strony tak nałożone zakazy czy kary pieniężne mogą, zdaniem autorki, być jeszcze bardziej dotkliwe i wręcz przyspieszyć ogłoszenie przez taki podmiot upadłości, czyli doprowadzić do faktycznego zakończenia działalności i uniemożliwić przeprowadzenie restrukturyzacji.

Nie można także pominąć zagadnienia pojawiły się dyskusje na temat kwestii ponoszenia odpowiedzialności karnej przez podmiot zbiorowy, któremu faktycznie nie można przypisać winy, a także charakteru takiej odpowiedzialności ponoszonej przez podmioty zbiorowe. Już na początku obowiązywania ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych wnioskowano o stwierdzenie niezgodności niektórych przepisów ustawy z Konstytucją, w tym art. 42 ust. 1 i 3 Konstytucji. Pojawiały się stanowiska, że ustawa uderza w zasadę *nullum crimen sine culpa* oraz *nullum crimen sine actione* oraz jest sprzeczna z art. 42 ust. 1 i 3 Konstytucji RP. W myśl art. 42 ust. 1 Konstytucji odpowiedzialność karną ponosi ten, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia a art. 42 ust. 3 Konstytucji stanowi o domniemaniu niewinności do momentu stwierdzenia winy prawomocnym wyrokiem sądu. Część przedstawicieli doktryny podnosiła, że odpowiedzialność na podstawie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych ma charakter karny,⁵⁷⁶ co powodowałoby, że podmiot zbiorowy nie mógłby zostać pociągnięty do odpowiedzialności bez atrybucji winy. Inni twierdzili, że nie ma ona takiego charakteru.⁵⁷⁷ Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego odpowiedzialność na podstawie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych ma na pewno charakter represyjny, o czym

---

⁵⁷⁶ W. Grzeszczyk, *Wątpliwości proceduralne związane ze stosowaniem ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, Prokuratura i Prawo 1, 2004, s. 70 za B. Namysłowska-Gabrysiak, *Odpowiedzialność karna podmiotów zbiorowych*, Monitor Prawniczy 2002, nr 23, s. 1067–1073; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2003, s. 27; M. Filar, Z. Kwaśniewski, D. Kala, *Komentarz do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, Toruń 2003, s. 26; S. Waltoś, *Odpowiedzialność karna podmiotów zbiorowych – stary problem legislacyjny na nowo. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. L. Kubickiemu*, Warszawa 2003, s. 405

⁵⁷⁷ W. Grzeszczyk, *Wątpliwości proceduralne związane ze stosowaniem...s. 70 za B. Mik, Charakter prawny odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w świetle ustawy z dnia 28 października 2002 r.*, Przegląd Sądowy 2003, nr 7–8, s. 66–67; *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych*, Apelacja Gdańska, Kwartalnik, Gdańsk 2003, nr 2, s. 11; W. Grzeszczyk, *Zagadnienia procesowe na tle ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, referat wygłoszony na konferencji w Jastrzębiej Górze w dniu 13 października 2003 r.; R. A. Stefański, *Wszczęcie postępowania o pociągnięcie do odpowiedzialności podmiotu zbiorowego*, referat wygłoszony na konferencji w Jastrzębiej Górze w dniu 13 października 2003 r.

świadczy represyjny cel i funkcja kar.⁵⁷⁸ Zdaniem niektórych komentatorów doktryny odpowiedzialność podmiotów zbiorowych ma charakter quasi-karny.⁵⁷⁹ Nie bez powodu ustawodawca także w nazwie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych nie wskazał, że jest to ustawa o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych, ponieważ wówczas oznaczałoby to konieczność stosowania wprost części ogólnej Kodeksu karnego z uwagi na brzmienie art. 116 kk, zgodnie z którym przepisy części ogólnej tego kodeksu stosuje się do innych ustaw przewidujących odpowiedzialność karną, chyba że ustawy te wyraźnie wyłączają ich zastosowanie.⁵⁸⁰ W polskim porządku prawnym znane są jednak różne formy odpowiedzialności, które mają charakter represyjny, ale nie są odpowiedzialnością karną i co więcej, postępowań tych nie muszą prowadzić sądy.⁵⁸¹ Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że odpowiedzialność karna w rozumieniu art. 42 Konstytucji ma szersze znaczenie i nie może obejmować odpowiedzialności karnej wyłącznie *sensu stricto*, a zatem konstytucyjne zasady mają także zastosowanie do odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, a zatem ustawa ta może podlegać ocenie np. z punktu widzenia dostatecznej określoności prawa represyjnego. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego niedopuszczalne jest nakładanie odpowiedzialności na podmiot, któremu nie da się przypisać winy chociażby polegającej na zaniechaniu podjęcia określonych działań, mogących wpłynąć na zapobiegnięciu popełnionemu przestępstwu. Przyjęcie obiektywnej odpowiedzialności represyjnej przez sam fakt odniesienia korzyści przez dany podmiot, naruszałoby standardy prawa represyjnego w państwie prawa.⁵⁸² Mimo wielu dyskusji doktryny nad samą zasadnością ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe, charakteru winy i ustalania przesłanek takiego zawinienia, problem ten nadal nie został rozwiązany. Utrzymywanie ustaw o charakterze represyjnym wobec podmiotów zbiorowych ma jednak charakter informacyjny wobec społeczeństwa i ukazuje ryzyko jakie niesie za sobą działalność określonego podmiotu. Z drugiej strony efekt taki można byłoby teoretycznie uzyskać przy pomocy innych, bardziej łagodnych środków, np. poprzez prawo cywilne czy prawo karne, ale poprzez ponoszenie odpowiedzialności wyłącznie przez osobę fizyczną.⁵⁸³ Zwraca się uwagę, że regulacje represyjne wobec podmiotów zbiorowych mogą

---

⁵⁷⁸ Wyrok TK z dnia 3.11.2004, sygn. K 18/03

⁵⁷⁹ W. Zalewski, *Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego...*, s. 403 za D. Hrabat, *Odpowiedzialność podmiotów*, nib. 10

⁵⁸⁰ Wyrok TK z dnia 3.11.2004, sygn. K 18/03

⁵⁸¹ Wyrok TK z dnia 3.11.2004, sygn. K 18/03 za wyrok TK z 4 lipca 2002 r., sygn. P 12/01, OTK ZU nr 4/A/2003, poz. 50, s. 731

⁵⁸² Wyrok TK z dnia 3.11.2004, sygn. K 18/03

⁵⁸³ W. Zalewski, *Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego...*, s. 403

także wpłynąć na utrudnienia w zakresie funkcjonowania podmiotów zbiorowych wobec zwiększonych wymogów dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej.⁵⁸⁴

Nieskuteczność wprowadzonej ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych i w praktyce jej znikome znacznie, jak już zostało wyżej wskazane, spowodowały złożenie projektu ustawy, który w rewolucyjny sposób miał zmienić zasady ponoszenia takiej odpowiedzialności. Projekt zakładał rozszerzenie zasad ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe oraz odejście od konieczności wydania prejudykatu. Brak konieczności wydania orzeczenia wobec osoby fizycznej powodować miał zerwanie z akcesoryjnością odpowiedzialności podmiotu zbiorowego i nadanie jej charakteru samoistnego. Przyjęto zatem koncepcję winy anonimowej, znanej prawu francuskiemu, zgodnie z którą minimalnym warunkiem odpowiedzialności karnej jest wykazanie w toku postępowania, że czyn zabroniony został popełniony. Żaden akt wiążący Rzeczpospolitą Polską nie wymagał, aby ustawodawca uzależniał odpowiedzialność podmiotu zbiorowego od osądzenia osoby fizycznej. Rozwiązanie takie przyjęto z powodów praktycznych, a koncepcja prejudycjalności jest krytykowana przez organizacje międzynarodowe. Wymóg prejudykatu stanowi zdaniem organizacji międzynarodowych istotną barierę w skutecznym ponoszeniu odpowiedzialności przez osoby prawne. Niejednokrotnie osoby prawne unikają odpowiedzialności wyłącznie z takiego powodu, że osoba fizyczna, która popełniła czyn zmarła lub po prostu nie została wykryta czy ujęta i dlatego nie jest możliwe jej osądzenie. Odpowiedzialność osób prawnych, bez względu na odpowiedzialność osoby fizycznej, jest rekomendowana na przykład w Zaleceniu Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 20 października 1988 r., Nr R (88) 18. Przewiduje to również Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa.⁵⁸⁵ Oznacza to, że aktualny stan prawny w Polsce w zakresie obowiązku uzyskaniu prejudykatu może budzić zastrzeżenia na arenie międzynarodowej co do skutecznego wykonywania umów międzynarodowych.

Zamiast obowiązku osądzenia osoby fizycznej planowano wprowadzić materialnoprawną podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za popełnienie czynu zabronionego, który stanowi przestępstwo lub przestępstwo skarbowe ścigane z oskarżenia publicznego. Oznacza to, że oprócz odejścia od zasady prejudycjalności planowano także rezygnację z dotychczasowego brzmienia art. 16 uopz tj. przepisu taksatywnie wskazującego

---

⁵⁸⁴ Tamże

⁵⁸⁵ Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028)

przestępstwa, za które podmiot zbiorowy może ponieść odpowiedzialność. Pierwszy projekt wprowadził definicję czynu zabronionego i określił, że jest nim czyn zabroniony przez ustawę pod groźbą kary jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. W projekcie ustawy z 10 stycznia 2019 r.⁵⁸⁶ do definicji czynu zabronionego dodano dodatkowo określone wyłączenia takie jak np. czyny popełnione przez opublikowanie materiału prasowego. Celem wprowadzenia do uopz definicji czynu zabronionego było odejście od definicji czynu z art. 115 kk. Ponadto wprowadzenie definicji miało na celu nieobejmowanie przez ustawę swym zakresem wykroczeń – projekt zakładał ponoszenie odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe jedynie za czyny o najdonioślejszych prawnie skutkach.⁵⁸⁷ Mimo, że w projekcie zrezygnowano z enumeratywnego katalogu czynów, za które podmiot zbiorowy może ponieść odpowiedzialność to wskazać należy, że zgodnie z projektowanymi zmianami nadal istnieje możliwość poniesienia odpowiedzialności przez podmiot zbiorowy w przypadku popełnienia przez osobę z nim związaną czynu z art. 300 kk. Dodatkowo zaznaczyć trzeba, że poniesienie odpowiedzialności na podstawie ww. projektu uopz nie stanowiłoby przeszkody do poniesienia odpowiedzialności innego rodzaju, np. cywilnej za wyrządzoną szkodę.

Ponadto zgodnie z projektem ustawy, warunkiem poniesienia odpowiedzialności przez podmiot zbiorowy jest popełnienie czynu przez osobę fizyczną, której czyn pozostaje w związku z działalnością podmiotu zbiorowego. Wobec powyższego podmiot zbiorowy musi faktycznie prowadzić działalność. Konieczne jest również popełnienie czynu i przy tym nie ma znaczenia czy da się ustalić osobę lub organ, która taki czyn popełniła. Przesłankami zawinienia podmiotu zbiorowego jest wina w wyborze lub w nadzorze oraz wina organizacyjna. Zwolnienie z odpowiedzialności jest możliwe w przypadku wykazania należytej staranności. Wobec braku definicji należytej staranności w projekcie przyjmuje się brzmienie z art. 355 §2 kc.⁵⁸⁸ Na gruncie tego projektu istotne będą zasady funkcjonowania danego podmiotu zbiorowego w obrocie prawnym oraz jego typ i rodzaj. Przyjęta terminologia z prawa cywilnego oraz uznanie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za odpowiedzialność karną niewątpliwie wskazują na mieszaną konstrukcję odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.⁵⁸⁹ Co również istotne, projekt przewiduje artykuł stanowiący o

---

⁵⁸⁶ Projekt z 10 stycznia 2019 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12312062/12511939/dokument376264.pdf> (7.02.2021)

⁵⁸⁷ Uzasadnienie do projektu z dnia 25 maja 2018 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12312062/katalog/12511889#12511889> (10.01.2021)

⁵⁸⁸ Uzasadnienie do projektu z dnia 25 maja 2018 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów...

⁵⁸⁹ Tamże

odpowiednim stosowaniu przepisów części ogólnej Kodeksu karnego, co jest nowością w stosunku do aktualnego brzmienia ustawy uopz.

Dyskusje w doktrynie i wśród praktyków spowodowało także wprowadzenie rozwiązań chroniących osoby zgłaszające w interesie publicznym nieprawidłowości w funkcjonowaniu danego podmiotu zbiorowego. Są to uregulowania dotyczące tzw. sygnalistów (ang. *whistleblowers*). W związku z niedostateczną ochroną w innych przepisach (np. Kodeksie pracy⁵⁹⁰) projekt wprowadza przepisy mające powodować pewną swobodę w działaniu takich osób, które wykryły nieprawidłowości mogące prowadzić do popełnienia czynu zabronionego. Osoby te mogą zgłaszać nieprawidłowości teoretycznie bez obawy o utratę pracy, ponieważ projekt przewiduje, że sąd może m.in. orzec przywrócenie danej osoby do pracy lub odszkodowanie, jeśli w wyniku zgłoszenia określonych informacji dojdzie do naruszenia uprawnień sygnalisty lub nawet zakończenia stosunku prawnego.

Ochronę sygnalistów przewiduje także prawo unijne. Unormowania dotyczące ochrony tzw. potocznie „demaskatorów” zostały zawarte w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii.⁵⁹¹ Zakresem przedmiotowym ww. ustawy objęte są określone dziedziny takie jak zamówienia publiczne czy usługi, produkty i rynki finansowe oraz zapobieganie praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, ochrona konsumentów, zdrowie publiczne. Dyrektywa przewiduje możliwość rozszerzenia zakresu ochrony w relacji do określonych dziedzin na podstawie przepisów prawa krajowego. Dyrektywa zawiera jedynie fundamentalne kwestie w zakresie ochrony sygnalistów i wymaga inkorporacji do porządku krajowego przez dane państwo członkowskie.⁵⁹² W Polsce miało to nastąpić do 17 grudnia 2021 r. (art. 26 ust. 1 ww. dyrektywy).

Uregulowania dotyczące sygnalistów funkcjonują w innych krajach, a dane statystyczne potwierdzają, że korzystanie z ochrony przez „demaskatorów” znajduje zastosowanie w praktyce. Przykładowo w 2014 r. SFO (*Serious Fraud Office*) otrzymało 2508 zgłoszeń o podejrzeniu popełnienia oszustwa lub działań korupcyjnych. Z kolei w 2013 r. do FCA (*Financial Conduct Authority*) zgłoszono 948 podejranych działań, a rok później znacznie

---

⁵⁹⁰ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 z późn. zm.)

⁵⁹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii (Dz. U. UE. L. z 2019 r. Nr 305, str. 17)

⁵⁹² J. Zdziarstek, B. Jagura, 4. *Dyrektywa w sprawie ochrony osób zgłaszających przypadki naruszenia prawa Unii [w:] Systemy zarządzania zgodnością. Compliance w praktyce*, red. B. Jagura, B. Makowicz, Warszawa 2020, Lex (7.02.2021)

więcej, ponieważ aż 1376. Część zgłoszeń dotyczyła „kultury” organizacji, ale znaczna część czynów zabronionych, w tym podejrzenia prania pieniędzy.⁵⁹³

Choć w Polsce nie uchwalono jeszcze ustawy implementującej dyrektywę to nie ma przeszkód, aby podmioty we własnym zakresie ustanowiły wewnętrzne procedury, pozwalające m.in. na zachowanie anonimowości sygnalistów. W doktrynie wskazuje się, że istnienie w organizacjach systemów umożliwiających sygnalistom informowanie o niezgodnościach jest niezbędnym elementem komunikacji *compliance*, a ta z kolei umacnia długofalowo kulturę zgodności.⁵⁹⁴ W określonych sytuacjach stworzenie mechanizmów umożliwiających zgłaszanie naruszeń i ochronę sygnalistów będzie stanowić konieczny element systemu *compliance* danego podmiotu, potencjalnie umożliwiające wykazanie zachowania należytej staranności. W odniesieniu do odpowiedzialności podmiotów za popełnienie czynów z art. 300 §1 i §2 kk rozwiązanie takie mogłoby się przyczynić do poprawy skuteczności przepisów dotyczących ponoszenia odpowiedzialności za podmioty zbiorowe. Wprowadzenie takich rozwiązań mogłoby również spowodować zwiększoną kontrolę w strukturach dotyczących ich działalności i reagowania na potencjalne naruszenia jeszcze przed zgłoszeniem ich do organów ścigania lub obowiązkiem właśnie ich zgłoszenia w przypadku wykrycia naruszeń. Wiedza o tak funkcjonujących instrumentach przez podmioty związane z podmiotami zbiorowymi mogłaby też spowodować efekt odstraszący i wzbudzić u potencjalnych sprawców oraz organów podmiotu zbiorowego strach przed wysokim ryzykiem poniesienia konsekwencji ich działań. Wobec powyższego rozwiązania umożliwiające zgłaszanie naruszeń należy ocenić pozytywnie jako dające realną możliwość na zmniejszenie przestępczości w zakresie art. 300 kk oraz lepszej skuteczności w ściganiu sprawców.

Po lekturze projektu wspomnieć należy, że odstraszącą funkcję może mieć też rozszerzony katalog kar i środków karnych wobec podmiotów zbiorowych. Sankcje wskazane w projekcie mają bardziej dotkliwy charakter, ponieważ znacznie zwiększają dotychczasową karę pieniężną i ustanawiają możliwość jej orzeczenia w zakresie od 30 tys. nawet do 30 mln zł. Dotychczasowe rozwiązania przewidywały ograniczenie takiej odpowiedzialności do 3% przychodu osiąganego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony. Obowiązująca ustawa nie przewiduje rozwiązań na wypadek nieosiągnięcia przez podmiot

---

⁵⁹³ M. Raphael, R. Gokani, J. Williams, J. Woodland, *Bribery, Law and Practice*, Oxford University Press, s. 126-136

⁵⁹⁴ J. Zdziałek, B. Jagura, 3. *Whistleblowing – zagadnienia ogólne* [w:] *Systemy zarządzania zgodnością. Compliance w praktyce*, red. B. Jagura, B. Makowicz, Warszawa 2020, Lex (7.02.2021)

zbiorowy przychodów lub ich niewykazywania w dokumentacji finansowej. Tak surowe rozwiązania mogłyby faktycznie spowodować poprawę efektywności zwalczania przestępczości podmiotów zbiorowych za czyny z art. 300 kk. Z drugiej strony należy mieć na względzie, że w opinii Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2018 r., BSA-II-021-236/18, kwestie kar finansowych mogą budzić wątpliwości w odniesieniu do zasady proporcjonalności. Proponowane brzmienie przepisów pozostawia zbyt szerokie pole do interpretacji zasad wymierzania kar finansowych i nie zawiera jasnych dyrektyw ich wymierzania. Tak wieloznaczne postanowienia dotyczące prawa represyjnego mogą prowadzić do naruszenia art. 2 Konstytucji tj. zasady państwa prawnego lub art. 31 ust. 3 Konstytucji tj. określania ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw.⁵⁹⁵ Ponadto projekt przewiduje nawet możliwość orzeczenia rozwiązania podmiotu przez sąd. Zwrócić jednak należy uwagę, że zarówno możliwość orzeczenia wysokich kar finansowych, jak i rozwiązania podmiotu zbiorowego mimo niewątpliwej surowości kar mogą w praktyce mieć iluzoryczne znaczenie w przypadku przestępstw z art. 300 kk. Wniosek taki wywodzony jest z przesłanek wskazanych w czynach w art. 300 §1 i §2 kk. Przestępstwa te popełniane są w razie grożącej niewypłacalności lub upadłości albo w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego. Oznacza to, że podmioty popełniające te przestępstwa z reguły nie są w dobrej kondycji finansowej i popełniają przestępstwo, aby udaremnąć lub uszczuplić zaspokojenie swojego wierzyciela. Biorąc pod uwagę powyższe, trudne może być wobec takiego podmiotu wyegzekwowanie kar finansowych, a rozwiązanie podmiotu przez sąd nie będzie w rzeczywistości dotkliwe. Każdy jednak przypadek wymaga indywidualnej oceny i wnioski mogą być odmienne. Rozwiązanie podmiotu może być jednak odstrasżające na przykład w sytuacji posiadania przez taki podmiot utrwalonego i dobrego wizerunku marki wśród kontrahentów i klientów.

Zgodnie z najnowszymi informacjami wynikającymi z prac Zespołu Roboczego ds. Odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, w sierpniu 2020 r. ponownie ruszyły prace nad projektem ustawy. Niestety, jak wyżej wspomniano, nowy tekst projektu ustawy nie jest jeszcze znany. Jednak z publicznie dostępnych informacji wynika, że nowy projekt zmniejszyć ma surowość sankcji. Wskazuje się, że jest to podyktowane sprzeciwem przedsiębiorców. Opisany powyżej projekt faktycznie mógł działać odstrasżająco i paraliżować prowadzenie działalności gospodarczej przez wiele

---

⁵⁹⁵ opinia Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2018 r., BSA-II-021-236/18, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12312062/12511901/12511904/dokument350514.pdf> (7.02.2021)

podmiotów. Ponadto zaproponowane rozwiązania wiązałyby się ze znacznymi kosztami, które musiałyby zostać wprowadzone celem spełnienia wymagań projektu (choćby w zakresie procedury dotyczącej sygnalistów). Najnowszy projekt dotyczyć ma wyłącznie dużych podmiotów, które zatrudniają ponad 250 osób.

Niestety z uwagi na brak opublikowania projektu ustawy nie jest możliwe szczegółowe odniesienie się do propozycji w odniesieniu do art. 300 kk. Z całą pewnością można jednak stwierdzić, że kierunek prac zmierza ku zwiększeniu efektywności przepisów dotyczących odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Aktualne znaczenie ustawy jest marginalne, a liczba prowadzonych postępowań na tej podstawie jednoznacznie potwierdza, że nie można mówić o skuteczności istniejących regulacji. Istotne zdaniem autorki dysertacji jest, że przede wszystkim problem ten zauważono. Jako że odpowiedzialność podmiotów zbiorowych w innych krajach nie jest niczym obcym to zmiana przepisów w polskim porządku prawnym może być szansą ku zwiększeniu skuteczności zapobiegania oraz zwalczania przestępczości przeciwko wierzycielom popełnianej w ramach struktur podmiotu zbiorowego lub pozostającej w związku z działalnością określonego podmiotu zbiorowego. Zagadnienie jest to o tyle istotne w obecnej sytuacji gospodarczej wywołanej ogłoszeniem stanu epidemii na terenie Rzeczypospolitej związanej w wirusem SARS-COV-2, że w najbliższym czasie możliwe jest zwiększenie przestępczości w obszarze przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, a w tym działaniem na szkodę wierzycieli. Im szybciej zostaną wprowadzone skuteczne regulacje, tym większe prawdopodobieństwo, że zwiększy się procent podmiotów, które zostaną pociągnięte do odpowiedzialności w związku z popełnieniem czynów zabronionych przez dane osoby fizyczne.

5. ASPEKTY PRAKTYCZNE – BADANIA

5.1 Dane statystyczne z Komendy Głównej Policji

W dniu 21 marca 2020 r. zwrócono się w trybie dostępu do informacji publicznej do Komendy Głównej Policji z wnioskiem o przesłanie danych dotyczących art. 300 kk za lata 1998 – 2019 w zakresie m.in. - postępowań wszczętych, postępowań zakończonych (tym zakończonych aktem oskarżenia (AO)), przestępstw stwierdzonych, wykrytych, wykrywalność, podejrzanych, oskarżonych. W dniu 15 maja 2020 r. Komenda Główna Policji przesłała informacje, o które wnioskowano wraz z informacją, że dane za lata 1998-2012 wygenerowano na podstawie archiwalnego Systemu Statystyki Przeszłości Temida (PSSP Temida). Dane dotyczące 1998 roku dostępne są tylko w wersji papierowej, w związku z czym przesłano skany papierowej dokumentacji. Dane za lata 2013-2019 oraz styczeń-kwiecień 2020 uzyskano przy użyciu Systemu Analitycznego na podstawie danych wprowadzonych do Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP) - wg jednostki rejestrującej postępowanie.

Ponadto zaznaczyć należy, że na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2013 r. w sprawie programu badań statystyki publicznej na rok 2014⁵⁹⁶ (Dz. U. 2013 r. poz. 1159), Ministerstwo Sprawiedliwości zostało zobowiązane do gromadzenia i przekazywania danych o osobach nieletnich i ich czynach karalnych jako organ mający informację o całości zagadnienia. Wobec powyższego Policja gromadzi informacje o osobach nieletnich i ich czynach tylko i wyłącznie po uzyskaniu informacji o zakończeniu przez Sąd Rodzinny postępowania w sprawach nieletnich. Należy nadmienić, iż żaden przepis nie określa obowiązku przekazywania przez Sądy Rodzinne zwrotnej informacji do Policji.

Dane do końca 2012 roku prezentują również informacje o postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Policję, ale również o postępowaniach prowadzonych przez prokuraturę bez udziału Policji. Z początkiem 2013 r. rozpoczęto gromadzenie informacji postępowań prowadzonych wyłącznie przez Policję. Oznacza to, że Policja nie prezentuje danych o postępowaniach wszczętych przez prokuratora i prowadzonych przez niego we własnym zakresie, a także tych, które zostały przekazane innym organom.

W dniu 10 listopada 2020 r. zwrócono się ponownie do Komendy Głównej Policji w trybie dostępu do informacji publicznej o udostępnienie danych dotyczących art. 300 kk, które uwzględniałyby również rok 2020 oraz podział na poszczególne miesiące. W dniu 24 listopada

---

⁵⁹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2013 r. w sprawie programu badań statystyki publicznej na rok 2014 (Dz. U. 2013 r. poz. 1159)

2020 r. otrzymano takie dane, z zastrzeżeniem jednak, że dane za rok 2020 mogą ulec korekcie i ostatecznie aktualne dane za rok 2020 otrzymano w dniu 15 marca 2021 r.

W pierwszej kolejności badaniu poddano liczbę postępowań wszczętych, stwierdzonych, liczbę wykrytych przestępstw oraz procent wykrycia przestępstw z art. 300 § 1 i §2 kk w latach 2013-2020. Zrezygnowano z przedstawiania części szczegółowych danych sprzed 2013 r. z uwagi na to, że założeniem niniejszych badań jest analiza okresu możliwie najnowszego i ewentualne porównanie wyników do lat z początku obowiązywania przepisów art. 300 kk.

W celu usystematyzowania zgromadzonych danych wyjaśnić należy niektóre pojęcia. Część danych dotyczy przestępstw stwierdzonych. Są to przestępstwa będące zbrodniami lub występkami, które ścigane są z oskarżenia publicznego, objęte postępowaniem przygotowawczym w wyniku, którego potwierdzono, że dokonano czynu zabronionego. Z kolei przestępstwem wykrytym jest przestępstwo stwierdzone, w którym ustalono co najmniej jednego podejrzanego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym. Wskaźnik wykrywalności (% wykrycia) stanowi iloraz liczby przestępstw wykrytych (wraz z wykrytymi po podjęciu umorzenia) oraz łącznej liczby przestępstw stwierdzonych powiększonej o przestępstwa wykryte po podjęciu postępowań umorzonych w roku ubiegłym lub latach poprzednich i jest on wykazywany w procentach.

Tabela 1 Łączna liczba postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych i przestępstw wykrytych w poszczególnych latach 2013-2020

art. kk	2013			2014			2015			2016		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
300§1	528	205	188	521	191	189	517	259	250	572	164	162
300§2	2047	839	819	2141	823	789	1961	717	698	1896	861	837

art. kk	2017			2018			2019			2020		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
300§1	447	259	253	454	234	225	430	212	209	435	170	169
300§2	1732	950	942	1476	1109	1098	1407	1007	999	1091	868	864

A – Postępowania wszczęte; B – Przestępstwa stwierdzone; C – Przestępstwa wykryte

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

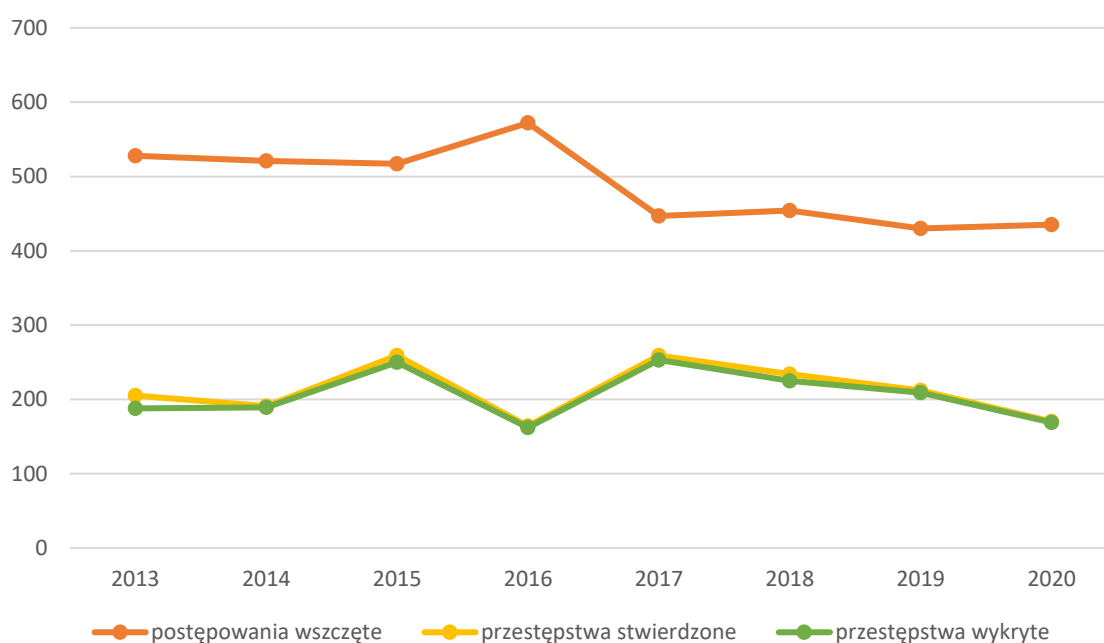

Powyższa tabela prezentuje łączną liczbę postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych dotyczących art. 300 §1 i §2 kk w poszczególnych latach od roku 2013 do 2020. Najmniejsza liczba wszczętych postępowań w zakresie art. 300 § 1 kk miała miejsce w roku 2019 i wynosiła 430, zaś w zakresie art. 300 §2 kk w roku 2020 i liczba ta wynosiła 1091. Z kolei najwięcej postępowań odnośnie do art. 300 §1 kk wszczęto w 2016 r. (572), a odnośnie do art. 300 § 2 kk w 2014 r. (2141).

Najmniej przestępstw w zakresie art. 300 § 1 kk stwierdzono w roku 2016 (164), a najwięcej w roku 2015 i 2017 – po 259. Odnośnie zaś art. 300 § 2 kk najmniej w roku 2015 – 717, a najwięcej w roku 2018 – 1109.

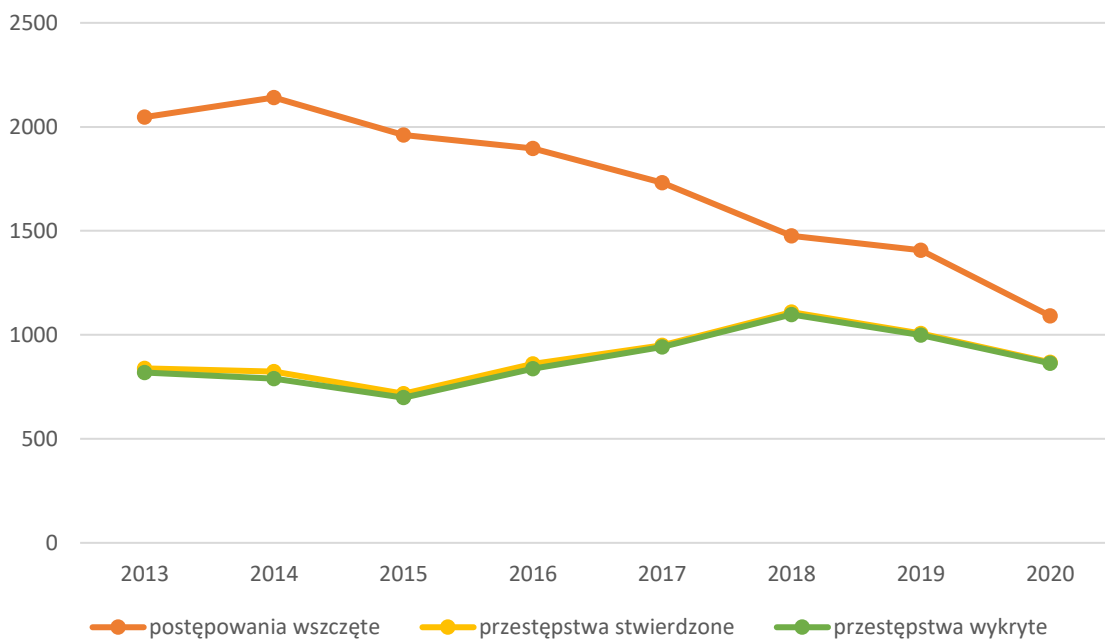
Jeśli chodzi o przestępstwa stwierdzone to dane te prezentują się w następujący sposób: najmniej przestępstw z art. 300 §1 kk stwierdzono w roku 2016 (162), a najwięcej w roku 2017 (253). W zakresie art. 300 §2 kk rok 2015 jest rokiem, w którym wykryto najmniej przestępstw z tego artykułu (698), a rok 2018 w którym najwięcej (1098).

Wykres 1 Postępowania wszczęte, przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte w latach 2013-2020 o kwalifikacji z art. 300 § 1 kk

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Wykres 2 Postępowania wszczęte, przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte o kwalifikacji z art. 300 §2 kk

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

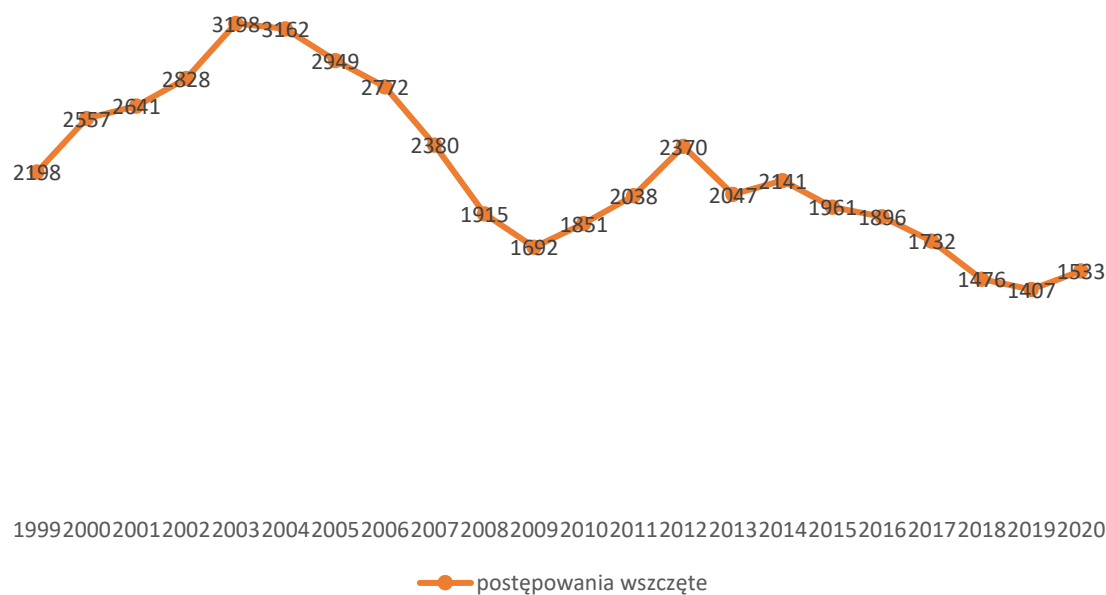
Analiza ww. danych ukazuje również tendencję spadkową w zakresie wszczynanych postępowań z art. 300 §1 i §2 kk. Spadek ten jest znaczny odnośnie do art. 300 § 2 kk, ponieważ w 2020 r. liczba wszczętych postępowań w porównaniu z rokiem 2013 spadła aż o 46,7% (!), a w zakresie art. 300§1 kk o 17,6%. Interesujące jest, że mimo spadku liczby wszczynanych postępowań to w ww. latach nie spadła, a uległa wzrostowi stosunkowa liczba stwierdzonych przestępstw w porównaniu z liczbą postępowań wszczynanych. W 2013 r. stwierdzono wyłącznie 839 przestępstwa o kwalifikacji prawnej z art. 300 §2 kk (przy 2047 postępowaniach wszczętych), a w 2019 r. 1007 przestępstw (przy 1407 postępowaniach wszczętych). Powyższe pokazuje tendencję, szczególnie widoczną dla postępowań o kwalifikacji czynu z art. 300 §2 kk, że od 2013 r. spada liczba postępowań wszczętych wraz z jednoczesnym wzrostem liczby przestępstw stwierdzonych i przestępstw wykrytych. Ponadto, tak jak zauważalna jest znacznie większa liczba wszczętych postępowań w stosunku do przestępstw stwierdzonych, jak i wykrytych to różnice w liczbie przestępstw stwierdzonych w stosunku do przestępstw wykrytych nie są znaczne. Oznacza to, że organy ścigania wykrywają prawie większość stwierdzonych przestępstw, co prezentuje Wykres 1 i Wykres 2.

Zauważalna jest dynamika wszczynanych postępowań w okresie 2013-2020 ukierunkowana w stronę spadku liczby wszczynanych postępowań z art. 300 §1 i §2 kk. Jeśli

chodzi o przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte to dynamika ta nie jest już tak znaczna. Co więcej, interesujące jest porównanie tych danych z latami wcześniejszymi. Od 1999 r. do 2003 r. obserwowano wzrost liczby wszczętych postępowań z art. 300 kk z 2198 spraw aż do 3198. Wyniki te w szczytowym momencie były znacznie wyższe niż według najnowszych danych, gdzie liczba ta wynosi mniej niż 2 tys. w roku 2019 (dla art. 300 kk z uwzględnieniem, §3 tego artykułu) i 1533 w roku 2020.

Od 2004 r. rozpoczęto notować spadek liczby postępowań wszczętych z art. 300 kk (3162) i do końca pierwszego dziesięciolecia XXI wieku osiągnął on najniższy poziom wynoszący 1692 w 2009 r., a w 2010 r. 1851. Oznacza to, że dane z lat 2019 i 2020 zbliżone są do poziomu z roku 2009, gdy liczba ta była najniższa w pierwszych latach wprowadzenia przepisów art. 300 kk w życie.

Wykres 3 Postępowania wszczęte w latach 1999-2020 o kwalifikacji z art. 300 kk

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Powyzsze dane odzwierciedlaja również sytuację i trendy przestępczości w Polsce. Od 1999 r. wzrastała liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 kk i osiągnęła swój szczyt w 2004 r. (łącznie 2200 przestępstw, a z tego 1519 z art. 300 §2 kk). Wynik ten jest również wyższy niż w ostatnich latach. Dla porównania, łączna liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 kk (z uwzględnieniem §3 tego artykułu) w 2019 r. wyniosła 1267 a w roku 2020 – 1054.

Pod koniec XX wieku i na początku XXI notowano ciągły wzrost przestępczości. W roku 1998 stwierdzono ponad milion wszystkich przestępstw, a kolejny rekord ustanowiono w 2002 roku i wynosił on 1 mln 400 tys. Dopiero od 2005 r. liczba przestępstw zaczęła spadać i w 2007 r. spadła o 20% w porównaniu z rokiem 2003, a w 2008 r. osiągnęła najniższy wynik w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku i wynosiła nieco ponad 1 mln. Od 2009 r. zauważalna była nieznaczna tendencja wzrostowa w zakresie liczby przestępstw stwierdzonych.⁵⁹⁷ Z kolei dane za lata 2010-2020 wskazują na ogólną tendencję spadkową w zakresie wszystkich przestępstw stwierdzonych – od ponad 1 mln 100 tys. do mniej niż 800 tys. w 2019 i 2020 r. W 2015 r. liczba ta wynosiła 833281, w 2016 – 757712, w 2017 – 770523, w 2018 – 769945, w 2019 – 796557 i w roku 2020 – 765408. Oznacza to, że liczba przestępstw stwierdzonych plasująca się znacznie poniżej 1 mln, zauważalnie spadła w porównaniu z okresem, gdy weszły w życie przepisy art. 300 kk. Była ona ponadto w roku 2019 i 2020 prawie dwukrotnie niższa niż w szczytowym przestępczości stwierdzonym za rok 2004. Powyższe spójne jest również z ogólną tendencją spadkową w zakresie wszczynanych przestępstw z art. 300 kk, gdzie liczba wszczętych postępowań w roku 2019 i 2020 jest ponad dwukrotnie niższa niż na początku XXI wieku, gdy przestępczość była najwyższa.

Zauważyć również należy, że liczba przestępstw stwierdzonych o kwalifikacji czynu z art. 300 kk stanowiła w 2019 r. 0,16%, a w 2020 r. 0,14% wszystkich przestępstw. Należy mieć jednak na względzie, że wskaźnik ten może wydawać się niewielki, ale pod uwagę należy wziąć szeroki katalog przestępstw, w którym przestępstwa przeciwko wierzycielom o kwalifikacji czynu z art. 300 kk stanowią niewielki ułamek. Z tego względu w dalszej kolejności, mając na celu wykazanie istotności przestępstw z art. 300 kk, porównano liczbę postępowań stwierdzonych z art. 300 kk w stosunku do ogólnej liczby przestępstw przeciwko wierzycielom penalizowanych przepisami Kodeksu karnego. W 2019 roku przestępstwa z art. 300 kk stanowiły aż 94,2% przestępstw przeciwko wierzycielom penalizowanych przepisami Kodeksu karnego, zaś w 2020 r. wskaźnik ten nieznacznie wzrósł i wyniósł 95,56%.

Już z wyższej zaprezentowanych Wykresów 1 i 2 wynika, że na przestrzeni czasu w coraz większej liczbie wszczynanych postępowań stwierdzane jest i wykrywane przestępstwo. Bardziej szczegółowe dane otrzymano po porównaniu liczby wszczętych postępowań oraz przestępstw stwierdzonych celem analizy jaka faktycznie liczba czynów zabronionych jest stwierdzana w trakcie prowadzonych postępowań przygotowawczych.

---

⁵⁹⁷ K. Buczkowski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli (art. 300-302 k.k.) – wybrane aspekty praktyki ścigania*, Prawo w działaniu. Sprawy karne 16/2013, s. 121-122

Tabela 2 Stosunek liczby przestępstw stwierdzonych do liczby wszczętych postępowań z art. 300 §1 kk i 300 §2 kk w poszczególnych latach 2013-2020

Rok	300§1 kk	300§2 kk
2013	38,83%	40,99%
2014	36,66%	38,44%
2015	50,10%	36,56%
2016	28,67%	45,41%
2017	57,94%	54,85%
2018	51,54%	75,14%
2019	49,30%	71,57%
2020	39,08%	79,56%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Na podstawie powyższej Tabeli 2 wywnioskować można, że najwyższy współczynnik przestępstw stwierdzonych w stosunku do postępowań wszczętych w odniesieniu do art. 300 §2 kk wystąpił w latach 2018-2019 i wynosił aż odpowiednio 75,14% i 71,57%. Stwierdzić należy, że współczynnik ten w odniesieniu do art. 300 §2 kk jest znacznie wyższy niż ten kształtujący się dla art. 300 §1 kk. Ten drugi najwyższy był w roku 2017 i wynosił wówczas 57,94%, a rok wcześniej (2016) zaledwie 28,67%. Zestawienie powyższych danych wskazuje, że organy ścigania stwierdzają w prowadzonych postępowaniach przygotowawczych znacznie więcej czynów zabronionych dotyczących art. 300 §2 kk, aniżeli z art. 300 §1 kk. Ponadto zauważyć należy, że od 2017 roku powyższy wskaźnik dotyczący art. 300 §1 kk kształtuje się na podobnym, w miarę stałym poziomie i wynosi ok. 50%, natomiast w odniesieniu do art. 300 §2 kk od 2013 r. ulega wzrostowi (z niewielkimi spadkami w niektórych latach) z poziomu ok. 40% do prawie 80%.

Tabela 3 Wskaźnik wykrycia przestępstw w poszczególnych latach 2015-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 kk oraz 300 §2 kk, a także wszystkich przestępstw ogółem

Rok	Wykryte przestępstwa wszystkie	Wykryte przestępstwa art. 300§1 kk	Wykryte przestępstwa art. 300§2 kk

2015	65,76%	96,08%	98,03%
2016	67,64%	99,30%	97,04%
2017	72,58%	97,94%	99,11%
2018	74,13%	96,70%	98,91%
2019	73,14%	98,60%	99%
2020	73,27%	98,80%	99,50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Zaprezentowane w Tabeli 3 dane jednoznacznie wskazują, że wskaźniki wykrytych przestępstw z art. 300 §1 kk i 300 §2 kk są znacznie wyższe niż wskaźnik wykrytych wszystkich przestępstw. Wskaźniki dotyczące art. 300 kk we wszystkich analizowanych latach 2015-2020 przekraczają 90%, a nawet są bliskie 100%, podczas gdy wskaźnik dla wszystkich przestępstw w żadnym roku nie przekroczył 80% i kształtował się średnio na poziomie ok. 71%. Powyższe, bez głębszej analizy, mogłoby sugerować, że w praktyce oznacza to, iż ściganie przestępców popełniających przestępstwa z art. 300 §1 kk i 300 §2 kk cechuje się wysoką skutecznością. Dla przypomnienia podnieść należy, że wskaźnik ten oznacza wyłącznie stosunek zakończonych postępowań przygotowawczych, gdzie wskazano co najmniej jednego podejrzanego w stosunku do postępowań stwierdzonych tj. takich, gdzie w postępowaniu przygotowawczym stwierdzono popełnienie czynu zabronionego.

Poniżej zaprezentowane dane ukazują już dużo niższe wskaźniki, a dotyczące porównania liczby postępowań zakończonych i liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia.

Tabela 4 Liczba postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia w poszczególnych latach 2013-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk

	2013		2014		2015		2016	
art. kk	A	B	A	B	A	B	A	B
300§1	530	140	505	105	474	83	519	97
300§2	2083	588	2234	620	1997	480	2084	498

	2017		2018		2019		2020	
art. kk	A	B	A	B	A	B	A	B
300§1	472	128	425	128	424	105	439	98

300§2	1902	609	1704	609	1534	535	1352	458
--------------	------	-----	------	-----	------	-----	------	-----

A – Postępowania zakończone; B – w tym postępowania zakończone AO

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Tabela 5 Wskaźnik liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia w stosunku do liczby postępowań zakończonych w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk w poszczególnych latach 2013-2020 oraz wszystkich przestępstw w poszczególnych latach 2015-2020

Rok	art. 300§1 kk	art. 300§2 kk	Wszystkie przestępstwa
2013	26,42%	28,23%	-
2014	20,79%	27,75%	-
2015	17,51%	24,04%	26,23%
2016	18,69%	23,90%	22,95%
2017	27,12%	32,02%	28,28%
2018	30,12%	35,74%	31,46%
2019	24,76%	34,88%	32,21%
2020	22,32%	33,87%	33,53%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Powyższa Tabela 5 jednoznacznie wskazuje, że wskaźnik procentowy liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia w relacji do liczby postępowań zakończonych nie kształtuje się na wysokim poziomie. Zarówno w odniesieniu do art. 300 §1 kk, jak i 300 §2 kk wskaźniki te oscylują pomiędzy od ok. 20% do maksymalnie ok. 35%. Nieznacznie lepiej kształtują się wskaźniki dotyczące art. 300 §2 kk, gdzie w 2018 r. wskaźnik ten wynosił 35,74% i był najwyższy dla obu przepisów od 2013 roku. Oznaczać to może, że znaczna część postępowań jest umarzana. Analiza danych dotyczących sposobu zakończenia postępowań przez poszczególne jednostki prokuratury znajduje się w punkcie 5.2 niniejszej dysertacji.

Jednocześnie zauważyć należy, że wskaźniki dotyczące art. 300 §1 i §2 kk w zakresie liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia w stosunku do liczby postępowań zakończonych są na zbliżonym poziomie do wskaźników dotyczących wszystkich przestępstw. Wskaźnik dotyczący art. 300 §1 kk jest w latach 2016-2020 niższy niż wskaźnik dotyczący wszystkich przestępstw średnio o ok. 5%, zaś dotyczący art. 300 §2 kk trochę wyższy – średnio o ok. 2,4%.

Z kolei porównanie liczby podejrzanych z aktem oskarżenia w porównaniu do ogólnej liczby podejrzanych w rezultacie daje wysoki współczynnik.

Tabela 6 Liczba podejrzanych z aktem oskarżenia w porównaniu do całkowitej liczby podejrzanych w poszczególnych latach 2013-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk

ROK	300§1 kk	300§2 kk
2013	96,88%	98,16%
2014	97,71%	99,09%
2015	88,00%	89,34%
2016	85,25%	80,19%
2017	91,72%	87,34%
2018	92,20%	89,43%
2019	96,58%	92,41%
2020	92,91%	93,34%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Zgodnie z powyższymi danymi współczynnik podejrzanych, którym przedstawiono akt oskarżenia w porównaniu do całkowitej liczby podejrzanych w odniesieniu do zarówno art. 300 §1 kk, jak i art. 300 §2 kk w każdym roku od 2013 r. kształtował się powyżej 80%. Co więcej w roku 2014 w odniesieniu do 300 §2 kk współczynnik ten osiągnął nawet 99,09%. Oznacza to, że w przypadku uzasadnionego podejrzenia określonej osoby o popełnienie czynu zabronionego, która uzyskała status podejrzanego w sprawie popełnienia czynu zabronionego z art. 300 §2 kk w większości przypadków, bliskiej określeniu „prawie wszystkim”, stawiane były zarzuty w akcie oskarżenia.

Tabela 7 Liczba postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia w latach 2019-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk z podziałem na jednostkę rejestrującą

KWP	2019				2020			
	AX	AY	BX	BY	AX	AY	BX	BY
1	26	7	98	41	27	6	46	12
2	10	4	39	14	8	3	35	10
3	40	4	105	28	26	3	77	19

4	10	1	30	14	13	6	23	9
5	54	15	193	73	42	7	151	64
6	5	2	47	17	3	1	26	10
7	22	7	109	35	25	3	57	21
8	26	6	75	27	30	7	78	22
9	14	5	72	32	20	7	41	17
10	12	4	67	25	13	3	35	10
11	11	3	26	9	8	3	19	9
12	39	10	158	50	29	6	103	40
13	17	2	53	20	12	3	29	10
14	22	9	115	43	14	3	54	26
15	-	-	-	-	1	1	-	-
16	58	12	153	56	29	10	112	46
17	25	8	85	24	20	6	62	20
18	33	6	109	27	15	2	74	26
suma	424	105	1534	535	439	98	1352	458

A-art. 300§1 kk; B-art. 300 §2 kk

X-postępowania zakończone; Y-postępowania zakończone AO

1-BG KWP Bydgoszcz; 2-BK KWP Białystok; 3-GD KWP Gdańsk; 4-GO KWP Gorzów Wlkp.; 5-KA KWP Katowice; 6-KI KWP Kielce; 7-KK KWP Kraków; 8-LD KWP Łódź; 9-LU KWP Lublin; 10-OL KWP Olsztyn; 11-OP KWP Opole; 12-PO KWP Poznań; 13-RZ KWP Rzeszów; 14-SC KWP Szczecin; 15-WA Centralne Biuro Śledcze Policji (CBŚP); 16-WA KSP Warszawa; 17-WA KWP Radom; 18-WR KWP Wrocław

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Najwięcej postępowań zakończonych w 2019 r. zakresie art. 300 §1 kk było w WA KSP Warszawa (58) i KA KWP Katowice (54). Najwyższy wynik jednostki te prezentują również w zakresie postępowań zakończonych aktem oskarżenia – 12 w przypadku WA KSP Warszawa (20,69% spraw zakończonych AO) i 15 w przypadku KA KWP Katowice (27,78% spraw zakończonych AO). W dalszej kolejności zauważalne jest, że mimo iż w pozostałych jednostkach liczba zakończonych postępowań nie jest tak wysoka jak w okręgu warszawskim i katowickim to stosunek liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia do postępowań

zakończonych jest wyższy na przykład w SC KWP Szczecin – 40,9% a w BK KWP Białystok wynosi 40%.

W tym samym roku najwięcej postępowań z art. 300 §2 kk zakończyła jednostka rejestrująca KA KWP Katowice – 193, drugie miejsce zajęła jednostka PO KWP Poznań – 158, a trzecie WA KSP Warszawa z wynikiem 153. Jednostki te miały również najwyższy wynik co do postępowań zakończonych aktem oskarżenia – jednostka katowicka 73 (37,82% spraw zakończonych AO), warszawska 56 (36,6% spraw zakończonych AO), a poznańska 50 (31,64% spraw zakończonych AO). Mimo, że jednostka poznańska zakończyła więcej spraw niż jednostka warszawska to liczba spraw zakończonych aktem oskarżenia w stosunku do liczby spraw zakończonych jest o 4,96% wyższa w jednostce warszawskiej.

Porównanie danych z art. 300 §1 i §2 kk za rok 2019 wskazuje, że znacznie więcej postępowań było zakończonych w odniesieniu do kwalifikacji z art. 300 §2 kk niż do art. 300 §1 kk – o 72,36%. Postępowania o kwalifikacji z art. 300 §2 kk dla wszystkich jednostek rejestrujących częściej są również kończone aktem oskarżenia – w stosunku do art. 300 §1 kk współczynnik ten wynosi 24,76%, a dla art. 300 §2 kk – 34,87%. Najwięcej postępowań zakończonych i zakończonych aktem oskarżenia miało miejsce również w jednostkach rejestrujących znajdujących się w dużych aglomeracjach miejskich, czyli tam, gdzie zarejestrowana jest znaczna liczba podmiotów gospodarczych (WA KSP Warszawa, KA KWP Katowice i PO KWP Poznań).

Zwrócić należy uwagę, że w roku 2020 zmalała liczba postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia w odniesieniu do czynów o kwalifikacji z art. 300 §2 kk w porównaniu z rokiem 2019 i spadek ten wyniósł odpowiednio 11,86% oraz 14,39%. W zakresie czynu o kwalifikacji z art. 300 §1 kk liczba zakończonych postępowań w 2020 r. w porównaniu z rokiem 2019 była o 3,54% wyższa, jednak już w zakresie przestępstw zakończonych aktem oskarżenia o 6,67% niższa.

W 2020 r. najwięcej postępowań zakończonych w zakresie czynu o kwalifikacji z art. 300 §1 kk było w KA KWP Katowice (42) i następnie w LD KWP Łódź (30). W warszawskiej jednostce odnotowano 29 postępowań, tyle samo co w jednostce poznańskiej. Aktem oskarżenia zakończono w jednostce katowickiej jedynie 7 postępowań, tyle samo w Łodzi, 10 w Warszawie i 6 w Poznaniu. Oznacza to, że przykładowo stosunek postępowań wszczętych w porównaniu do liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia może znacznie różnić się w poszczególnych jednostkach rejestrowych. Znaczna różnica widoczna jest na przykładzie liczby zarejestrowanych postępowań i zakończonych aktem oskarżenia w KA KWP Katowice, gdzie wskaźnik ten wynosił 16,67%, a w WA KSP Warszawa 34,48%. Mimo mniejszej liczby

postępowań wszczętych w Warszawie, stosunkowo większa była liczba postępowań zakończonych aktem oskarżenia niż w porównaniu z jednostką rejestrującą w Katowicach, w której zanotowano największą liczbę wszczętych postępowań z art. 300 §1 kk w 2020 r.

Z kolei w odniesieniu do art. 300 §2 kk najwięcej postępowań w analizowanym roku wszczęto również w jednostce rejestrującej w Katowicach (151). Drugie miejsce zajęła jednostka w Warszawie z wynikiem 112 postępowań. W zakresie postępowań zakończonych aktem oskarżenia to największa liczba została również zanotowana w Katowicach (64), a następnie w Warszawie (46). Wskaźnik liczby wszczętych postępowań zakończonych aktem oskarżenia w stosunku do wszczętych postępowań wynosił w 2020 r. dla tych jednostek rejestrujących odpowiednio 42,38% i 41,07%.

5.2 Dane statystyczne z prokuratur

Na potrzeby niniejszej dysertacji zgromadzono dane z akt postępowań prawomocnie zakończonych prowadzonych w latach 2017-2020 o czyn z art. 300 kk w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Północ w Warszawie, Prokuraturze Rejonowej w Nowym Dworze Mazowieckim, Prokuraturze Rejonowej w Legionowie, Prokuraturze Rejonowej w Wołominie, Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe w Warszawie, Prokuraturze Rejonowej w Otwocku. Łącznie na potrzeby badań zgromadzono dane z 217 akt spraw.

W pierwszej kolejności analizie poddano sposób zakończenia postępowań w latach 2017-2020 prowadzonych w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe w Warszawie z uwagi na wysoką liczbę spraw w tej jednostce.

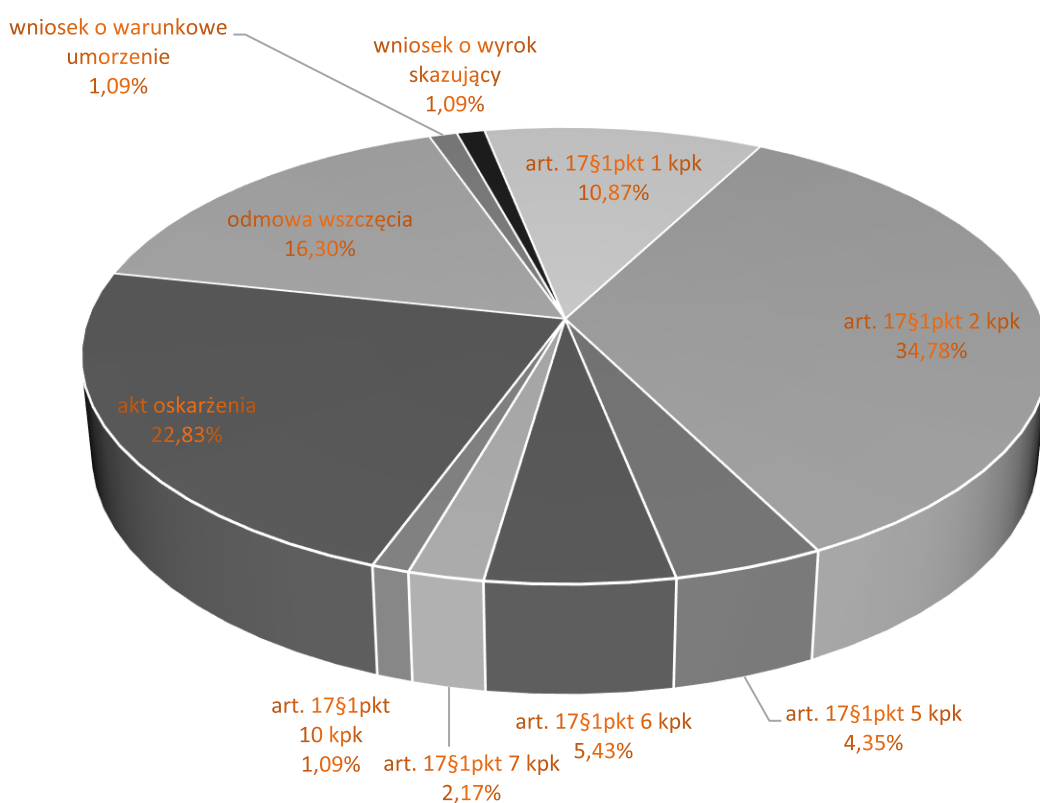
Tabela 8 Sposób zakończenia postępowań z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2017-2020 w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe w Warszawie

SPOSÓB ZAKOŃCZENIA POSTĘPOWANIA	LICZBA POSTĘPOWAŃ Z ART. 300 §1 I §2 KK
akt oskarżenia	21
odmowa wszczęcia	15
wniosek o warunkowe umorzenie	1
wniosek o wyrok skazujący	1
umorzenie art. 17 §1pkt 1 kpk	10
umorzenie art. 17 §1pkt 2 kpk	32

umorzenie art. 17 §1pkt 5 kpk	4
umorzenie art. 17 §1pkt 6 kpk	5
umorzenie art. 17 §1pkt 7 kpk	2
umorzenie art. 17 §1pkt 10 kpk	1
Łączna liczba postępowań	93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z prokuratur

Wykres 4 Sposób zakończenia postępowań o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe (w procentach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z prokuratur

Ponad 1/3 wszystkich postępowań prawomocnie zakończonych w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe w Warszawie została umorzona na podstawie materialnej przesłanki z art. 17 §1 pkt 2 kpk, co oznacza, że czyn nie zawierał znamion czynu zabronionego lub zgodnie z ustawą sprawca nie popełnił przestępstwa. Aby ponieść odpowiedzialność karną nie jest wystarczające samo ustalenie popełnienia czynu, ale musi on

wypełniać znamiona czynu zabronionego,⁵⁹⁸ które określa ustawa. Jako znamię czynu zabronionego określa się cechy abstrakcyjnego obrazu czynu zabronionego tj. takie cechy, które opisano w ustawie, a których całokształt charakteryzuje przestępstwo i których udowodnienie jest konieczne, aby mogło dojść do skazania.⁵⁹⁹ Brak udowodnienia powyższego powoduje, że postępowanie przygotowawcze musi zostać umorzone. Organ postępowania musi mieć pełne przekonanie co do niezaimstnienia przesłanek, a brak pewności pozwala na kontynuację postępowania celem wyjaśnienia takich wątpliwości.⁶⁰⁰

Do przyczyn umorzenia postępowania na podstawie art. 17 §1 pkt 2 kpk zalicza się także stanowienie przez ustawę (nie tylko Kodeks karny), że sprawca nie popełnia przestępstwa. Pierwszą z okoliczności wyłączających przestępność czynu są kontratypy, które wyłączają bezprawność (stan wyższej konieczności – art. 26 §1 kk, obrona konieczna – art. 25 §1 kk, kolizja obowiązków – art. 26 §1 i 5 kk, ryzyko nowatorskie – art. 27 kk, ostateczna potrzeba – art. 319 §1 kk, działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz prawdziwości zarzutu – art. 213 kk, a także kontratypy wskazane w art. 240 §2 kk, art. 162 §2 kk, art. 141 §3 kk). Oprócz kontratypów ustawowych w doktrynie wyróżnia się również kontratypy pozaustawowe takie jak zwyczaj, zgoda pokrzywdzonego, ryzyko sportowe, czynności lecznicze.⁶⁰¹ Okolicznościami wyłączającymi przestępność czynu są także okoliczności wyłączające winę (stan wyższej konieczności – art. 26 §2 kk, błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego – art. 28 §1 kk, błąd co do bezprawności – art. 30 kk, błąd co do kontratypu lub okoliczności wyłączającej winę – art. 29 kk, niepoczytalność – art. 31 § 1 kk, działanie na rozkaz – art. 318 kk).

Zgodnie z powyższym najwięcej spraw zakończonych (34,78%) w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe zostało umorzonych na podstawie art. 17 §1 pkt 2 kpk, co oznacza, że w wyniku prowadzonego postępowania nie stwierdzono, aby czyn wypełniał znamiona czynu zabronionego z art. 300 §1 lub §2 kk albo że sprawca nie popełnił przestępstwa (wobec braku bezprawności czynu lub zaistnienia okoliczności wyłączających winę).

Następny w kolejności najczęstszych sposobów zakończenia postępowań w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe stanowi wniesienie do sądu aktu

---

⁵⁹⁸ M. Kurowski, *art. 17 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego*. Tom I. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, Lex (1.03.2021)

⁵⁹⁹ M. Kurowski, *art. 17 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego...* za M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, 1994, s. 199 i I. Andrejew, *Ustawowe znamiona czynu: typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 69-70

⁶⁰⁰ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, 2019, Legalis (1.03.2021)

⁶⁰¹ Tamże

oskarżenia (22,83%). Prokurator, po zamknięciu śledztwa albo otrzymaniu aktu sporządzonego przez Policję w dochodzeniu, sporządza akt oskarżenia lub zatwierdza taki akt, który został sporządzony w dochodzeniu przez Policję i wnosi go do sądu. Może też w drodze postanowienia umorzyć postępowanie, zawiesić je albo podjąć decyzję o uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia (art. 331 §1 kpk). Prokurator, jako gospodarz postępowania, powinien postępować uczciwie i lojalnie kierując akt oskarżenia do sądu, mając subiektywne przekonanie poparte dowodami, że oskarżenie zostało uzasadnione zarówno faktycznie tj. dowodowo, jak i prawnie.⁶⁰² Dopiero takie przekonanie warunkuje nienaruszenie zasady domniemania niewinności. W przypadku braku takiego przekonania postępowanie powinno zostać umorzone.⁶⁰³ Jak wynika z przeprowadzonych badań akt dostępnych w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe niemal ¼ postępowań w latach 2017-2020 zakończona została wniesieniem aktu oskarżenia. Dla porównania, w 2019 roku w prokuraturach okręgu częstochowskiego aktem oskarżenia zakończono 20,9% wszystkich postępowań.⁶⁰⁴ Z kolei statystyki dotyczące pełnego katalogu przestępstw spraw powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratur w latach 2015-2018 wskazują na znaczący wzrost spraw zakończonych aktem oskarżenia. Od 2016 r. wskaźnik procentowy załatwienia spraw aktem oskarżenia wzrósł z 19,5% do 22,1% w 2018 r.⁶⁰⁵ Oznacza to, że wynik 22,83% spraw zakończonych aktem oskarżenia w latach 2017-2020 w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe kształtuje się na podobnym poziomie w porównaniu ze wszystkimi jednostkami prokuratury w zakresie wszystkich postępowań.

Następnym w kolejności z najczęstszych sposobów zakończenia postępowania o kwalifikacji czynu z art. 300 §1 lub §2 kk w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe jest odmowa wszczęcia postępowania (16,30%). Odmowa wszczęcia może nastąpić, jeśli z zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa lub okoliczności ustalonych w ramach czynności sprawdzających zachodzi jedna lub kilka okoliczności określonych w art. 17 §1 kpk.⁶⁰⁶

---

⁶⁰² B. Skowron, *art. 331 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. II, red. K. Dudka, Warszawa 2020, Lex (1.03.2021) za R. Kmiecik, *Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, Prokuratura i Prawo 1-2, 2010, s. 118

⁶⁰³ R. Kmiecik, *Akt oskarżenia jako...*, s. 118

⁶⁰⁴ Wydruk informacji ze strony Prokuratury Krajowej, Dane statystyczne dotyczące działalności w 2019 roku Prokuratury Okręgowej w Częstochowie i podległych prokuratur rejonowych, <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2020/02/po-czestochowa-2020-02-04-dane-statystyczne.pdf> (3.01.2021)

⁶⁰⁵ B. Świączkowski, *Wyzwania i sukcesy – Prokuratura 2019*, s. 14, <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2019/08/PROKURATURA-2019-1.pdf> (03.01.2021)

⁶⁰⁶ B. Skowron, *art. 305 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego...* (01.02.2021)

Kolejne miejsce zajmuje umorzenie postępowania na podstawie art. 17 §1 pkt 1 kpk (10,87%) tj. gdy czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia. Zwrot, że „czynu nie popełniono” w powyższej przesłance materialnej powinien być rozumiany w ten sposób, że określone zdarzenie w ogóle nie zaistniało, a także iż czynu nie popełniła dana osoba.⁶⁰⁷ Oznacza to, że brak jest w ogóle czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu lub zdarzenie nie ma cech czynu w karnoprawnym aspekcie. Z kolei brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu oznacza niewystarczające prawdopodobieństwo popełnienia czynu w ogóle, a nie przez określoną osobę.⁶⁰⁸

Następnymi w kolejności ze sposobów zakończenia postępowań wśród badanych akt w wyżej wskazanej jednostce prokuratury są: umorzenie na podstawie art. 17 §1 pkt 6 kpk (5,43%) – przedawnienie karalności, art. 17 §1 pkt 5 kpk (4,26%) – śmierć oskarżonego, art. 17 §1 pkt 7 kpk (2,17%) – postępowania karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się oraz art. 17 §1 pkt 10 kpk (1,09%) dotyczący sytuacji gdy nie ma zezwolenia na ściganie lub wniosku, który pochodziłby od osoby uprawnionej. Również jedynie 1,09% spraw zostało zakończonych wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania wobec zaistnienia przesłanek z art. 66 §1 kk i tyle samo wnioskiem o wyrok skazujący bez przeprowadzenia rozprawy na podstawie art. 335 §1 kpk.

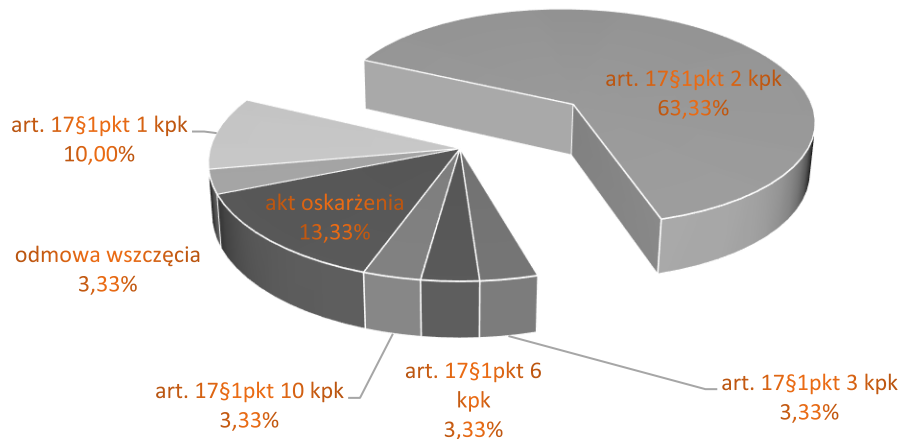
Z kolei z Prokuratury Rejonowej w Wołominie za lata 2017-2020 otrzymano łącznie 31 akt spraw prawomocnie zakończonych postępowań.

Wykres 5 Sposób zakończenia postępowań o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk w Prokuraturze Rejonowej w Wołominie (w procentach)

---

⁶⁰⁷ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis (01.03.2021) za R. A. Stefański, *Podstawy i przyczyny umorzenia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1996, Nr 2-3, s. 12

⁶⁰⁸ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego...*, Legalis (01.03.2021)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z prokuratur

Mniejsza liczba akt w tej jednostce prokuratury nie daje tak dużej próby jak liczba akt w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe, jednak z powyższego wykresu jednoznacznie wynika, że również i w tej jednostce najczęstszym sposobem zakończenia postępowania jest jego umorzenie na podstawie art. 17 §1 pkt 2 kpk. Wynik tu jest jednak znacznie wyższy i wynosi aż 63,33%, z czego 14 spraw dotyczyło art. 300 §2 kk i 5 art. 300 §1 kk. Na drugim miejscu, tak samo jak i w poprzednio badanej jednostce, znajduje się zakończenie postępowanie polegające na wniesieniu aktu oskarżenia (13,33%) i na trzecim umorzenie na podstawie art. 17 §1 kpk (10%). Pozostałe sposoby zakończenia postępowań to pojedyncze przypadki, który nie prezentują znacznego wyniku procentowego.

Warto podkreślić, że przestępstwa gospodarcze stanowią ważną grupę przestępstw na tle wszystkich przestępstw. Istotną rolę wśród przestępstw gospodarczych przypisuje się przestępstwom przeciwko wierzycielom, co podkreślono już w jednym z wcześniejszych badań dotyczących praktyki funkcjonowania przepisów dotyczących prawidłowości i rzetelności obrotu gospodarczego. Badania zostały przeprowadzone przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości i dotyczyły funkcjonowania przepisów ustawy o ochronie obrotu gospodarczego w okresie od 1 stycznia 1995 r. do 30 czerwca 1996 r. Przestępstwa przeciwko wierzycielom zamieszczone w art. 6-8 uoog stanowiły ważną grupę, a szczególne miejsce zajmował art. 6 §1-3 uoog (dla przypomnienia – odpowiednik aktualnego art. 300 kk). Czyny z tego ostatniego artykułu były trzecimi w kolejności stosowanymi przez organy ścigania przepisami ustawy. W powyższym okresie prokuratury prowadziły łącznie 1760 spraw z art.

1-9 uoog, z czego ponad 43% umorzono lub odmówiono wszczęcia (759), 31% spraw (543) było w toku, a w 26% (458) przypadków postępowanie zakończono aktem oskarżenia. W zakresie art. 6 uoog wszczęto aż 226 postępowań, w przypadku 94 odmówiono wszczęcia lub postępowanie umorzono, a 63 spraw zostało zakończonych wniesionym do sądu aktem oskarżenia.⁶⁰⁹ Oznacza to, że postępowania z art. 6 uoog stanowiły 12,84% wszczętych postępowań z art. 1-9 uoog, 12,38% spraw umorzonych lub co do których odmówiono wszczęcia i 13,75% spraw zakończonych aktem oskarżenia. W zakresie danych z Komendy Głównej Policji – w 2019 r. we wszystkich jednostkach organizacyjnych policji wszczęto 113 492 postępowań w sprawach gospodarczych,⁶¹⁰ co stanowi 14,92% wszystkich postępowań. Natomiast, postępowania o kwalifikacji czynu z art. 300 kk prezentują już znacznie mniejszy wynik i stanowią 1,62% wszystkich wszczętych postępowań w sprawach gospodarczych. Wyniki te mogłyby wskazywać, że kwalifikacja czynów z art. 300 kk w ostatnich latach nie jest tak częsta jak w przypadku art. 6 uoog w latach 1995-1996, jednak zauważyć należy, że w przypadku ustawy o ochronie obrotu gospodarczego do puli przestępstw gospodarczych zakwalifikowano w badaniu wyłącznie pierwszych dziewięć artykułów ustawy. Natomiast aktualnie za przestępstwa gospodarcze, które wchodzą w zakres danych zbieranych przez właściwe organy danych wchodzi o wiele szerszy katalog przestępstw. Obejmują one nie tylko przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu określone w rozdziale XXXVI kk, ale również m.in. przestępstwa celne, podatkowe, przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi. Przykładowo, do zbioru danych dotyczących przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu w statystyce policyjnej zalicza się wszelkie czyny zabronione godzące lub zagrażające ponadindywidualnym dobrom w życiu gospodarczym, które w związku z pozycją sprawcy lub instytucją życia gospodarczego naruszają zaufanie, mogą też grozić naruszeniem zaufania do systemu gospodarczego lub podstawowych instytucji takiego systemu.⁶¹¹ Zgodnie z przesłaną w dniu 18 marca 2021 r. przez Komendę Główną Policji odpowiedzią na wniosek z dnia 5 marca 2021 r. o udostępnienie informacji publicznej na liście aktów prawnych stanowiących przestępstwa gospodarcze znajduje się ponad 1400 przestępstw (część przepisów została jednak uchylona, ale nadal mogą toczyć się postępowania o czyn danej kwalifikacji) zawartych nie tylko w Kodeksie karnym, ale również w takich

---

⁶⁰⁹ K. Buczkowski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli (art. 300-302 k.k.) – wybrane aspekty praktyki ścigania*, Prawo w działaniu. Sprawy karne 16/2013, s. 117-118 za M. Wojtaszek, *Przestępstwa gospodarcze w praktyce prokuratorskiej i sądowej*, K. Buczkowski, M. Wojtaszek, Warszawa 1998, s. 137-141

⁶¹⁰ Wydruk ze strony internetowej Policji, *Przestępstwa gospodarcze wg jednostek policji rejestrujących postępowanie*, <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-gospodarcz/122291,Przestepstwa-gospodarcze.html> (5.03.2021)

⁶¹¹ K. Buczkowski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli...*, s. 120

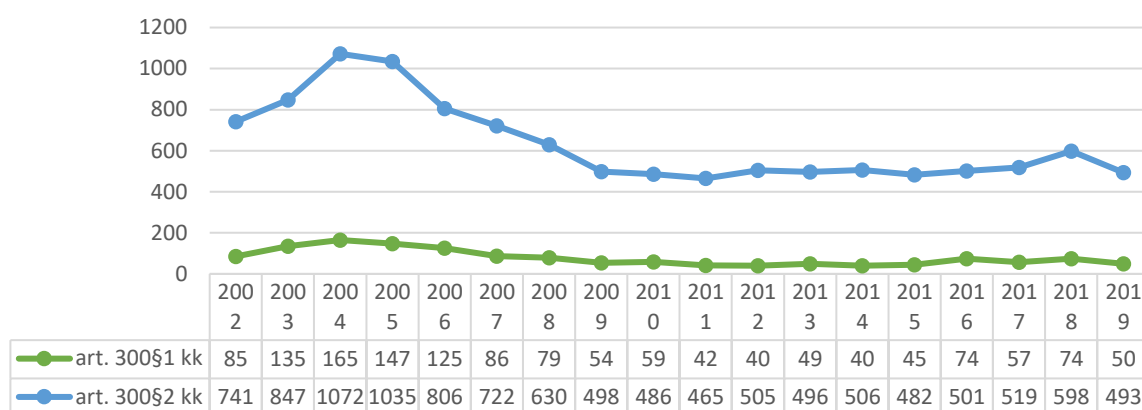
aktach prawnych jak przykładowo ustawa z dnia 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt, ustawa z dnia 29.08.1997 r. o ochronie danych osobowych (uchylona z dn. 25.05.2018 r.), ustawa z dnia 27.06.1997 r. o partiach politycznych, ustawa z dnia 28.04.1936 r. Prawo czekowe, ustawa z dnia 29.08.1997 r. Prawo bankowe.

5.3 Dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości

Analiza funkcjonowania w praktyce art. 300 kk nie może zostać w pełni dokonana bez danych sądowych dotyczących prawomocnych skazań publikowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Dane zostały udostępnione przez Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Strategii i Funduszy Europejskich na podstawie wniosków złożonych w trybie dostępu do informacji publicznej. Udostępnione dane zostały zgromadzone na podstawie bazy danych statystycznych Krajowego Rejestru Karnego w cyklach rocznych. Wskazać należy, że zgodnie z uzyskaną w dniu 16 grudnia 2021 r. informacją z Ministerstwa Sprawiedliwości dane za rok 2019 są danymi wstępnymi i będą podlegały dalszej weryfikacji. Natomiast dane za rok 2020 będą dostępne w terminie późniejszym po wygenerowaniu z bazy danych Krajowego Rejestru Karnego wynikowych tablic statystycznych (na dzień aktualizacji niniejszej pracy badawczej dane za rok 2020 nie były jeszcze dostępne). W badaniu skupiono się na danych z ostatnich lat z uwagi na brak analiz w tym zakresie w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk. Podkreślić należy, że w związku z tym, że dane za rok 2019 są jedynie danymi wstępnymi, w znacznym zakresie badania dotyczą roku 2018, a jedynie w niektórych miejscach przywoływane są dane za rok 2019, z zastrzeżeniem, że mogą one ulec w przyszłości zmianie po ich weryfikacji zgodnie z uzyskaną informacją z Ministerstwa Sprawiedliwości.

Uzyskane dane statystyczne w zakresie art. 300 kk obejmują: (i) liczbę prawomocnie skazanych osób w latach 2002-2019; (ii) liczbę prawomocnie skazanych osób dorosłych według wymiaru kary, w tym kary pozbawienia wolności bez zawieszenia w latach 2008-2019; (iii) liczbę prawomocnie skazanych osób dorosłych wobec których orzeczono środki karne obok kary zasadniczej w latach 2016-2019; (iv) liczbę prawomocnie skazanych osób dorosłych według płci i miejsca popełnienia przestępstwa (województwa) w latach 2016-2019; (v) liczbę prawomocnie skazanych osób dorosłych według popełnienia przestępstwa – miasto, wieś, województwo w latach 2016-2019.

Wykres 6 Liczba prawomocnie skazanych za czyn o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2002-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Jak wynika z powyższego Wykresu 6 liczba prawomocnie skazanych rosła od 2002 r., osiągając najwyższy dotychczas poziom w roku 2004 – 1072 prawomocnie skazanych za przestępstwo z art. 300 §2 kk i 165 prawomocnie skazanych za przestępstwo z art. 300 §1 kk. Dodatkowo wskazać należy, że w porównaniu z rokiem 1999 jest to wzrost o 62% dla przestępstw z art. 300 §2 kk i aż o 195% dla przestępstw z art. 300 §1 kk.⁶¹²

Po 2004 r. liczba prawomocnie skazanych za czyny zabronione z art. 300 §1 i §2 kk stopniowo malała i w latach 2009-2015 utrzymywała się w przedziale pomiędzy 45 a 54 prawomocnie skazanych z art. 300 §1 kk i pomiędzy 498 a 501 prawomocnie skazanych z art. 300 §2 kk. W przypadku przestępstwa z art. 300 §1 kk – liczba prawomocnie skazanych w 2016 wynosiła 74, w 2017 r. spadła do 57 i w 2018 roku ponownie wzrosła do 74. Według wstępnych danych za rok 2019, liczba prawomocnie skazanych za przestępstwo z art. 300 §1 kk w porównaniu z rokiem 2018 zmalała o 32,4% i była zbliżona do wyniku z roku 2017, ponieważ wynosiła 50 prawomocnie skazanych.

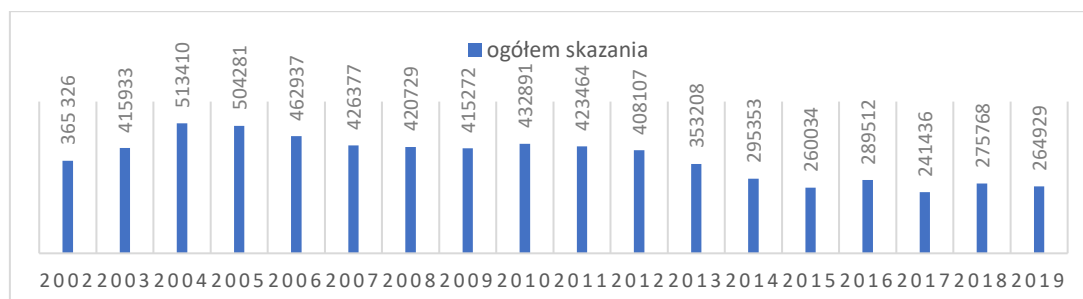
Notuje się stopniowy wzrost prawomocnie skazanych z art. 300 §2 kk od roku 2016 do 2018 – z 501 do 598 prawomocnie skazanych. Podobnie w odniesieniu do 300 §2 kk – w porównaniu z rokiem 2018, w roku 2019 nastąpił spadek, jednak nie aż tak znaczny, ponieważ o 17,5%, czyli liczba prawomocnie skazanych wynosiła w tym roku 493.

Zauważyć również można, że liczba prawomocnie skazanych z art. 300 §2 kk jest przez cały okres pomiędzy 2002 r. a 2019 r. znacznie wyższa niż z art. 300 §1 kk. W latach 2002-

⁶¹² M. Currit, *Polityka karna sądów w odniesieniu do wybranych przestępstw przeciwko wierzycielom w świetle danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości*, Prok.i Pr. 2018, nr 11, s. 5-35

2019 liczba prawomocnie skazanych z art. 300 §2 kk jest średnio siedmiokrotnie wyższa niż skazanych z art. 300 §1 kk, zaś przykładowo w roku 2012 różnica ta wynosiła aż ok. 1162%

Wykres 7 Ogólna liczba skazanych za wszystkie przestępstwa w latach 2002-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

W tym miejscu jedynie zauważyć należy, że w roku 2004 odnotowano nie tylko najwyższy wskaźnik liczby prawomocnie skazanych z art. 300 §1 i §2 kk, ale również prawomocnych skazań w ogóle – liczba ta wynosiła 513410. Widoczna jest również od 2004 r. tendencja spadkowa w odniesieniu do liczby wszystkich prawomocnie skazanych. Najniższy wskaźnik w tym zakresie odnotowano w 2017 r. – 241436 prawomocnie skazanych, co stanowi spadek o 53% w porównaniu z rokiem 2004. W 2018 roku liczba prawomocnie skazanych nieznacznie wzrosła w porównaniu z rokiem 2017 i wynosiła 2775768, po czym w 2019 roku nieznacznie zmalała do 264929 prawomocnie skazanych.

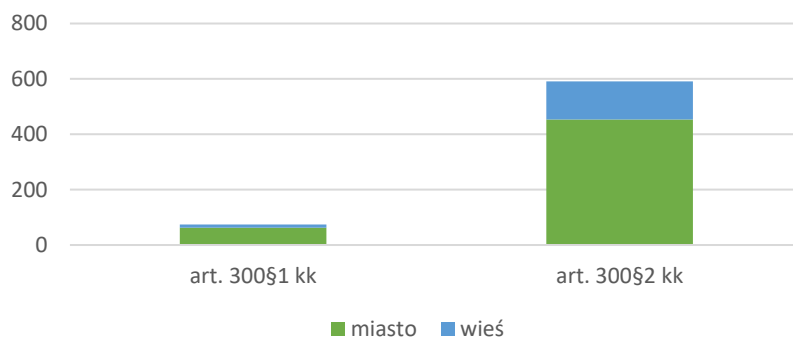
Zwrócić również należy uwagę, że spadek wszystkich prawomocnie skazanych pokrywa się ze spadkiem prawomocnie skazanych za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk. Wskaźnik prawomocnie skazanych za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk w roku 2004 w stosunku do wszystkich prawomocnie skazanych wynosił 0,24% i przykładowo tyle samo w roku 2018.

Tabela 9 Prawomocne skazania dorosłych w 2018 r. za czyn z art. 300§1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa (województwo oraz miasto/wieś)

	Art.300 §1 kk	MIASTO	WIEŚ	Art.300 §2 kk	MIASTO	WIEŚ
OGÓŁEM	74	63	11	598	453	138
DOLNOŚLĄSKIE	5	4	1	28	18	10
KUJAWSKO-POMORSKIE	3	1	2	37	27	10
LUBELSKIE	3	3	0	27	19	8
LUBUSKIE	7	7	0	22	18	4
ŁÓDZKIE	4	4	0	39	31	8
MAŁOPOLSKIE	3	2	1	39	24	15
MAZOWIECKIE	10	10	0	82	68	14
OPOLSKIE	0	0	0	10	8	2
PODKARPACKIE	3	2	1	21	17	4
PODLASKIE	1	1	0	18	14	4
POMORSKIE	5	4	1	22	17	5
ŚLĄSKIE	7	7	0	92	76	16
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1	1	0	12	8	4
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0	0	0	22	19	3
WIELKOPOLSKIE	10	7	3	76	50	26
ZACHODNIO-POMORSKIE	12	10	2	44	39	5
ZAGRANICA	0	0	0	0	0	0
NIEOKREŚLONE	0	0	0	7	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Wykres 8 Prawomocne skazania dorosłych w 2018 r. za czyn z art. 300 §1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa - miasto/wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Jak wynika z powyższych Wykresów 7 i 8, przeważająca liczba prawomocnie skazanych w 2018 r. z art. 300§1 i §2 kk popełniła przestępstwo na terenie miasta, co może wynikać z ekonomicznego charakteru tych przestępstw oraz częstego związania ich z obrotem gospodarczym. Przestępstwa z art. 300 §1 kk popełnione w 2018 r. na terenie miast stanowią aż 85% ogółu przestępstw o tej samej kwalifikacji. W zakresie przestępstwa z art. 300 §2 kk wskaźnik ten wynosi ok. 76%. Najwięcej prawomocnie skazanych w 2018 r. z art. 300 §1 kk było w województwie zachodniopomorskim (12), mazowieckim (10) i wielkopolskim (10), a

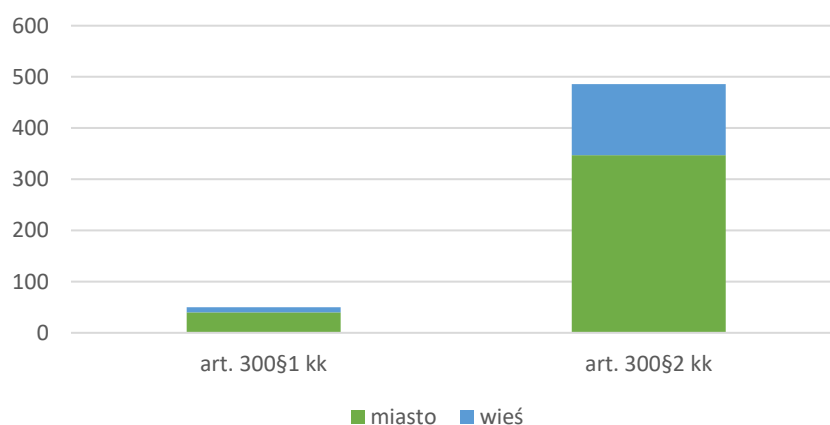
z art. 300 §2 kk w śląskim (92), mazowieckim (82) i wielkopolskim (76). Warto odnotowania jest, że w odniesieniu do prawomocnie skazanych z art. 300 §1 kk wszystkie popełnione przestępstwa w województwie mazowieckim, lubuskim, lubelskim, łódzkim, podlaskim, śląskim, świętokrzyskim miały miejsce na terenie miast.

Tabela 10 Prawomocne skazania dorosłych w 2019 r. za czyn z art. 300§1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa (województwo oraz miasto/wieś) – dane wstępne

	Art.300 §1 kk	MIASTO	WIEŚ	Art.300 §2 kk	MIASTO	WIEŚ
OGÓLEM	50	40	10	493	347	139
DOLNOŚLĄSKIE	3	3	0	24	17	7
KUJAWSKO-POMORSKIE	1	0	1	32	17	15
LUBELSKIE	4	3	1	35	19	16
LUBUSKIE	1	0	1	13	9	4
ŁÓDZKIE	1	1	0	39	31	8
MAŁOPOLSKIE	0	0	0	34	19	15
MAZOWIECKIE	7	7	0	72	54	18
OPOLSKIE	0	0	0	9	7	2
PODKARPACKIE	3	1	2	16	10	6
PODLASKIE	3	1	2	14	8	6
POMORSKIE	4	4	0	28	22	6
ŚLĄSKIE	11	11	0	59	51	8
ŚWIĘTOKRZYSKIE	2	2	0	18	13	5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	3	2	1	23	19	4
WIELKOPOLSKIE	3	1	2	39	26	13
ZACHODNIO-POMORSKIE	4	4	0	43	37	6
ZAGRANICA	0	0	0	7	0	0
NIEOKREŚLONE	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

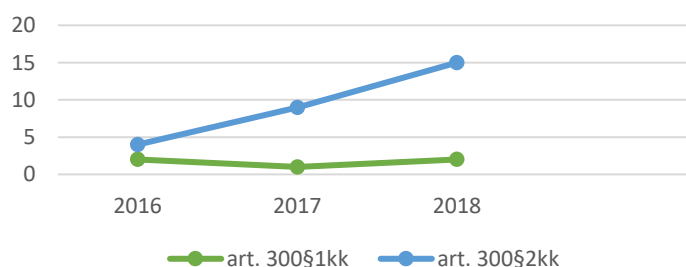
Wykres 9 Prawomocne skazania dorosłych w 2019 r. za czyn z art. 300 §1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa - miasto/wieś – dane wstępne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Z danych wstępnych za rok 2019 i przedstawionych w Tabeli 10 i Wykresie 9 wynika, że liczba prawomocnie skazanych za przestępstwo z art. 300 §1 kk w porównaniu z rokiem 2018 zmalała aż o ponad 32%, a za przestępstwo z art. 300 §2 kk o 17,5%. W 2019 roku utrzymała się tendencja do popełniania przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk na terenie miast. Liczba popełnionych przestępstw na terenie miast w odniesieniu do art. 300 §1 kk wynosiła 80%, co oznacza, że w porównaniu z rokiem poprzednim wskaźnik nieznacznie zmalał (o 5%). W przypadku do przestępstwa z art. 300 §2 kk również nastąpił nieznaczny spadek – z 76% do 70% przestępstw popełnionych na terenie miast. Najwięcej prawomocnie skazanych w 2019 r. z art. 300 §1 kk było w województwie śląskim (11), a w dalszym kolejności w województwie mazowieckim (7). W przypadku przestępstwa stypizowanego w art. 300 §2 kk to kolejność jest następująca: województwo mazowieckie (72), śląskie (59), zachodnio-pomorskie (43). W województwie opolskim i małopolskim nie skazano żadnej osoby za popełnienie przestępstwa z art. 300 §1 kk.

Wykres 10 Prawomocnie skazani dorośli, wobec których orzeczono środki karne obok kary zasadniczej w latach 2016-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Analiza liczby prawomocnie skazanych dorosłych, wobec których orzeczono środki karne obok kary zasadniczej wskazuje na niewielką liczbę takich przypadków w latach 2016-2018. W odniesieniu do sprawców skazanych na podstawie art. 300 §2 kk liczba ta wynosi od czterech do piętnastu przypadków i w odniesieniu do sprawców skazanych na podstawie art. 300 §1 kk maksymalnie do dwóch przypadków. W 2016 roku orzeczono wobec jednego skazanego na podstawie art. 300 §1 kk zakaz zajmowania stanowiska na czas nieprzekraczający 3 lat i wobec dwóch sprawców świadczenia pieniężne do 1000 zł. Taki sam

rodzaj środka karnego orzeczono wobec dwóch skazanych na podstawie art. 300 §2 kk oraz wobec dwóch sprawców orzeczono środek karny w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości. W 2017 roku orzeczono wyłącznie jeden środek karny wobec skazanego na podstawie art. 300 §1 kk i było nim świadczenie pieniężne orzeczone w kwocie pomiędzy 1001-5000 zł. Liczba orzeczonych środków karnych w 2017 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym wobec skazanych za czyn z art. 300 §2 kk wzrosła do dziewięciu przypadków. Dwa z nich to również świadczenia pieniężne, pozostałe zaś to podanie wyroku do publicznej wiadomości (1), zakaz zajmowania stanowisk (1), zakaz prowadzenia pojazdów orzeczony na podstawie art. 42 §2 kk (1) i cztery przypadki zakazu prowadzenia działalności gospodarczej (trzy przypadki na okres do 3 lat i jeden na okres w przedziale od 5 do 8 lat). W 2018 r. orzeczono wyłącznie dwa środki karne wobec skazanych za czyn o kwalifikacji z art. 300 §1 kk (przepadek przedmiotów (1), naprawienie szkody (1)). Liczba orzeczonych środków karnych dotyczących skazań za czyn z art. 300 §2 kk wzrosła do piętnastu i aż sześć przypadków dotyczyło zakazu zajmowania stanowiska (czas trwania środka karnego to od 3 do 5 lat), a pozostałe to zakaz prowadzenia działalności gospodarczej (czas trwania środka karnego w przedziale od 3 do 5 lat), przepadek przedmiotów (1), zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych na podstawie art. 42 §3 kk (1) oraz w trybie art. 42 §2 kk (1), świadczenie pieniężne od 1001 do 5000 zł (1), podanie wyroku do publicznej wiadomości (4).

Z powyższych danych jednoznacznie wynika, że środki karne wobec skazanych na podstawie art. 300§1 lub §2 kk są rzadko wymierzane sprawcom obok kary zasadniczej. W porównaniu do ogólnej liczby skazanych w latach 2016-2018 sprawy, w których wymierzono środek karny są śladowe. Przykładowo, w roku 2017 liczba spraw, w których orzeczono środek karny obok kary zasadniczej wynosiła 1,75% wszystkich skazań za czyn o kwalifikacji z art. 300 §1 kk a w 2018 r. 2,55% wszystkich skazań za czyn o kwalifikacji z art. 300 §2 kk.

Tabela 11 Prawomocnie skazani dorośli wg rodzaju przestępstw i płci w latach 2016-2019 (dane za 2019 r. – dane wstępne)

	2016	2017	2018	2019
O G Ó Ł E M	289 512	241 436	275 768	264 928
M	259 820	215 038	247 612	238 339
K	29 692	26 398	28 156	26 590
Art.300 §1 kk	74	57	74	50
M	59	41	53	37

K	15	16	21	13
Art.300 §2 kk	501	519	598	493
M	395	399	436	385
K	106	120	162	108

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Tak jak w przypadku danych dotyczących prawomocnych skazań za wszystkie przestępstwa, liczba prawomocnie skazanych mężczyzn za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2016-2019 jest znacznie wyższa niż kobiet. Dla przestępstwa z art. 300 §1 kk stosunek ten wyglądał następująco: w roku 2016 –80%, w roku 2017 – 72%, roku 2018 również 72% i w roku 2019 – 74%. W odniesieniu do skazanych za przestępstwo z art. 300 §2 kk wskaźniki kształtowały się podobnie – 79% w 2016 r., 77% w 2017 r., 73% w 2018 r. i 78% w 2019 r.

Ponadto z uzyskanych danych statystycznych wynika, że najczęściej skazanych w 2018 r. było pomiędzy 50 a 59 rokiem życia (126 za czyn z art. 300 §2 kk i 20 z art. 300§1 kk), a w następnej kolejności pomiędzy 35 a 39 rokiem życia (109 za czyn z art. 300 §2 kk i 18 z art. 300 §1 kk). Trzecie miejsce pod kątem liczby skazanych za czyn z art. 300 §2 kk w danej grupie wiekowej zajmują osoby pomiędzy 40 a 44 rokiem życia (91). W odniesieniu do skazań z art. 300 §1 kk są to osoby pomiędzy 30 a 34 rokiem życia (10). Najmniej skazanych było w wieku pomiędzy 17 a 21 rokiem życia (3 przypadki odnośnie do art. 300 §2 kk i żadnego odnośnie do art. 300 §1 kk), a następnie w wieku 22-24 (17 skazanych za czyn z art. 300 §2 kk i 1 skazany za czyn z art. 300§1 kk). Podobnie statyka plasuje się za rok 2017. Pierwsze miejsce pod kątem liczby skazanych jest takie samo jak dla roku 2018 – miejsce to zajęli skazani pomiędzy 50 a 59 rokiem życia (96 osób za czyn z art. 300 §2 kk i 17 osób za czyn z art. 300 §1 kk).

Zgromadzone dane wskazują, że znaczna część sprawców czynów z art. 300 §1 i §2 kk to osoby w wieku dojrzałym, ale które mogą być potencjalnie czynne zawodowo i posiadać już spore doświadczenie zawodowe. Najmniej sprawców odnotowuje się wśród ludzi młodych, wchodzących dopiero w okres życia zawodowego. Wzrost liczby skazanych obserwuje się w grupie wiekowej osób pomiędzy 30 a 34 rokiem życia. Dla przykładu, w 2018 roku liczba skazanych (79) z art. 300 §2 kk w tej grupie była prawie dwukrotnie wyższa niż w grupie osób młodszych, mieszczących się pomiędzy 25 a 29 rokiem życia (39). Podobny wzrost notuje się również w latach 2016 i 2017. Zdaniem autorki niniejszej pracy wzrost ten może być przyczyną tego, że sprawcy przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk w wieku 30-34 mają już potencjalnie

doświadczenie zawodowe, niejednokrotnie prowadzą swoje działalności gospodarcze, ale jednocześnie są w wieku, gdy mogą już ciążyć na nich określone zobowiązania wobec wierzycieli, których mogą nie być w stanie zaspokoić.

Tabela 12 Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i rodzaju kary w latach 2016-2019

		skazani	grzywna samoistna	ograniczenie wolności	pozbawienie wolności	kara mieszana	grzywna obok pozbawienia wolności	środki karne orzeczone samoistnie
2016	art.300 §1 kk	74	15	9	50	0	24	0
	art.300 §2 kk	501	125	60	314	2	128	0
2017	art.300 §1 kk	57	15	5	37	0	21	0
	art.300 §2 kk	519	142	96	280	1	127	0
2018	art.300 §1 kk	74	19	9	46	0	19	0
	Art.300 §2 kk	598	181	86	329	2	147	0
2019	art.300 §1 kk	50	14	6	30	0	12	0
	Art.300 §2 kk	493	122	88	282	1	107	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

W latach 2016-2019 najczęściej orzekaną karą za przestępstwa o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk była kara pozbawienia wolności. Wniosek o dominacji kary pozbawienia wolności właściwy jest także dla danych sprzed 2016 r.⁶¹³ W roku 2016 orzeczono ją w 63%

⁶¹³ Tamże

przypadków, w 2017 r. i w 2018 r. w 55% przypadków. Dość często orzekana jest również grzywna samoistna – w 2016 r. w 24% przypadków, w 2017 r. w 27% przypadków, w 2018 r. w 29% przypadków i w 2019 r. 25% przypadków. Najrzadziej z kolei orzekano w latach 2016-2019 karę ograniczenia wolności i karę mieszaną. Jak wynika z powyższych danych zauważalny jest stopniowy wzrost orzekanej grzywny samoistnej przy jednoczesnym spadku liczby orzekanych kar pozbawienia wolności. Tendencja taka, nawet w porównaniu z latami poprzednimi,⁶¹⁴ następuje właśnie od 2016 r.

Jak wskazano w powyższej Tabeli 12 w latach 2016-2019 ani razu nie zastosowano środków karnych, które byłyby orzeczone samoistnie. Dodatkowo, taki sam wniosek można wyciągnąć na podstawie pozostałych danych zgromadzonych dla lat wcześniejszych, tj. od roku 2009. Dotyczy to wszystkich środków karnych (pozbawienie praw publicznych, zakaz zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, prowadzenia pojazdów, kontaktowania się z określonymi osobami, przepadku przedmiotów, naprawienia szkody, nawiązki, świadczenia pieniężnego czy podania wyroku do publicznej wiadomości). Jedynie w 2008 r. orzeczono samoistnie w jednym przypadku, w sprawie dotyczącej czynu z art. 300 §1 kk, środek karny polegający na świadczeniu pieniężnym.

Z uwagi na to, że kara pozbawienia wolności jest najczęściej orzekaną karą w stosunku do sprawców przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk, mimo że te przestępstwa przeciwko wierzycielom mają charakter ekonomiczny, analizie poddać należy jej wymiar wskazujący na faktyczny stopień dolegliwości orzeczonej kary.

Tabela 13 Wymiar kary pozbawienia wolności prawomocnie skazanych dorosłych w roku 2018 i 2019 oraz liczba skazanych, wobec których orzeczono karę pozbawienia wolności

	pełny katalog	2018		2019		
		Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	pełny katalog	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk
ogółem	103 814	46	329	100 169	30	282
bez zawieszenia	49 512	4	26	52 185	1	32
z zawieszeniem	54 302	42	303	47 984	29	250
poniżej 1 m-ca	0	0	0	0	0	0

⁶¹⁴ Tamże

1 m-c	434	0	0	0	0	0
2 m-ce	1 290	0	1	0	0	0
3 m-ce	7 246	2	19	6 886	1	18
4+5 m-cy	12 212	7	42	12 438	2	32
6 m-cy	23 452	9	109	22 085	15	82
7+11 m-cy	21 755	12	75	21 051	10	77
1 rok	21 007	13	55	20 560	2	56
>1rok+<2lata	7 772	3	23	7 287	0	12
2 lata	3 610	0	5	3 103	0	3
>2lata + < 3lata	1 590	0	0	1 535	0	1
3 lata	1 315	0	0	1 370	0	0
>3lata+5lat	1 537	0	0	1 591	0	1
>5lat+8lat	379	0	0	429	0	0
>8lat+10lat	91	0	0	106	0	0
>10lat+15lat	124	0	0	131	0	0
25 lat pozbawienia wolności	41	0	0	-	0	0
dożywotnie pozbawienie wolności	24	0	0	-	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Z powyższej Tabeli 13 jednoznacznie wynika, że w 2018 r. aż wobec 91,3% prawomocnie skazanych za przestępstwo stypizowane w art. 300 §1 kk i wobec 92,1% prawomocnie skazanych za przestępstwo stypizowane w art. 300 §2 kk orzeczono karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania. Wniosek o orzekaniu kary pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania w przeważającej liczbie przypadków (ponad 90%) właściwy jest także dla danych z lat 2008-2016.⁶¹⁵ Podobnie w roku 2019 – karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania orzeczono wobec 96,7% skazanych z art. 300 §1 kk,

⁶¹⁵ Tamże

co oznacza to, że wskaźnik ten był nawet wyższy niż w 2018 r. i wobec 88,7% skazanych z art. 300 §2 kk., co oznacza, że wskaźnik ten nieznacznie spadł.

Ponadto przypomnieć należy, że zgodnie z art. 300 §1 kk maksymalny wymiar kary za to przestępstwo stanowi pozbawienie wolności do lat 3. Z kolei art. 300 §2 kk stanowi, że sprawca może zostać pozbawiony wolności od 3 miesięcy do lat 5. Już samo brzmienie wyżej przywołanych przepisów wyjaśnia, dlaczego dane gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości, a opracowane w Tabeli 13, wynoszą zero w pozycjach dotyczących wyższych wymiarów kary. Najczęściej wymierzaną karą pozbawienia wolności w 2018 r. w przypadku popełnienia czynu z art. 300 §1 kk była kara w wymiarze 1 roku pozbawienia wolności (13 przypadków), a w dalszej kolejności znajduje się kara w wymiarze od 7 do 11 miesięcy pozbawienia wolności (12 przypadków). Oznacza to, że w 2018 r. wobec sprawców przestępstw z art. 300 §1 kk ani razu nie orzeczono kary 2 lat pozbawienia wolności lub wyższej. W 2019 r. najczęściej wymierzaną karą pozbawienia wolności w odniesieniu do przestępstwa z art. 300 §1 kk była natomiast kara 6 miesięcy pozbawienia wolności (15 przypadków), co stanowi spadek w wysokości wymiaru kary w porównaniu z rokiem poprzednim.

Z uwagi na niewielką liczbę prawomocnie skazanych za czyn o kwalifikacji art. 300 §1 kk, różnice pomiędzy liczbą skazanych na karę pozbawienia wolności w różnych wymiarach nie są znaczne. Bardziej zauważalne odchyły są w odniesieniu do przestępstwa z art. 300 §2 kk. W tym przypadku zdecydowanie najczęściej orzekanym wymiarem kary pozbawienia wolności w 2018 r. była kara w wymiarze 6 miesięcy i stanowi ona aż 109 przypadków, czyli 33,13% ogólnej liczby prawomocnych skazań z art. 300 §2 kk, w których wymierzono karę pozbawienia wolności. Na drugim miejscu, również ze znaczącym wynikiem, plasuje się kara wymierzona w przedziale od 7 do 11 miesięcy pozbawienia wolności (75 przypadków – 22,8%). Jedynie w 5 przypadkach orzeczono karę pozbawienia wolności w wymiarze 2 lat wobec sprawców przestępstw z art. 300 §2 kk i ani razu w wymiarze wyższym.

Natomiast w 2019 r. najczęściej orzekanym wymiarem kary pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa z art. 300 §2 kk była – tak samo jak w roku 2018 – kara 6 miesięcy pozbawienia wolności. Liczba przypadków stanowiła 82, co daje 29,1% łącznej liczby prawomocnie skazanych z art. 300 §2 kk w 2019 r., którym wymierzono karę pozbawienia wolności. Tak samo jak w roku 2018 na drugim miejscu i z wynikiem 77 przypadków znalazła się kara pozbawienia wolności wymierzona w przedziale od 7 do 11 miesięcy (27,3% ogólnej liczby prawomocnie skazanych za przestępstwo z art. 300 §2 kk z karą pozbawienia wolności). Zauważyć należy, że w roku 2019 najwyższy wymiar kary wyniósł więcej niż w roku

poprzednim, bowiem kara ta plasowała się pomiędzy 3 a 5 latami pozbawienia wolności (1 przypadek), a następnie w przedziale pomiędzy 2 a 3 lata pozbawienia wolności (1 przypadek). W 3 przypadkach za popełnienie przestępstwa z art. 300 §2 kk orzeczono karę pozbawienia wolności wynoszącą 2 lata.

W celu analizy tendencji w zakresie wysokości wymierzanej kary badaniu poddano również wymiar orzekanych kar pozbawienia wolności w latach 2016-2017.

Tabela 14 Wymiar kary pozbawienia wolności prawomocnie skazanych dorosłych w latach 2016-2017

	2016		2017	
	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk
ogółem	50	314	37	280
bez zawieszenia	1	19	2	22
z zawieszeniem	49	295	35	258
poniżej 1 m-ca	0	0	0	0
1 m-c	0	0	0	0
2 m-ce	0	0	0	0
3 m-ce	1	19	3	20
4+5 m-cy	3	43	1	36
6 m-cy	19	90	15	63
7+11 m-cy	11	81	7	85
1 rok	13	56	9	53
>1rok+<2lata	3	20	2	22
2 lata	0	5	0	1
>2lata + < 3lata	0	0	0	0
3 lata	0	0	0	0
>3lata+5lat	0	0	0	0

>5lat+8lat	0	0	0	0
>8lat+10lat	0	0	0	0
>10lat+15lat	0	0	0	0
25 lat pozbawienia wolności	0	0	0	0
dożywotnie pozbawienie wolności	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Analiza danych za lata wcześniejsze (2016-2017) nie wykazuje istotnych różnic w wymiarze kary pozbawienia wolności orzekanej wobec skazanych dorosłych w porównaniu z rokiem 2018 i w 2019, za wyjątkiem statystycznej różnicy dotyczącej kary pozbawienia wolności w wymiarze 6 miesięcy dla sprawców czynów o kwalifikacji z art. 300 §2 kk. Pomiędzy rokiem 2017 a 2018 liczba przypadków, wobec których wymierzono taką karę wzrosła z 63 do 109, a w roku 2019 następnie spadła do 82. Po uwzględnieniu liczby skazanych za czyn z art. 300 §2 kk w latach 2017 i 2018 stwierdzić należy, że wzrost ten wyniósł 73%, ale już w porównaniu z rokiem wzrost ten wynosił wyłącznie 30,1%. Spowodowało to, że w 2018 r. powyższy wymiar kary był najczęściej stosowany i zajął miejsce kary w wymiarze od 7 do 11 miesięcy pozbawienia wolności. Oznacza to, że pomiędzy rokiem 2017 a 2018 nastąpiła tendencja spadkowa w zakresie wysokości wymierzanej kary za czyn z art. 300 §2 kk. Tendencja ta utrzymała się również w roku 2019, z tym zastrzeżeniem, że liczba przypadków orzeczonych kar pozbawienia wolności w wymiarze 6 miesięcy oraz w wymiarze pomiędzy 7 a 11 miesięcy jest niewielka różnica (wyłącznie 5 przypadków).

Najwyższym wymiarem kary w 2016 i 2017 roku jest, tak jak w 2018 roku, kara 2 lat pozbawienia wolności orzekana wobec skazanych za czyn o kwalifikacji z art. 300 §2 kk i kara w wymiarze od roku do 2 lat pozbawienia wolności dla sprawców przestępstw z art. 300 §1 kk. Najniższym wymiarem kary dla skazanych za czyn z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2016-2017 jest kara 3 miesięcy pozbawienia wolności, podczas gdy w 2018 r. zanotowano wyłącznie jeden przypadek wymiary kary w wymiarze 2 miesięcy pozbawienia wolności i tylko wobec sprawcy przestępstwa z art. 300 §2 kk. W 2019 roku nie było natomiast żadnego takiego przypadku. Ponadto w latach 2016-2017, tak jak w 2018 i 2019 r., w przeważającej większości

przypadków orzekano karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania. Z uzyskanych danych wynika, że w roku 2017 dla art. 300 §1 kk wskaźnik liczby orzeczonych kar pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania wynosił 94,6%, a dla art. 300 §2 kk – 92,1%. Z kolei w roku 2016 było to 98% w odniesieniu do art. 300 §1 kk i 94% w odniesieniu do art. 300 §2 kk.

Tabela 15 Wymiar kary grzywny orzekanej obok kary pozbawienia wolności w latach 2016-2019

	2016		2017		2018		2019	
	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk
ogółem	24	128	21	127	19	147	12	107
z zawieszeniem	24	125	20	126	19	145	12	105
do 100 zł	0	0	0	1	0	0	0	0
101-200 zł	0	0	0	0	0	0	12	107
201-300 zł	0	4	0	1	0	1	0	0
301-500zł	3	18	3	11	1	7	0	0
501-800 zł	2	16	1	22	0	16	0	0
801-1000 zł	3	35	4	30	1	34	0	0
1001-1500 zł	7	12	3	9	0	20	0	0
1501-2000 zł	4	21	4	27	4	24	0	0
2001-5000 zł	3	20	4	18	10	31	0	0
ponad 5000 zł	2	2	2	8	3	14	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

W 2018 r., w porównaniu z rokiem 2016, zanotowano wzrost liczby kar grzywnien orzeczonych obok kary pozbawienia wolności za czyn z art. 300 §2 kk – wyniósł on 14,84%. Zmniejszeniu natomiast w tym samym okresie uległa liczba orzeczonych kar grzywnien obok kary pozbawienia wolności za czyn z art. 300 §1 kk aż o 20,8%, mimo że faktyczna liczba zanotowanych przypadków jest mniejsza tylko o 5. Najczęstszym wymiarem kary grzywny za

czyn z art. 300 §2 kk w latach 2016-2018 była kara mieszcząca się w przedziale 801-1000 zł. Dla czynu z art. 300 §1 kk brak jednolitej tendencji wysokości wymiaru grzywny w tych latach. W 2018 r. była to kara w przedziale 2001-5000 zł, w 2017 r. aż 3 wymiary kary mają taką samą liczbę zanotowanych przypadków co do wysokości wymiaru kary (2001-5000 zł, 1501-2000 zł, 801-1000 zł), a w 2016 r. była to grzywna w przedziale 1001-1500 zł. Ponadto w przeważającej większości przypadków, bliskiej nawet prawie wszystkim (a odnośnie art. 300 §1 kk w roku 2016 i 2019 we wszystkich przypadkach) orzeczono karę grzywny z zawieszeniem jej wykonania. Ponadto według wstępnych danych za rok 2019 wymiar wszystkich grzywien orzeczonych obok kary pozbawienia wolności mieścił się w przedziale 101-200 zł. Oznacza to, że w roku 2019 w porównaniu z latami poprzednimi wymiar orzekanych kar grzywien obok kary pozbawienia wolności uległ znacznemu obniżeniu.

Tabela 16 Wymiar kary grzywny orzekanej samoistnie w latach 2016-2019

	2016		2017		2018		2019	
	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk	Art.300 §1 kk	Art.300 §2 kk
ogółem	15	125	15	142	19	181	14	122
z zawieszeniem	0	0	0	0	0	0	0	0
do 100 zł	0	0	0	1	0	0	0	0
101-200 zł	0	0	0	0	0	0	14	122
201-300 zł	0	1	0	1	0	1	0	0
301-500zł	2	7	1	4	0	3	0	0
501-800 zł	0	9	0	11	0	8	0	0
801-1000 zł	2	23	0	21	4	21	0	0
1001-1500 zł	1	23	1	20	0	18	0	0
1501-2000 zł	3	18	4	25	7	34	0	0
2001-5000 zł	6	40	8	41	4	69	0	0
ponad 5000 zł	1	4	1	19	4	27	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sprawiedliwości

Od 2016 do 2018 r. notuje się systematyczny wzrost liczby orzekanych samoistnie kar grzywny wobec sprawców czynów kwalifikowanych z art. 300 §2 kk. W ciągu 2 lat wzrost ten wyniósł aż 44,8%. Liczba orzeczonych grzywien wobec sprawców czynów z art. 300 §1 kk wzrosła wyłącznie o 4 przypadki, jednak wobec niewielkiej ogólnej liczby orzeczonych grzywien za ww. czyny (15), daje to wynik wzrostu wynoszący aż 26,7%. Co więcej, żadna samoistna kara grzywny nie została orzeczona z zawieszeniem jej wykonania. Najczęstszym wymiarem kary orzekanej samoistnie w każdym roku w okresie 2016-2018 jest grzywna, której wysokość mieści się w przedziale od 2001 zł do 5000 zł. Według wstępnych danych za rok 2019 tendencja ta uległa zmianie. Po pierwsze nastąpił znaczny spadek orzekanych samoistnie kar grzywien w odniesieniu do przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk. Przykładowo w porównaniu z rokiem 2018 spadek ten wyniósł 32%. Zmienił się także wymiar orzekanych samoistnie kar grzywien, bowiem wszystkie orzeczone samoistnie kary grzywny mieściły się w przedziale od 101 do 200 zł. Niezmienne w porównaniu z latami poprzednimi pozostało orzekanie wszystkich grzywien samoistnych bez zawieszenia ich wykonania.

5.4 Praktyczne problemy dotyczące przestępstw z art. 300 § 1 i § 2 kk – wyniki ankiety przeprowadzonej wśród praktyków, w tym wstępna analiza wpływu sytuacji epidemiologicznej

W ocenie autorki dysertacji sytuacja epidemiologiczna wywołana zakażeniami wirusem SARS-COV-2, ogłoszony stan epidemii i w konsekwencji wprowadzone restrykcje związane z prowadzeniem działalności gospodarczej mają i będą miały w najbliższej przyszłości wpływ na przestępstwa przeciwko wierzycielom stypizowane w art. 300 §1 kk i art. 300 §2 kk. Trudna sytuacja wielu podmiotów będących podmiotami stosunków zobowiązaniowych wywołana konsekwencjami ogłoszonego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii stanowi ryzyko, że podmioty te w celu ochrony swojego majątku przed wierzycielami mogą znacznie częściej dokonywać czynności wypełniających znamiona ww. czynów zabronionych. Autorka niniejszej pracy twierdzi, że konsekwencje ogłoszonego stanu epidemii na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie przestępczości z art. 300 §1 i §2 kk mogą jeszcze nie być widoczne w chwili wypełniania (okres pomiędzy 7 czerwca a 19 lipca 2021 r.) ankiet przez praktyków, której wzór stanowi ZAŁĄCZNIK 1. Zwiększona liczba postępowań może nastąpić po upływie kolejnych 2-3 lat, gdy część podmiotów zobowiązana będzie do spłaty znacznych kwot otrzymanej pomocy publicznej w związku z sytuacją

epidemiologiczną. Powodem mogą być również nieudolne próby polubownego lub sądowego rozwiązania sporów z wierzycielami, którzy będą próbowali dochodzić swoich roszczeń czy też po prostu kolejne fale pandemii, wprowadzenie nowych restrykcji wobec zwiększonej zachorowalności społeczeństwa. Tak jak te dwie ostatnie przesłanki trudne są do przewidzenia z uwagi na dynamiczną sytuację w kraju i zagranicą, tak kwestia zwiększonej liczby postępowań restrukturyzacyjnych w 2020 i 2021 r. jest faktem⁶¹⁶ i może sygnalizować problemy znacznej grupy podmiotów z bieżącym regulowaniem zobowiązań. W konsekwencji możliwe jest wysunięcie wniosku, że istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że zwiększona liczba postępowań restrukturyzacyjnych związana jest z sytuacją epidemiologiczną. Oznacza to, że pomoc finansowa oferowana przez rząd określonym podmiotom z związku z konsekwencjami powstałymi na skutek sytuacji epidemiologicznej może być niewystarczająca, a niekiedy chwilowa, ponieważ niektóre podmioty będą zobowiązane do zwrotu znacznej części otrzymanych środków, o czym więcej w punkcie 6.4.

W związku z powyższym autorka niniejszej dysertacji postanowiła przeprowadzić anonimowe badanie ankietowe wśród funkcjonariuszy Policji, prokuratorów i sędziów zgodnie ze wzorem ankiety stanowiącej ZAŁĄCZNIK 1. Celem badania było poznanie opinii praktyków, którzy mają do czynienia z przestępczością przeciwko wierzycielom w swojej codziennej pracy, sformułowanie w tym zakresie wniosków co do praktycznych problemów, wyciągnięcie postulatów *de lege ferenda* oraz sprawdzenie poprawności postawionych hipotez badawczych. Oprócz sformułowania ogólnych pytań dotyczących opinii praktyków co do mankamentów przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk czy ich postulatów w zakresie poprawy efektywności tych przepisów, sformułowano również pytania związane z wpływem epidemii koronawirusa na przestępczość przeciwko wierzycielom z art. 300 § 1 i § 2 kk. W niniejszym punkcie opisano zatem wyniki ankiety również w zakresie oceny praktyków co do wpływu epidemii koronawirusa SARS-COV-2 na przestępczość przeciwko wierzycielom, natomiast rozwinięcie zagadnień w tym zakresie znajduje się w rozdziale 6.

Ankieta składała się z dziewięciu pytań, z czego dwa dotyczyły wykonywanego zawodu oraz wydziału i miasta, w którym dany praktyk wykonuje zawód. Ankietę skierowano do osób zajmujących się przestępstwami gospodarczymi w ramach określonych jednostek Policji, sądów i prokuratur. Wskazać należy, że ankieta dla funkcjonariuszy Policji została

---

⁶¹⁶ Zob. punkt 6.6 niniejszej dysertacji

udostępniona zarówno w formie papierowej, jak i w wersji elektronicznej.⁶¹⁷ Odpowiedzi otrzymano od (i) Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – ankiety wypełniło 75 prokuratorów tej prokuratury oraz jednostek podległych, (ii) Prokuratury Okręgowej w Kielcach – ankiety wypełniło 71 prokuratorów tej prokuratury oraz jednostek podległych, (iii) Prokuratury Okręgowej w Warszawie – ankiety wypełniło 55 prokuratorów tej prokuratury oraz jednostek podległych, (iv) Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie – ankiety wypełniło 21 prokuratorów tej prokuratury oraz jednostek podległych, (v) Prokuratury Okręgowej w Katowicach – 2 ankiety, (vi) Prokuratury Rejonowej w Mysłowicach – 2 ankiety; (vii) Prokuratury Rejonowej w Tychach – 1 ankieta, (viii) Prokuratury Rejonowej w Pucku – 1 ankieta. Mimo braku odpowiedzi z trzech prokuratur okręgowych, autorka niniejszej dysertacji otrzymała łącznie aż 226 wypełnionych przez prokuratorów ankiet, co stanowi znaczną próbę badawczą, umożliwiającą wyciągnięcie wniosków z prowadzonego badania.

Próba ta nie jest jednak tak znaczna w przypadku sędziów. Otrzymano jedynie odpowiedź z Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim (jedna ankieta), mimo wysłania licznych zapytań o wypełnienie ankiety – m.in. do Sądu Okręgowego we Wrocławiu, Sądu Okręgowego w Szczecinie, Sądu Okręgowego w Poznaniu, Sądu Okręgowego w Gdańsku, Sądu Okręgowego w Olsztynie, Sądu Kielcach, Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie. Brak odpowiedzi jest jednak też określoną daną. Przypuszczać można, że niewypełnienie ankiet przez sędziów spowodowane może być nadmiernym obciążeniem pracą w związku z wcześniejszymi utrudnieniami spowodowanymi koronawirusem. Jednoznaczne stwierdzenie nie jest jednak w tym zakresie możliwe wobec nieprzesłania przez sądy jakiegokolwiek uzasadnienia.

Odnosnie do przeprowadzenia ankiety wśród funkcjonariuszy Policji – we wniosku o przeprowadzenie badania, autorka dysertacji wskazała jako próbę badawczą 100-200 funkcjonariuszy Policji oraz dziesięć jednostek Policji. Niestety w odpowiedzi na wniosek o realizację badania polegającego na wypełnieniu ankiety (takiej samej jak przez prokuratorów) przez funkcjonariuszy Policji zajmujących się sprawami gospodarczymi, otrzymano pismo z dnia 21 lipca 2021 r. z Komendy Głównej Policji, Wydział ds. Analiz i Kontroli Zarządczej Gabinetu Komendanta Głównego Policji,⁶¹⁸ odmawiające zgody na realizację badania. Odmowa ta nie zawierała szerszego uzasadnienia, a podkreślić należy, że wniosek spełniał

---

⁶¹⁷ Link do badania ankietowego wysłanego do funkcjonariuszy Policji: <https://forms.gle/MKkEupwoGYz53fXx6> (06.07.2021)

⁶¹⁸ Znak sprawy: I.dz.Gak-12287/1132/21/AK

wszelkie wymogi formalne. Odpowiedzi udzielone przez funkcjonariuszy Policji mogłyby stanowić cenne źródło danych dotyczących praktycznych problemów z przestępstwami stypizowanymi w art. 300 kk. Niemniej trzeba mieć na względzie, że próba badawcza wśród prokuratorów jest znaczna, a liczba udzielonych wypełnionych ankiet i zaangażowanie jednostek prokuratur przerosła oczekiwania. Podkreślić zatem raz jeszcze należy, że próba badawcza wśród prokuratorów jest wystarczająca, aby móc wyciągnąć właściwe wnioski z badania ankietowego.

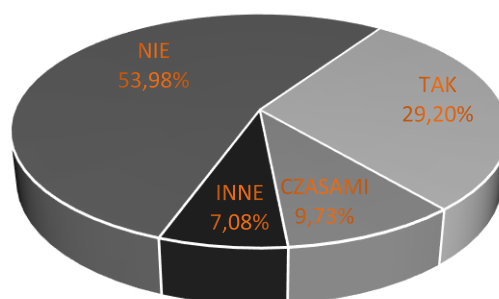
Ankieta stanowiąca podstawę do przedmiotowego badania zawierała – oprócz pytania dotyczącego wykonywanego zawodu, wydziału oraz miasta – następujące pytania:

- A. Czy w swojej praktyce często spotyka się Pani/Pan z przestępstwami stypizowanymi w art. 300 kk?
- B. Czy w czasie epidemii COVID zauważył/a Pani/Pan zwiększoną liczbę spraw o kwalifikacji czynu z art. 300 kk?
- C. Czy epidemia COVID może wpłynąć na zwiększoną liczbę spraw o kwalifikacji czynów z art. 300 kk w przyszłości? Jeśli tak to dlaczego?
- D. Czy zauważa Pani/Pan mankamenty znamion czynów zabronionych z art. 300 kk? Jeśli tak to proszę podać jakie;
- E. Czy wg Pani/Pana ochrona wierzycieli jest skuteczna w polskim porządku prawnym? Dlaczego?
- F. Czy rozszerzenie nazwy rozdziału XXXVI kk („Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym”) oceniane jest przez Panią/Pana pozytywnie? Dlaczego?
- G. Czy ma Pani/Pan inne uwagi w zakresie swojej praktyki i przestępstw o kwalifikacji z art. 300 kk lub propozycje w zakresie poprawy efektywności zapobiegania i zwalczania przestępczości przeciwko wierzycielom?

Podkreślić należy, że we wnioskach dotyczących przesłania ankiet prokuratorom wskazano, że adresatami ankiet są prokuratorzy zajmujący się w codziennej pracy sprawami gospodarczymi. Pytanie oznaczone powyżej literą A. miało na celu weryfikację czy w ocenie prokuratorów, w ich codziennej praktyce, sprawy o kwalifikacji czynu z art. 300 kk są sprawami często występującymi. Odpowiedź na to pytania miała również na celu pośrednią

weryfikację wartości odpowiedzi udzielonych na dalsze pytania. Nie można stwierdzić, aby osoby rzadko zajmujące się przestępstwami o danej kwalifikacji miały mniejszą wiedzę w danym zakresie. Jednak w ocenie autorki dysertacji częsta styczność z określonym zagadnieniem daje większe prawdopodobieństwo zauważenia bieżących problemów w zakresie określonej materii. Analiza udzielonych odpowiedzi potwierdza powyższe, ponieważ prokuratorzy, którzy ocenili swoją styczność jako częstą, udzielili również bardziej obszernych odpowiedzi na zadane pytania, wskazując przy tym liczne mankamenty przestępstw stypizowanych w art. 300 kk.

Wykres 11 Odpowiedzi na pytanie z ankiety "Czy w swojej praktyce często spotyka się Pani/Pan z przestępstwami stypizowanymi w art. 300 kk?"

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet wypełnionych przez prokuratorów

Jak wynika z powyższego wykresu 29,20% respondentów stwierdziło, że w ich ocenie często w swojej praktyce spotykają się ze sprawami o kwalifikacji czynu z art. 300 kk, a 9,73%, że „czasami”. Ponad połowa prokuratorów, którzy wypełnili ankietę oceniła, że nie ma częstej styczności ze sprawami o powyższej kwalifikacji. Natomiast 7,08% odpowiedzi została określone jako kategoria „inna”, ponieważ niektóre osoby wypełniające ankietę nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie, a nawet zdarzyło się, że osoba wypełniająca ankietę wskazała, że nie prowadzi spraw gospodarczych. Wskazać również należy, że osoby, które określiły swoją styczność z przestępstwami przeciwko wierzycielom jako „częstą” były w przeważającej większości z dużych aglomeracji miejskich takich jak Warszawa czy Poznań. W mniejszych miejscowościach jak Legionowo czy Busko-Zdrój większość respondentów wskazała, że nie ma częstej styczności z ww. przestępstwami. Powyższe może być uzasadnione tym większą

liczbą spraw w dużych aglomeracjach chociażby ze względu na większą liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.⁶¹⁹

Odpowiedzi na pytania oznaczone powyżej literami B. i C. należy przeanalizować łącznie. Prawie wszyscy prokuratorzy, którzy wypełnili ankiety tj. 96,13%, wskazali, że nie zauważyli, aby w czasie epidemii koronawirusa zwiększyła się liczba spraw o kwalifikacji czynu z art. 300 kk. Jeden z prokuratorów podniósł, że jest na to jeszcze za wcześnie, ponieważ „strony najpierw (zazwyczaj) próbują inicjować postępowanie cywilne, a dopiero w przypadku ich bezskuteczności składają zawiadomienie”. Niecałe 2% osób udzieliło odpowiedzi twierdzącej na ww. pytanie oraz tyle samo osób w ogóle nie udzieliło odpowiedzi lub wskazało, że nie ma w tym zakresie wiedzy. Część respondentów (24%) wskazała jednak, że epidemia COVID może wpłynąć na zwiększoną liczbę spraw o takiej kwalifikacji czynu w przyszłości. Znaczna część respondentów (23,22%) udzieliła odpowiedzi, że nie posiada w tym zakresie wiedzy lub nie ma zdania, albo że być może będzie taki wpływ, a jedna osoba wskazała, że „jest to pytanie do wróżbity Macieja”. Mimo tego, że część osób nie zauważyła wpływu epidemii na przestępstwa dotyczące niezaspokojenia roszczeń wierzyciela lub egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela to wskazać należy, że odpowiedzi potwierdzające ten wpływ potwierdzają również w znacznej części hipotezy badawcze niniejszej dysertacji.

Wśród odpowiedzi wskazujących, że epidemia COVID może wpłynąć na zwiększoną liczbę spraw o kwalifikacji z art. 300 kk pojawiły się opinie, że może to być spowodowane „kłopotami z prowadzeniem działalności gospodarczej z powodu COVID”, „brakiem możliwości wykonywania działalności gospodarczej w związku z ograniczeniami w przemieszczaniu się i prowadzeniu poszczególnych gałęzi”, „utrata płynności finansowej przedsiębiorców”. Respondenci wskazywali również, że sytuacja finansowa przedsiębiorców może ulec jeszcze pogorszeniu. Podniesiono także, że „być może zakres prowadzenia działalności w dużej liczbie sektora usług spowoduje problemy finansowe, zadłużenia, egzekucje i chęć zachowania majątku”. Jeden z prokuratorów wskazał, że w jego ocenie w przyszłości nastąpi zwiększenie liczby spraw o kwalifikacji z art. 300 kk z powodu COVID, ponieważ „strony umów, którym nie uregulowano płatności będą składały zawiadomienia o

---

⁶¹⁹ Urząd Statystyczny w Warszawie, *Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie mazowieckim. Stan na koniec 2020 r.*, <https://warszawa.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/podmioty-gospodarcze/podmioty-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-w-wojewodztwie-mazowieckim-stan-na-koniec-2020-r-2,14.html> (02.08.2021)

popęlnieniu przez kontrahentów przestępstw z art. 286 §1 kk, domagając się również lub wysuwając twierdzenia o usuwaniu lub ukrywaniu przez drugą stronę składników majątku”. Pojawiły się również stwierdzenia, że „przedsiębiorcy mogą znajdować się częściej w sytuacji z pogranicza upadłości, co może zachęcać do działań wskazanych w tym przepisie”, „możliwe, że tak z uwagi na problemy finansowe wynikające z ograniczeniem możliwości zarobkowania zwiększy się ilość postępowań egzekucyjnych”, „tak, z uwagi na możliwie większą ilość upadłości lub niewypłacalności”, „tak, ponieważ ludzie mają więcej czasu na dokonanie analizy sytuacji i zawiadamiają o popełnieniu przestępstwa z art. 300 kk przy okazji zawiadomienia z art. 209 §1 kk”, „tak, będzie więcej; ilość niewypłacalności, bankructw i chęć ratowania majątku będzie mobilizować dłużników do takich działań, zwłaszcza, że tendencja recesyjna jest duża”.

Jeden z prokuratorów wskazał, że w czasie epidemii zwiększy się liczba zawiadomień o popełnieniu przestępstw z art. 300 kk, co zdaniem pokrzywdzonych miałyby zmobilizować dłużników do spłaty zobowiązań znacznie bardziej niż postępowanie cywilne. Na marginesie dodać należy, że jako uzasadnienie jednej z odpowiedzi wskazujących, że epidemia COVID raczej nie wpłynie na zwiększoną liczbę spraw o kwalifikacji czynów z art. 300 kk w przyszłości wskazano, że być może będzie istniała możliwość „uniknięcia odpowiedzialności z powołaniem się na COVID”. Brak jednak szerszego uzasadnienia w tym zakresie nie pozwala na ocenę poprawności wysunięcia takich wniosków. Argument ten w ocenie autorki dysertacji na gruncie prawa karnego nie znajduje jednak podstaw prawnych.

W zakresie pytania dotyczącego mankamentów znamion czynów zabronionych z art. 300 kk (litera D powyżej) oraz oceny skuteczności ochrony wierzycieli (litera E powyżej) wskazać należy, że większość respondentów uważa, że znamiona przestępstw stypizowanych w art. 300 kk są określone prawidłowo (ponad 58%). Część odpowiedzi wskazywała, że znamiona te posiadają jednak wady. W pozostałych przypadkach nie udzielono odpowiedzi lub wskazano na brak zdania w tym zakresie. Z kolei ponad 60% ankietowanych odpowiedziało, że ochrona wierzycieli jest skuteczna, a prawie 32% twierdzi przeciwnie. Niestety, większość odpowiedzi nie zawierała uzasadnienia stanowiska w tym zakresie.

Część ankietowanych uzasadniła swoje odpowiedzi tym, że znamiona przestępstw z art. 300 kk są nadmiernie rozbudowane, a ich konstrukcja nie zapewnia pełnej ochrony wierzyciela. Co więcej, ochrona wierzycieli w ocenie ankietowanych jest nieskuteczna, ponieważ postępowania są długotrwałe, a sprawcy skutecznie ukrywają swój majątek. W opinii

jednego z ankietowanych wierzyciele nie mogą skutecznie dochodzić roszczeń, ponieważ postępowanie karne nie wpływa na odzyskanie majątku przez wierzyciela. Wskazano również na zbyt niskie zagrożenie karą, a w związku z tym szybki 5-letni okres przedawnienia w odniesieniu do art. 300 §1 kk, który uniemożliwia skuteczne ściganie. Wobec powyższego pamiętać należy, że w przypadku wszczęcia postępowania w ww. okresie, karalność przestępstw wydłuża się o okres wskazany w art. 102 kk. Oznacza to, że gdyby postępowania karne zostało wszczęte w dość wczesnym etapie to nie byłoby potrzeby zwiększania zagrożenia karą powodującego wydłużenie okresu dotyczące ustania karalności. Powyższy postulat mógłby okazać się zbędny na przykład w przypadku wprowadzenia obowiązku wyjawienia czynności wpływających na niewypłacalność jeszcze przed wszczęciem egzekucji, o czym w niniejszym punkcie poniżej.

Na pytanie dotyczące oceny co do rozszerzenia nazwy rozdziału XXXVI kk o „interesy majątkowe w obrocie cywilnoprawnym” (litera F powyżej) wskazać należy, że nie udzielono odpowiedzi z których znacznie przeważałoby dane stanowisko. Z niektórych odpowiedzi wnioskować można nawet było brak świadomości, że nazwa ww. rozdziału już nastąpiła. Znaczna część respondentów, ponieważ ponad 25% ankietowanych, odpowiadała, że rozszerzenie nazwy rozdziału nie wnosi nic nowego tj. nie wpływa na zmianę sytuacji prawnej. Jako powody wskazywano m.in. szeroki przedmiot ochrony, którym jest nie tylko obrót gospodarczy. Wskazywano również (ponad 24% ankietowanych), że rozszerzenie zmiany nazwy rozdziału nie jest oceniane pozytywnie. Jako argument podano m.in. to, że „interesy majątkowe w obrocie cywilnoprawnym wskazują na potrzebę ochrony wg prawa cywilnego, a rozszerzenie nazwy rozdziału kk niewątpliwie spowoduje problemy interpretacyjne, zważywszy, że nieostry charakter dobra prawnego chronionego ma proponowana nazwa XXXVI rozdziału kk”. Ponadto jeden z respondentów stwierdził, że zwrot „interesy majątkowe w obrocie cywilnoprawnym” jest niedookreślony. Stwierdzono również, że „musi być wyraźny podział na przestępstwa i delikty cywilne”. Nieco ponad 22% badanych prokuratorów wskazało, że określa pozytywnie zmianę nazwy rozdziału. Wskazywano, że ochrona wierzycieli jest dzięki temu rozszerzona i zmiana nazwy rozdziału eliminuje wątpliwości co do zakresu tej ochrony. Niestety, znaczna część odpowiedzi nie zawiera wskazania uzasadnienia stanowiska mimo wskazania takiej prośby w treści pytania. Przeprowadzona ankieta dowodzi na brak jednolitości poglądów prokuratorów co do zmiany nazwy rozdziału XXXVI kk. Nie ulega jednak wątpliwości, że eliminuje ona wątpliwości doktryny co do zakresu ochrony, o których mowa w punkcie 4.1 dysertacji.

W zakresie ostatniego zagadnienia dotyczącego uwag z praktyki prokuratorów w odniesieniu do art. 300 kk (litera G powyżej) podnoszono poniżej wskazane kwestie.

W pierwszej kolejności zwrócić należy uwagę na problem, który sygnalizowano już w niniejszej dysertacji, a mianowicie użyte w art. 300 §1 kk sformułowanie „w razie grożącej niewypłacalności lub upadłości”. Również prokuratorzy wskazują, że tak sformułowany przepis powoduje, że nie znajduje on zastosowania do sytuacji, gdy dłużnik w czasie popełnienia czynu znajduje się już w stanie niewypłacalności lub upadłości. Zdaniem jednego z prokuratorów „interpretacja taka, choć znajduje swoje potwierdzenie w niektórych orzeczeniach (opartym na językowym brzmieniu przepisu) wydaje się pozbawiona jakiegokolwiek uzasadnienia aksjologicznego (trudno bowiem racjonalnie wytłumaczyć, dlaczego wyzbywanie się przez dłużnika majątku w sytuacji, gdy jego sytuacja jest dużo trudniejsza, miałyby być niekarane).” Kwestia ta jest na tyle istotna dla prokuratorów, że zgodnie z wypełnionymi ankietami, zasadne byłoby dokonanie zmiany przepisów w tym zakresie, w ten sposób, aby przepis wprost i jednoznacznie wskazywał, że dotyczy również dłużników znajdujących się w stanie niewypłacalności lub upadłości, a nie wyłącznie w sytuacji zagrożenia tymi stanami.

Kolejną kwestią jest problem zamkniętego katalogu czynności wykonawczych, nie obejmujący wszelkich możliwych form udaremnienia egzekucji. Jeden z prokuratorów wskazuje, że istotny problem zauważalny jest w odniesieniu do podmiotów prowadzących działalność usługową z uwagi na to, że głównym aktywem takich podmiotów są zawarte umowy, a nie majątek trwały. W przypadku zagrożenia niewypłacalnością podmioty te rozwiązują obowiązujące umowy, a następnie zawierana są one przez inne, nowopowstałe spółki. Z punktu formalnego jest to zawarcie nowej umowy, a nie dokonanie cesji, mimo że w rzeczywistości takie umowy są faktyczną kontynuacją poprzednich i dochodzi do przeniesienia działalności na nowy podmiot. Umowy te generują zazwyczaj określone przychody, a zatem ich rozwiązanie i formalne zawarcie przez nowy podmiot może powodować niezaspokojenie roszczeń wierzycieli.

Trafnym spostrzeżeniem jest także zwrócenie uwagi na to, że postępowania z art. 300 kk prowadzone są z inicjatywy konkretnego wierzyciela. Z praktycznego punktu widzenia oznacza to, że zachowanie określonego dłużnika oceniane jest w odniesieniu do pokrzywdzenia zawiadamiającego. W tym kontekście problemem jest brak uniwersalnej bazy dłużników i wierzycieli, z której można byłoby ustalić wierzycieli danego dłużnika. Niestety często dokumentacja prowadzona przez dłużników również nie pozwala na ustalenie powyższej kwestii. Na skutek tego zdarza się, że ten sam czyn jest przedmiotem wielu

postępowań karnych prowadzonych z inicjatywy różnych dłużników i to w różnych jednostkach prokuratury lub Policji. Zauważyć należy, że jednostki takie prowadzą postępowania wobec jednego pokrzywdzonego, a wyrok wydany w takiej sprawie może stworzyć powagę rzeczy osądzonej w sprawach pozostałych. Na skutek tego dłużnik poniesie odpowiedzialność karną z uwzględnieniem pokrzywdzenia wyłączenie jednego pokrzywdzonego, a interesy pozostałych pokrzywdzonych nie zostaną zabezpieczone (np. w zakresie możliwości orzeczenia środków kompensacyjnych).

Kolejną kwestią podniesioną przez jednego z prokuratorów jest podkreślenie braku uzasadnienia w zakresie prowadzenia postępowań za czyny o kwalifikacji z art. 300 kk w formie dochodzenia, a nie śledztwa tak jak na przykład w odniesieniu do czynów z art. 302 kk (przestępstwo faworyzowania niektórych wierzycieli), którego społeczna szkodliwość czynu jest znacznie niższa. Zgodnie z art. 325b §2 kpk przestępstwa określone w art. 300 kk zostały wprost wyłączone ze spraw, w których nie prowadzi się dochodzenia.

Kolejnymi sygnalizowanymi problematycznymi kwestiami z praktyki dotyczącej art. 300 kk jest brak uniwersalnej bazy danych dotyczącej rachunków bankowych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, która mogłaby być przy ustalaniu sytuacji finansowej dłużnika, w przypadku braku współpracy takiego podmiotu, problemy z faktycznym stosowaniem zabezpieczenia majątkowego, a także kwestia trudności z udowodnieniem popełnienia czynu zabronionego. Wskazuje się, że znamiona czynów zabronionych stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk są nadmiernie rozbudowane i nieczytelne, a ponadto a sankcją za popełnienie czynu zabronionego z art. 300 kk powinna być bezwzględna kara pozbawienia wolności.

Wskazano również postulat, że przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego powinien istnieć bezwzględny obowiązek „sprawdzenia na kogo i kiedy został zbyty zagrożony majątek”. Prawo cywilne przewiduje np. w art. 801¹ kpc instytucję wykazu majątku komornikowi oraz w art. 913 kpc wyjawienia majątku dłużnika w egzekucji sądowej, jednak instytucje te nie formułują bezwzględnego obowiązku sprawdzenia rozporządzeń majątkiem przez dłużnika w ostatnich latach jeszcze przed wszczęciem egzekucji. Wyjawienie majątku określane było dawniej jako „ostateczny środek egzekucyjny” i pozwalać miało na prowadzenie egzekucji z przedmiotów, które dotychczas wierzycielowi nie były znane.⁶²⁰

---

⁶²⁰ M. Jaślikowski, *Instytucja wyjawienia majątku w praktyce sądów powszechnych*, Prawo w działaniu sprawy cywilne, 15/2003, s. 112-113, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/09/Marek-Ja%C5%9Blikowski-Instytucja-wyjawienia-maj%C4%85tku-w-praktyce-s%C4%85d%C3%B3w-powszechnych-87.pdf> (02.08.2021)

Podkreślić należy w kontekście przedmiotu niniejszej dysertacji, że na podstawie ustawy z 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu dochodzenia wierzytelności⁶²¹ rozszerzono zakres instytucji wyjawienia majątku. Od 1 czerwca 2017 r. dłużnicy mają obowiązek wskazania czynności prawnych odpłatnych i nieodpłatnych z ostatnich pięciu lat przed wszczęciem egzekucji, które dotyczyły rzeczy lub prawa, którego wartość w dniu dokonania czynności przekraczała wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę. Dłużnik zobowiązany ponadto jest do dokonania oceny wpływu takiej czynności na niewypłacalność lub zwiększenie niewypłacalności w stosunku do stanu sprzed egzekucji.⁶²² Rozszerzenie zakresu art. 913 §1 kpc o kwestie wskazane powyżej należy ocenić pozytywnie z perspektywy zapobiegania i zwalczania przestępstw przeciwko wierzycielom, jednak należy zwrócić uwagę, że jedynie w określonych przypadkach istnieje możliwość złożenia wniosku przez wierzyciela o wyjawienie majątku przez dłużnika jeszcze przed wszczęciem egzekucji. Konieczne wówczas jest spełnienie przesłanek określonych w art. 913 §2 kpc. Wierzyciel musi uprawdopodobnić, że w pełni znany mu majątek dłużnika ani świadczenia periodyczne dłużnika za okres ostatnich 6 miesięcy nie zaspokoją należności wierzyciela. Drugi przypadek umożliwiający wyjawienie majątku przed wszczęciem egzekucji to wykazanie przez wierzyciela wezwania dłużnika do zapłaty (po uzyskaniu tytułu wykonawczego) i brak spełnienia takiego świadczenia w ciągu 14 dni od dnia doręczenia wezwania dłużnikowi.

Mimo że art. 913 §2 kpc przewiduje przypadki, kiedy możliwe jest wyjawienie majątku jeszcze przed wszczęciem egzekucji to postulować należy, aby obowiązek ten w zakresie wyjawienia czynności powodujących niewypłacalność lub niewypłacalność w wyższym stopniu był przymusowy przed egzekucją. Dotychczas przeprowadzone badania wskazują, że instytucja wyjawienia majątku nie jest w praktyce wykorzystywana przed wszczęciem egzekucji. Żaden z 428 badanych wniosków dotyczących wyjawienia majątku nie zawierał uprawdopodobnienia, o którym mowa w art. 913 §2 kpc, natomiast prawie aż 80% wniosków złożonych było w toku egzekucji (art. 913 §1 kpc).⁶²³ W związku z powyższym wprowadzenie obowiązku ujawnienia ww. informacji w postępowaniu o wyjawienie majątku, które określane

---

s. 93 za J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Część druga kodeksu postępowania cywilnego. Art. 598-864*, Kraków 1934, t. 2, s. 800, 805, 823

⁶²¹ Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności (Dz. U. poz. 933 z późn. zm.)

⁶²² T. Żyznowski, *art. 913 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, red. T. Wiśniewski, Lex (02.08.2021)

⁶²³ M. Jaślikowski, *Instytucja wyjawienia majątku w praktyce sądów...*, s. 112-113)

też było mianem postępowania manifestacyjnego (tzw. przysięgi wyjawienia⁶²⁴) jeszcze przed wszczęciem egzekucji pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia – uznać należy za postulat, który mógłby przyczynić się do zapobiegania i skuteczniejszego zwalczania przestępstw przeciwko wierzycielom.

Jak wynika z przeprowadzonego badania wśród prokuratorów, część praktyków zauważa w swojej codziennej pracy problemy ze stosowaniem przepisów art. 300 §1 i §2 kk, co powoduje trudności z pociągnięciem sprawców do odpowiedzialności karnej, a w konsekwencji umarzanie postępowań. Niektórzy prokuratorzy wysuwają postulaty co do konieczności wprowadzenia zmian w ww. przepisach np. w postaci zmiany przesłanki „zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością” na możliwość popełnienia przestępstwa z art. 300 §1 kk również w stanie niewypłacalności, co miałyby wówczas uzasadnienie aksjologiczne. Postuluje się również wprowadzenie bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Rozwiązanie to mogłoby się wydawać kontrowersyjne z uwagi na ekonomiczny charakter popełnianych przestępstw i w świetle subsydiarności prawa karnego, jednak należy mieć na względzie, że w ponad 90% przypadków orzeka się karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W konsekwencji kara taka nie jest zbyt dotkliwa dla jej sprawcy, a należy mieć na względzie wagę i szkodliwość przestępstw przeciwko wierzycielom, które godzą nie tylko w wierzyciela stosunku zobowiązaniowego, ale tak naprawdę jest to zamach na cały obrót gospodarczy, a niekiedy nawet dobro wszystkich obywateli. Zdarza się bowiem, że sprawcą czynu może być podatnik unikający uiszczenia należności publicznoprawnych.

Część prokuratorów zauważa również możliwy wpływ ogłoszonego stanu epidemii na zwiększoną liczbę przestępstw przeciwko wierzycielom w przyszłości. Dostrzeżenie takiego problemu przez praktyków mających styczność w codziennej pracy z przestępstwami gospodarczymi jest niezwykle cennym źródłem informacji, ponieważ potwierdza stawiane w niniejszej dysertacji hipotezy badawcze. Potwierdzenie jednej z hipotez stanowi nawet brak zanotowania przez prokuratorów w momencie wypełniania ankiet zwiększonej liczby spraw o kwalifikacji z art. 300 kk. Jest to bowiem uzasadnione zbyt krótkim upływem czasu od wprowadzenia stanu epidemii do przeprowadzenia badania i wystąpieniem czynników opisanych w rozdziale 6 dysertacji.

---

⁶²⁴Tamże, s. 100 za J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające...*, s. 800; M. Anhalt, *Kilka uwag o egzekucyjnej przysiędze wyjawienia majątku*, „Polski Proces Cywilny” 1935/4, s. 116; W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1979, s. 433

5.5 Utworzenie rejestru dłużników

W związku z postulatami podnoszonymi przez osoby zajmujące się w swojej pracy zawodowej przestępstwami przeciwko wierzycielom określonymi w art. 300 kk dotyczącymi utworzenia uniwersalnej bazy dłużników i wierzycieli wskazać należy, że ustawodawca podjął już działania mające na celu utworzenie rejestru, w którym zawarte byłyby dane osób niewypłacalnych. Do stworzenia rejestru dotyczącego postępowań upadłościowych, Polska, jako państwo członkowski UE, jest zobowiązana na podstawie art. 24 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego.⁶²⁵ Podnieść jednak należy, że mimo intencji utworzenia nowego rejestru gromadzącego informacje o dłużnikach, ustawodawca napotykał liczne trudności z jego uruchomieniem. Mimo wydania w ostatnich latach znacznych środków na uruchomienie nowego rejestru, oprócz zmiany nazwy rejestru, zmodyfikowana została jego koncepcja, a proponowane i zakładane terminy rozpoczęcia możliwości korzystania z niego ulegały nieustannie przesunięciom. Poniżej zostaną przedstawione założenia poszczególnych rejestrów wraz z odniesieniem ich do przestępstw przeciwko wierzycielom określonym w art. 300 kk. Wskazane zostaną również propozycje, które mogłyby poprawić projektowane/wprowadzone rozwiązania pod kątem działań związanych z zapobieganiem i zwalczaniem przestępstw przeciwko wierzycielom.

Wraz z powołaniem do życia Krajowego Rejestru Sądowego utworzono Rejestr Dłużników Niewypłacalnych („**RDN**”). Rejestr ustanowiony był w rozdziale 4 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym („**Ustawa o KRS**”),⁶²⁶ jednakże został zlikwidowany z dniem 1 grudnia 2021 r. na mocy art. 1 pkt 30) ustawy z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw.⁶²⁷ W doktrynie wskazywano na nie do końca właściwą nazwę tego rejestru, ponieważ wpisowi podlegali dłużnicy niesolidni, a nie niewypłacalni. Ponadto RDN nie zawierał nawet danych dotyczących wszystkich niesolidnych dłużników. Do rejestru wpisywane były podmioty, które były w złej sytuacji finansowej lub te, które popełniły czyny wskazane w art. 55 Ustawy o KRS. Wpisowi podlegały podmioty, wobec których orzeczono także zakaz z art. 373 PrUp tj. zakaz prowadzenia działalności gospodarczej lub pełnienia określonych funkcji.

---

⁶²⁵Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz. U. UE. L. z 2015 r. Nr 141, str. 19 z późn. zm.)

⁶²⁶ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 112 z późn. zm.)

⁶²⁷Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 112 z późn. zm.)

Do RDN wpisywane były m.in. upadłe osoby fizyczne będące przedsiębiorcami lub wobec których oddalono wnioski o ogłoszenie upadłości oraz upadli konsumenci. Dokonywano także wpisów podmiotów, wobec których umorzono postępowanie egzekucyjne, dłużników zobowiązanych do wyjawienia majątku, dłużników świadczeń alimentacyjnych.⁶²⁸

RDN, mimo wielu lat obowiązywania, nie był jednak powszechnie stosowany. Do wad rejestru należało m.in. to, że niemożliwe było zweryfikowanie osoby prawnej po jej nazwie, a jedynie po numerze wpisu w rejestrze. Procedura takiej weryfikacji zajmowała więcej czasu niż to konieczne, a dodatkowo nie była bezpłatna. Odpłatność weryfikacji danych może stanowić barierę dla wielu podmiotów, które dopiero chcą wejść w stosunki gospodarcze z określonym podmiotem. W uzasadnieniu ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw⁶²⁹ wskazano, że „Dane ujawnione w RDN (zarówno na podstawie wpisów dokonanych przez sąd rejestrowy z urzędu jak i na wniosek) nie cieszą się zainteresowaniem obrotu prawnego i gospodarczego. Dalsze prowadzenie tego Rejestru nie wydaje się zatem celowe i uzasadnione, gdy się zważy nadto, że na podstawie art. 5 ust. 1 w zw. z art. 456 pkt 1 ustawy – Prawo restrukturyzacyjne z dniem 1 lutego 2018 r. utworzony zostanie Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości.”⁶³⁰

Jak wyżej wskazano w miejsce RDN ustawodawca na podstawie art. 5 PrRestr zamierzał utworzyć od dnia 1 lutego 2018 r. Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości („CRRiU”), który służyć miał usprawnieniu postępowań restrukturyzacyjnych oraz upadłościowych, a także ułatwić dostęp do informacji o powyższych postępowaniach. Założeniem CRRiU było gromadzenie informacji o nierzetelnych dłużnikach. Miał on również pełnić funkcję ewidencyjną, informacyjną, sankcyjną oraz prewencyjną.

Celem planowanego CRRiU było usprawnienie komunikacji pomiędzy organami postępowań i ich uczestnikami, a także obniżenie kosztów postępowania generowanych w związku z dokonywaniem ogłoszeń i obwieszczeń. Rejestr ten miał zostać utworzony w systemie informatycznym, być administrowany przez Ministra Sprawiedliwości i pełnić funkcje: rejestru, informacyjną, komunikacyjną oraz portalu orzeczniczego.⁶³¹ W CRRiU: (i) zamieszczane miały być i obwieszczane postanowienia, zarządzenia, dokumenty oraz informacje dotyczące postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych; (ii) udostępniane

---

⁶²⁸ art. 55 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 112 z późn. zm.)

⁶²⁹ Dz. U. z 2018 r. poz. 398

⁶³⁰ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, druk nr 2637, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2637> (21.07.2021)

⁶³¹ A. Hrycaj, *art. 5 PrRestr [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, wyd. II*, red. P. Filipiak, Lex (20.07.2021)

dane dotyczące danego podmiotu w zakresie wynikającym z pkt (i) powyżej; (iii) miała zostać utworzona możliwość składania pism i dokumentów, a także dokonywania doręczeń. Ponadto rejestr ten miał stanowić bazę, w której udostępniane miały być wzory pism procesowych i dokumentów. Planowano też, aby wspomagał organizację pracy i prowadzenie postępowań restrukturyzacyjnych.

Do czasu utworzenia rejestru wszelkie obwieszczenia zamieszczane były w MSiG. Utworzenie CRRiU urzeczywistniałoby zasadę jawności postępowania restrukturyzacyjnego i upadłościowego. Co więcej założeniem ustawodawcy zgodnie z art. 206 ust. 3 PrRestr⁶³² był brak możliwości zasłaniania się treścią nieznanomości obwieszczenia po jego ogłoszeniu w CRRiU, chyba że niemożliwe byłoby zapoznanie się z jego treścią mimo zachowania należytej staranności.⁶³³

Warto dodać, że rejestry poszczególnych państw członkowskich UE miały zostać połączone na poziomie europejskim przez system scentralizowany. Takie rejestry na poziomie krajowym powinny zostać uruchomione do dnia 26 czerwca 2018 r., a europejski system scentralizowany do dnia 26 czerwca 2019 r.⁶³⁴ Aktualnie na europejskim portalu „e-Sprawiedliwość” można znaleźć rejestry upadłości pozwalające na wyszukiwanie niewypłacalnych osób fizycznych i prawnych udostępnione we współpracy z następującymi państwami: Czechy, Niemcy, Estonia, Włochy, Łotwa, Niderlandy, Austria, Rumunia, Słowenia.⁶³⁵ Polska nie należy jednak do grupy krajów, które udostępniły swój system na poziomie scentralizowanym.

Istotne jest, że ustawodawca zrezygnował z utworzenia CRRiU i na mocy art. 34 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁶³⁶ w zw. z art. 36 tej ustawy postanowił o likwidacji Centralnego Rejestru Restrukturyzacji i Upadłości z dniem 1 grudnia 2021 r. Jednakże po CRRiU kolejnym pomysłem ustawodawcy było utworzenie Krajowego Rejestru Zadłużonych („KRZ”), a rejestr ten stanowić miał kontynuacją założeń i prac rozpoczętych w oparciu o ww. art. 5 PrRestr oraz rozporządzenie wykonawcze. Prace nad rejestrem były kontynuowane przy założeniu, że zmianie ulega jedynie nazwa rejestru z CRRiU na KRZ.

---

⁶³³ E. Janik, *Centralny Rejestr Restrukturyzacji i upadłości – perspektywy i oczekiwania*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr 329, 2017, s. 47, https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/SE_Artyku%C5%82y_321_340/SE_329/04.pdf (20.07.2021)

⁶³⁴ Tamże

⁶³⁵ Portal e-Sprawiedliwość, Rejestry upadłości – wyszukiwanie niewypłacalnych przedsiębiorców w UE, https://e-justice.europa.eu/content_interconnected_insolvency_registers_search-246-pl.do (20.07.2021)

⁶³⁶ Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz. U. z 2019 r. poz. 55 z późn. zm.)

W odniesieniu do przestępstw stypizowanych w art. 300 kk zauważyć należy, że utworzenie takiego rejestru z pewnością pozwoliłoby podmiotom, które chcą zawrzeć stosunek z innym podmiotem, w stosunkowo łatwy sposób zweryfikować elektronicznie wypłacalność potencjalnego kontrahenta. W przypadku ujawnienia informacji o niewypłacalności określonego podmiotu istnieje duże prawdopodobieństwo, że dany podmiot potencjalnie nie nawiązałby relacji z takim niewypłacalnym dłużnikiem. Oczywistym zatem jest, że wobec braku relacji dłużnik – wierzyciel nie zaistniałaby również kwestia potencjalnego popełnienia przestępstwa na szkodę takiego wierzyciela. Również w doktrynie wskazuje się, że rejestry takie jak CRRiU (czy KRZ) mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego oraz udostępnienie ważnych informacji dla jego uczestników. Przedsiębiorcom i ich kontrahentom powinno umożliwić się podjęcie świadomej decyzji w zakresie zasadności prowadzenia planowanych transakcji. Świadome podjęcie decyzji nie jest możliwe bez posiadania określonych danych o potencjalnych kontrahentach i właśnie z tego względu takie dane powinny być ujawnione w publicznie dostępnych rejestrach, oczywiście z zachowaniem tajemnicy przedsiębiorstwa oraz tajemnicy handlowej.⁶³⁷

Biorąc pod uwagę zmiany nazw kolejnych rejestrów dłużników niewypłacalnych, a także przesunięcia terminów co do uruchomienia KRZ to nawet częściowo zaskakujące jest faktyczne wejście w życie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁶³⁸ z dniem 1 grudnia oraz uruchomienie KRZ w systemie teleinformatycznym – dostęp pod linkiem <https://prs.ms.gov.pl/krz>.⁶³⁹

Warto dodać, że KRZ jest „rejestrem upadłości” w rozumieniu art. 24 ust. 1 Rozporządzenia 2015/848, o którym mowa w niniejszym punkcie powyżej. W uzasadnieniu do rządowego projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁶⁴⁰ wskazuje się, że rejestr ten ma zapewnić wydolność sądownictwa upadłościowego i restrukturyzacyjnego poprzez informatyzację postępowań. Podjęcie takich rozwiązań było konieczne z uwagi na rosnącą liczbę spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych. W uzasadnieniu projektu podniesiono również, że w okresie 2013-2016 zauważono skokowy wzrost upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, a liczba spraw o ogłoszenie upadłości dotyczącej

---

⁶³⁷ D. Kwiatkowski, R. Kosmal, *art. 5 PrRestr [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020, Lex (20.07.2021)

⁶³⁸ Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.)

⁶³⁹ Krajowy Rejestr Zadłużonych - <https://prs.ms.gov.pl/krz> (02.03.2022)

⁶⁴⁰ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, druk nr 2637, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2637> (21.07.2021)

przedsiębiorców w tym okresie utrzymywała się na zbliżonym poziomie.⁶⁴¹ Dane te jednak dotyczą wyłącznie lat 2013-2016, a uzasadnienie do projektu ustawy nie zawiera (i nie mogło zawierać z uwagi na datę publikacji uzasadnienia) danych za ostatnie lata tj. 2019-2021, gdzie liczba spraw o ogłoszenie upadłości oraz postępowań restrukturyzacyjnych jest jeszcze wyższa.⁶⁴² Co raz większa liczba spraw zdecydowanie stanowiła uzasadnienie konieczności informatyzacji tych postępowań.

Projektodawca ustawy o KRZ wskazał, że uzasadnieniem dla zmiany nazwy z CRRiU na KRZ był fakt, że założeniem KRZ było, aby rejestr ten stanowił znacznie szersze niż pierwotnie zakładano źródło informacji dotyczących podmiotów niewypłacalnych, zagrożonych niewypłacalnością lub wobec których została umorzona bezskuteczna egzekucja. Zakres KRZ jest znacznie szerszy niż przewidują to regulacje Prawa restrukturyzacyjnego i Prawa upadłościowego. W rejestrze KRZ można odnaleźć informacje m.in. o osobach fizycznych, osobach prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, jeśli były lub są wobec nich prowadzone takie postępowania jak upadłościowe, restrukturyzacyjne, o orzeczeniu zakazu z art. 373 ust. 1 PrUp lub o uznaniu orzeczenia o wszczęciu zagranicznego postępowania upadłościowego. Ponadto w KRZ można w określonych w ustawie przypadkach wyszukać informacje o wspólnikach osobowych spółek handlowych, umorzeniu postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego lub sąd, a także osobach fizycznych wobec których toczy się egzekucja świadczeń alimentacyjnych lub egzekucja należności budżetu państwa, jeśli należności powstały z powodu bezskuteczności egzekucji alimentów.

Dodatkowo wskazać należy, że jest to system teleinformatyczny i formalnie jedynie część systemu miała zostać przeznaczona na KRZ. Wobec znacznie szerszego zakresu KRZ niż wynika to z ustawy Prawo restrukturyzacyjne, konieczne zatem – zdaniem projektodawcy – stało się uchwalenie odrębnej ustawy i zmiana nazwy tego rejestru. Dotychczasowa nazwa mogłaby wprowadzać w błąd co do zakresu i charakteru rejestru. Użycie słowa „Krajowy” w nazwie rejestru pozwoli ponadto na zachowanie spójności z innymi rejestrami takimi jak Krajowy Rejestr Karny czy Krajowy Rejestr Sądowy. Z kolei sformułowanie, że rejestr dotyczy podmiotów „zadłużonych”, zdaniem projektodawcy, jasno określa kogo dotyczy ten

---

⁶⁴¹ Tamże

⁶⁴² Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, *Dane statystyczne dotyczące liczby postępowań restrukturyzacyjnych oraz upadłościowych*, https://www.coig.com.pl/2021-upadlosci-firm_czerwiec.php <https://www.coig.com.pl/2021-restrukturyzacje-firm.php> (21.07.2021)

rejestr i nie ma wydźwięku pejoratywnego⁶⁴³ (tak jak w przypadku określenia rejestru „dłużników”).

Wskazać należy, że uruchomienie KRZ może przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Istnieje także duże prawdopodobieństwo, że dzięki uruchomieniu KRZ i informatyzacji postępowań, wierzyciele będą w większym stopniu zaspokajani w postępowaniu upadłościowym. Z kolei w odniesieniu do przestępstw stypizowanych w art. 300 kk, autorka dysertacji zauważa, że uruchomienie takiego rejestru może stanowić kamień milowy w prewencji dotyczącej przestępstw przeciwko wierzycielom. Jawność KRZ oraz upowszechnienie informacji o istnieniu tego rejestru może stanowić początek dla powszechnego stosowania dobrych praktyk w zakresie weryfikacji kontrahentów przed nawiązaniem z nimi stosunków gospodarczych. Umożliwienie elektronicznej weryfikacji kontrahenta, dostępnej dla każdego podmiotu, pozwala na sprawdzenie kwestii dotyczących niewypłacalności. Oczywiście rejestr zawiera jedynie określone dane i niemożliwa jest pełna weryfikacja sytuacji finansowej danego podmiotu, jednak możliwe będzie sprawdzenie czy na dzień weryfikacji dany podmiot np. złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, czyli czy w ocenie takiego podmiotu jest on niewypłacalny w rozumieniu art. 11 PrUp. Niestety można przypuszczać, że uruchomienie KRZ nie spowoduje, że podmioty nie będą już w ogóle nawiązywać relacji z podmiotami niewypłacalnymi. Zauważyć należy, że znaczna część podmiotów, mimo zaistnienia przesłanki niewypłacalności powodującej obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, zaniedbuje ten obowiązek, a możliwa odpowiedzialność całym majątkiem przez osoby, które dokonały tego naruszenia, nie jest wystarczającym czynnikiem odstrasżającym przed zaniechaniem złożenia wniosku.

---

⁶⁴³ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, druk nr 2637, s. 17-20 <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2637> (21.07.2021)

6. BADANIA DOTYCZĄCE ART. 300 § 1 i §2 KK W ODNIESIENIU DO SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ ZWIĄZANEJ Z ZAKAŻENIAMI WIRUSEM SARS-COV-2

6.1 Uwagi ogólne

Autorka niniejszej dysertacji zauważa, że sytuacja epidemiologiczna w kraju i na Świecie związana z zakażeniami wirusem SARS-COV-2 oraz związane z nią skutki mogą być kolejnym czynnikiem, być może zbliżonym do rangi czynników transformacji ustrojowych i istotnym momentem w historii funkcjonowania przepisów dotyczących przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu. Wprowadzone obostrzenia mające na celu walkę z zakażeniami wywołanymi SARS-COV-2 mogą znacznie wpłynąć na kondycję finansową podmiotów będących stronami stosunków zobowiązaniowych, powodującą stan niewypłacalności lub upadłość albo zagrożenie tymi stanami. W efekcie może to dać podstawy do zwiększonej przestępczości gospodarczej, w tym częstszego popełniania przestępstw na szkodę wierzycieli. Niedoskonałość przepisów dotyczących przestępstw przeciwko wierzycielom, a także niedostateczne dostosowanie ich do sytuacji polityczno-gospodarczej kraju może prowadzić do licznych nadużyć. Z tego względu w celu poprawy ich efektywności ww. przepisów tak ważne jest badanie praktycznych problemów dotyczących ich funkcjonowania.

Autorka niniejszej pracy nadmienia również, że przestępczości przeciwko wierzycielom nie poświęca się aktualnie wystarczająco miejsca w prowadzonym badaniach, niejako nie zauważając problemu tego zjawiska. Wobec zaistniałej sytuacji epidemiologicznej i jej skutków podkreślenia wręcz wymaga, że działania przestępcze dłużników nie będą zauważalne od razu, ale po upływie określonego czasu od wprowadzenia stanu epidemii, a nawet jej zniesienia. Należy pamiętać, że część dłużników skorzystała z pomocy przewidzianej przez państwo, jednak pomoc ta często nie jest wystarczająca na utrzymanie płynności finansowej, która pozwalałaby zaspokoić wszelkie zobowiązania wierzycieli. Zaznaczyć także należy, że część dłużników, która skorzystała z pomocy finansowej niejednokrotnie została zobowiązana do spełnienia określonych warunków pozwalających na bezzwrotne otrzymanie takiej pomocy. Warunki te mogły w określonych przypadkach polegać na obowiązku niezawieszania działalności gospodarczej przez określony czas czy też utrzymania zatrudnienia na dotychczasowym poziomie. Co więcej, niektóre podmioty gospodarcze które otrzymały pomoc finansową, są sztucznie utrzymywane i wobec zmiany sytuacji gospodarczej kraju mogą nie przetrwać czasu, gdy będą zmuszone do samodzielnego utrzymania się na rynku.

Podkreślenia wymaga, że przedłużający się stan niepewności co do dalszego rozwoju sytuacji epidemiologicznej, utrzymywane liczne obostrzenia mające przeciwdziałać zakażeniom SARS-COV-2, a z drugiej strony zmniejszone przychody wielu podmiotów i ich stałe zobowiązania mogą prowadzić do konsekwencji, które będą trudne do oszacowania w stratach. Pamiętać należy, że brak uzyskiwania przychodów czy uzyskiwanie ich w ograniczonym zakresie nie powoduje, że podmioty mogą swobodnie uchylić się od swoich zobowiązań. W sytuacji braku płynności finansowej zmierzać to może do poszukiwania rozwiązań, które mogą narazić wierzycieli na straty, a które często w nadzwyczajnej sytuacji stanowiąc będą z perspektywy dłużnika jedyne rozwiązanie pozwalające mu na zaspokojenie jego podstawowych potrzeb życiowych.

Zwrócić trzeba uwagę, że problemowi może nie być poświęcona wystarczająca uwaga, ponieważ efekty działań dłużników nie są widoczne od razu. Mogłoby się wydawać, że w przypadku faktycznie złej sytuacji finansowej i spełnienia przesłanek z art. 11 PrUp dłużnicy powinni złożyć wniosek w terminie określonym w art. 21 PrUp tj. w terminie 30-dni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości. Już z chwilą opóźnienia w pierwszej płatności powinno się analizować zdolność wykonywania zobowiązań finansowych i ewentualne spełnienie przesłanek generujących obowiązek złożenia wniosku o upadłość.⁶⁴⁴ Co jednak istotne, zwiększona liczba wniosków o ogłoszenie upadłości, jako już zwieńczenie działań dłużników, którzy mogli działać na szkodę wierzycieli przed złożeniem wniosków o upadłość, może być przesunięta w czasie z uwagi na wprowadzone regulacje tarcz antykrzysowych, o czym mowa poniżej.

Niestety nie tylko organy ścigania prowadzące postępowania w celu przeprowadzenia postępowania mającego na celu ustalenie czy doszło do popełnienia przestępstwa i pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej działają w odmienionej rzeczywistości gospodarczej. Problem ten dotyka również komorników, którzy w związku z wprowadzonymi obostrzeniami mają trudności z egzekwowaniem wierzytelności.

Z powyższych względów autorka niniejszej dysertacji podjęła się analizy funkcjonowania przepisów art. 300 §1 i §2 kk w obliczu wprowadzonego stanu epidemii wywołanego zakażeniami wirusem SARS-COV-2. Analiza została przeprowadzona w oparciu o wybrane i obowiązujące w stanie epidemii przepisy, które mogły wpłynąć na przestępczość przeciwko wierzycielom, dane statystyczne z Komendy Głównej Policji w ujęciu

---

⁶⁴⁴ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Wyd. 12, Warszawa 2020, Legalis (09.03.2021)

porównawczym pomiędzy rokiem 2019 a 2020, gdy wprowadzono stan epidemii i z podziałem na miesiące, dane dotyczące upadłości podmiotów w latach 2019 i 2020 i dane z Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące działalności komorników. Z uwagi na szerokość zagadnienia analizie poddane zostały wybrane kwestie, które poparto wybranymi przykładami (na przykład w zakresie wprowadzonych ograniczeń), a które są wystarczające do wykazania wpływu epidemii na przestępczość przeciwko wierzycielom.

6.2 Dane statystyczne z Komendy Głównej Policji w odniesieniu do ogłoszonego stanu epidemii wirusa SARS-COV-2

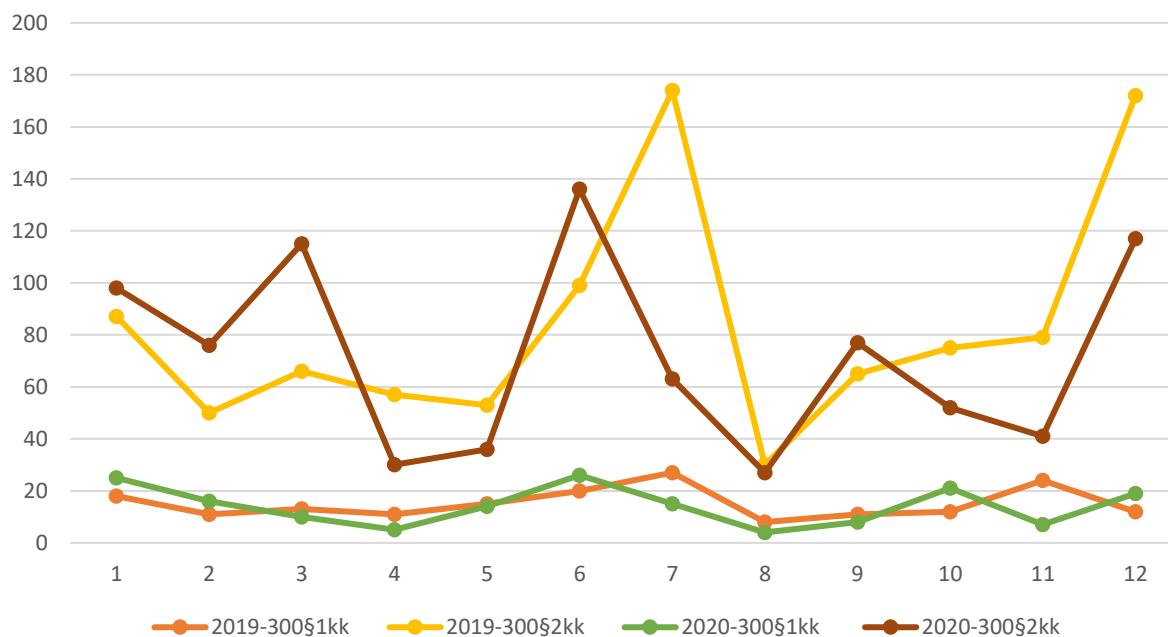
Dane statystyczne z Komendy Głównej Policji w odniesieniu do przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk za poszczególne lata zostały przedstawione już w punkcie 5.1, jednak w tym miejscu warto odnieść się do lat 2019 i 2020 z uwzględnieniem czynnika w postaci ogłoszonego stanu epidemii wirusa SARS-COV-2.

Tabela 17 Łączna liczba przestępstw stwierdzonych (PS), przestępstw wykrytych (PW), % wykrywalności (%W), łączna liczba podejrzanych dorosłych (PD) oraz podejrzanych dorosłych z aktem oskarżenia (PD AO) w latach 2019-2020 w odniesieniu do przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk

	PS	PW		%W		PD		PD AO		
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
art. 300 §1 kk	212	170	209	169	98,6	98,8	143	127	138	118
art. 300 §2 kk	1007	868	999	864	99,0	99,5	659	556	609	519
Łącznie:	1219	1038	1208	1033	98,8 (średnio)	99,15 (średnio)	802	683	747	637

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Wykres 12 Liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2019-2020 w poszczególnych miesiącach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji

Jak wynika z powyższej Tabeli 17 łączna liczba przestępstw stwierdzonych, przestępstw wykrytych, liczba podejrzanych oraz liczba podejrzanych z aktem oskarżenia w roku 2020, gdy ogłoszono stan epidemii koronawirusa uległa spadkowi w porównaniu z rokiem 2019 zarówno w odniesieniu do przestępstwa z art. 300 §1 kk, jak i art. 300 §2 kk. Liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 §1 kk spadła o 19,8%, a z art. 300 §2 kk o 13,8%. W powyższym Wykresie 12 przedstawiono liczbę przestępstw stwierdzonych z art. 300 §1 i §2 kk z uwzględnieniem podziału na miesiące w latach 2019 i 2020. Wahania liczby przestępstw stwierdzonych w poszczególnych miesiącach kształtują się na podobnym poziomie w poszczególnych miesiącach w latach 2019 i 2020 zarówno dla przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk. Znacznie większe wahania widoczne są odnośnie liczby przestępstw stwierdzonych z art. 300 §2 kk niż z art. 300 §1 kk, co może tłumaczyć mniejsza liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 §1 kk, która była około pięciokrotnie niższa niż z art. 300 §2 kk w obu analizowanych latach. Od marca 2020 r. tj. miesiąca, gdy ogłoszono stan epidemii, do kwietnia 2020 r. zanotowano spadek liczby przestępstw stwierdzonych z art. 300 §2 kk ze 115 do 30 przestępstw, co stanowi spadek o 73,9%. W odpowiednim okresie w roku 2019 spadek ten wyniósł wyłącznie 13,6%.

Nie zauważono szczególnych tendencji dla roku 2020 w porównaniu z rokiem 2019, na które mógłby wpływać stan epidemii, oprócz ww. tendencji spadkowej, a także znacznego spadku liczby przestępstw stwierdzonych w roku 2020 pomiędzy marcem a kwietniem. Oczywiście bezpodstawne byłoby twierdzenie, że tak znaczny spadek liczby przestępstw stwierdzonych w powyższym okresie spowodowany jest mniejszą liczbą przestępstw z art. 300 §2 kk z powodu wystąpienia epidemii koronawirusa. Biorąc pod uwagę czas trwania postępowań niemożliwe jest bowiem odzwierciedlenie tego w statystykach w miesiącu następującym bezpośrednio po ogłoszenia stanu epidemii. Przypomnieć bowiem należy, że przestępstwem stwierdzonym jest zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym stwierdzono, że jest przestępstwem. Uzasadnienia ww. spadku poszukiwać zatem należy we wprowadzonych ograniczeniach wpływających na funkcjonowanie prokuratur i koniecznością dostosowania się do warunków nowej rzeczywistości. Zmianę organizacji pracy prokuratur potwierdzają wydane komunikaty w sprawie wprowadzenia szczególnych działań w celu ograniczenia zagrożenia zakażeniem wirusem SARS-COV-2. Przykładowo taki komunikat w dniu 20 marca 2020 r. wydała Prokuratura Okręgowa w Piotrkowie Trybunalskim,⁶⁴⁵ która wprowadziła zasady polegające m.in. na odwołaniu uprzednio zaplanowanych czynności procesowych, chyba że nastąpi przypadek bezwzględnej konieczności ich przeprowadzenia lub niemożliwe będzie ich odwołanie lub dokonanie zmiany terminu. Ponadto przed terminem zaplanowanych czynności z udziałem uczestników postępowania konieczne było uzyskanie wiedzy czy uczestnicy postępowania nie są objęci kwarantanną lub innymi ograniczeniami w związku z podejrzeniem zakażenia wirusem SARS-COV-2. Między innymi takie sytuacje mogły stanowić dostateczne usprawiedliwienie nieobecności, a w konsekwencji powodować przedłużenie prowadzonych postępowań przygotowawczych i spadek liczby przestępstw stwierdzonych w statystykach. Co więcej, podejmowanie szczególnych środków ochronnych w prokuraturach wobec wystąpienia stanu epidemii było działaniem zalecanym ogólnie. Od 16 marca 2020 r. Prokurator Krajowy kierował pisma do wszystkich szefów powszechnych jednostek prokuratury o konieczności wprowadzenia określonych standardów sanitarnych i zasad umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie prokuratur, nie wyłączając wprowadzenia pracy rotacyjnej i pracy zdalnej.⁶⁴⁶

---

⁶⁴⁵ Komunikat z dnia 20 marca 2020 r. Prokuratury Okręgowej w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie wprowadzenia szczególnych działań w celu ograniczenia zagrożenia zakażeniem wirusem SARS-COV-2, <https://www.gov.pl/web/po-piotrkow-trybunalski/komunikat-z-dnia-20-marca-2020-roku> (18.02.2022)

⁶⁴⁶ Lex Super Omnia, *Prokuratura w pandemii, czy pandemia w prokuraturze?*, Raport Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia, Warszawa 2020, s. 66, <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Prokuratura%20w%20pandemii%20czy%20pandemia%20w%20prokuraturze.%20Raport%20Lex%20Super%20Omnia.pdf> (18.02.2022)

Jak jednak wskazują przeprowadzone kontrole przez Najwyższą Izbę Kontroli, urzędy często nie są przystosowane do pracy zdalnej. W przypadku prokuratur rejonowych odsetek pracowników, których można było wyposażyć w komputerowy sprzęt służbowy do pracy zdalnej wynosił jedynie 9% (*sic!*). Prokuratury rejonowe nie podjęły też specjalnych działań w ciągu roku od ogłoszenia stanu epidemii, aby polepszyć sytuację i umożliwić skuteczną pracę zdalną.⁶⁴⁷ Pandemia zagroziła ponadto ciągłości pracy prokuratur również z uwagi na początkowy brak dostępu do szczepień i ryzyko zakażenia wobec konieczności kontaktu z uczestnikami postępowania przygotowawczego.⁶⁴⁸

W kolejnych miesiącach wahania co do liczby przestępstw stwierdzonych są podobne dla roku 2019 i 2020. W 2020 r. najwięcej przestępstw stwierdzonych z art. 300 §2 kk odnotowano w czerwcu i wynik ten wynosił 136. W 2019 r. dla tego samego typu przestępstwa najwyższy wskaźnik odnotowano natomiast w lipcu i wynosił on 176. Następnie od ww. miesięcy liczba przestępstw stwierdzonych spada i osiąga najniższy wynik w ciągu roku w miesiącu sierpień (w 2019 r. wynik wynosi 30 przestępstw stwierdzonych z art. 300 §2 kk, a w 2020 r. – 27), co może związane być z okresem urlopowym. Ostatecznie liczba przestępstw stwierdzonych ponownie zwiększa się na koniec roku i w miesiącu grudzień wynosi 172 przestępstwa stwierdzone z art. 300 §2 kk w roku 2019 i 117 w roku 2020.

W odniesieniu do przestępstw wykrytych, łącznej liczby podejrzanych oraz podejrzanych z aktem oskarżenia również można zauważyć tendencję spadkową pomiędzy rokiem 2019 i 2020. W przypadku przestępstw wykrytych z art. 300§1 kk i art. 300 §2 kk spadek ten wynosi odpowiednio 19,14% i 13,51%. Łączna liczba podejrzanych spadła o 11,19% (art. 300 §1 kk) i o 15,63% (art. 300 §2 kk), a podejrzanych z aktem oskarżenia o 14,49% (art. 300 §1 kk) i 14,79% (art. 300 § 2 kk). Powyższa tendencja spadkowa nie powinna być niczym zaskakującym, jeśli weźmie się pod uwagę trudności z funkcjonowaniem organów administracji publicznej i nie tylko w okresie po ogłoszeniu epidemii koronawirusa. Istotne jest, że tak jak już wyżej wskazano, aby w statystykach policyjnych widoczne były realne skutki koronawirusa powodujące zachwiania gospodarki i wpływające na przestępczość gospodarczą, konieczny jest dalszy upływ czasu. Zdaniem autorki niniejszej dysertacji, w okresie następującym bezpośrednio po ogłoszeniu epidemii koronawirusa zaczęły

---

⁶⁴⁷ Najwyższa Izba Kontroli, *Urzędy nieprzygotowane do pracy zdalnej*, artykuł z 2 grudnia 2021 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/praca-zdalna-w-urzedach.html> (18.02.2022)

⁶⁴⁸ Dział Prasowy Prokuratury Krajowej, *Pandemia zagrożeniem dla ciągłości pracy prokuratury*, artykuł z 19 stycznia 2021 r., <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/pandemia-zagrozeniem-dla-ciaglosci-pracy-prokuratury/> (18.02.2022)

aktualizować się przesłanki sprzyjające popełnianiu przestępstw przez dłużników na szkodę wierzycieli. Aby potwierdzić powyższe i móc zapobiec pogłębianiu się tego zjawiska, konieczne jest pogłębienie zagadnienia sytuacji ekonomicznej dłużników w stanie ogłoszonej epidemii i odniesienie jej do znamion czynów zabronionych z art. 300 §1 i §2 kk, co zostanie dokonane w dalszych punktach dysertacji.

6.3 Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród przedsiębiorców dotyczącej wpływu epidemii koronawirusa SARS-COV-2 na działalność gospodarczą

Autorka niniejszej dysertacji, w celu zbadania wpływu epidemii koronawirusa SARS-COVD-2 na działalność gospodarczą przedsiębiorców, przeprowadziła anonimową ankietę skierowaną przede wszystkim do osób prowadzących działalność gospodarczą, której wzór stanowi ZAŁĄCZNIK 2. Ankieta została stworzona przy użyciu programu Google Forms dostępnego dla użytkowników Google. Link do ankiety⁶⁴⁹ został udostępniony m.in. na portalu LinkedIn, portalach społecznościowych typu Facebook. Wnioski z prośbą o rozesłanie ankiety do przedsiębiorców wysłano także poprzez e-mail do organizacji zrzeszających osoby prowadzące działalność gospodarczą,⁶⁵⁰ jednak pozostały one bez odpowiedzi. Najbardziej skuteczną formą udostępnienia ankiety okazało się bezpośrednie wysyłanie zapytań do osób prowadzących działalność gospodarczą. Okres zbierania odpowiedzi na pytanie zawarte w ankiecie to 8 czerwca 2021 r. – 19 września 2021 r., czyli okres po upływie ponad roku od ogłoszenia stanu epidemii związanego z wirusem SARS-COV-2.

Ankieta składała się z 11 pytań, w tym dziesięciu pytań zamkniętych i jednego pytania otwartego. Osoby ankietowane miały obowiązek udzielenia odpowiedzi wyłącznie na pierwsze pytanie dotyczące kwestii czy osoba ankietowana jest przedsiębiorcą, co miało na celu weryfikację czy udzielone odpowiedzi pochodzą od osób, które mogą ocenić wpływ epidemii wirusa SARS-COV-2 na prowadzoną przez siebie działalność gospodarczą. Ankieta składała się z następujących pytań:

A. Czy jesteś przedsiębiorcą?

---

⁶⁴⁹ Link do ankiety skierowanej do przedsiębiorców dotyczącej wpływu epidemii koronawirusa SARS-COV-2 na działalność gospodarczą: <https://forms.gle/3mfotBpZUs8V29zp6>; *screen* ankiety dostępnej pod tym linkiem stanowi ZAŁĄCZNIK 2.

⁶⁵⁰ Wnioski z prośbą o udostępnienie ankiety zostały wysłane w dniu 8 czerwca 2021 r. m.in. do Związku Przedsiębiorców i Pracodawców czy Konfederacji Lewiatan

- B. Jak długo prowadzisz działalność gospodarczą?
- C. Czy stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 ma wpływ na Pani/Pana działalność gospodarczą?
- D. Czy stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 wpłynął negatywnie na Pani/Pana działalność gospodarczą?
- E. Czy stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 spowodował zmniejszenie przychodów Pani/Pana działalności gospodarczej?
- F. W przypadku zmniejszenia przychodów z prowadzonej działalności gospodarczej spowodowanej epidemią koronawirusa SARS-COV-2 proszę o wskazanie spadku w procentach w stosunku do ostatniego roku sprzed ogłoszenia stanu epidemii (marzec 2020 r.).
- G. Czy w Pani/Pana ocenie oferowana pomoc publiczna jest wystarczająca dla podmiotów dotkniętych epidemią koronawirusa SARS-COV-2, aby mogły dalej prowadzić działalność gospodarczą?
- H. Czy w Pani/Pana ocenie sytuacja epidemii koronawirusa SARS-COV-2 spowoduje niewypłacalność wielu podmiotów?
- I. Czy ma Pani/Pan trudności (większe niż przed epidemią koronawirusa SARS-COV-2) z dochodzeniem swoich wierzytelności?
- J. Czy zdarzyło się Pani/Panu, aby dłużnik zaprzestał lub ograniczył prowadzenie działalności w trakcie epidemii koronawirusa SARS-COV-2 i nie chciał wobec Pani/Pana spełnić swoich zobowiązań w całości (np. negocjował obniżenie świadczenia lub rozłożenie na raty)?
- K. Czy spotkał(a) się Pani/Pan z przestępczością przeciwko wierzycielom, w szczególności z przestępstwem polegającym na niezaspokojeniu roszczeń wierzyciela lub egzekucyjnym niezaspokojeniu roszczeń wierzyciela (art. 300 Kodeksu karnego). Jeśli tak to bardzo proszę o opisanie swoich doświadczeń i spostrzeżeń (w szczególności czy złożono zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa i jaki był wynik postępowania) ?

Ankieta, w okresie od 8 czerwca 2021 r. do 19 września 2021 r., wypełniło 111 osób, z czego jedynie trzy osoby określiły, że nie prowadzą działalności gospodarczej. Największa liczba ankietowanych osób to przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność gospodarczą nie dłużej niż 5 lat (ponad 41% badanych). Następną co do liczebności grupą byli przedsiębiorcy prowadzący działalność od 6 do 10 lat – 30,3%. Na podobnym poziomie kształtuje się wynik odnośnie do przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą pomiędzy 11 a 15 lat oraz dla tych, co prowadzą ją ponad 15 lat. Odpowiednio jest to wynik 13,8% ankietowanych, a dla tej drugiej grupy 12,8%. Jak zostało wyżej wskazane najczęściej ankietowanych to podmioty prowadzące działalność gospodarczą nie dłużej niż pięć lat, czyli są to podmioty, które nie mają wieloletniego doświadczenia na rynku. Nie jest to jednak liczba przeważająca, co oznacza, że ankieta pozwoliła na zbadanie spostrzeżeń i wyciągnięcie wniosków co do opinii przedsiębiorców o różnym doświadczeniu w obrocie gospodarczym.

Aż 68,6% ankietowanych wskazało, że stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 ma zdecydowany wpływ (bez określania czy negatywny, czy pozytywny) na ich działalność gospodarczą. Taka liczba ankietowanych określiła ten wpływ jako „5” w skali od 1 do 5, gdzie „5” oznacza „zdecydowanie tak”, a „1” oznacza zdecydowanie nie. Jedynie 5,5% ankietowanych wskazało, że zdecydowanie takiego wpływu nie ma, określając ten wpływ cyfrą „1”. Dodać również należy, że aż 18,3% badanych określiło wpływ epidemii koronawirusa numerem „4” w powyższej skali. Oznacza to, że przeważająca większość badanych odczuła, że epidemia koronawirusa znacząco oddziaływała na prowadzoną przez nich działalność gospodarczą. Co więcej, z przeprowadzonego badania wynika, że ponad 76% respondentów odczuło ten wpływ jako negatywny, a podobna liczba ankietowanych stwierdziła, że stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 spowodował zmniejszenie przychodów ich działalności gospodarczej (77,1%). Jedynie 21,1% badanych określiło, że takiego spadku przychodów nie doszło.

Spadek przychodów w stosunku do ostatniego roku sprzed ogłoszenia stanu epidemii przedstawiał się następująco: 1-10% - 11,9% ankietowanych, 11-20% - 25,7% ankietowanych, 21-50% - 21,1% ankietowanych, 51-75% - 11,9% ankietowanych, 76-100% - 5,5% ankietowanych. Pozostali ankietowani (23,9%) wskazali, że spadek przychodów nie dotyczy prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Z powyższego wnioskować można, że najczęściej ankietowanych odnotowało spadek przychodów wynoszący od 11 do 20% w stosunku od ostatniego roku sprzed ogłoszenia stanu epidemii. Kolejną grupą (nie licząc ankietowanych, którzy zaznaczyli odpowiedź „nie dotyczy”) są badani, których przychód

zmniejszył się między 21-50%. Ponadto powyższe wyniki wskazują, że nie ma wśród ankietowanych jednego określonego przedziału spadku dochodów, który występowałby w przeważającej większości przypadków. Można jednak stwierdzić, że przeważająca część podmiotów odnotowała spadek przychodów i jedynie 23,9% osób wskazała, że spadek taki nie dotyczy prowadzonej przez nich działalności gospodarczej, co może sugerować, że przychód pozostał na niezmiennym poziomie albo nawet wzrósł.

W kontekście niniejszej dysertacji i prowadzonych badań ważne jest, że aż 53,2% ankietowanych wskazała, że w ich ocenie oferowana pomoc publiczna zdecydowanie nie jest wystarczająca dla podmiotów dotkniętych epidemią koronawirusa SARS-COV-2. Ponadto zdecydowana większość, ponieważ aż 70,6% ankietowanych, udzieliła odpowiedzi, że w ich ocenie sytuacja epidemii koronawirusa SARS-COV-2 spowoduje niewypłacalność wielu podmiotów. W kwestii doświadczeń związanych z trudnościami co do dochodzenia wierzytelności – 46,8% ankietowanych wskazało, że zdecydowanie ma takie trudności (większe niż przed epidemią koronawirusa SARS-COV-2), a jedynie 11%, że zdecydowanie takich trudności nie ma. Pozostałe odpowiedzi dla skali 2,3,4 (gdzie cyfra 1 oznacza „zdecydowanie nie”, a 5 oznacza „zdecydowanie tak”) kształtowały się w następujący sposób: 2 – 6,4%, 3 – 11%, 4 – 24,8%. Dodatkowo wskazać należy, że 49,5% udzielonych odpowiedzi na przedostatnie pytanie stanowiło stwierdzenie, że ankietowani zdecydowanie (cyfra 5 w ww. skali) mieli sytuację, aby dłużnicy zaprzestali lub ograniczyli prowadzenie działalności w trakcie epidemii koronawirusa SARS-COV-2 i nie chcieli wobec ankietowanych będących wierzycielami spełnić swoich zobowiązań w całości (np. negocjowali obniżenie świadczenia lub rozłożenie na raty). Jedynie 10,1% ankietowanych wskazała, że zdecydowanie nie doświadczyła takiej sytuacji (pozostałe wyniki: 2 – 3,7%, 3 – 11%, 4 – 25,7%). Powyższe jednoznacznie wskazuje, że epidemia wirusa SARS-COV-2 zgodnie z odpowiedziami udzielonymi przez ankietowanych będzie miała w przyszłości wpływ na niewypłacalność wielu podmiotów, wierzyciele doświadczyli znacznych trudności z dochodzeniem swoich wierzytelności a dłużnicy próbowali podejmować próby w zakresie obniżenia swoich świadczeń wobec wierzycieli lub negocjowali możliwość rozłożenia na raty. Co więcej, zdaniem respondentów, oferowana pomoc publiczna dla podmiotów dotkniętych skutkami epidemii koronawirusa zdecydowanie nie jest wystarczająca do dalszego prowadzenia działalności gospodarczej.

W zakresie ostatniego, tzw. „otwartego”, pytania oznaczonego powyżej literą K., dotyczącego ewentualnych doświadczeń z przestępczością przeciwko wierzycielom, jedynie

jedna odpowiedź jest warta wspomnienia w niniejszej pracy. Osoba ankietowa wskazała, że z jej doświadczenia zawodowego wynika, że „bardzo rzadko prawa chronione na mocy art. 300 KK są dochodzone w drodze postępowania karnego. Zdecydowanie częściej dochodzenie roszczeń wierzycieli kończy się na etapie postępowań cywilnych. Wydaje mi się, że ludzie nie mają świadomości że również na drodze postępowania karnego mogą próbować ochrony tych praw”. Pozostałe odpowiedzi to albo po prostu brak odpowiedzi na pytanie albo informacja o braku takiego doświadczenia w ww. kwestii. Z udzielonej i zacytowanej powyżej odpowiedzi wnioskować można, że respondent jest prawdopodobnie osobą, która posiada szeroką wiedzę z zakresie przepisów prawa i doświadczenie z przestępczością przeciwko wierzycielom. Zdecydowana jednak większość ankietowanych – na co wskazuje brak odpowiedzi na pytanie – może nawet nie mieć ogólnego pojęcia o powyższych kwestiach. Sugeruje to również brak doświadczeń takich osób w ww. zakresie i może wskazywać na trafność odpowiedzi osoby ankietowanej co do braku świadomości osób co do możliwości wszczęcia postępowania karnego w związku z określonymi działaniami dłużników.

Przeprowadzona głównie wśród przedsiębiorców ankieta potwierdza hipotezy niniejszej dysertacji w zakresie przede wszystkim tego, że epidemia koronawirusa SARS-COV-2 ma wpływ na działalność przedsiębiorców, może mieć wpływ negatywny, w tym poprzez spadek przychodów przedsiębiorców w stosunku do stanu sprzed epidemii oraz – w ocenie ankietowanych przedsiębiorców – może powodować niewypłacalność wielu podmiotów. Znaczna większość przedsiębiorców wskazała ponadto, że oferowana pomoc podmiotom dotkniętym sytuacją związaną z epidemią i wprowadzonymi obostrzeniami zdecydowanie nie jest wystarczająca. Z tego powodu, w ocenie autorki niniejszej dysertacji, konieczne jest, oprócz badania ankietowego, dokonanie analizy przepisów wprowadzonych w trakcie epidemii, ich możliwego wpływu na sytuację przedsiębiorców i dokonanie oceny czy czynniki te mogą mieć wpływ na przestępczość przeciwko wierzycielom w zakresie przestępstw o kwalifikacji czynów wskazanych w art. 300 kk. Przeprowadzenie takiej analizy umożliwi dalszą weryfikację postawionych hipotez badawczych.

6.4 Wprowadzone obostrzenia oraz wsparcie finansowe dla przedsiębiorców w czasie epidemii SARS-COV-2 w kontekście ich stanu niewypłacalności

Od 14 marca 2020 r. na podstawie Rozporządzenia Ministra zdrowia z dnia 13 marca 2020 r.⁶⁵¹ wprowadzono na terenie Rzeczypospolitej stan zagrożenia epidemicznego w związku z zakażeniami wirusem SARS-COV-2, a na podstawie Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii („**Rozporządzenie COVID**”) w okresie od dnia 20 marca 2020 r. do odwołania ogłoszono stan epidemii.⁶⁵² Mimo, że stan epidemii nie jest stanem nadzwyczajnym w rozumieniu art. 228 ust. 1 Konstytucji to w ramach przeciwdziałania SARS-COV-2 wprowadzono wiele ograniczeń, nakazów i zakazów istotnie oddziałujących na osoby przebywające na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Oprócz tego, że wprowadzone obostrzenia miały i mają wpływ na osoby fizyczne to w kontekście niniejszej pracy badawczej zaznaczyć należy również wpływ na podmioty prowadzące działalność gospodarczą oraz ich sytuację ekonomiczną.

Nie bez znaczenia pozostają wprowadzone liczne zakazy dotyczące świadczenia określonych usług czy prowadzenia działalności handlowej. Przykładowo, od dnia 14 marca 2020 r. w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² ustanawiano m.in. zakaz handlu detalicznego najemcom powierzchni handlowej, których przeważająca działalność polegała m.in. na handlu wyrobami tekstylnymi, wyrobami odzieżowymi lub obuwiem i wyrobami skórzanymi czy też prowadzenia w takich obiektach działalności gastronomicznej i rozrywkowej. Wraz z kolejnymi aktami prawnymi ograniczenia ulegały modyfikacji, czasowemu zniesieniu, a następnie ich przywróceniu, często w zmienionym kształcie. Na przykład w zakresie działalności gastronomicznej – zgodnie z §6 ust. 3 pkt 2) Rozporządzenia COVID w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² już od 21 marca 2020 r. wprowadzono ograniczenie prowadzenia działalności usługowej najemcom powierzchni usługowej, z wyłączeniem najemców, których przeważająca działalność polegała na świadczeniu usług gastronomicznych polegających jedynie na przygotowywaniu i dostarczaniu żywności. Powyższe oznacza, że najemcy prowadzący działalność w obiektach o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², do których zalicza się

---

⁶⁵¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 433 z późn. zm.)

⁶⁵² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491 z późn. zm.)

wiele centrów handlowych, zostali okresowo pozbawieni możliwości prowadzenia działalności gospodarczej i uzyskiwania dochodów w dotychczasowym zakresie. Ograniczenia miały wpływ również na lokale gastronomiczne poza obiektami o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² (§6 ust. 1 pkt 1) list. a) Rozporządzenia COVID). Wciąż możliwe było przygotowywanie i dostarczanie żywności na wynos, jednak wyłączono możliwość przygotowywania i podawania posiłków gościom siedzącym przy stołach. Możliwość taką przywrócono dopiero z dniem 18 maja 2020 r. zgodnie z §7 ust. 4 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.⁶⁵³

Powyższe oznacza, że już na samym początku od wprowadzenia stanu epidemii znaczna część podmiotów musiała w sposób nagły znaleźć rozwiązanie na funkcjonowanie w nowej rzeczywistości z uwzględnieniem wprowadzonych restrykcji. Część podmiotów, nieposiadająca rezerw finansowych i niedostosowana do zmienionych warunków mogła przestać generować takie dochody jak dotychczas, co niekorzystnie wpłynęło na ich sytuację finansową. Mimo możliwości przygotowywania posiłków i dostarczania żywności na wynos wiele podmiotów nie wykorzystało tej szansy i całkowicie zaprzestało prowadzenia działalności poprzestając na dotychczasowym modelu biznesowym.

Nie można nie wspomnieć, że istotny wpływ miały także inne wprowadzone ograniczenia takie jak: zakaz przemieszczania się w okresie 25 marca – 11 kwietnia 2020 r. na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkami określonymi we właściwych przepisach, ograniczenia określonego sposobu przemieszczania się w transporcie kolejowym z przekroczeniem granicy Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązek odbywania kwarantanny w określonych przypadkach, ograniczenia lub zakaz obrotu i używania niektórych przedmiotów, ograniczenia w funkcjonowaniu określonych instytucji lub zakładów m.in. z branży rozrywkowej, rekreacyjnej, fitness. Ponadto w okresie stanu epidemii możliwe było wprowadzenie w urzędach administracji publicznej ograniczenia polegającego na wykonywaniu zadań niezbędnych do zapewnienia pomocy obywatelom czy wykonywaniu zadań w sposób, który wyłączałby bezpośrednią obsługę interesantów.⁶⁵⁴

Wyżej opisane ograniczenia nie były oczywiście jedynymi. Wraz z rozwojem sytuacji epidemiologicznej wprowadzano kolejne akty prawne zmieniające sytuację wielu podmiotów.

---

⁶⁵³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 878)

⁶⁵⁴ B. Potemska, *Konsekwencje wprowadzenia stanu epidemii*, LEX/el. 2020 (09.02.2021)

Mnogość regulacji, wprowadzanie, uchylanie, zmienianie ograniczeń można określić jako dynamiczne i wymagające każdorazowej analizy w odniesieniu do określonego przypadku. Przykładowo w odniesieniu do branży gastronomicznej, ponowne zakazy prowadzenia działalności polegającej na przygotowywaniu i podawaniu posiłków i napojów gościom siedzącym przy stołach lub gościom dokonującym własnego wyboru potraw z wystawionego menu, spożywanych na miejscu oraz związanej z konsumpcją i podawaniem napojów zostały wprowadzone już 24 października 2020 r. - § 6 ust. 9 dodany przez § 1 pkt 1 lit. e Rozporządzenia z dnia 16 października 2020 r.⁶⁵⁵ do zmienianego Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii z dniem 17 października 2020 r. oraz następnie zmieniony przez § 1 pkt 8 lit. e Rozporządzenia z dnia 23 października 2020 r. zmieniającego ww. rozporządzenie z dniem 24 października 2020 r.⁶⁵⁶

Kolejną kwestią jest pomoc finansowa oferowana przez rząd, a także wprowadzone przez ustawodawcę rozwiązania pozwalające na zmniejszenie ciężaru epidemii. Zwrócić należy uwagę, że część podmiotów z nich nie skorzystała lub mimo skorzystania pomoc państwa okazała się niewystarczająca do zmniejszenia wpływu epidemii na kondycję finansową takich podmiotów. W rezultacie znaczna część podmiotów może nawet mimo skorzystania z ewentualnych dofinansowań znajdować się w sytuacji grożącej niewypłacalności lub upadłości (a niekiedy nawet już stanu niewypłacalności). Taka kondycja finansowa i świadomość możliwości zakończenia działalności gospodarczej może stwarzać ryzyko podejmowania przez dłużników czynności prowadzących do niezaspokojenia lub uszczuplenia zaspokojenia roszczeń wierzyciela, a zatem przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk. Nawet mimo dalszego funkcjonowania podmiotów na rynku nie oznacza to, że podmioty w niedalekiej przyszłości nie ogłoszą upadłości. To właśnie m.in. stan zagrożenia niewypłacalnością lub upadłością stanowi znamię czynów zabronionych z art. 300 §1 i §2 kk. W świetle powyższego może to oznaczać, że wobec rozbieżności co do ustawowych znamion ww. przepisów i znacznej liczby spraw, w której umarza się postępowania może to spowodować uniknięcie odpowiedzialności karnej osób, które dysponują majątkiem w taki sposób, aby jak najwięcej aktywów pozostało w faktycznym majątku dłużnika.

---

⁶⁵⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U.2020.1829)

⁶⁵⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U.2020.1871)

Do rozwiązań łagodzących skutki epidemii w stosunku uprawnionych do używania powierzchni handlowej (np. najemców lokali) należał art. 15ze ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁶⁵⁷ („Ustawa COVID”) dodany przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 31 marca 2020 r.⁶⁵⁸ zmieniającej Ustawę COVID z dniem 31 marca 2020 r. Zgodnie z brzmieniem powyższego przepisu w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia działalności w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² (przede wszystkim galerie handlowe) zgodnie z właściwymi przepisami, wygasły wzajemne zobowiązania stron umowy najmu, dzierżawy lub innej podobnej umowy, przez którą dochodzi do oddania do używania powierzchni handlowej (umowy). Warunkiem *sine qua non* skorzystania z dobrodziejstwa przepisu polegającego na wygaśnięciu wzajemnych zobowiązań stron umowy było złożenie udostępniającemu przez uprawnionego do używania w określonym terminie tj. w okresie trzech miesięcy od dnia zniesienia zakazu, bezwarunkowej i wiążącej oferty woli przedłużenia obowiązywania umowy na dotychczasowych warunkach o okres obowiązywania zakazu przedłużony o sześć miesięcy. Część podmiotów, która nie skorzystała z możliwości złożenia oferty zobowiązana była do ponoszenia całości zobowiązań z umów najmu czy dzierżawy dotyczących powierzchni handlowej oraz często wielu innych długoterminowych umów mimo ograniczonego uzyskiwania przychodów w tym okresie.

Poza zakresem niniejszej dysertacji jest kwestia możliwości zmiany lub nawet rozwiązania stosunku umownego przez sąd wobec nadzwyczajnej zmiany stosunków wskazanej w art. 357¹ kc (*rebus sic stantibus*), jeśli spełnienie świadczenia powodowałyby nadmierne trudności lub groziło jednej ze stron rażąca strata. Zaznaczyć jednak należy, że rozwiązanie ustanowione w art. 15ze Ustawy COVID – w przeciwieństwie do powództwa na podstawie art. 357¹ kc – było o tyle korzystne, że działało *ex lege* po spełnieniu określonych warunków w ww. przepisie. Nadal jednak część uprawnionych do korzystania z powierzchni handlowej liczyła na zmianę warunków umów w drodze powództwa sądowego, które w przypadku nieudzielenia przez sąd zabezpieczenia powództwa (lub udzielenia w

---

⁶⁵⁷Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1842 z późn. zm.)

⁶⁵⁸ Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020 poz. 568)

niewystarczającym zakresie) mogła powodować konieczność dalszego spełniania świadczeń wynikających z umów i to w pełnej wysokości.

Dodać należy, że ww. art. 15ze Ustawy COVID został uchylony przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 24 czerwca 2021 r.⁶⁵⁹ zmieniającej Ustawę COVID z dniem 23 lipca 2021 r. Z kolei przez art. 1 pkt 11 ww. ustawy zmieniającej Ustawę COVID dodano z dniem 23 lipca 2021 r. art. 15ze¹. Przepis ten wprowadził nowe zasady wsparcia dla najemców i dzierżawców polegające na tym, że w przypadku wprowadzenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², czynsz z tytułu najmu, dzierżawy lub innej podobnej zawartej przed 14 marca 2020 r. ulega automatycznemu obniżeniu do 20%, a w okresie trzech miesięcy po zniesieniu takiego zakazu – do 50%. Ustawodawca w nowej regulacji przewidział również, że w przypadku braku przywrócenia równowagi kontraktowej w świetle wspomnianej wyżej klauzuli *rebus sic stantibus*, strony są uprawnione do żądania do oznaczenia przez sąd wysokości świadczeń przy uwzględnieniu okoliczności danej sprawy. Sąd może wówczas, oprócz oznaczenia wysokości świadczeń, oznaczyć także sposób ich wykonywania oraz ustalić okres przez jaki należne będą świadczenia w niższej wysokości.

Wyżej wskazana ustawa zmieniająca Ustawę COVID wprowadza w art. 7 przepisy przejściowe polegające na tym, że najemca lub dzierżawca, któremu po 31 grudnia 2020 r. upływał termin na złożenie oferty na podstawie uchylonego już przepisu art. 15ze ust. 2 Ustawy COVID mógł w terminie 14 dni od wejścia w życie ww. ustawy zmieniającej, czyli do 6 sierpnia 2021 r., uchylić się od złożonego oświadczenia woli, którego skutkiem było obniżenie czynszu i przedłużenie umowy najmu. Zasadą jest, że uchylenie się od skutków prawnych złożonego oświadczenia wywołuje skutek *ex tunc*,⁶⁶⁰ jednakże ustawodawca przewidział nietypowy skutek dla oświadczenia dotyczącego oferty tj. wyłącznie na przyszłość.

Jak wynika z powyższego, ustawodawca w związku z wprowadzeniem epidemii w sposób dynamiczny zmienia obowiązujące przepisy, które potencjalnie mają zachować równowagę kontraktową między stronami stosunku zobowiązaniowego. Wskazać jednak należy, że nowa regulacja art. 15ze¹ Ustawy COVID przeniosła znaczną część ryzyka prowadzonej działalności gospodarczej i skutków spowodowanych epidemią wirusa SARS-COV-2 na wynajmujących powierzchnie w galeriach handlowych. Nie da się nie zauważyć, że

---

⁶⁵⁹ Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1192)

⁶⁶⁰ P. Nazaruk, *art. 88 kc [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2019, Lex (22.07.2021)

przepis ten może spowodować, że to wynajmujący powierzchownie wobec braku przychodów na określonym poziomie i koniecznością ponoszenia w znacznej mierze kosztów utrzymania wynajmowanych budynków, będą z upływem czasu w coraz gorszej sytuacji finansowej, niekiedy grożącej zaistnieniem stanu niewypłacalności. Należy mieć na względzie, że wynajmujący powierzchownie handlowe obliczają wysokość czynszu najmu z uwzględnieniem takich czynników jak przyznane najemcy kontrybucje na wykończenie pomieszczeń, udzielone rabaty czynszowe oraz okres najmu. Obniżenie stawki czynszu może powodować nie tylko brak zysku po stronie wynajmujących, ale wręcz znaczne straty spowodowane brakiem zwrotu poniesionych przez wynajmującego i wskazanych powyżej kosztów przyznawanych często w początkowym okresie najmu.

Powyższe regulacje na przykładzie umów najmu m.in. w galeriach handlowych ukazują sytuację części przedsiębiorców wywołaną epidemią. Natomiast trudna sytuacja finansowa, dynamicznie rozwijające się nowe przepisy, niepewność co do prawa dotyczą również przedsiębiorców z innych sektorów gospodarki. Nie można pominąć tego, że długotrwałe procesy sądowe, brak linii orzeczniczej wobec *novum* zagadnienia i niepewny wynik procesu, mogą dodatkowo przyczynić się do skrajnie złej sytuacji ekonomicznej dłużników i skutkować działaniami na szkodę wierzycieli, w tym popełnianiem czynów stypizowanych w art. 300 kk.

Pomoc finansowa dla przedsiębiorców została przewidziana w ramach tzw. „tarcz antykryzysowych”, których na dzień 10 marca 2021 r., czyli prawie rok od wprowadzenia stanu zagrożenia epidemicznego, było już osiem.⁶⁶¹ Poszczególne tarcze przewidywały świadczenia postojowe, dofinansowania do wynagrodzeń pracowników, zwolnienie z opłacania składek ZUS oraz dotacje na pokrycie bieżących kosztów działalności. Część przewidywanej pomocy państwowej dla przedsiębiorców nie wymagała spełnienia szczególnych wymagań, co wiązało się z tym, że pomoc otrzymali nawet przedsiębiorcy, na których sytuacja epidemiologiczna nie miała negatywnego wpływu.⁶⁶² Należy jednak mieć na względzie, że wraz z rozwojem epidemii coraz częściej warunkiem skorzystania z poszczególnych tarcz antykryzysowych

---

⁶⁶¹ Wydruk ze strony [biznes.gov.pl](https://www.biznes.gov.pl), *Tarcza antykryzysowa 8.0*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/sprawy-urzedowe/chce-przestrzegac-przepisow-szczegolnych/tarcza-8-0-wsparcie-dla-wybranych-branz> (10.03.2021); Wydruk ze strony [biznes.gov.pl](https://www.biznes.gov.pl), *Tarcze antykryzysowe – aktualne wsparcie dla przedsiębiorców*; <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/sprawy-urzedowe/chce-przestrzegac-przepisow-szczegolnych/tarcze-antykryzysowe-aktualne-wsparcie-dla-przedsiębiorcow> (10.03.2021)

⁶⁶² Zob. przykładowo art. 15zzd ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. poz. 1842 z późn. zm.) dotyczący pożyczki bezzwrotnej ze środków Funduszu Pracy na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorcy

było spełnienie przez przedsiębiorców szeregu przesłanek. Dotyczą one niejednokrotnie oprócz przestoju powodującego faktyczne obniżenie uzyskiwanych przychodów, również obowiązek prowadzenia działalności gospodarczej przez określony czas i utrzymywania niezminionej liczby pracowników. Otrzymane wsparcie może jednak być niewystarczające dla zachowania płynności finansowej przedsiębiorców w dłuższym terminie, a pomoc finansowa może pozwolić na zaspokojenie części bieżących zobowiązań. Zwrócić należy uwagę, że pomoc finansowa nie jest też przyznana wszystkim przedsiębiorcom, ale znaczna część z nich musi prowadzić działalność o określonym kodzie PKD, co w efekcie może doprowadzić do braku pomocy dla podmiotów, które nie zostały wprost wymienione we właściwych przepisach jako branże szczególnie dotknięte skutkami epidemii. Podmioty takie mogą jednak w sposób pośredni brać udział w łańcuchu dostaw i uzyskiwać znacznie mniejsze przychody spowodowane mniejszym popytem. Z drugiej strony na marginesie dodać należy, że istnieje ryzyko doprowadzenia przez niektórych przedsiębiorców do takiej sytuacji, że formalnie ich sytuacja ekonomiczna będzie uprawniać do otrzymania pomocy finansowej, jednak w rzeczywistości stan ten nie zostanie wywołany na skutek epidemii koronawirusa, a wręcz może zostać wykreowany księgowo. Założenie to jest jednak jedynie hipotetyczne i mogłoby zostać wykazane poprzez analizę dokumentów finansowych danego podmiotu, analizę prawną i faktyczną stanu przedsiębiorstwa oraz innych danych objętych niejednokrotnie tajemnicą handlową.

W literaturze przedmiotu uzyskaną pomoc publiczną przez przedsiębiorców na skutek epidemii koronawirusa w poszczególnych krajach dzieli się na: (i) natychmiastowe środki finansowe, (ii) odroczenia oraz (iii) pozostałe środki płynnościowe i zabezpieczenia płynności. Do pierwszych z nich należą takie wydatki rządu jak inwestycje publiczne, pomoc publiczna na rzecz MŚP, przyznanie środków na utrzymanie zatrudnienia czy środków na leczenie. Takie środki prowadzą do pogorszenia salda budżetu państwa, przyznana pomoc przedsiębiorcom nie musi być zwracana i przyczynia się do poprawy sytuacji ekonomicznej przedsiębiorców. Do drugiej kategorii należą decyzje rządu o odroczeniu określonych płatności np. w zakresie podatków, składek na ubezpieczenie społeczne czy nawet pożyczek udzielonych przez banki. Środki te zasadniczo nie anulują zobowiązań przedsiębiorców, ale poprawiają ich płynność finansową. Do ostatniej kategorii zalicza się środki obejmujące wsparcie płynności takie jak uruchomienie linii kredytowych. W przeciwieństwie do drugiej kategorii nie są one

przyznawane automatycznie danemu przedsiębiorcy, ale wymagają z jego strony spełnienia określonych formalności.⁶⁶³

Poza zakresem niniejszej dysertacji jest analiza wszystkich form pomocy związanej ze stanem epidemii, a przedstawione zostaną jedynie wybrane formy pomocy przyznanej w Polsce w ramach tarcz antykryzysowych.

Wraz z początkiem pierwszej fali pandemii uruchomiono środki pomocy antykryzysowej w ramach, których można wyszczególnić m.in. subwencje dla mikro, małych i średnich przedsiębiorców z Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR),⁶⁶⁴ a także dofinansowania z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych mających na celu ochronę miejsc pracy. Ponadto dla MŚP przewidziano również dofinansowanie składek na ubezpieczenia społeczne oraz części kosztów wynagrodzeń. Możliwe było również skorzystanie z pomocy oferowanej przez PFR przez dużych przedsiębiorców.

W kontekście przestępstw na szkodę wierzycieli podkreślenia wymagają konsekwencje otrzymania pomocy związanej z minimalizacją negatywnych skutków epidemii. Najistotniejszą kwestią w odniesieniu do niniejszej analizy jest obowiązek prowadzenia działalności gospodarczej przez określony czas od otrzymania pomocy finansowej. Zgodnie z §4 ust. 4 lit. a) i §5 ust. 3 lit. a) regulaminu ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” z dnia 13 maja 2020 r.⁶⁶⁵ MŚP zobowiązani są do zwrotu otrzymanej subwencji finansowej w pełnej wysokości, jeśli w okresie 12 miesięcy od dnia otrzymania subwencji finansowej zaprzestaną prowadzenia działalności gospodarczej, do czego zalicza się również zawieszenie prowadzenia działalności gospodarczej, a także w przypadku otwarcia likwidacji przedsiębiorcy lub postępowania upadłościowego czy restrukturyzacyjnego. Dodatkowo zgodnie z §10 ust. 8 lit. f) ww. regulaminu wobec beneficjenta na dzień składania wniosku o przyznanie pomocy finansowej nie może być otwarta likwidacja w rozumieniu Kodeksu spółek handlowych ani postępowanie upadłościowe czy restrukturyzacyjne. Wskazać należy, że pierwsze umorzenia

---

⁶⁶³J. Anderson, E. Bergamini, S. Brekelmans, A. Cameron, Z. Darvas, M. D. Jiménez, K. Lenaerts, C. Midões, *The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus*, <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/> (26.07.2021)

⁶⁶⁴ Rada Ministrów powierzyła PFR realizację rządowego programu udzielania beneficjentom subwencji finansowych pt „Tarcza finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” na podstawie art. 21a ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2011 z późn. zm.)

⁶⁶⁵ Regulamin ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” z dnia 13 maja 2020 r., https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf (10.03.2021)

subwencji finansowych przyznanych z PFR miały rozpocząć się po 29 kwietnia 2021 r.,⁶⁶⁶ a zgodnie z informacją widniejącą na stronie PFR – na dzień 06.03.2022 r. MŚP zostały przyznane subwencje finansowe na łączną kwotę prawie 61 mld zł.⁶⁶⁷

Powyższe mogłoby wskazywać na ryzyko, że niezwłocznie po tej dacie wzrostowi ulegnie liczba złożonych wniosków o upadłość czy restrukturyzację lub też tacy przedsiębiorcy w inny sposób zakończą prowadzenie działalności bez ponoszenia konsekwencji zwrotu całości przyznanej pomocy. Zwrócić jednak należy uwagę, że w przypadku mikroprzedsiębiorców i MŚP co do zasady podmioty te mogą być zwolnione do maksymalnie 75% wartości subwencji finansowej.⁶⁶⁸ Zgodnie z aktualnym brzmieniem regulaminu wprowadzono przypadki zgodnie z którymi w wyjątkowo trudnych sytuacjach i po spełnieniu określonych przesłanek (faktyczne prowadzenie działalność wg określonego kodu PKD, nieotwarciu postępowania upadłościowego/likwidacyjnego/restrukturyzacyjnego) istnieje możliwość zwolnienia z obowiązku zwrotu całości subwencji.⁶⁶⁹

Kwota subwencji jest zwracana w nie więcej niż 24 równych ratach, począwszy od 13 miesiąca kalendarzowego, licząc od pierwszego pełnego miesiąca po dacie udzielenia subwencji.⁶⁷⁰ Sugerować by to mogło, że faktyczny obowiązek prowadzenia działalności gospodarczej przez beneficjentów subwencji może przekraczać nawet 36 miesięcy. Mimo że prowadzenie działalności przez określony czas przez beneficjenta subwencji nie jest nakazem to jednak w postanowieniach umowy subwencji⁶⁷¹ odnaleźć można postanowienia pozwalające na natychmiastowe wypowiedzenie umowy subwencji przez PFR w przypadku zaprzestania prowadzenia działalności. W odpowiedzi PFR z dnia 23 marca 2021 r. na złożone w dniu 22 marca 2021 r. w sprawie obowiązku prowadzenia działalności gospodarczej po uzyskaniu subwencji wskazano na §6 ust. 1 wzoru umowy subwencji, zgodnie z którym w przypadku,

---

⁶⁶⁶ Wydruk ze strony PFR, Tarcza finansowa PFR, <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr/tarcza-finansowa-pfr-10.html#mmsp> (10.03.2021)

⁶⁶⁷ Wydruk ze strony PFR, Tarcza finansowa PFR, <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr/tarcza-finansowa-pfr-10.html#mmsp> (05.03.2022)

⁶⁶⁸ §4 ust. 8 i 9 oraz §5 ust 6 i 7 Regulaminu ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” z dnia 13 maja 2020 r., https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf (10.03.2021)

⁶⁶⁹ Regulaminu ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm”, https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf (02.03.2022)

⁶⁷⁰ §5(2) ust. 1 Regulaminu ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” z dnia 13 maja 2020 r., https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf (02.03.2022)

⁶⁷¹ Wzór umowy subwencji finansowej z Polskim Funduszem Rozwoju SA, <https://www.bankmillennium.pl/documents/10184/295174/PFR-wzór+Umowy+subwencji+finansowej.docx> (12.04.2021)

gdy po podjęciu decyzji przez PFR o wysokości zwrotu subwencji finansowej, o której mowa w §3 ust. 3 lub §3 ust. 4 umowy subwencji: (i) przedsiębiorca zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej, w tym zawiesi prowadzenie działalności gospodarczej; (ii) rozpocznie się likwidacja przedsiębiorcy na podstawie ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, PFR może podjąć decyzję o natychmiastowym wypowiedzeniu umowy. Takie rozwiązanie umowy jest skuteczne w dniu udostępnienia przedsiębiorcy oświadczenia o rozwiązaniu umowy w trybie natychmiastowym, w sposób pozwalający przedsiębiorcy zapoznać się z takim oświadczeniem. Pozostała kwota subwencji staje się wówczas wymagalna w terminie 14 dni roboczych od dnia rozwiązania umowy subwencji.

Zgodnie zaś z §3 ust. 4 wzoru umowy subwencji decyzja o wysokości zwrotu subwencji finansowej podejmowana jest przez PFR na podstawie oświadczenia przedsiębiorcy o rozliczeniu subwencji finansowej, które złożone zostać powinno w terminie dziesięciu dni roboczych od upływu 12 miesięcy liczonych od dnia wypłaty subwencji. Powyższe potwierdza, że w przypadku dążenia do zwrotu jak najmniejszej części subwencji konieczne jest dalsze prowadzenie działalności gospodarczej przez beneficjentów takich subwencji po otrzymaniu decyzji o wysokości kwoty subwencji do zwrotu. §4 wzoru umowy subwencji stanowi, że trzynastego miesiąca, licząc od pierwszego pełnego miesiąca od dnia wypłaty subwencji finansowej przedsiębiorcy, rozpoczyna się spłata subwencji finansowej, która zwracana będzie w 24 równych miesięcznych ratach. Powyższe potwierdza, że w celu uniknięcia wypowiedzenia umowy subwencji w trybie natychmiastowym, przedsiębiorca powinien prowadzić działalność gospodarczą przez okres 24 miesięcy od otrzymania decyzji o kwocie subwencji do zwrotu i ok. 36 miesięcy od otrzymania subwencji. Okres ten jest relatywnie długi, ale faktyczna analiza sytuacji podmiotów, które otrzymały subwencję w kontekście ewentualnego stanu niewypłacalności i ryzyka złożenia przez te podmioty wniosków o upadłość możliwa jest w odniesieniu do konkretnych przypadków. Zwrócić należy uwagę, że kwoty subwencji są na różnym poziomie, a sytuacja ekonomiczna przedsiębiorców i ich potrzeby też nie są możliwe do jednoznacznego określenia. Niepewne, aczkolwiek możliwe do zaistnienia są następujące skutki związane z otrzymanymi przez przedsiębiorców subwencjami: (i) zwiększona liczba wniosków o ogłoszenie upadłości po zwrocie kwoty subwencji określonej decyzją PFR, (ii) zwiększone ryzyko złożenia takich wniosków wraz z upływem kolejnych miesięcy od otrzymania przez przedsiębiorców decyzji PFR o kwocie subwencji do zwrotu, a także (iii) zwiększone ryzyko złożenia wniosków o ogłoszenie upadłości nawet po otrzymaniu subwencji, ale jeszcze przed otrzymaniem decyzji o kwocie subwencji do zwrotu.

Dość idealistyczne byłoby przyjęcie założenia, że kwoty otrzymanych subwencji pozwolą przedsiębiorcom na niezakłócone funkcjonowanie w dobrej kondycji finansowej przez okres wynoszący łącznie około 36 miesięcy od otrzymania subwencji, a całość subwencji wynikająca z decyzji o kwocie jej zwrotu zostanie spłacona i to bez jakichkolwiek opóźnień. Niestety, zdaniem autorki dysertacji i w ocenie ankietowanych przedsiębiorców, istnieje znaczne ryzyko, że środki pochodzące z subwencji nie pozwolą na utrzymanie płynności finansowej przez tak długi okres i liczba wniosków o ogłoszenie upadłości może wzrastać wraz z upływem liczby miesięcy od otrzymania subwencji i nasilać się jeszcze bardziej po otrzymaniu decyzji o kwocie subwencji do zwrotu. Z tego względu wraz z upływem czasu potencjalne może zwiększyć się faktyczna liczba podmiotów niewypłacalnych lub zagrożonych niewypłacalnością, a w szczególności po upływie 12 miesięcy od otrzymania pierwszych subwencji.

Z uwagi na różne rodzaje przewidzianej pomocy w ramach tarcz antykryzysowych zaznaczyć należy, że część przedsiębiorców mogła zakończyć prowadzenie działalności gospodarczej bez obowiązku zwrotu całości przyznanej pomocy jeszcze przed upływem 12 miesięcy od otrzymania takiej pomocy. Powyższe zależy od formy pomocy, z której skorzystano. Uwzględniając datę początkową wprowadzenia stanu epidemii oraz pierwsze wypłaty świadczeń dla przedsiębiorców czy zastosowane ulgi i umorzenia zauważyć trzeba, że niektórzy z przedsiębiorców mogli złożyć wnioski o upadłość czy restrukturyzację latem 2020 r. Przykładowo, zgodnie z art. 15^{zzd} ust. 1 Ustawy COVID starości mają prawo jednorazowo udzielić ze środków Funduszu Pracy pożyczki na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorcy. Z kolei w świetle ust. 7 ww. artykułu pożyczka ta ulega umorzeniu pod warunkiem, że przedsiębiorca będzie prowadził działalność gospodarczą przez okres 3 miesięcy od udzielenia pożyczki. Biorąc po uwagę, że pierwsze wypłaty pożyczek dla przedsiębiorców miały miejsce w wiosną 2020 r. to obowiązek prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorców w celu umorzenia całości pożyczki upłynąłby latem 2020 r. (ok. lipca/sierpnia 2020 r.).

W zakresie ww. pożyczki dla przedsiębiorców nie jest wymagane złożenie oświadczenia o braku przesłanek do ogłoszenia upadłości. Wskazać jednak należy, że takie oświadczenia mogą być wymagane w przypadku innych form pomocy – na przykład dotyczącej ochrony miejsc pracy.⁶⁷² Teoretycznie zatem w momencie składania wniosku o

---

⁶⁷² Przykładowo – zob. art. 8 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 11 października 2013 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 669) w zw. z art. 15g ust. 17 ustawy z dnia 2 marca

przyznanie pomocy podmioty powinny znajdować się w sytuacji niewypełniającej przesłanek z art. 11 PrUp. Zauważyć jednak należy, że nie oznacza to, że ich sytuacja ekonomiczna nie ulegnie zmianie już po otrzymaniu pomocy.

Dla wielu podmiotów otrzymana pomoc związana z przeciwdziałaniem negatywnym efektem SARS-COV- 2, może być niewystarczająca na spełnianie wszystkich zobowiązań. Może to prowadzić do systematycznego pogarszania sytuacji ekonomicznej takich podmiotów wraz z dalszym trwaniem epidemii. Dodatkowo, biorąc pod uwagę chęć uniknięcia zwrotu całości udzielonej pomocy, sytuacja takich podmiotów może być też pogorszona w związku z obowiązkiem prowadzenia działalności gospodarczej przez określony czas. Aby uniknąć zwrotu całości przyznanej pomocy potencjalnie możliwe jest, że część podmiotów prowadzić będzie działalność tylko w celu spełnienia warunków przyznania pomocy pozwalających na ich całkowite umorzenie lub zwrot w jak najmniejszej części. Istnieje jednak ryzyko, że takie podmioty mając świadomość coraz gorszej sytuacji ekonomicznej i niebezpiecznego zaspokajania wszelkich zobowiązań oraz ewentualnego braku dalszej pomocy państwa mogą podejmować działania naruszające interesy wierzycieli.

Problematykę przyznanej pomocy publicznej w związku z epidemią koronawirusa porusza także literatura zagraniczna, zgodnie z którą przyznane przez rząd środki finansowe mogą powodować tzw. „lukę niewypłacalności”. Napędzają ją przedsiębiorstwa, które jeszcze przed pandemią koronawirusa znajdowały się w trudnej sytuacji ekonomicznej. Do takiej sytuacji przedsiębiorstw jeszcze przed pandemią przyczyniły się m.in. niskie stopy procentowe.⁶⁷³ Programy wsparcia dla przedsiębiorców spowodowały również liczne zakłócenia w działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy z rentownymi modelami funkcjonowania pozostaną nadal na rynku, wykorzystując dotacje publiczne w celu uniknięcia niewypłacalności. Zauważyć jednak należy, że znaczna część podmiotów korzystająca z pomocy publicznej mimo braku rentownego modelu prowadzenia działalności gospodarczej pozostanie nadal na rynku, co może powodować utrudnienia w relokacji zasobów takich jak wykwalifikowany personel pracowniczy czy powierzchnie biurowe. Dodatkowo może to powodować niechęć przedsiębiorców z rentownymi modelami biznesowymi do podejmowania nowych inicjatyw, a potencjalnych przyszłych przedsiębiorców do rozpoczęcia prowadzenia

---

2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. poz. 1842 z późn. zm.)

⁶⁷³ J. O. Dörr, G. Licht, S. Murmann, *Small firms and the COVID-19 insolvency gap. Small Bus Econ* (2021). <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00514-4> (22.07.2021) za

J.M. Barrero, N. Bloom, S. Davis, *COVID-19 Is Also a Reallocation Shock*. NBER Working Paper 27137, 2020 <https://doi.org/10.3386/w27137> (22.07.2021)

działalności gospodarczej. W dłuższej perspektywie czasowej przyznawana pomoc publiczna może spowodować spadek aktywności przedsiębiorców.⁶⁷⁴ Na marginesie dodać należy, że jeszcze przed epidemią COVID, podnoszone były stanowiska, że podmioty mające stałe problemy ze spłatą swoich zobowiązań, określane mianem firm „zombie”, powodują zatory na rynkach i hamują wzrost bardziej wydajnych podmiotów. Spowodowane jest to między innymi tym, że wyższy udział kapitału w firmach „zombie”, wiąże się z niższym wzrostem inwestycji i zatrudnienia w spółce niezagrożonej upadłością.⁶⁷⁵

Powyższe można także odnieść do sytuacji w Polsce. Jak wynika z punktu 6.5 niniejszej dysertacji, po ogłoszeniu stanu epidemii, liczba postępowań upadłościowych nie uległa znacznemu wzrostowi. Zauważyć należy, że przeprowadzone badania wykazują, że liczba postępowań jest na podobnym poziomie jak w latach ubiegłych, a wręcz w niektórych miesiącach uległa spadkowi. Domniemywać można, że spowodowane jest to właśnie m.in. przyznaną pomocą publiczną, odroczeniem terminów do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz wprowadzonymi rozwiązaniami w zakresie postępowania restrukturyzacyjnego, o których mowa w punktach 6.4, 6.5, 6.6 dysertacji. Niestety pomoc publiczna, która w szczególności na początku epidemii nie wymagała w niektórych przypadkach wykazania złej sytuacji ekonomicznej spowodowanej epidemią koronawirusa, a w konsekwencji pomoc mógł uzyskać każdy przedsiębiorca, może powodować lukę niewypłacalności także w Polsce. Niektóre podmioty są formalnie jeszcze aktywne w rejestrach z uwagi na otrzymane środki i obowiązek kontynuowania działalności gospodarczej celem uniknięcia obowiązku ich zwrotu. Trudno jest zatem oszacować faktyczną sytuację przedsiębiorców i liczbę podmiotów niewypłacalnych, ponieważ liczba wniosków o ogłoszenie upadłości dopiero może ulec wzrostowi. Na trudności z wypłacalnością wskazuje jednak zwiększona liczba wniosków o przeprowadzenie postępowania restrukturyzacyjnego, o czym mowa w punkcie 6.6 dysertacji. Autorka niniejszej dysertacji podkreśla, że w jej ocenie pomoc publiczna dla przedsiębiorców w czasach epidemii koronawirusa jest konieczna, a także szczególnie istotna z perspektywy zapobiegania przestępstwom przeciwko wierzycielom. Przede wszystkim jednak, aby taka pomoc była skuteczna powinna być przyznana wyłącznie przedsiębiorcom dotkniętym negatywnymi skutkami epidemii koronawirusa. W konsekwencji

---

⁶⁷⁴ J. O. Dörr, G. Licht, S. Murmann, *Small firms and the COVID-19 insolvency gap*, *Small Bus Econ* (2021), <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00514-4> (22.07.2021)

⁶⁷⁵ M.A. McGowan, D. Andrews, V. Millot, *The walking dead? Zombie firms and productivity performance in OECD countries*, *Economic Policy, Volume 33, Issue 96, October 2018*, s. 685–736, <https://www.oecd.org/economy/growth/The-Walking-Dead-Zombie-Firms-and-Productivity-Performance-in-OECD-Countries.pdf> (24.07.2021)

środki, które zostały rozdysponowane na podmioty, które faktycznie takiego wsparcia nie potrzebowały, ale z niego skorzystały, mogłyby być przeznaczone na dalsze działania wspomagające podmioty będące faktycznie w złej sytuacji ekonomicznej z powodu SARS-COV-2.

6.5 Wydłużenie terminów dotyczących zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości

Jak zostało wykazane powyżej otrzymana pomoc w ramach tarcz antykryzysowych może niejako sztucznie utrzymywać formalne funkcjonowanie podmiotów gospodarczych na rynku, a z drugiej strony może powodować zwiększoną przestępczość gospodarczą na szkodę wierzycieli. Co jednak istotne, faktyczna liczba podmiotów niewypłacalnych wobec których w warunkach przed pandemicznych spełniłyby się przesłanki z art. 21 PrUp nie jest jeszcze w pełni odzwierciedlona w aktualnych statystykach chociażby z uwagi na wprowadzony art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID. Stanowi on, że jeżeli podstawa do ogłoszenia upadłości dłużnika powstała w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, a stan niewypłacalności powstał z powodu COVID-19, bieg terminu do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 21 PrUp nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega przerwaniu, a po tym okresie termin ten biegnie na nowo. Co więcej, zgodnie z tym przepisem wprowadzono domniemanie, że jeżeli stan niewypłacalności powstał w czasie stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii to powstał z powodu COVID-19.

Powyższe oznacza, że w przypadku, gdy przedsiębiorcy stali się niewypłacalni z powodu epidemii SARS-COV-2, ale jeszcze przed wprowadzeniem na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, czyli przed 14 marca 2020 r., to nie korzystają oni z ochrony art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID. Zaistnienie takiej sytuacji jest potencjalnie możliwe na przykład w przypadku współpracy przez przedsiębiorców z przedsiębiorcami z krajów, gdzie epidemia koronawirusa wybuchła wcześniej niż w Rzeczypospolitej Polskiej. W literaturze przedmiotu zwraca się ponadto uwagę, że wprowadzenie regulacji art. 15zzra Ustawy COVID nie wyłączyło obowiązywania art. 21 ust. 1 PrUp. Oznacza to, że dane podmioty muszą dokonać analizy kiedy i czy faktycznie powstał stan niewypłacalności, czy ew. miała na niego wpływ sytuacja epidemiologiczna, a w konsekwencji rozważyć czy zaistniał obowiązek złożenia wniosku o upadłość.⁶⁷⁶

---

⁶⁷⁶P. Filipiak, *Postępowania restrukturyzacyjne i upadłościowe: przegląd regulacji prawnych ustanowionych w reakcji na skutki epidemii wirusa SARS-CoV-2*, PPC 2020, nr 4, s. 706-729

Art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID stanowi udogodnienie dla przedsiębiorców, pozwalające na kontynuowanie działalności gospodarczej bez ryzyka poniesienia konsekwencji niezłożenia wniosku o upadłość w terminie przewidzianym w art. 21 PrUp, jeśli ich kondycja finansowa pogorszyła się po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii. Wprowadzone rozwiązanie *lex specialis* w stosunku do art. 21 PrUp pozwala przedsiębiorcom potencjalnie odzyskać płynność finansową i z założenia ma zapobiegać lawinowemu składaniu wniosków o ogłoszenie upadłości. Rozwiązania dotyczące odroczenia terminu na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości z powodu epidemii koronawirusa SARS-COV-2 zostały wprowadzone nie tylko w Polsce, ale również w Niemczech, Francji, Hiszpanii, Luksemburgu, Portugalii, Rosji. Z kolei w Stanach Zjednoczonych podniesiono próg zadłużenia dla małych przedsiębiorstw,⁶⁷⁷ a w Singapurze podniesiono próg niewypłacalności z 10 tys. dolarów do 100 tys. dolarów i wydłużono okres, w którym dłużnik musi wykonać zobowiązania wierzycieli z 3 do 6 miesięcy. Ponadto dłużnik dotknięty skutkami koronawirusa może zwrócić się z wnioskiem o tymczasowe zwolnienie ze zobowiązań umownych, a wówczas jego wierzyciele nie mogą wszcząć wobec niego postępowania upadłościowego.⁶⁷⁸

W doktrynie wskazuje się, że rozwiązanie przyjęte w Polsce tj. ustanowione w art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID przewiduje i tak zbyt krótki maksymalny termin, w którym może zostać złożony wniosek o ogłoszenie upadłości po zakończeniu stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii. Postuluje się wydłużenie 30-dniowego terminu na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości liczonego od dnia zakończenia stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii z uwagi na to, że część przedsiębiorców nie będzie w stanie w takim krótkim czasie wrócić do normalnej działalności.⁶⁷⁹ Potencjalne wydłużenie powyższego terminu zwiększyłoby szanse wierzycieli na otrzymanie swoich świadczeń od dłużników i uniknięcie ich dochodzenia w długotrwałym postępowaniu upadłościowym, w którym stopień zaspokojenia zależy nie tylko od kategorii wierzytelności, ale również wielkości masy upadłościowej. Autorka niniejszej dysertacji wskazuje, że wydłużenie ww. terminu faktycznie mogłoby być korzystne zarówno dla dłużników, jak i wierzycieli, ale należy mieć na uwadze, że trudne byłoby przyjęcie dogodnego terminu pozwalającego na odzyskanie przez wszystkich przedsiębiorców płynności po zniesieniu stanu epidemii. Sytuacja epidemiologiczna na

---

⁶⁷⁷A. Gurrea-Martínez, *Insolvency Law in Times of COVID-19*, SSRN Electronic Journal, 2020 <https://doi.org/10.2139/ssrn.3562685> (23.07.2021)

⁶⁷⁸A. Gurrea-Martínez, *Insolvency Law in Times of COVID-19*, SSRN Electronic Journal, 2020 <https://doi.org/10.2139/ssrn.3562685> (23.07.2021) za COVID-19 (Temporary Measures) Act 2020 s 5(2)

⁶⁷⁹M. Biedrzycka, J. Prasalek, *Wpływ Covid-19 na postępowania restrukturyzacyjne i upadłościowe*, LEX/el. 2020 (12.03.2021)

Świecie jest tak dynamiczna, że praktycznie niemożliwe jest szczegółowe oszacowanie jej skutków i wpływu na wszystkich przedsiębiorców. Należy mieć na względzie, że część przedsiębiorców może mimo chwilowej utraty płynności finansowej w czasie epidemii odzyskać ją jeszcze przez jej zniesieniem, a część podmiotów będzie miała z tym trudności nawet na wiele tygodni czy miesięcy po jej odwołaniu. Wobec mnogości i różnorodności wprowadzanych obostrzeń oddziałujących na różnych przedsiębiorców w odmienny sposób, sytuacja ekonomiczna każdego z nich będzie inna. Zdaniem autorki dysertacji, nadzwyczajność zaistniałych okoliczności wymaga również nadzwyczajnych rozwiązań, a wydłużenie terminu z art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości po zniesieniu stanu epidemii może być szansą zarówno dla dłużników, jak i wierzycieli oraz przyczynić się do zaniechania przez dłużników podejmowania działań na szkodę wierzycieli, które mogłyby wypełniać znamiona art. 300 §1 i §2 kk.

W kontekście ochrony wierzycieli warto również zwrócić uwagę na ust. 2 art. 15zzra Ustawy COVID, który dotyczy terminów obliczanych od dnia zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Zgodnie z tym przepisem terminy takie wydłużane są o liczbę dni pomiędzy dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości a ostatnim dniem, w którym wniosek ten powinien być złożony zgodnie z art. 21 ust. 1 PrUp lub art. 21 ust. 2a PrUp, bez uwzględniania art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID. Konieczność wprowadzenia tego przepisu wynika z faktu, że mimo wprowadzenia rozwiązań z art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID nie oznacza to, że wszyscy przedsiębiorcy skorzystają z tego i nie zgłoszą wniosku o ogłoszenie stanu upadłości w okresie epidemii czy zagrożenia epidemicznego. Dowodzą tego zresztą statystyki przedstawione w Tabeli 18 poniżej, zgodnie z którymi mimo wprowadzenia stanu epidemii i możliwości zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie późniejszym, część podmiotów decyduje się na zainicjowanie postępowania upadłościowego.

Jeśli zatem stan niewypłacalności powstał po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii, czyli nie wcześniej niż 14 marca 2020 r. oraz złożono wniosek o ogłoszenie upadłości to wydłużeniu ulegają terminy obliczane z uwzględnieniem daty złożenia takiego wniosku. Terminy te powinny być liczone z przyjęciem założenia, że termin na zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości wynosi 30 dni od dnia zaistnienia stanu niewypłacalności. Rozwiązanie to ma chronić wierzycieli przed działaniami dłużników, którzy w okresie przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości mogliby podejmować działania wpływające niekorzystnie na interesy wierzycieli. Do terminów, w których uwzględniana jest data zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości zalicza się m.in. terminy z art. 125-128 PrUp i art. 130 PrUp. Przepisy te dotyczą bezskuteczności ustanowienia rozdzielności majątkowej

na drodze sądowej i umownej (art. 125 PrUp), bezskuteczności określonych czynności upadłego dokonanych w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości – zarówno nieodpłatnych, jak i odpłatnych, jeśli wartość świadczenia upadłego przewyższa w rażącym stopniu wartość świadczenia otrzymanego przez upadłego lub zastrzeżonego dla upadłego lub dla osoby trzeciej (art. 129 ust. 1 PrUp). Przepis art. 129 ust. 1 PrUp ma również odpowiednie zastosowanie do ugody sądowej uznania powództwa czy zrzeczenia się roszczenia (art. 129 ust. 2 PrUp). Kolejne terminy dotyczą bezskuteczności zabezpieczenia i zapłaty długu niewymagalnego w okresie sześciu miesięcy liczonych przez złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 129 ust. 3 PrUp), a także bezskuteczności czynności prawnych odpłatnych dokonanych w takim samym terminie z osobami bliskimi (art. 128 PrUp). Nadto, termin taki został wskazany również w art. 130 PrUp, zgodnie z którym bezskuteczne są obciążenia majątku upadłego (hipoteka, zastaw, zastaw rejestrowy lub hipoteka morska) dokonane w ciągu roku przez zgłoszeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, jeśli upadły nie był dłużnikiem osobistym tak zabezpieczonego wierzyciela i upadły w związku z dokonanym zabezpieczeniem nie otrzymał świadczenia. Zasada ta może mieć odpowiednie zastosowanie, gdy zabezpieczenie zostało dokonane w zamian za niewspółmiernie niskie świadczenie w porównaniu z wartością zabezpieczenia. Co więcej, wartość świadczenia nie ma znaczenia w przypadku, gdy zabezpieczenie zabezpiecza długi osób bliskich, chyba że zostanie wykazany brak pokrzywdzenia wierzycieli.

Liczenie terminów takich jak wskazane powyżej poprzez ich wydłużenie o liczbę dni pomiędzy datą zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości a ostatnim dniem, gdy na podstawie art. 21 ust. 1 PrUp lub art. 21 ust. 2a PrUp wniosek taki powinien być złożony ma na celu ochronę wierzycieli przed działaniami dłużników szkodzących wierzycielom. Nieustanowienie tego przepisu mogłoby prowadzić do negatywnych konsekwencji dla wierzycieli, powodując możliwość nieuznania niektórych czynności dokonanych przez dłużników za bezskuteczne, a tym samym zmniejszyć zaspokojenie roszczeń wierzycieli. Rozwiązania przyjęte w art. 15zzra Ustawy COVID ocenić należy zatem pozytywnie, chociaż jak zostało wskazane powyżej *de lege ferenda* korzystne byłoby wydłużenie terminu określonego w art. 15zzra ust. 1 Ustawy COVID, ponieważ termin 30 dni na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości od dnia zniesienia stanu epidemii może być zbyt krótki dla niektórych przedsiębiorców do odzyskania płynności finansowej.

Powyższe wydłużenie terminów związanych ze zgłoszeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, otrzymana pomoc finansowa związana z SARS-COV-2 oraz ewentualne konsekwencje zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej po otrzymaniu wsparcia,

mogą uzasadniać powód, dla którego liczba upadłości w 2020 r. jest na podobnym poziomie jak w latach ubiegłych, a w 2021 roku zauważalna jest nawet tendencja spadkowa w roku 2021.

Tabela 18 Liczba postępowań upadłościowych w poszczególnych miesiącach w latach 2013-2021⁶⁸⁰⁶⁸¹

miesiąc	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
styczeń	42	69	67	54	50	49	60	60	82
luty	34	64	49	48	46	42	62	65	76
marzec	54	55	57	62	41	63	83	63	71
kwiecień	38	34	42	49	45	55	61	62	84
maj	32	49	46	42	43	51	75	78	67
czerwiec	30	58	44	59	47	49	61	74	86
lipiec	34	62	46	47	58	53	67	81	89
sierpień	31	46	48	50	55	38	64	61	67
wrzesień	27	34	54	33	56	61	44	71	68
październik	28	44	52	65	50	53	56	82	79
listopad	35	29	37	52	54	44	57	49	63
grudzień	27	43	44	54	46	48	60	61	56
suma	412	587	586	615	591	606	750	807	888

Mimo, że od 2013 liczba postępowań upadłościowych w porównaniu z rokiem 2020 zmalała o 33,9% to w celu analizy wpływu epidemii SARS-COV-2 zbadać należy szczególnie rok poprzedzający rok ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie epidemii z latami kolejnymi. Zdaniem autorki dysertacji znacznym ułatwieniem jest fakt, że liczba takich

⁶⁸⁰ Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2021 upadłości firm, https://www.coig.com.pl/2021-upadlosci-firm_grudzien.php (05.03.2022)

⁶⁸¹ Przedmiotowe badania nie dotyczą upadłości konsumenckich z uwagi na zmianę przepisów i przesłanek do ogłoszenia takiej upadłości; od marca 2020 r. przesłanką do ogłoszenia upadłości konsumenckiej nie jest już brak zawinięcia przez dłużnika w związku z czym po tym momencie znacznie wzrosła liczba ogłoszonych upadłości konsumenckich; w konsekwencji badanie ogłoszonych upadłości konsumenckich przed i po ogłoszeniu stanu epidemii na terenie Rzeczypospolitej Polskiej byłoby niecelowe bowiem ukazane wyniki w znacznej mierze odzwierciedlałyby jedynie skutki zmiany przepisów dotyczących przesłanek ogłoszenia upadłości, a nie skutków epidemii

postępowania utrzymuje się prawie na niezmiennym poziomie już od 2016 r. i oscyluje pomiędzy 586 a 615. Suma liczby postępowań w 2020 r. w porównaniu z rokiem 2019 poprzedzającym zmianę sytuacji epidemiologicznej jest wyższa jedynie o jedno postępowanie, stanowiące wzrost 0,17%. Oznacza to, że liczba postępowań w roku poprzedzającym ogłoszenie epidemii była praktycznie na takim samym poziomie jak w roku ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego i epidemii. Dana za rok 2021 r. wskazują z kolei na spadek liczby postępowań upadłościowych w porównaniu z latami 2020 i 2019 (w porównaniu z rokiem 2020 o 29, 81%), a z rokiem 2019 o 29,69%).

Dodać należy, że w 2020 r. i 2021 r. najczęściej postępowań dotyczyło spółek z ograniczoną odpowiedzialnością – odpowiednio 56,39% i 59,95% oraz indywidualnych działalności gospodarczych – 24,36% i 21,60%. Najwięcej postępowań wszczęto z województwie mazowieckim (w 2020 r. – 21,81%, a w 2021 r. – 29,85%)⁶⁸², co korelowałoby z faktem, że w województwie tym zarejestrowana jest największa liczba podmiotów gospodarczych, a Warszawa jako stolica Rzeczypospolitej Polskiej stanowi centrum gospodarcze. Ponadto w mieście stołecznym Warszawa odnotowano w 2020 r. i 2021 r. największą liczbę ogłoszonych upadłości i wynosiła ona odpowiednio 96 i 93.⁶⁸³

Najwięcej upadłości w 2020 r. i 2021 r. ogłoszono w stosunku do podmiotów o PKD dotyczącym handlu hurtowego i detalicznego (odpowiednio 25,6%) i 25%), a w następnej kolejności przetwórstwa przemysłowego (odpowiedni 23,88% i 21,84%).⁶⁸⁴ Podmioty prowadzące działalność o ww. klasach PKD są szczególnie narażone na negatywne konsekwencje związane z sytuacją epidemiologiczną i wprowadzonymi obostrzeniami, a zatem możliwe jest u takich podmiotów potencjalnie zwiększone ryzyko dokonywania działań na szkodę wierzycieli.

Dla bardziej szczegółowego obrazu sytuacji statystycznej w tym zakresie warto wskazać dane dotyczące oddalonych wniosków o ogłoszenie upadłości. Ich liczba w 2021 r. wyniosła 763, w 2020 r. 738,⁶⁸⁵ a w 2019 r. 759⁶⁸⁶. Oznacza to, że liczba oddalonych wniosków o ogłoszenie upadłości w 2020 r. w porównaniu z rokiem 2019 nawet zmalała o 21 przypadków, czyli 2,8%. Liczba oddalonych wniosków o ogłoszenie upadłości w roku 2021 w

---

⁶⁸² Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2020 upadłości firm, https://www.coig.com.pl/2020-upadlosci-firm_grudzien.php (12.03.2021); Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2021 upadłości firm, https://www.coig.com.pl/2021-upadlosci-firm_grudzien.php (05.03.2022)

⁶⁸³ Tamże

⁶⁸⁴ Tamże

⁶⁸⁵ Tamże

⁶⁸⁶ Tamże

porównaniu z rokiem 2019 sprzed ogłoszenia epidemii jest natomiast na podobnym poziomie, a różnica wynosi wyłącznie 4 przypadki (wzrost o 0,52%).

Podkreślić należy w kontekście tematu niniejszej pracy badawczej, że podobna liczba postępowań upadłościowych w 2020 r. w porównaniu z rokiem 2019, a także zauważalny spadek w roku 2021 r. w porównaniu z odpowiednimi okresami w latach 2020 i 2019, nie oznacza, że w niedługim czasie nie nastąpi wzrost liczby postępowań upadłościowych w statystykach. Zauważyć należy, że podobna liczba postępowań upadłościowych, a nawet ich spadek nie oznacza, że dochodzi do poprawy sytuacji finansowej podmiotów. W styczniu 2021 r. zanotowano wzrost liczby niewypłacalnych podmiotów w porównaniu ze styczniem 2020 r. aż o 80% (151 przypadków).⁶⁸⁷ Należy mieć jednak na względzie, że niewypłacalność danego podmiotu może skutkować jego upadłością albo jedną z form postępowania restrukturyzacyjnego. W zakresie zaś postępowań restrukturyzacyjnych trzeba wziąć pod uwagę korzystanie przez przedsiębiorców z jego uproszczonej formy wprowadzonej w stanie epidemii, o czym mowa w punkcie 6.6 dysertacji. Znaczny wzrost liczby wniosków o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego również wskazuje na złą kondycję finansową dłużników i w rzeczywistości uwzględnienie sumy liczby postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych może pokazywać stan bardziej zbliżony do rzeczywistego.

Ponadto uwzględnić również należy, że faktyczna liczba podmiotów, które są niewypłacalne może być jeszcze nieujawniona i w rzeczywistości może być znacznie wyższa niż w prezentowanych powyżej wynikach. Część wniosków o ogłoszenie upadłości została również oddalona, o czym wspomniano powyżej. Powstają obszerne badania na całym Świecie dlaczego pokrzywdzeni nie zawiadamiają o popełnieniu przestępstw,⁶⁸⁸ ale w odniesieniu do niniejszej dysertacji, zdaniem autorki, na „ciemną liczbę” mogą wpływać również przyczyny wskazane w pkt 6.4 i 6.5 dysertacji. Znaczna część podmiotów, mimo spełnienia przesłanek decydujących o zaistnieniu stanu niewypłacalności, nie ma obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości z uwagi na brzmienie art. 15zzra ust. 1 Ustawy Covid. Dodatkowo wiele podmiotów, które otrzymały wsparcie finansowe związane z przeciwdziałaniem skutkom epidemii może kalkulować, czy opłaca im się zakończenie prowadzenia działalności i poniesienie z tego tytułu konsekwencji. Oznacza to, że faktycznie zwiększenie liczby

---

⁶⁸⁷ Wydruk ze strony internetowej Euler Hermes, *Niezbyt udany początek roku dla firm w Polsce 80% wzrost r/r liczby niewypłacalności*, https://www.eulerhermes.com/content/dam/onemarketing/ehndbx/eulerhermes_com/pl_PL/dokumenty/centrum-prasowe/wiadomosci/ehpl-niewypłacalności-i-2021.pdf (12.03.2021)

⁶⁸⁸ Y. Seokhee, *Why Do Victims Not Report?: The Influence of Police and Criminal Justice Cynicism on the Dark Figure of Crime*, City University of New York (CUNY), Dissertations, Theses, and Capstone Projects, CUNY Graduate Center, 5-2015

postępowania o ogłoszenie upadłości, obrazującej sytuację ekonomiczną wielu dłużników, może być znacznie odsunięte w czasie. Z tego powodu tak istotne jest jak najszybsze podjęcie działań, które pozwoliłyby na zminimalizowanie negatywnych konsekwencji działań dłużników, które wpływałyby na wierzycieli.

Dodać również należy, że sytuacja związana z zaistnieniem stanu niewypłacalności z powodu epidemii SARS-COV-2 ma miejsce nie tylko w Polsce. Przykładowo, w Australii podniesiono próg zadłużenia, po przekroczeniu którego dłużnik może złożyć wniosek o wszczęcie postępowania upadłościowego z 5000 dolarów do 20000 dolarów australijskich. We Włoszech z kolei „zamrożono” rozpoznanie wniosków o ogłoszenie upadłości złożonych pomiędzy 9 marca a 30 czerwca 2020 r. Podobnie w Hiszpanii zawieszono rozpoznanie złożonych wniosków o ogłoszenie upadłości, a ponadto zawieszono obowiązek dłużników do złożenia takich wniosków w ciągu dwóch miesięcy od wystąpienia stanu niewypłacalności. W Wielkiej Brytanii wprowadzono zawieszenie przepisów dotyczących tzw. „*wrongful trading*”, na mocy których dyrektorzy mogli być odpowiedzialni osobiście za niepodejmowanie kroków w celu zminimalizowania strat dla wierzycieli, jeśli nie ma perspektywy na uniknięcie niewypłacalności.⁶⁸⁹ Kłopoty z płynnością finansową wobec spadku obrotów mają także spółki w Indonezji, co skutkowało koniecznością dokonania oszczędności przez prawie 18% podmiotów i rozwiązania umów z wieloma pracownikami przez ponad 25% podmiotów. Światowa Organizacja Pracy stwierdziła, że dwie z trzech badanych firm w Indonezji tymczasowo lub na stałe wstrzymały swoją działalność z powodu spadku popytu konsumentów i zmniejszonej zdolności do spłaty zobowiązań w wyniku wprowadzonych ograniczeń spowodowanych epidemią.⁶⁹⁰ Badania przeprowadzone na danych około 1,5 miliona niemieckich spółek wykazały, że głównie mniejsze przedsiębiorstwa narażone są na zaistnienie stanu niewypłacalności⁶⁹¹ i niekiedy zmuszone one są do pozyskiwania finansowania zewnętrznego. Z tego względu rządy wiele państw europejskich wprowadziły możliwość ubiegania się o przyznanie pomocy publicznej.

---

⁶⁸⁹ L. Demmou, S. Calligaris, G. Franco, D. Dlugosch, M.A. McGowan, S. Sakha, *Insolvency and debt overhang following the COVID-19 outbreak: assessment of risks and policy responses*, OECD Economics Department Working Papers No. 1, s. 22, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/747a8226-en.pdf?expires=1632074631&id=id&accname=guest&checksum=07E6E328FA25DC85045AE25574E08973> (19.09.2021)

⁶⁹⁰ S. Johan & Ariawan, *Corporate Liability for Creditors' Losses during the Covid-19 Pandemic*, Jorunal Media Hakum 28 (1), 2021, s. 15-28; <https://journal.umy.ac.id/index.php/jmh/article/view/10566> (22.07.2021)

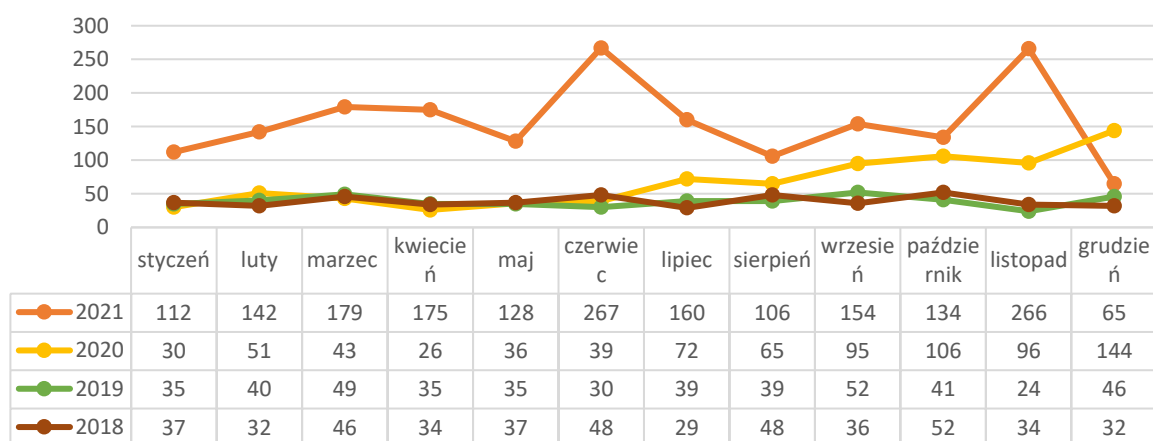
⁶⁹¹ R. Fairli, *The impact of COVID-19 on small business owners: evidence from the first three months after widespread social-distancing restrictions*, Journal of Economics and Management Strategy, 29(4), 727–740, <https://doi.org/10.1111/jems.12400> (22.07.2021)

Badania wykazały także, że tymczasowe wstrzymanie wniosków o ogłoszenie upadłości oraz przyznana dotychczas pomoc publiczna spowodowała, że powstała wyżej już wspomniana tzw. „luka niewypłacalności”. Zgodnie z przewidywaniami, stanem niewypłacalności dotkniętych będzie około 25 tys. przedsiębiorstw, co stanowi znaczny wzrost z liczbą przypadków niewypłacalności w roku 2020 r. (ok. 16 tys. 300).⁶⁹² Powyższe można odnieść także do sytuacji w Polsce, gdzie liczba upadłości w obecnych statystykach nie jest tak wysoka, jakby była, gdyby nie przyznana pomoc publiczna i tymczasowa zmiana regulacji w zakresie obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Brak ujawnienia tych kwestii w aktualnych statystykach nie oznacza, że problemu nie ma i że nie będzie on jeszcze większy w nieodległej przyszłości.

6.6 Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne

Oprócz możliwości zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości powodującego w efekcie rzeczywiste zakończenie działalności gospodarczej, przedsiębiorcy mają możliwość przeprowadzenia restrukturyzacji. Tak jak w punkcie 6.5 niniejszej dysertacji wskazano, że w roku 2020 liczba postępowań upadłościowych była na podobnym poziomie jak w roku 2019, a w 2021 nawet spadła w stosunku do lat poprzednich, to podkreślić należy, że odmienne wnioski trzeba wyciągnąć dla liczby postępowań restrukturyzacyjnych, co zostało przedstawione na poniższym wykresie i w tabeli.

Wykres 13 Liczba postępowań restrukturyzacyjnych w latach 2018-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z COIG⁶⁹³

⁶⁹²J.O. Dörr, G. Licht, S. Murmann, *Small firms and the COVID-19 insolvency gap. Small Bus Econ* (2021). <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00514-4> (22.07.2021)

⁶⁹³ Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2020 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2020-restrukturyzacje-firm_grudzien.php (12.03.2021)

Tabela 19 Suma postępowań restrukturyzacyjnych w latach 2018-2021

ROK	2021	2020	2019	2018
suma	1888	800	465	465

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z COIG⁶⁹⁴

Jak widać na przedstawionym wyżej wykresie i w tabeli, liczba postępowań restrukturyzacyjnych w 2020 r. wzrosła aż o 72,04% w porównaniu z rokiem 2019 i 2018. Znaczny wzrost postępowań restrukturyzacyjnych notuje się w lipcu 2020 r. Liczba takich postępowań jest aż o 84,6% wyższa niż w tym samym miesiącu w roku 2019. W kolejnych miesiącach liczba postępowań restrukturyzacyjnych nadal utrzymywała się na znacznie wyższym poziomie niż w odpowiednim miesiącu w roku 2019. W miesiącu październik 2020 r. liczba postępowań osiągnęła bardzo wysoki wynik wynoszący 106 przypadków i w grudniu 2020 r. osiągnęła najwyższy wynik w badanych ostatnich trzech latach 2018-2020 tj. 144 postępowania, czyli aż o 213,04% wyższych niż w grudniu 2019 r. (!).

Na dzień aktualizacji niniejszej pracy możliwe było uzyskanie liczby postępowań restrukturyzacyjnych w roku 2021. Wzrost liczby postępowań restrukturyzacyjnych w roku 2021 w porównaniu z rokiem 2020 wyniósł 136% (!), a porównaniu z rokiem 2019 – aż 306,02% (!).⁶⁹⁵ Ponad trzykrotny wzrost tej liczby w porównaniu z rokiem sprzed ogłoszenia epidemii potwierdza hipotezy niniejszej pracy co do wpływu epidemii na sytuację ekonomiczną podmiotów. Wyniki te przedstawiają w jaskrawy sposób jak ważny i aktualny jest obecnie problem zaistnienia stanu zagrożenia niewypłacalnością lub stanu niewypłacalności wśród znacznej liczby przedsiębiorców.

Niecelowe jest przybliżanie zasad przeprowadzenia wszystkich rodzajów postępowań restrukturyzacyjnych wskazanych w art. 2 PrRestr, ponieważ zagadnienie to jest poza zakresem niniejszej dysertacji i jest dość szeroko omówione już przez doktrynę (postępowanie o zatwierdzenie układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe, postępowanie sanacyjne).⁶⁹⁶ Warto przybliżyć w kontekście ochrony wierzycieli jest

⁶⁹⁴ Tamże

⁶⁹⁵ Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2021 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2021-restrukturyzacje-firm_grudzien.php (05.03.2022)

⁶⁹⁶ Zobacz przykładowo: A. Głowacki, A. Szymańska, *Postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz praktyczny. Wzory pism i przykłady postępowań restrukturyzacyjnych*, red. A. Głowacki, C. Zalewski, 2016, Legalis (12.03.2021); A. Hrycaj, *art. 2 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, wyd. II*, red. P. Filipiak,

uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne wprowadzone w tzw. „Tarczy 4.0” tj. w art. 15-25 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19⁶⁹⁷ („Tarcza 4.0”), a których liczba wyniosła prawie połowę wszystkich postępowań w 2020 r. (49%)⁶⁹⁸ i 86,44% w 2021 r. (!).⁶⁹⁹

Zwiększona liczba postępowań restrukturyzacyjnych jednoznacznie potwierdza hipotezę, że epidemia wirusa SARS-COV-2 oraz związane z nią obostrzenia mają definitywnie znaczny wpływ na sytuację ekonomiczną wielu dłużników. Postępowanie restrukturyzacyjne pozwala podmiotom objętym prawem restrukturyzacyjnym na przygotowanie wraz z doradcą restrukturyzacyjnym projektu porozumienia z wierzycielami (układu), a następnie zebraniu ich głosów za lub przeciw układowi.⁷⁰⁰ Działania związane z restrukturyzacją mają na celu uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika właśnie poprzez restrukturyzację i zawarcie wspomnianego wyżej układu z wierzycielami (a w przypadku postępowania sanacyjnego są to dodatkowo działania sanacyjne z uwzględnieniem zabezpieczenia słusznych praw wierzycieli).⁷⁰¹ Powyższe potwierdza również art. 6 PrRestr, zgodnie z którym postępowanie restrukturyzacyjne może być prowadzone wobec dłużnika niewypłacalnego w rozumieniu ustawy Prawo upadłościowe lub zagrożonego niewypłacalnością, czyli takiego, którego sytuacja ekonomiczna wskazuje, że może stać się niewypłacalny w niedługim czasie. Niewątpliwie oznacza to spełnienie przez wiele podmiotów już co najmniej jednej przesłanki z art. 300 §1 kk – tj. zaistnienia stanu grożącej niewypłacalności lub upadłości, a zatem w efekcie zwiększa się ryzyko popełniania przez dłużników czynów zabronionych wskazanych zarówno w art. 300 §1 kk, jak i §2 tego artykułu. Pozytywnie zatem należy ocenić próbę ochrony wierzycieli, jak i samych dłużników, przez ustawodawcę, który wprowadził uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne.

LEX/el. 2020 (12.03.2021); S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne* [w:] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Wyd. 12, Warszawa 2020, Legalis (12.03.2021)

⁶⁹⁷ ustawa z dnia 19 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. 2022 r. poz. 171)

⁶⁹⁸ Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2020 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2020-restrukturyzacje-firm_grudzien.php (12.03.2021)

⁶⁹⁹ Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2021 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2021-restrukturyzacje-firm_grudzien.php (05.03.2022)

⁷⁰⁰ A. Serzysko, *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne*, LEX/el. 2020 (15.03.2021)

⁷⁰¹ A. Głowacki, A. Szymańska, *Postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz praktyczny. Wzory...*, red. A. Głowacki, C. Zalewski, 2016, Legalis (12.03.2021)

Nawet z treści samego uzasadnienia do projektu Tarczy 4.0. wynika, że ustawodawca rozumie znaczenie epidemii koronawirusa i wskazuje na konieczność wprowadzenia szczególnych rozwiązań, które umożliwią przedsiębiorcom podjęcie działań mających na celu zmniejszenie utraty płynności finansowej. Epidemia SARS-COV-2 stanowi wyzwanie dla wszystkich podmiotów będących stronami stosunków zobowiązaniowych. Niemalże wszelkie branże odczuły skutki pandemii, a wprowadzone obostrzenia u wielu przedsiębiorców spowodowały zatory płatnicze, utratę płynności i znaczne pogorszenie wyników finansowych. Przy zmniejszonych przychodach sytuację pogarszają także znaczne koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Oprócz tego zwiększona nieobecność pracowników związana z ograniczaniem spotkań oraz możliwe problemy z pozyskaniem finansowania zewnętrznego mogą doprowadzić do utraty płynności, a nawet całkowitego zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej.⁷⁰²

Z powyższych względów ustawodawca wprowadził na czas epidemii rozwiązania mające złagodzić negatywne skutki ekonomiczne epidemii wirusa SARS-COV-2. Po pierwsze wskazać należy na datę, w której zostały uchwalone ww. rozwiązania. Tarcza 4.0. datowana jest na 19 czerwca 2020 r., a przepisy dotyczące uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego zgodnie z art. 103 Tarczy 4.0 weszły w życie po dniu następującym po dacie ogłoszenia. Może to uzasadniać aż ponad 70% wzrost liczby postępowań restrukturyzacyjnych w lipcu 2020 r. i chęć korzystania przez przedsiębiorców z zaproponowanych przez ustawodawcę uproszczonych regulacji, pozwalających potencjalnie na odzyskanie płynności finansowej.

Uregulowane w Tarczy 4.0. postępowanie restrukturyzacyjne można określić jako uzupełnienie wskazanej w punkcie 6.5 niniejszej pracy regulacji art. 15zzra Ustawy COVID. Należy bowiem mieć na względzie, że wydłużenie terminu powodującego obowiązek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości po zniesieniu stanu epidemii, nie powoduje, że wobec dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością nie zostanie podczas epidemii złożony wniosek o ogłoszenie upadłości przez jednego z wierzycieli. Ponadto zasady przeprowadzenia uproszczonego postępowania z założenia mają w prosty, ale również efektywny sposób przyczynić się do poprawy kondycji finansowej dłużników niewypłacalnych lub zagrożonych niewypłacalnością. Ma ono na celu umożliwić podjęcie negocjacji dłużnika z

---

⁷⁰² Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk 382, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=382> (13.03.2021)

wierzycielami, ale bez konieczności otwierania formalnego postępowania przez sąd, a jednocześnie zapewniać ochronę przed egzekucją prowadzoną przez wierzycieli.⁷⁰³

Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne nie miało charakteru samoistnego i odwołuje się do ogólnych zasad prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego. Zgodnie z art. 15 ust. 1 Tarczy 4.0. zastosowanie znajdowały przepisy ustawy Prawo restrukturyzacyjne odnoszące się do postępowania o zatwierdzenie układu. Uwzględnić należało jednak zmiany wskazane w przepisach określone od art. 15 ust. 2 do art. 25 Tarczy 4.0. Do rozwiązań zaczerpniętych z postępowania o zatwierdzenie układu, a korzystnych z punktu uproszczenia postępowania należało m.in. otwarcie postępowania przez publikację obwieszczenia w MSiG po zawarciu przez przedsiębiorcę umowy z doradcą restrukturyzacyjnym. Oznacza to, że decyzja o otwarciu postępowania o zatwierdzenie układu należała do przedsiębiorcy i nie była uzależniona od decyzji sądu. Nadto zwoływanie zgromadzeń wierzycieli odbywało się w sposób przewidziany jak w postępowaniu o zatwierdzenie układu. Mogły być przeprowadzane przy pomocy elektronicznych środków komunikacji (zob. art. 19 ust. 3 Tarczy 4.0. w zw. z art. 110 ust. 6 PrRestr), a do przegłosowania propozycji układowych wymagana była większość wierzycieli głosujących, którzy oddali ważny głos mający co najmniej łącznie 2/3 sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom głosującym (art. 19 ust. 6 Tarczy 4.0. w zw. z art. 119 PrRestr).

Jak już zostało wspomniane, uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne przewidywało niektóre ze skutków uregulowanych dla przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego czy sanacyjnego, ale które mogły nie występować w nich przed złożeniem wniosku o zatwierdzenie układu. Istotnym skutkiem dla uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego było zawieszenie egzekucji wierzytelności, która objęta była z mocy prawa układem, a także wierzytelności rzeczowych i zabezpieczonych przez przewłaszczenie na zabezpieczenie. Istotne jest, że jeśli układ przewidywał objęcie swym zakresem takich wierzytelności to propozycje układowe musiały wykazywać pełne zaspokojenie tych wierzytelności lub zaspokojenie w stopniu nie niższym niż jakiego można było dochodzić w przypadku dochodzenia wierzytelności wraz z należnościami ubocznymi z przedmiotu zabezpieczenia.

---

⁷⁰³ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk 382, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=382> (13.03.2021)

Ponadto w trakcie prowadzenia uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego, jak w przyśpieszonym postępowaniu restrukturyzacyjnym, niemożliwe było wypowiedanie umów najmu i dzierżawy, a także spełnianie świadczeń dotyczących wierzytelności objętych układem. Dokonywanie potrąceń możliwe było według zasad obowiązujących w przyśpieszonym postępowaniu układowym.⁷⁰⁴ Do tej pory przyznanie uprawnień wskazanych powyżej, a mających tak dalekosiężne skutki jak zawieszenie z mocy prawa postępowań egzekucyjnych czy zakaz wszczynania nowych postępowań, a także zakaz rozwiązywania kluczowych dla dłużnika umów, należało do wyłącznej kompetencji sądu. W uproszczonym postępowaniu restrukturyzacyjnym to dłużnik decydował czy i kiedy złoży wniosek o obwieszczenie w MSiG o otwarciu postępowania o zatwierdzenie układu, z którym wiążą się określone pozytywne konsekwencje dla płynności finansowej przedsiębiorstwa dłużnika.

Uwzględnić jednak trzeba, że ochrona przedsiębiorstwa dłużnika mogła wygasnąć w przypadku uwzględnienia przez sąd wniosku wierzyciela, dłużnika lub nadzorcy układu o uchylenie skutków obwieszczenia. Wniosek taki mógł być złożony przez wierzyciela na zasadach wskazanych w art. 18 Tarczy 4.0 tj. w sytuacji, jeśli skutki dokonania obwieszczenia, o których mowa w art. 16 ust. 3 Tarczy 4.0., prowadziły do pokrzywdzenia wierzycieli.

W kontekście ochrony wierzycieli i działań podejmowanych przez dłużników warto zaznaczyć, że w uproszczonym postępowaniu restrukturyzacyjnym możliwe było pozyskanie nowego finansowania w przypadku konieczności zapewnienia bieżącej płynności. Działania dłużnika polegające na zabezpieczeniu wierzytelności w wyniku zawartych umów finansowych nie podlegały zaskarżeniu jako czynności fraudacyjne w przypadku uzyskania w tym zakresie zgody nadzorcy układu. Zgodnie z art. 22 ust. 2 Tarczy 4.0., jeżeli informacja o czynnościach przekraczających zwykły zarząd polegających np. na zawarciu umowy kredytu lub pożyczki, przeniesieniu własności rzeczy lub prawa na zabezpieczenie wierzytelności nieobjętej układem, obciążaniu składników masy układowej lub sanacyjnej (m.in. hipoteką czy zastawem) w celu zabezpieczenia wierzytelności nieobjętej układem, została zawarta we wniosku o zatwierdzenie układu (i nadzorca wyraził zgodę na te czynności), a wniosek został prawomocnie zatwierdzony przez sąd to czynności te nie mogą być uznane za bezskuteczne w stosunku do masy upadłości lub masy sanacyjnej. Zgoda nadzorcy układu mogła być udzielona w przypadku niezbędności wykonania jednej z takich czynności do zachowania zdolności bieżącego zaspokajania kosztów postępowania restrukturyzacyjnego i zobowiązań, które

---

⁷⁰⁴ Tamże

powstały po jego otwarciu albo też w przypadku, gdy było to niezbędne do zawarcia i wykonania układu, a także istniała gwarancja, że takie środki zostaną przekazane dłużnikowi i umożliwią realizację planu restrukturyzacji. Jednocześnie ustanowione zabezpieczenie musiało być adekwatne do udzielonego kredytu czy pożyczki. Dodać także należy, że zgoda nadzorczy układu na dokonanie czynności przekraczających zwykły zarząd mogła być wyrażona także po dokonaniu takiej czynności, ale najpóźniej w terminie 30 dni od jej dokonania. W przeciwnym razie czynność dokonana bez wymaganej zgody obarczona była sankcją nieważności (art. 22 Tarczy 4.0.).

W związku z korzystnymi skutkami dla przedsiębiorcy, wobec którego otwarto postępowanie o zatwierdzenie układu polegającymi na zawieszeniu postępowań egzekucyjnych, niedopuszczalności wszczęcia postępowania egzekucyjnego, wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia czy zarządzenia zabezpieczenia roszczenia (art. 16 Tarczy 4.0), maksymalny czas na złożenie do sądu wniosku o zatwierdzenie układu w prowadzonym uproszczonym postępowaniu restrukturyzacyjnym ograniczono wyłącznie do 4 miesięcy od dnia dokonania obwieszczenia (art. 20 ust. 1 Tarczy 4.0). Po tym czasie postępowanie o zatwierdzenie układu umarzało się z mocy prawa.

Oprócz krótkiego okresu na złożenie do sądu wniosku o zatwierdzenie układu po dokonaniu obwieszczenia, należy mieć także na względzie dość krótki czas na jaki pierwotnie została wprowadzona możliwość skorzystania z uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego. Ustawodawca wprowadził takie uregulowania wyłącznie na okres, w którym – jego zdaniem – możliwe były odczuwalne negatywne skutki ekonomiczne epidemii. Początkowo prawo do obwieszczenia w MSiG o otwarciu postępowania o zatwierdzenie układu określone podmioty miały zgodnie z art. 15 ust. 1 Tarczy 4.0. wyłącznie do dnia 30 czerwca 2021 r. Biorąc pod uwagę długi okres obowiązywania epidemii i nieustanną zmianę wprowadzanych obostrzeń, postulować należało o wydłużenie ww. terminu. Termin ten został wydłużony do dnia 30 listopada 2021 r. na podstawie art. 7 ustawy z dnia 28 maja 2021 r. (Dz.U.2021.1080) zmieniającej Tarczę 4.0 z dniem 30 czerwca 2021 r. Termin ten nie został już przedłużony, co może potwierdzać tak dużą liczbę postępowań restrukturyzacyjnych w listopadzie 2021 r. – 266, co stanowi wzrost o 177,08% postępowań restrukturyzacyjnym względem listopada 2020 r.

Jak wynika z przeprowadzanych badań, wiele podmiotów chętnie korzystało z możliwości odzyskania płynności finansowej wykorzystując właśnie procedurę uproszczonego postępowania. Wydłużenie terminu, do którego można byłoby skorzystać z tej procedury, mogło pozytywnie wpłynąć na kondycję finansową przedsiębiorców i zmniejszyć ryzyko

dokonywania przez nich czynności działających na szkodę wierzycieli, w tym dokonywania czynności wypełniających znamiona czynów z art. 300 §1 i §2 kk.

Ograniczenie czasowe powodowało ryzyko, że w przypadku zbyt późnego rozpoczęcia prac nad przygotowaniem propozycji układowych oraz dokonaniem spisu wierzytelności część podmiotów mogła nie zdążyć, aby skorzystać z prawa przeprowadzenia procedury uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego. Co więcej, mimo złożenia wniosku o obwieszczenie w MSiG przed 30 listopada 2021 r., istniało ryzyko, że do obwieszczenia mogłoby dojść po tej dacie, a zatem dłużnikowi nie byłaby przyznana ochrona nad przedsiębiorstwem mimo upublicznienia informacji o niewypłacalności lub zagrożeniu niewypłacalnością.⁷⁰⁵ *De lege ferenda* wskazywano zatem, aby brzmienie przepisu art. 15 ust. 1 Tarczy 4.0 ustanawiało jako moment końcowy możliwości skorzystania z uproszczonego postępowania datę złożenia wniosku przez dłużnika, a nie datę obwieszczenia w MSiG, ponieważ dłużnik nie miał wpływu na czas procedowania jego wniosku.

Ustawodawca uzasadnił ograniczony czas obowiązywania uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego z Tarczy 4.0, tym że uregulowania te odpowiadały instrumentom wskazanym w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132 (dyrektywa o restrukturyzacji i upadłości).⁷⁰⁶ Jej założenia miały być implementowane do polskiego porządku prawnego do 17 lipca 2021 r. Powyższe było właśnie przyczyną ograniczenia czasowego możliwości skorzystania z uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego z Tarczy 4.0, a rząd miał przygotować nowelizację ustawy Prawo restrukturyzacyjne.

Na marginesie zaznaczyć należy, że Rządowe Centrum Legislacji w odpowiedzi z dnia 22 marca 2021 r. na wniosek z dnia 15 marca 2021 r. o udostępnienie informacji publicznej wskazało, że na stronie www.sejm.gov.pl w zakładce Prace Sejmu – wniesione projekty ustaw (projekty, którym nie nadano jeszcze numeru druku), lub Prace Sejmu - Proces legislacyjny/Przeгляд projektów ustaw nie odnaleziono projektu ustawy, który miałby

---

⁷⁰⁵ P. Filipiak, *art. 15 [w:] Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz*, LEX/el. 2020 (15.03.2021)

⁷⁰⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132 (dyrektywa o restrukturyzacji i upadłości)

implementować ww. przepisy do ustawy Prawo restrukturyzacyjne. Powyższe należy jednak zaktualizować o informację, że w dniu 15 marca 2021 r. wpłynął do Sejmu rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1016)⁷⁰⁷, na podstawie którego uregulowania dotyczące uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego miały zostać wprowadzone na stałe do ustawy Prawo restrukturyzacyjne z dniem 1 grudnia 2021 r. i zmodyfikować obowiązujące przepisy o zatwierdzeniu układu. Biorąc pod uwagę kwestie, że terminy wejścia w życie kolejnych rejestrów ulegają częstym przesunięciom,⁷⁰⁸ istniało ryzyko, że wejście w życie ww. przepisów ponownie zostanie odroczone. Jak się jednak okazało, Prezydent podpisał ustawę w dniu 9 czerwca 2021 r.⁷⁰⁹ i od 1 grudnia 2021 r. przepisy weszły w życie do ustawy Prawo restrukturyzacyjne. Warto na marginesie dodać, że ustawodawca zrezygnował ze sformułowania „uproszczone” i określił to postępowania jako postępowanie o zatwierdzenie układu.⁷¹⁰ W praktyce oznacza to dokonanie zmian w funkcjonującym już dotychczas postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz wprowadzenie do niego odmiennych zasad, innych jednak również od tych, które wprowadziła Tarcza 4.0. Omówienie szczegółowych przepisów nowego postępowania o zatwierdzenie układu przekracza będzie jednak ramy niniejszej pracy.

W związku z ogromnym wzrostem liczby postępowań restrukturyzacyjnych w drugiej połowie 2020 r. i w roku 2021 należy pozytywnie ocenić rozwiązania wprowadzone przez ustawodawcę. Wskazuje się, że spora część podmiotów skutecznie skorzystała z tej formy restrukturyzacji.⁷¹¹ W przypadku gdyby nie udało się wprowadzić na stałej nowej procedury restrukturyzacji od 1 grudnia 2021 r. i jednocześnie nie zostałyby przedłużony termin na skorzystanie z uproszczonej procedury restrukturyzacji z Tarczy 4.0 to znaczna część podmiotów w konsekwencji zmuszona byłaby do przeprowadzenia procedury restrukturyzacyjnej według jednego z dotychczasowych trybów wskazanych w prawie restrukturyzacyjnym lub rozpoczęcia postępowania upadłościowego albo w inny sposób zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej. Szczególnie dotyczyłoby to podmiotów, które nie skorzystały ze wsparcia finansowego w ramach tarcz antykryzysowych lub dla których wsparcie było niewystracające do zachowania płynności finansowej. Dodatkowo,

---

⁷⁰⁷Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1016) <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1016> (26.07.2021)

⁷⁰⁸ Zob. podpunkt 5.5 niniejszej pracy dotyczący rejestru dłużników

⁷⁰⁹ Ustawa z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080)

⁷¹⁰ Art. 211a i nast. Ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080)

⁷¹¹ I. Długolecka-Górczyńska, M. Zawisza, *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne - co się zmieni po 1 lipca?*, LEX/el. 2021 (26.07.2021)

zauważa się tendencję, że znaczna część z tych podmiotów, wobec których będzie prowadzone postępowanie restrukturyzacyjne może prowadzić obecnie działalność gospodarczą w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub jako indywidualną działalność gospodarczą. Wniosek taki wynika z faktu, że właśnie z te formy prowadzenia działalności gospodarczej korzystały w 2020 r. i 2021 r. z procedury postępowania restrukturyzacyjnego najczęściej – (2020 - odpowiednio 31,13% i 38,63% oraz 2021 r. odpowiednio 25,64% i 41,79%) ogólnej liczby postępowań restrukturyzacyjnych. Ponadto istnieje duże prawdopodobieństwo, że znaczna część tych podmiotów będzie z obszaru województwa mazowieckiego (w 2020 r. aż 21,38% podmiotów i w 2021 r. 20,44%). Dodatkowo spora część ogólnej liczby podmiotów prawdopodobnie będzie zajmowała się handlem (w 2020 r. – 18,87%, w 2021 r. – 16,74%), rolnictwem (w 2020 r. – 17,36%, 2021 r. – 25,74) lub przetwórstwem przemysłowym (w 2020 r. – 15,09%, 2021 r. – 14,51%).⁷¹² Postępowanie hybrydowe, jakim jest uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne, a także zreformowane postępowanie o zatwierdzenie układu mogą zatem przyczynić się do poprawy płynności finansowej podmiotów z tych branż i nie tylko oraz jednocześnie spowodować mniejszą liczbę postępowań w zakresie przestępstw przeciwko wierzycielom o czyny z art. 300 §1 i §2 kk.

6.7 Postępowanie egzekucyjne w czasie epidemii wirusa SARS-COV-2

Wpływ epidemii wirusa SARS-COV-2 zauważalny jest również na etapie postępowania egzekucyjnego. Wierzyciele, niekiedy i tak już pokrzywdzeni działaniami dłużników podejmujących czynności mające na celu uszczuplenie zaspokojenia ich wierzycieli, mogą mieć dodatkowe trudności w odzyskaniu należności w postępowaniu egzekucyjnym. Z jednej strony sytuacja epidemiologiczna spowodowała wprowadzenie przez ustawodawcę licznych obostrzeń na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, które częściowo zostały omówione w podrozdziałach powyżej, a z drugiej przepisów mających zapewnić ochronę dłużników w czasie ich potencjalnie trudnej sytuacji ekonomicznej spowodowanej epidemią.

Sprawne przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego jest bez wątpienia korzystne dla wierzycieli. Wszelkie zaś nowe przepisy wpływające na przebieg postępowania egzekucyjnego mogą stwarzać ryzyko mniejszego zaspokojenia przez wierzyciela. Dodatkowo zauważyć należy, że uchwalane przepisy mogą także potencjalnie mieć wpływ na działania

---

⁷¹² Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2020 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2020-restrukturyzacje-firm_grudzien.php (12.03.2021); Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2021 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2021-restrukturyzacje-firm_grudzien.php (05.03.2022)

dłużników zagrożonych stanem niewypłacalności lub upadłości albo takich, którzy chcą udaremnić wykonanie orzeczenia sądu lub innego organu państwowego i w konsekwencji prowadzić do uszczuplenia bądź udaremnienia zaspokojenia wierzyciela. Ryzyko takie jest podwyższone w przypadku braku pogłębionej analizy uchwalanych przepisów i skutków ich wprowadzenia.

W pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę na uchwalony art. 15zzk Ustawy Covid, zgodnie z którym ustawodawca przyznał Radzie Ministrów uprawnienie do wstrzymania w drodze rozporządzenia administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych. W przepisie tym wskazano, że Rada Ministrów w rozporządzeniu powinna wskazać okres, przez który administracyjne postępowanie egzekucyjne należności pieniężnych miałyby zostać wstrzymane oraz uwzględnić okres i skutki stanu zagrożenia epidemicznego i epidemii w związku z wirusem SARS-COV-2.

W związku z powyższym, na stronie Rządowego Centrum Legislacji, pojawił się projekt z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych.⁷¹³ Zgodnie z uzasadnieniem do ww. projektu⁷¹⁴, rozporządzenie ma na celu ochronę zobowiązanych, wobec których prowadzone jest w czasie stanu epidemii administracyjne postępowanie egzekucyjne. Ustawodawca zwrócił nadto uwagę, że wprowadzone ograniczenia w przemieszczaniu się, zbywania niektórych towarów, a także ograniczenia wpływające na funkcjonowanie instytucji i przedsiębiorstw powodują utrudnienia w prowadzeniu działalności gospodarczej, a w niektórych przypadkach wręcz ją uniemożliwiają. W okresie obowiązywania obostrzeń związanych z wirusem SARS-COV-2 utrudniony jest także bezpośredni kontakt z urzędami obsługującymi organy egzekucyjne, co może mieć znaczenie w przypadku składania wniosków lub wnoszenia środków zaskarżenia, ponieważ nie wszyscy dłużnicy posiadają podpis kwalifikowany lub profil zaufany ePUAP pozwalający na elektroniczne załatwianie spraw z urzędem. W ww. uzasadnieniu wskazano ponadto, że prowadzona egzekucja administracyjna w czasie epidemii mogłaby spowodować pozbawienie dłużników zasobów niezbędnych do funkcjonowania w okresie epidemii czy też wznowienia działalności po jej ustaniu. Wstrzymanie zaś administracyjnego postępowania egzekucyjnego (polegające na wstrzymaniu

---

⁷¹³ Projekt z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535> (15.04.2021)

⁷¹⁴ Uzasadnienie do projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535> (15.04.2021)

zastosowanych środków egzekucyjnych – np. egzekucji z rachunku bankowego, ale także niepodejmowaniu nowych środków egzekucyjnych) miałyby pozwolić utrzymać zdolność podmiotów do podjęcia lub wznowienia działalności gospodarczej po zniesieniu stanu epidemii.

Mimo słusznych zamiarów ustawodawcy ukierunkowanych na ochronę dłużników w czasie epidemii, zdaje się, że lakoniczna treść projektu nie została dogłębnie przeanalizowana pod kątem ewentualnych konsekwencji. Konsekwencje te mogą dotyczyć zarówno wierzycieli, jak i dłużników. Być może właśnie z tego względu, a także wobec stanowisk zgłoszonych w ramach uzgodnień, wskazujących na liczne luki w projekcie rozporządzenia, a nawet sprzeczność z przepisami prawa Unii Europejskiej, projekt na dzień 5 marca 2022 r. był nadal na etapie opiniowania, gdzie data ostatniej modyfikacji na stronie Rządowego Centrum Legislacji to 5 maja 2020 r.⁷¹⁵ Oznacza to, że ponad półtora roku od ostatnich czynności w ramach etapu legislacyjnego rozporządzenie nadal nie zostało uchwalone, a terminy administracyjnego postępowania egzekucyjnego nie zostały wstrzymane.

Przed wszystkim wskazać należy, że wstrzymanie administracyjnych postępowań egzekucyjnych miałyby nastąpić *ex lege*, z dniem następującym po dniu ogłoszenia rozporządzenia. W konsekwencji wstrzymanie dotyczyłoby z mocy prawa wszystkich administracyjnych postępowań egzekucyjnych, z wyjątkami wskazanymi w rozporządzeniu, bez podziału dłużników na jakiegokolwiek kategorii. W szczególności w rozporządzeniu nie wskazano, że wstrzymanie ww. postępowań ma faktycznie dotyczyć wyłącznie dłużników, których sytuacja ekonomiczna spowodowana jest skutkami ogłoszonego stanu epidemii. W uzasadnieniu do projektu rozporządzenia podniesiono, że niemożliwe jest ustalenie kryteriów pozwalających na wybór zobowiązanych, wobec których można byłoby wstrzymać egzekucję administracyjnych należności pieniężnych⁷¹⁶. Nawet jeśli zdaniem ustawodawcy niemożliwe jest wyodrębnienie takiej kategorii zobowiązanych to nieuzasadnione jest także wstrzymywanie administracyjnej egzekucji wobec wszystkich podmiotów, nawet tych, które funkcjonują w czasie epidemii w sposób niezakłócony. Jak wskazano w stanowisku z dnia 21

---

⁷¹⁵ Przebieg procesu legislacyjnego dotyczący projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678547#12678547> (15.04.2021)

⁷¹⁶ Uzasadnienie do projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535> (15.04.2021)

kwietnia 2020 r. Ministra ds. Unii Europejskiej⁷¹⁷ przyjęte rozwiązanie może być uznane za naruszające prawo Unii Europejskiej. Powodem takiego stwierdzenia jest m.in. nieproporcjonalność zaproponowanych rozwiązań. Jako beneficjentów zaproponowanych regulacji wskazano podmioty, które znajdują się w dobrej sytuacji finansowej i posiadają znaczny majątek, z którego można przeprowadzić egzekucję czy też podmioty, które uzyskały nienależnie pomoc finansową ze środków Unii Europejskiej (np. w wyniku przestępstwa). W stanowisku tym podniesiono również, że państwa członkowskie nie mogą powoływać się na problemy ekonomiczne czy trudności administracyjne powodujące naruszanie przez te państwa przepisów Unii Europejskiej.⁷¹⁸ Ten sam minister w opinii z 17 kwietnia 2020 r.⁷¹⁹ wskazał, że uregulowania zawarte w projekcie rozporządzenia mogą naruszać zasadę proporcjonalności. Państwa członkowskie Unii Europejskiej mają obowiązek zapewnić skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające sankcje z tytułu naruszenia obowiązków wynikających z prawa unijnego. Nieegzekwowanie kar administracyjnych nakładanych w związku z naruszeniem prawa unijnego, bez rozróżnienia sytuacji podmiotów ani uwzględnienia wagi naruszenia, może być uznane za rozwiązanie nieproporcjonalne (jednocześnie uchybiony będzie obowiązek zapewnienia sankcji, które są skuteczne i odstrasżające).

Powyżej zaprezentowane stanowisko nie jest jedynym krytycznym. Na stronie Rządowego Centrum Legislacji opublikowano stanowiska, zgodnie z którymi zwraca się uwagę na przykład na problem zbiegu administracyjnego i sądowego postępowania egzekucyjnego oraz możliwość przejęcia egzekucji administracyjnej przez sądowy organ egzekucyjny.⁷²⁰ Podnosi się także, że wraz z wejściem w życie przepisów analizowanego

---

⁷¹⁷ Stanowisko z dnia 21 kwietnia 2020 r. Ministra ds. Unii Europejskiej, sygn.. KPDPUE.920.237.2020.SZ(4), w sprawie projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12332457/12678535/12678538/dokument445521.pdf> (15.04.2021)

⁷¹⁸ Tamże za wyrok z dnia 7 lutego 1979 r., Komisja/Wielka Brytania, C-128/78, EU:C:1979:32, pkt 10, wyrok z dnia 11 lipca 1985 r., Komisja/Włochy, C-101/84, EU:c:1985:330, pkt 16; wyrok z dnia 5 lipca 1990 r., Komisja/Belgia C-42/89, EU:C:1990:285, pkt 24; wyrok z dnia 13 grudnia 2001 r., Komisja/Francja, C-1/00, EU:C:2001:687, pkt 131

⁷¹⁹ Opinia z 17 kwietnia 2020 r. Ministra ds. Unii Europejskiej o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, wyrażona przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12332457/12678535/12678538/dokument445523.pdf> (15.04.2021)

⁷²⁰ Stanowisko z dnia 14 kwietnia 2020 r. Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, sygn. DLPC-V.071.2.2020, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12332457/12678535/12678538/dokument445512.pdf> (15.04.2021)

projektu rozporządzenia nie powinien rozpoczynać się bieg terminu przedawnienia administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, a rozpoczęty ulec zawieszeniu.⁷²¹

Zgodzić należy się ze zgłoszonymi i wyżej wskazanymi uwagami do projektu w ramach etapu uzgodnień. Dodatkowo wskazać należy, że propozycja rozwiązań dotyczących zawieszenia administracyjnych postępowań egzekucyjnych w dłuższej perspektywie może być także niekorzystna dla dłużników z uwagi na to, że zawieszenie takiego postępowania nie powoduje zawieszenia naliczania odsetek od zobowiązań. W przypadku przedłużającego się stanu epidemii, zawieszenie takiego postępowania może po jej zniesieniu spowodować, że dług będzie większy, a sytuacja zobowiązanego niekoniecznie lepsza niż w trakcie epidemii. Brak wprowadzenia również jakiegokolwiek okresu przejściowego pomiędzy zniesieniem stanu epidemii a odwieszeniem administracyjnych postępowań egzekucyjnych może spowodować, że wiele podmiotów nie będzie i tak w stanie odzyskać stabilności ekonomicznej. Egzekucja jeszcze wyższego długu niż przed zawieszeniem postępowania egzekucyjnego może uniemożliwić ponadto niektórym zobowiązanym wznowienie działalności gospodarczej po okresie epidemii.

Co więcej, w odniesieniu do przestępstw z art. 300 kk, zauważalne jest potencjalne ryzyko zwiększenia liczby przestępstw z art. 300 §2 kk przez podmioty, wobec których doszłoby do zawieszenia administracyjnego postępowania egzekucyjnego. Lakoniczne uregulowanie zawarte w projekcie z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych faktycznie mogłoby spowodować przesunięcie terminu, w którym doszłoby chociaż do częściowego zaspokojenia wierzyciela. Tym samym, dłużnicy zyskaliby czas, w którym mogliby potencjalnie dokonać czynności wypełniających znamiona czynu z art. 300 §2 kk. Dodatkowo, niektórych z nich może zmusić do tego przedłużająca się trudna sytuacja epidemiologiczna, która w miarę upływu czasu może negatywnie wpływać na przychody zobowiązanych i powiększać ich pasywa.

Mimo wielu zastrzeżeń do ww. projektu rozporządzenia, podkreślić należy, że po upływie prawie dwóch lat od dnia ogłoszenia stanu epidemii, proponowane przepisy nadal nie zostały uchwalone, co należy ocenić pozytywnie.

---

⁷²¹ Stanowisko (brak wskazania daty dziennej) Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, sygn. BDG.0250.411.2020 / 3, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535> (15.04.2021)

W zakresie zaś innych zmian dotyczących postępowań egzekucyjnych wyróżnić należy wprowadzenie nowych kategorii świadczeń zwolnionych spod egzekucji sądowej i administracyjnej. Zgodnie z art. 21a ust. 2a ustawy z 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju⁷²² zwolnione spod egzekucji są środki przyznane przedsiębiorcom z PFR, chyba że egzekwowana wierzytelność powstała w związku z naruszeniem zasad, na których udzielono danemu przedsiębiorcy takiego wsparcia. Dodatkowo – przykładowo należy wymienić – nie podlegają egzekucji także świadczenia opieki zdrowotnej wypłacane przez NFZ w związku z przeciwdziałaniem COVID-19 (art. 9 ust. 4a Ustawy Covid) oraz świadczenia postojowe, które wypłaca ZUS (art. 15zu ust. 3 Ustawy Covid). Wyłączone spod egzekucji są także m.in. dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń pracowników w przypadku spadku obrotów gospodarczych w następstwie wystąpienia COVID-19 przyznane na podstawie art. 15zzb ust. 1 Ustawy Covid (art. 15zzb ust. 13 Ustawy Covid) czy pożyczka bezzwrotna ze środków Funduszu Pracy na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorcy (art. 15 zzd ust. 11 Ustawy Covid).

Wyłączenie spod egzekucji określonych świadczeń związanych z epidemią wirusa SARS-COV-2 należy ocenić pozytywnie. Wskazać jednak trzeba, że wobec braku konieczności zakładania osobnego konta przeznaczonego do wypłaty środków wskazanych powyżej, mogą nastąpić trudności w określeniu pochodzenia środków na rachunku bankowym. Trudno sobie wyobrazić jak w praktyce organy postępowania egzekucyjnego mają rozróżnić źródło pochodzenia określonych co do gatunku środków na rachunku bankowym, biorąc pod uwagę, że może pomiędzy otrzymaniem środków przez beneficjenta, a podjęciem działań przez organy egzekucyjne upłynąć długi czas. Zajęcie zaś rachunków bankowych bez przekonania organu co do podchodzenia tych środków może doprowadzić do naruszenia i ww. przepisów i popełnienia czynu zabronionego z art. 231 kk polegającego na nadużyciu uprawnień przez funkcjonariusza publicznego. Zmiany dotyczące wyłączenia spod egzekucji określonych kategorii świadczeń mogą z powyższych powodów przyczynić się do późniejszego zaspokojenia wierzycieli. W skrajnych przypadkach można byłoby sobie wyobrazić sytuację, w której zobowiązany, wobec wyłączenia spod egzekucji środków przyznanych przez PFR, wypełnia znamiona któregoś z czynów określone w art. 300 kk w odniesieniu właśnie do tych środków. Ustawodawca jednak zasadnie ustanowił wyjątek od wyłączenia środków z PFR spod egzekucji w przypadku, gdy egzekwowana wierzytelność powstała w związku z naruszeniem

---

⁷²² Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1010)

zasad, na których udzielono danemu przedsiębiorcy takiego wsparcia. Powyższe ogranicza przedsiębiorcom możliwość rozporządzania takimi środkami.

Na marginesie dodać także należy, że zgodnie z brzmieniem art. 15zuz ust. 1 Ustawy Covid nie wykonuje się tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego w czasie stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego. W związku z epidemią SARS-COV-2 dokonano także zmian dotyczących licytacji nieruchomości. W czasie stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii, a także 90 dni po ustaniu takich stanów nie można dokonywać licytacji lokali mieszkalnych lub nieruchomości gruntowych, które są zabudowane budynkiem mieszkalnym, a które zaspokajają potrzeby mieszkaniowe dłużnika (art. 952¹ § 5 kpc). Regulacje te przyczyniają się do ochrony dłużników, a z drugiej strony mogą bez wątpienia wydłużać czas w jakim wierzyciele zostaną zaspokojeni. Trudno jednak w tym zakresie wyciągnąć jednoznaczne wnioski czy ustanowione nowe i wyżej wyszczególnione regulacje mogą mieć wpływ w kontekście przestępstw o kwalifikacji czynu z art. 300 kk.

Wagę problemu dotyczącą stanu majątkowego dłużników w czasie epidemii SARS-COV-2 potwierdza przygotowana przez Krajową Radę Komorniczą kampania informacyjna „Sygnalizuj problem”.⁷²³ Postuluje się, aby wobec pogorszonej sytuacji wielu dłużników spowodowanej utratą części lub całości dochodów, dłużnicy dokonujący spłaty zadłużenia osobiście lub na konto komorników, zgłaszali się do kancelarii komorniczych celem ustalenia nowych zasad płatności. Zgodnie z ww. kampanią informacyjną komornicy zapewniają, że na bieżąco będą analizować każdy zgłoszony przypadek i wspólnie z dłużnikiem poszukiwać rozwiązania problemu.

Na podstawie udostępnionych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Strategii i Funduszy Europejskich, informacji dotyczących ewidencji spraw z czynności komornika oraz czynności komornika za lata 2015-2020 dokonano analizy ww. danych w zakresie tendencji co do liczby dokonanych zajęć oraz liczby czynności po ogłoszeniu stanu epidemii.

Tabela 20 Czynności komorników w latach 2018-2019 i w I półroczu 2020

Wyszczególnienie czynności	2018	2019	2020

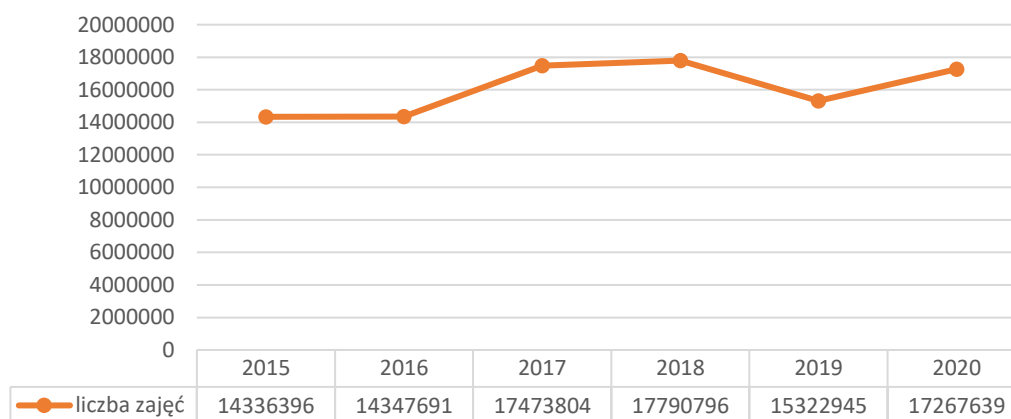
⁷²³ Wydruk ze strony internetowej komornik.pl dotyczący kampanii informacyjnej Krajowej Rady Komorniczej „Sygnalizuj problem”; <https://www.komornik.pl/?p=11837> (29.04.2021)

Liczba spraw alimentacyjnych, w których wynagrodzenia za pracę dłużnika jest przekazywane bezpośrednio wierzycielowi w trybie art. 881 § 3 pkt 1 k.p.c.		1 303	1 023	1461	
Liczba dokonanych zajęć	ruchomości	257 515	51 013	50 309	
	nieruchomości	146 665	128 434	126 442	
	nieruchomości w trybie uproszczonej egzekucji z nieruchomości	1 438	1 704	2 673	
	wynagrodzeń za pracę	2 209 618	1 603 334	1 574 547	
	wierzytelności z rachunku bankowego	9 730 711	9 177 740	9 634 664	
	innych wierzytelności	5 385 220	4 299 040	5 802 400	
	innych praw majątkowych	37 424	44 314	59 125	
	ułamkowych części nieruchomości	15 910	13 062	14 087	
	użytkowania wieczystego	6 295	4 304	3 392	
Liczba spraw, w których	dokonano	sprzedaży ruchomości w trybie licytacji publicznej	9 710	5 564	2607
		sprzedaży ruchomości w trybie licytacji elektronicznej	X	22	28
		pozalicytacyjnej sprzedaży ruchomości	322	239	484
	nastąpiło przejęcie ruchomości na własność przez wierzyciela		1 329	471	3562
	dokonano sprzedaży nieruchomości w trybie licytacji publicznej		8 806	7 595	5397
	nastąpiło przejęcie nieruchomości przez osoby uprawnione		474	243	184
	SUMA		17 812 740	15 340 121	17 281 362

Źródło: Dane z Ministerstwa Sprawiedliwości, Departament Strategii i Funduszy Europejskich udostępnione w dniu 19 marca 2021 r. oraz 3 sierpnia 2021 r. w ramach dostępu do informacji publicznej

Jak wynika z wyżej przedstawionej Tabeli 20, w 2020 r., czyli roku obejmującym okres po ogłoszeniu stanu epidemii dokonano większej liczby zajęć niż w roku 2019. W 2020 r. łączna liczba zajęć wynosiła ponad 17 mln 267 tys., a w 2019 r. zanotowano ponad 15 mln 300 tys. zajęć. Oznacza to, że liczba zajęć w 2020 r. wzrosła o 12,7% w stosunku do roku 2019. Co jednak interesujące, liczba zajęć w 2020 r. jest podobna do liczby zajęć z 2018 r. i 2017 r., a nawet trochę niższa, ponieważ wynik ten wynosił w 2018 r. prawie 17 mln 800 tys. zajęć, a w 2017 r. ponad 17 mln 400 tys. Liczba zajęć jest jednak niższa od wyników z 2015 i 2016 r., gdzie wyniki te wynosiły w obu latach ponad 14 mln 300 tys. zajęć. Liczba zajęć w poszczególnych latach w okresie 2015-2020 została przedstawiona w wykresie poniżej.

Wykres 14 Liczba zajęć komorniczych w latach 2015-2020

Przedwczesne byłyby wnioski, że z uwagi na epidemię koronawirusa doszło do zwiększonej liczby zajęć komorniczych w 2020 r., czyli w roku, w którym ogłoszono stan epidemii. Faktycznie w roku 2020 r., jak wskazano powyżej, w stosunku do roku 2019 nastąpił wzrost liczby zajęć, ale nie bez znaczenia jest, że statystyki były podobne w latach 2017 i 2018.

Zwrócić należy uwagę, że w 2020 r. znacznie zmniejszyła się liczba spraw, w których dokonano sprzedaży ruchomości. W porównaniu z rokiem 2019 spadek ten wyniósł aż o 53%, a z rokiem 2018 o 73%. Powyższe liczby sugerować mogłoby wpływ epidemii, czego wykluczyć nie można, szczególnie biorąc pod uwagę wprowadzone obostrzenia związane z przeciwdziałaniem SARS-COV-2. Odnotować jednak należy, że tendencja spadkowa w zakresie ww. czynności dotyczy także porównania z latami poprzednimi, w tym biorąc pod

uwagę również lata 2015-2017, gdzie przykładowo w 2015 roku liczba sprzedaży ruchomości w trybie licytacji publicznej wynosiła aż ponad 24 tys., czyli o 89% więcej niż w roku 2020.

Znaczny spadek dotyczy również sprzedaży nieruchomości w trybie licytacji publicznej – w stosunku do roku 2019 spadek ten wynosi 29%, a do 2018 – 39%. Mimo, że wspomniany wyżej art. 15z Ustawy Covid dotyczy zakazu wykonywania tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego w okresie stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii to może on mieć – zdaniem autorki dysertacji – również wpływ na liczbę spraw, w których dokonano sprzedaży nieruchomości w trybie licytacji publicznej. Może zdarzyć się bowiem, że nieruchomości podlegające licytacji komorniczej są nadal zajmowane, a osoby zajmujące nieruchomość wykorzystują ją w celach mieszkaniowych.

Dodatkowo z otrzymanych z Ministerstwa Sprawiedliwości danych wynika, że nieznacznie wzrosła liczba spraw, która wpłynęła do komorników w roku 2020 (łącznie 4.774.821) w stosunku do roku 2019 (łącznie 4.157.492). Zaznaczyć jednak należy, że dane z 2020 r. są na podobnym poziomie jak za rok 2017 i 2018, a nawet liczba spraw, które wpłynęły w 2020 r. jest nieznacznie niższa niż w ww. latach. Sprawy, które wpłynęły dotyczyły egzekucji należności sądowych, świadczeń powtarzających się, pozostałych spraw egzekucyjnych oznaczonych symbolem „Km”, egzekucji świadczeń pochodzących od sądów gospodarczych. Załatwiono ostatecznie, w tym przez wyegzekwowanie świadczenia lub umorzenie z powodu bezskuteczności egzekucji lub na żądanie wierzyciela – w 2019 r. 3.195.676 spraw, zaś w 2020 r. – 3.664.563 spraw, wyniki te nie wykazują zatem istotnych odchyleń w porównaniu z liczbą spraw, która wpłynęła w tych latach.

Wskazać należy, że niewątpliwie otrzymane dane za rok 2020 nie odzwierciedlają jeszcze wszystkich skutków ogłoszonego stanu zagrożenia epidemicznego i epidemii. W porównaniu z rokiem 2019 sprzed ogłoszenia stanu epidemii zauważalne są znaczne różnice we wskaźnikach. Znacznym wzrostowi uległ też wskaźnik liczby przejęć ruchomości na własność przez wierzyciela. W porównaniu z rokiem 2019 jest to wzrost o 656%, a z rokiem 2018 i 2017 odpowiednio o 168 i 171%. Jak wynika z powyższego, różnice są zauważalne w szczególności w stosunku do roku 2019, ale nie można ignorować faktu, że rok 2017 i 2018 plasują się w statystykach podobnie jak rok 2020, czyli po ogłoszeniu stanu epidemii. Stwierdzić zatem należy, że na ten moment może być przedwcześnie, aby wszelkie zmiany w statystykach dotyczących czynności komorników zostały uzasadnione wpływem epidemii koronawirusa. Zdaniem autorki dysertacji wpływ ten może być bardziej widoczny dopiero w latach kolejnych. Czynności komorników są jako jedne z ostatnich, które mają na celu odzyskanie wierzytelności przez wierzyciela. Zanim dojdzie do tego etapu, konieczne jest

posiadanie przez wierzyciela co do zasady tytułu egzekucyjnego opatrzonego w klauzulę wykonalności, którego wydanie – w szczególności wobec zawieszenia biegu terminów procesowych i sądowych podczas pandemii⁷²⁴ – może ulec wydłużeniu. Dane te są niezwykle istotne z perspektywy analizy zagadnienia przestępczości przeciwko wierzycielom z uwagi na to, że w przypadku zwiększonej liczby zajęć, a także trudnej sytuacji dłużników spowodowanej niekiedy wprowadzonymi obostrzeniami na skutek pandemii, może dochodzić częściej do działań dłużników wypełniających znamiona czynów z art. 300 kk, a w szczególności art. 300 §2 kk, który dotyczy majątku zajętego lub zagrożonego zajęciem. Znaczenia odchylenia w 2020 r. w porównaniu z rokiem 2019 dają asumpt do czujnego obserwowania danych w kolejnych latach.

6.8 Postulat wprowadzenia procedury „*Know your Client*” przed nawiązaniem stosunków zobowiązaniowych

Trafne jest stwierdzenie, że „podstawy odpowiedzialności karnej stanowią złożone ryzyko prawne ponoszone przez uczestników obrotu gospodarczego. Równocześnie, normy prawa karnego zapewniają im ochronę przed nadużyciami ze strony innych uczestników, z którymi – w różnych celach gospodarczych – nawiązują stosunki prawne”.⁷²⁵ Penalizacja określonych zachowań w pewnym stopniu przyczynia się do zwiększenia ochrony uczestników obrotu gospodarczego, bowiem określone działanie sprzeczne z uzgodnionymi normami może prowadzić do sankcji na gruncie prawa karnego, a zatem powstrzymać dane podmioty od dokonania pewnych czynów uznanych za zabronione na gruncie określonego porządku prawnego. Zwrócić należy jednak uwagę, że penalizacja określonych zachowań dłużników poprzez ustanowienie przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk wpływa przede wszystkim na decyzję o podjęciu działania lub zaniechania przez dłużnika i to po jego stronie jest decyzja co do oceny ryzyka czy dane zachowanie i potencjalne korzyści z dokonania czynu zabronionego są dla niego opłacalne w porównaniu z możliwymi do poniesienia konsekwencjami. W tym kontekście warto przeanalizować kwestię z perspektywy wierzyciela i zbadać jakie on ma możliwości, aby uchronić się przed nadużyciami innych uczestników rynku. Autorka niniejszej dysertacji stoi na stanowisku, że takim rozwiązaniem, które

---

⁷²⁴W. Piłat, *art. 15zss [w:] Ustawa o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*, red. K. Szmid, Komentarz, Warszawa 2020, Legalis (06.08.2021)

⁷²⁵M. Gałęski, *Ryzyko karnoprawne w działalności gospodarczej [w:] Ryzyko odpowiedzialności karnej w działalności gospodarczej. Compliance*, red. prof. dr hab. Robert Zawłocki, Warszawa 2022, Legalis (21.05.2022)

jednocześnie mogłoby doprowadzić do zmniejszenia liczby popełnianych przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk, jest wdrożenie procedury „*Know your Client*”⁷²⁶ przed nawiązaniem stosunków zobowiązaniowych. Stanowiłaby ona element procedury *compliance* opartej na modelu „*Risk based approach*”,⁷²⁷ a jej złożoność i kompleksowość uzależniona byłaby od skali podejmowanych przez dany podmiot czynności, indywidualnych cech takiego podmiotu oraz charakterystyki nawiązywanych przez niego stosunków zobowiązaniowych.

Zgodzić należy się ze stwierdzeniem, że „*współczesny compliance to złożony i wielopłaszczyznowy system norm zapewniający bezpieczeństwo przedsiębiorcy w każdym aspekcie jego funkcjonowania, przy czym jest on stosowany i weryfikowany zarówno prewencyjnie, jak i reakcyjnie*”.⁷²⁸ Wydaje się jednak, że *compliance* wciąż rozumiany jest w pierwotnym znaczeniu, jako jeden z obowiązków podmiotów należących do sektora regulowanego i leżący poza sferą jednostek biznesowych. Jak wskazano w punkcie 5.5 dysertacji, uruchomienie rejestru dłużników, w którym ujawnione są m.in. informacje o podmiotach zadłużonych jest jednym z elementów *compliance*. Jest to trafne i potrzebne rozwiązanie, ale niewystarczające z perspektywy środków mających na celu zmniejszenie liczby przestępstw stypizowanych w art. 300 kk.

Jak wyżej wspomniano skutecznym rozwiązaniem mogłoby być wprowadzenie obowiązku przeprowadzenia procedury „należytej staranności” przed nawiązaniem stosunków zobowiązaniowych z drugim podmiotem. Procedura określana mianem „*KYC*” („*Know your Client*”), którą można określić również jako „biały wywiad” (*ang. open-source intelligence*), bowiem opiera się na uzyskaniu i gromadzeniu i analizie informacji pochodzących z publicznie dostępnych źródeł.⁷²⁹ Na gruncie przepisów prawa procedura „*KYC*” powinna być przeprowadzana przez podmioty obowiązane w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu,⁷³⁰ którymi są m.in. banki krajowe, oddziały banków zagranicznych, fundusze inwestycyjne, notariusze, fundacje, pośrednicy w obrocie nieruchomościami, adwokaci i radcowie prawni świadczący pomoc

---

⁷²⁶ Ang. „Poznaj swojego Klienta”

⁷²⁷ J. Hamada, *Compliance w działalności gospodarczej [w:] Ryzyko odpowiedzialności karnej w działalności gospodarczej. Compliance*, red. prof. dr hab. Robert Zawłocki, Warszawa 2022, Legalis (06.05.2022)

⁷²⁸ Tamże

⁷²⁹ M.M. Frąckowiak-Fernández, E. Łopuchowicz, *Postępowanie wyjaśniające a biały wywiad [w:] Ryzyko odpowiedzialności karnej w działalności gospodarczej. Compliance*, red. prof. dr hab. Robert Zawłocki, Warszawa 2022, Legalis (21.05.2022)

⁷³⁰ Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1132 z późn. zm.)

prawną między innymi w zakresie kupna lub sprzedaży nieruchomości, przedsiębiorstwa lub zorganizowane części przedsiębiorstwa, a także określone we wskazanej ustawie przedsiębiorcy. Katalog podmiotów stanowiących instytucje obowiązane w rozumieniu ww. ustawy jest szeroki, a świadomość co do obowiązku przeprowadzania takiej procedury coraz większa. Spełnienie wymagań wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wymaga wypełnienia szeregu szczegółowych obowiązków, w tym utworzenia i przechowywania określonej dokumentacji. Prawidłowe przeprowadzenie procedury „KYC” pozwala na poznanie strony, z którą nawiązywane są relacje gospodarcze, nie tylko przed nawiązaniem takich relacji, ale także w trakcie ich trwania. Odpowiednie zastosowanie tej procedury mogłoby również chronić podmioty przed nawiązaniem relacji z podmiotami, co do których istnieje wysokie ryzyko, że w przyszłości nie wykonają swoich zobowiązań, a w konsekwencji być może dokonają czynów zabronionych określonych w art. 300 kk. Założenia procedury mającej na celu weryfikację podmiotów przed nawiązaniem z nimi stosunków gospodarczych, która mogłaby być stosowana nie tylko przez podmioty obowiązane w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, zostały przedstawione poniżej.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że istotne z perspektywy podmiotów, których obowiązkiem powinna być weryfikacja klienta przed nawiązaniem stosunków gospodarczych jest wprowadzenie dokumentu polityki bezpieczeństwa, w której opisane byłby zasady przeprowadzania takiej weryfikacji. Polityka powinna zawierać: (i) czynności lub działania podejmowane w celu ograniczenia ryzyka podejmowania relacji z podmiotami nierzetelnymi, w tym niewypłacalnymi oraz właściwego zarządzania zidentyfikowanym ryzykiem; (ii) zasad i oceny rozpoznawania ryzyka określonego w punkcie powyżej oraz stosowanych w tym zakresie środków (iii) zasad przechowywania dokumentów oraz informacji; (iv) zasad upowszechniania wiedzy wśród pracowników danego podmiotu (jeśli miałyby zastosowanie); (v) zasad kontroli wewnętrznej lub nadzoru zgodności podjętych działań z przyjętą polityką.

Analiza ryzyka nawiązania lub kontynuowania relacji z nierzetelnym kontrahentem powinna uwzględniać jako kryteria: rodzaj kontrahenta, obszar geograficzny, z którego pochodzi kontrahent, rodzaj oferowanych produktów oraz usług, a także sposób ich dystrybucji, poziom wartości majątkowych deponowanych przez kontrahenta lub wartości przeprowadzonych transakcji, cel, regularność oraz czas trwania stosunków gospodarczych. Taka analiza mogłaby być przeprowadzana na specjalnie przygotowanych do tego formularzach, gdzie jednocześnie osoba sporządzająca analizę dokonywałaby oceny ryzyka poszczególnych przesłanek oraz końcowej oceny ryzyka danego

kontrahenta. Analiza powinna być powtarzana regularnie (odstępy czasowe powinny być ustalane w zależności od ryzyka zidentyfikowanego przed nawiązaniem relacji) również w trakcie trwania relacji gospodarczych, ponieważ oczywistym jest, że sytuacja prawna i faktyczna może ulegać zmianie w trakcie ich trwania. Uzasadnione jest to tym bardziej w sytuacji, gdy doszło do zmiany początkowo ustalonego charakteru lub okoliczności stosunków gospodarczych.

Niemalże niemożliwe jest całkowite wykluczenie ryzyka związanego z nawiązaniem relacji z podmiotem, który jest zagrożony niewypłacalnością lub upadłością albo stanie się taki w krótkim czasie. Możliwe jest jednak, aby z czasem przeprowadzanie procedury odpowiedniej do „*Know your Client*” było czymś oczywistym dla wielu podmiotów stosunków zobowiązaniowych przed nawiązaniem relacji gospodarczych, jak i w czasie ich trwania. Możliwe jest już weryfikowanie podmiotów w Krajowym Rejestrze Zadłużonych, jednakże ze względów wskazanych powyżej powinien być to tylko jeden z punktów przeprowadzanej weryfikacji. Niektóre kwestie w zakresie weryfikacji kontrahentów, choć mogłyby wydawać się oczywiste, są zaniedbywane przez przedsiębiorców. Tymczasem nawet dokonanie podstawowych czynności jak weryfikacja w rejestrach przedsiębiorców mogłaby zasygnalizować o podwyższonym ryzyku związanym z ewentualnym nawiązaniem relacji. Podstawowej weryfikacji powinna podlegać tożsamość kontrahenta, z którym nawiązywane są relacje – w przypadku osoby fizycznej m.in. imię i nazwisko, obywatelstwo, PESEL lub data urodzenia, adres zamieszkania, nazwa i NIP prowadzonej działalności gospodarczej, a w przypadku osoby prawnej: nazwa, forma organizacyjna, adres siedziby, dane identyfikacyjne osoby reprezentującej podmiot, a w następnej kolejności struktura organizacyjna, ujawnienie rachunku kontrahenta na tzw. „białej liście podatników”, zarejestrowanie jako podatnik VAT czynny w przypadku takiego obowiązku, informacje prasowe, coroczne składanie sprawozdań finansowych. Już tak pozyskane dane mogą niekiedy dać asumpt, że nawiązanie relacji z danym podmiotem stwarza określone ryzyko. W odniesieniu do podmiotów mających obowiązek składania sprawozdań finansowych istnieje możliwość weryfikacji takich zobowiązań i stwierdzenia czy na dzień nawiązania relacji albo później, nie zaistniały przesłanki niewypłacalności bilansowej w rozumieniu art. 11 ust. 2 PrUp lub grożącego stanu niewypłacalności (o ile dane podmioty spełniły ustawowy obowiązek i złożyły sprawozdania finansowe). Weryfikacja powyższego wymaga jednak umiejętności analizy dokumentów finansowych, a zatem w praktyce może okazać się, że nie każdy podmiot będzie w stanie ustalić kwestie niewypłacalności w oparciu o dokumenty finansowe.

Kwestia dochowania należytej staranności podnoszona jest również w postępowaniach podatkowych, w tym dotyczących tzw. karuzeli podatkowych, gdzie organy podatkowe mogą odmówić podatnikowi prawa do odliczenia podatku VAT w przypadku, jeśli transakcja, w której udział brał podatnik wiązała się z wyłudzeniem podatku, a organ podatkowy udowodni, że podatnik wiedział lub powinien wiedzieć o nieprawidłowościach po stronie kontrahenta.⁷³¹ Kluczowym dla odmowy prawa do odliczenia podatku VAT jest właśnie kwestia oceny dochowania należytej staranności przez dany podmiot, ocenianej z perspektywy danego podatnika w momencie zawierania transakcji. W powyżej wskazanym przypadku, brak dochowania należytej staranności skutkuje określonymi, dotkliwymi konsekwencjami na podatnika.

Trudno jednak wyobrazić sobie, aby nienależyta staranność przed nawiązaniem relacji z określonym podmiotem, który następnie popełnił na szkodę w stosunku do takiego wierzyciela – na przykład poprzez popełnienie przestępstwa z art. 300 §1 kk – miała wywoływać negatywne konsekwencje dla wierzyciela na gruncie prawa karnego. Dotkliwym skutkiem jest już sam fakt pokrzywdzenia wierzyciela przez nierzetelnego dłużnika. Propozycje wprowadzenia obowiązku weryfikacji kontrahentów przed nawiązaniem stosunków gospodarczych powinna mieć raczej charakter obowiązkowy na gruncie regulacji wewnętrznych danego podmiotu i odpowiedzialności osób danej jednostki, ale fakultatywny na gruncie przepisów prawa. To przede wszystkim wierzyciele powinni być zainteresowani nawiązywaniem relacji z rzetelnymi kontrahentami, a ustawodawca powinien pomagać im w tworzeniu ku temu odpowiednich narzędzi, a nie nakładaniem sankcji za zaniechanie w ww. zakresie. Rzetelne przeprowadzenie procedury „*Know your Client*” mogłoby uchronić dany podmiot od nawiązania relacji z podmiotem tzw. „wysokiego ryzyka”, a w konsekwencji doprowadzić do niepopełnienia przez taki podmiot – potencjalnego dłużnika – czynu zabronionego z art. 300 kk w związku z brakiem relacji wierzyciel-dłużnik i nieistnieniem zobowiązania.

---

⁷³¹ A. Brzozowski, A. Tałasiewicz, *Aspekt temporalny przy ocenie należytej staranności podatnika*, PP 2019, nr 4, s. 34-37, Lex (21.07.2021)

ZAKOŃCZENIE

W zakończeniu przedmiotowej rozprawy należy podkreślić, że wybrany przez autorkę temat dysertacji nie jest przypadkowy, biorąc pod uwagę zainteresowania badawcze autorki oraz istotne zmiany w funkcjonowaniu gospodarki na przestrzeni ostatnich lat w związku z wystąpieniem epidemii koronawirusa i jego wpływem na zachwiania w gospodarce. Problematyka przestępstw stypizowanych w art. 300 §1 i §2 kk od wielu lat budziła spory w doktrynie i była przedmiotem dyskusji. Ustawowe znamiona tych przestępstw, mimo uchwalenia ww. przepisów jeszcze w latach '90 ubiegłego stulecia, nadal budzą liczne wątpliwości. Co więcej, znaczna część analiz prowadzona była bezpośrednio po wejściu w życie obowiązującego kodeksu karnego, a w przypadku nowszych badań, nie obejmują one okresu ostatnich lat. Ponadto zauważalne od 2020 roku oddziaływanie epidemii SARS-COV-2 na niemal każdą dziedzinę życia, przyczyniło się do sprecyzowania tematu rozprawy doktorskiej właśnie z uwzględnieniem tego aspektu. Badanie wpływu epidemii koronawirusa na przestępstwa stypizowane w art. 300 §1 i §2 kk to jedynie przykład zdarzeń, które mogą doprowadzić do zwiększonej przestępczości w tym zakresie. Z tego względu temat niniejszej rozprawy doktorskiej nie tylko ukazuje dotychczasowe i aktualne problemy związane z przestępstwem niezaspokojenia roszczeń wierzyciela i egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela, ale również problemy w odniesieniu do skutków epidemii koronawirusa oraz potencjalnych zachwiania w gospodarce w przyszłości, które mogą wpłynąć na sytuację ekonomiczną podmiotów stosunków zobowiązaniowych.

Dotychczas brak jest w Polsce oficjalnych badań w zakresie wpływu sytuacji epidemiologicznej na przestępczość przeciwko wierzycielom z art. 300 §1 i §2 kk. Co należy podkreślić, poruszanej w przedmiotowej dysertacji tematyki nie można traktować jako przemijającej wraz z ustaniem stanu epidemii czy zagrożenia epidemicznego, bowiem jej wystąpienie jest jedynie elementem szerszego problemu. Wybrane metody badawcze i postawione hipotezy poruszają *de facto* problematykę wpływu gospodarki oraz zaburzeń w jej funkcjonowaniu na przestępne działania dłużników przeciwko wierzycielom. Epidemia wirusa SARS-COV-2 jest niewątpliwie *novum* w dziejach ludzkości, jednak na szerszym tle stanowi jedynie jaskrawy przykład zauważonego problemu, jakim jest wpływ zaburzeń w funkcjonowaniu gospodarki na przestępczość przeciwko wierzycielom.

Trafne są słowa G.S. Becker'a, który wskazał, że „działania przestępne są wynikiem racjonalnych decyzji opartych na analizie kosztów i zysków z popełnienia czynu sprzecznego

z prawem”.⁷³² Tak ujęty matematyczny model decyzji o popełnieniu przestępstwa z uwzględnieniem prawdopodobieństwa wykrycia przestępstwa i ujęcia sprawcy wpisuje się również w przedmiot niniejszej pracy badawczej dotyczącej przestępstw przeciwko wierzycielom w obliczu epidemii wirusa SARS-COV-2. Zaniechanie takiej analizy i brak sygnalizacji zauważonych problemów mógłby w ocenie autorki wywołać daleko idące negatywne konsekwencje, polegające między innymi na uniknięciu odpowiedzialności przez wielu dłużników. Konieczne zatem stało się zbadanie przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk takimi jakimi są obecnie, zdiagnozowanie aktualnych problemów w funkcjonowaniu ww. przepisów oraz poddanie analizie zagadnienia czy epidemia wirusa SARS-COV-2 i wynikiłe w konsekwencji zaburzenia w funkcjonowaniu gospodarki mają faktycznie wpływ na przestępczość przeciwko wierzycielom. Jeszcze raz zacytować należy słowa R. Zawłockiego, który podniósł, że „prawo karne gospodarcze winno być bowiem zmienne tak, jak zmienna jest gospodarka. W przeciwnym razie będzie ono jedynie zbiorem niespełnionych życzeń”.⁷³³ Wybrane metody badawcze potwierdziły w znacznej mierze zauważone problemy badawcze i sformułowane hipotezy. Nadzieją autorki niniejszej dysertacji jest, że wyniki przedmiotowych badań staną się przyczyną do niezwłocznego ulepszenia obowiązujących regulacji prawnych.

W przedmiotowej pracy badawczej pozytywnie zweryfikowano hipotezę, że stan gospodarki ma wpływ na przestępczość gospodarczą, w tym przestępczość przeciwko wierzycielom. Istotna jest zależność między przyjętymi sposobami i warunkami gospodarowania, a kryminalizacją danych zachowań gospodarczych, co widoczne już było nawet w prymitywnych formach gospodarowania. Zauważyć należy, że rozwój organizacji państwowych, a także przyjęte formy oraz stopień interwencji państwowej wpływają na rozmiar i kształt przestępczości gospodarczej. Tak jak w prymitywnych społeczeństwach karze podlegało np. spożytkowanie roślin lub zwierząt w taki sposób, jaki mógłby zagrozić egzystencji grupy,⁷³⁴ tak w społeczeństwach bardziej rozwiniętych kryminalizacji podlegać powinny zachowania wpisujące się w realia czasów i aktualne problemy gospodarcze.

---

⁷³² J. J. Sztudynger, *Bezrobocie i przestępczość jako zakłócenia rozwoju gospodarczego*, *Annales. Etyka w życiu gospodarczym* 8/1, 2005, s. 352 za G.C. Becker, *Crime and Punishment: An Economic Approach*, “*Journal of Political Economy*” 1968, No. 76, s. 169-217

⁷³³ R. Zawłocki, *Prawo karne gospodarcze...*, s. 955

⁷³⁴ A. Kubiczek, *Przestępczość gospodarcza – czy można ją ograniczyć?*, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, nr 42 (2/2015), s. 270 za O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 15-16

Istotny wpływ na przestępczość gospodarczą ma niewątpliwie system polityczno-gospodarczy. Wskazuje się, że liberalna gospodarka zorientowana na zyski jest wręcz czynnikiem powodującym chęć do podjęcia patologicznych zachowań gospodarczych.⁷³⁵ Dowodzi temu wykazany w przedmiotowej pracy badawczej rys historyczny rozwoju przestępczości gospodarczej, w tym przeciwko wierzycielom. Rozwój przestępczości gospodarczej w Polsce i jej znaczny wzrost po 1989 roku nastąpił w wyniku transformacji ustrojowej. Proces przemian gospodarczych związany był z przekształceniami własnościowymi, wzrostem handlu towarami z zagranicy, rozwojem systemu bankowego i giełdowego, a także rozpoczęciem działalności przez wiele podmiotów gospodarczych. Podmioty takie były narażone na działanie sprawców, którzy często działali w ramach zorganizowanych grup przestępczych.⁷³⁶ Dodatkowo na wzrost przestępczości gospodarczej wpłynął powstały w czasie transformacji nowy system wartości oparty na idei bogacenia się. Związana z tym chciwość doprowadzała do zachowań patologicznych, które na skutek braku zaufania do organów państwowych przez część społeczeństwa, znalazły tolerancję i stanowiły niejako przyjęte zasady ustanowione przez świat przestępczy. Okres ten sprzyjał patologiom społecznym nie tylko w zakresie przestępczości gospodarczej, ale przestępczości *in genere*.⁷³⁷

Niewątpliwie liberalna gospodarka wiąże się ze wzrostem zawieranych stosunków zobowiązaniowych, a powstanie zobowiązania jest jednym z czynników, jakie determinują potencjalną możliwość popełnienia przestępstwa przeciwko wierzycielowi, bowiem sprawcą może być wyłącznie dłużnik. Oczywiście, jak zostało wskazane w niniejszej dysertacji, w określonych przypadkach za przestępstwa przeciwko wierzycielom może odpowiadać jak dłużnik lub wierzyciel ten kto zajmuje się sprawami majątkowymi innej osoby prawnej, fizycznej, grupy osób lub podmiotu nie mającego osobowości prawnej, jeśli działa na podstawie określonego przepisu lub decyzji właściwego organu (art. 308 kk). Możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności np. członków zarządów spółek ma po transformacji ustrojowej kluczowe znaczenie właśnie z uwagi na istotę roli sektora prywatnego w gospodarce wolnorynkowej oraz znaczną liczbę zakładanych spółek.

---

⁷³⁵ A. Kubiczek, *Przestępczość gospodarcza...*, s. 271 za O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza...*, s. 25

⁷³⁶ A. Kubiczek, *Przestępczość gospodarcza – czy można ją ograniczyć?*,..., s. 274 za Z. Rau, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków, s. 53-54

⁷³⁷ Z. Chojnicki, T. Czyż, J. J. Parysek, *Przekształcenia i dylematy polskiej gospodarki*. [W:] F. W. Carter, W. Maik (red.), *Proces przekształceń społeczno-gospodarczych w Europie Środkowej i Wschodniej po 1989 roku*. Turpress, Toruń, s. 25 http://igsegp.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2018/05/Chojnicki_1995_c.pdf (05.12.2021)

Analiza danych dotyczących popełnianych przestępstw przeciwko wierzycielom potwierdza, że nie tylko liczba zawieranych zobowiązań decyduje o wskaźnikach dotyczących liczby takich przestępstw, ale również istotne zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki. Ciągły wzrost przestępczości notowano od końca XX wieku aż do początku wieku XXI, a liczba przestępstw zaczęła spadać dopiero po 2005 roku, osiągając najniższy wynik w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku w roku 2008. Po tym roku liczba wszczynanych postępowań zaczęła ponownie wzrastać. Tendencje takie odzwierciedlają również sytuację i trendy przestępczości w odniesieniu do przestępstw stypizowanych w art. 300 kk. Od 1999 r. wzrastała liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 kk i osiągnęła swój szczyt w 2004 r. (łącznie 2200 przestępstw, a z tego 1519 z art. 300 §2 kk), co stanowi nawet liczbę wyższą niż w ostatnich latach. W 2019 r. łączna liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 kk wyniosła 1267 a w roku 2020 – 1054. Powyższe tendencje można wiązać z kluczowymi wydarzeniami jakimi były wskazana już powyżej transformacja ustrojowa, akcesja Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku i konieczność przestrzegania w zakresie prawa karnego międzynarodowych standardów,⁷³⁸⁷³⁹ a także kryzys gospodarczy w 2008 roku. Mimo że liczba przestępstw z art. 300 kk nie jest tak wysoka jak bezpośrednio po transformacji ustrojowej i na początku XX wieku, należy zauważyć tendencje do wzrostu tej liczby w momentach zakłóceń w funkcjonowaniu gospodarki i potencjalne ryzyko z tym związane wobec wystąpieniem stanu epidemii SARS-COV-2.

Zanim przedstawione zostaną wyniki weryfikacji hipotez związanych z zaistniałą sytuacją gospodarczą, podsumować należy zagadnienia dotyczące przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela w oderwaniu od wpływu epidemii SARS-COV-2.

Pozytywnie została zweryfikowana hipoteza, że treść przepisów art. 300 §1 i §2 kk nadal budzi liczne wątpliwości przedstawicieli doktryny oraz organów ścigania, w szczególności w zakresie znamion czynu zabronionego. Wydawać by się mogło, że mimo wielu lat od wejścia w życie tych przepisów, praktycy powinni posiadać jednolite stanowisko co do rozumienia poszczególnych znamion analizowanych czynów zabronionych. Powyższe spowodowane jest brakiem ugruntowanej praktyki w stosowaniu takich przepisów w czasach

---

⁷³⁸ T. Szymanowski, *Podstawy prawne polityki karnej [w:] Przemysłowość i polityka karna w Polsce w świetle faktów i opinii społeczeństwa w okresie transformacji*, Warszawa 2012, LEX (05.12.2021)

⁷³⁹ Zmniejszenie liczby przestępstw po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w ocenie autorki jest również wynikiem dostosowania standardów do standardów w Unii Europejskiej m.in. w zakresie wprowadzonych programów przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej – zob. Uchwała nr 181 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie "Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020" (M. P. z 2015 r. poz. 1069)

gospodarki wolnorynkowej. W momencie ich uchwalenia przyjęte rozwiązania, w znacznej mierze oparte na rozwiązaniach z kodeksu karnego z 1932 r. wydawały się słuszne. Od ich wprowadzenia minęło jednak ponad 20 lat, a stosowanie przyjętych rozwiązań ujawniło w praktyce ich liczne wady. Przeprowadzone badania empiryczne wykazały, że prokuratorzy w swojej praktyce zauważają brak zapewniania przez art. 300 kk skutecznej ochrony wierzyciela. Jako przykłady wskazano m.in. kazuistyczne ujęcie znamion czynności sprawczych czy faktyczną niemożliwość odzyskania przez wierzyciela swoich roszczeń, co może powodować zaniechanie złożenia przez pokrzywdzonych zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa.

Liczne wątpliwości wzbudza również określenie podmiotu mogącego popełnić takie przestępstwa. Stanowiska w doktrynie zostały podzielone w czterech kierunkach i uzależniały możliwość ponoszenia odpowiedzialności na podstawie art. 300 kk w zależności od faktu prowadzenia działalności gospodarczej poprzez jedną ze stron zobowiązania. Niektóre poglądy przedstawiały stanowisko, że zarówno wierzyciel jak i dłużnik muszą prowadzić działalność gospodarczą, inne, że co najmniej jednak ze stron stosunku zobowiązania, bądź też, że ponoszenie odpowiedzialności karnej jest całkowicie oderwane od tej okoliczności.

Powyższe rozbieżności wykształciły się m.in. z uwagi na niejednorodność stanowisk co do przedmiotu ochrony przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela z uwagi na ich umiejscowienie w rozdziale XXXVI kodeksu karnego, pierwotnie zatytułowanym jako „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”. Dopiero w wyniku nowelizacji mającej miejsce w 2019 r. rozszerzono nazwę rozdziału o „interesy majątkowe w obrocie cywilnoprawnym”, co powinno wskazać zakres ochrony tj. interesy wszystkich podmiotów w obrocie cywilnoprawnym. Na jednoznaczny wniosek czy faktycznie ww. nowelizacja doprowadzi do klarowności przepisów w tym zakresie jest jednak jeszcze przedwcześnie, bowiem udostępnione autorce niniejszej pracy akta spraw, które wszczęto po nowelizacji, nie zostały jeszcze zakończone w momencie ich badania.

Analiza przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela doprowadziła również do wniosków, że konstrukcja znamion przestępstw przeciwko wierzycielom z art. 300 kk oraz ich wady powodują możliwość uniknięcia odpowiedzialności przez znaczną liczbę dłużników. Hipoteza dotycząca tego stwierdzenia została częściowo pozytywnie zweryfikowana. Badania wykazały, że faktycznie szczególnie problematyczne okazuje się umieszczenie w art. 300 §1 kk przesłanki zaistnienia stanu „grożącej niewypłacalności lub upadłości”, jednak w praktyce

niemożliwe okazało się stwierdzenie, ile podmiotów uniknęło odpowiedzialności właśnie ze względu na to nieprecyzyjne sformułowanie.

W prawie karnym nie istnieją definicje legalne tych pojęć, dlatego konieczne jest zastosowanie wykładni uwzględniającej również gałąź prawa cywilnego, która w prawie karnym gospodarczym powinna trwale wpisać się w doktrynę i orzecznictwo. Niewątpliwie stosowanie kilku gałęzi prawa stanowi trudność dla osób wyspecjalizowanych w danej wąskiej dziedzinie, szczególnie jeśli cechują się one odmiennością w podstawowych zasadach jak właśnie w przypadku prawa cywilnego i prawa karnego. Co więcej, znajomość podstawowych zasad nie jest wystarczająca bowiem pojęcia niewypłacalności i upadłości determinują konieczność poznania zasad prawa restrukturyzacyjnego i upadłościowego. Na domiar tego poznanie takich zasad nie stanowi z góry o umiejętności odniesienia takich przepisów w prowadzonej sprawie karnej z art. 300 kk. Powyższe wynika bowiem z nieprecyzyjności zastosowanego pojęcia „grożącej niewypłacalności lub upadłości”. W warunkach płynności obrotu gospodarczego trudne jest określenie momentu, od którego wypełnienie znamion czynu zabronionego powodować będzie ponoszenie odpowiedzialności karnej za działanie na szkodę wierzycieli. Ponadto zwrócić należy uwagę, że od kilku lat zauważalna jest tendencja spadkowa w odniesieniu do liczby wszczynanych postępowań o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk, co może być spowodowane właśnie konstrukcją tych przepisów i niejednoznacznością ustanowionych znamion. Dodatkowo w przypadku skazania za przestępstwo z art. 300 § 1 lub § 2 kk najczęściej orzekaną karą jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, co może budzić wątpliwości czy wymierzona kara jest wystarczająco dolegliwa.

Częściowo pozytywnie zweryfikowano również hipotezę dotyczącą ciemnej liczby przestępstw z art. 300 §1 kk z uwagi na wnioskowy tryb ścigania tego przestępstw w przeciwieństwie do egzekucyjnego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela określonego w §2 tego artykułu. Wszczęcie i kontynuowanie postępowania w odniesieniu do przestępstwa stypizowanego w art. 300 §1 kk możliwe jest wyłącznie w przypadku uzyskania wniosku o ściganie. W przedmiotowej pracy wykazano, że liczba przestępstw z art. 300 §1 kk jest faktycznie o wiele niższa niż z art. 300 §2 kk. Przykładowo, w 2020 roku liczba postępowań wszczętych na podstawie art. 300 §1 kk wynosiła 435, podczas w odniesieniu do art. 300 § 2 kk – 1091. Oznacza to, że liczba wszczętych postępowań z art. 300 §2 kk była o ponad 150% wyższa w odniesieniu do postępowań z art. 300 §1 kk. Tak znaczne różnice widoczne są również dla lat wcześniejszych. Stwierdzić jednak należy, że niemożliwe jest zbadanie czy i

jaka liczba spraw nie została wszczęta na podstawie art. 300 §1 kk właśnie z uwagi na wnioskowy tryb ścigania.

W tej kwestii wydawać by się mogło, że najtrafniejszym rozwiązaniem byłoby dokonanie zmiany trybu ścigania przestępstwa art. 300 §1 kk na tryb publicznoskargowy, ścigany z urzędu. Powyższe mogłoby okazać się jednak niecelowe, ponieważ to wierzyciele posiadają najlepsze rozeznanie w swoich stosunkach zobowiązaniowych. W przypadku zmiany przepisów i nawet zwiększenia liczby wszczętych postępowań z art. 300 §1 kk mogłoby się okazać, że znaczna część z nich została umorzona. Spowodowane mogłoby to być brakiem chęci współpracy wierzyciela z organami ścigania i w konsekwencji niedostatecznych informacji posiadanych przez organy ścigania niemożliwości pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej.

Pozytywnie została natomiast zweryfikowana hipoteza, że obowiązujące przepisy nie są w pełni skuteczne w zakresie ponoszenia odpowiedzialności przez podmioty zbiorowe za przestępstwa z art. 300 §1 i §2 kk. Aktualne brzmienie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych wprost przewiduje odpowiedzialność na podstawie tej ustawy w przypadku popełnienia przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu określonego m.in. w art. 297-306 kk oraz 308 kk (art. 16 ust. 1 pkt 1 lit. a) uopz) przez osoby określone w art. 3 uopz. Przepisy te są jednak nieefektywne i do sądów wpływa niewielka całkowita liczba spraw dotyczących odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. W roku 2013 do sądów wpłynęło wyłącznie 26 spraw, w roku 2014 – 31, a w roku 2015 wyłącznie 14. W przedmiotowej pracy badawczej wykazano, że organy ścigania zaniechują prowadzenia postępowań na podstawie przepisów ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych z powodu obowiązku wydania prejudykatu wobec osoby fizycznej. Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego ma charakter akcesoryjny i wtórny. Z przeprowadzonej analizy wynika, że konieczność uzyskania prejudykatu jest krytykowana i to właśnie ten warunek wskazywany jest jako przyczyna niskiej efektywności ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Ponadto wszczęcie kolejnego postępowania, już po osądzeniu osoby fizycznej, spotyka się z oportunistycznym postępowaniem prokuratorów. Jako że odpowiedzialność podmiotów zbiorowych w innych krajach nie jest niczym obcym to zmiana przepisów w polskim porządku prawnym m.in. poprzez wyeliminowanie konieczności uzyskania prejudykatu, może być szansą ku zwiększeniu skuteczności zapobiegania oraz zwalczania przestępczości przeciwko wierzycielom popełniającej w ramach struktur podmiotu zbiorowego lub pozostającej w związku z działalnością określonego podmiotu zbiorowego.

Częściowo pozytywnie została zweryfikowana hipoteza wskazująca, że sytuacja epidemiologiczna może skutkować zaburzeniami w funkcjonowaniu gospodarki, co w konsekwencji może wpływać na przestępczość przeciwko wierzycielom, a szczególnie na przestępstwa z art. 300 § 1 kk. W dalszej części hipotezy wskazano, że ingerencja ustawodawcy w gospodarkę może przyczyniać się do zmian w liczbie przestępstw przeciwko wierzycielom.

Zauważyć należy, że szerokiej analizie w przedmiotowej pracy poddano wpływ sytuacji epidemiologicznej na gospodarkę. Jednoznacznie wykazano, że wpływ ten jest istotny między innymi z uwagi na wprowadzone ograniczenia w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych, a w konsekwencji problemy z płynnością finansową takich podmiotów. Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na wyciągnięcie wniosków, że zdecydowana większość ankietowanych przedsiębiorców odczuła negatywne skutki epidemii koronawirusa poprzez zmniejszenie uzyskiwanych przychodów, a także problemy z dochodzeniem wymagalnych wierzytelności. Również niektórzy ankietowani prokuratorzy przyznali w przeprowadzonych badaniach, że mimo iż w momencie wypełniania ankiet⁷⁴⁰ nie zauważali zwiększonej liczby postępowań z art. 300 kk to z uwagi na wystąpienie epidemii i problemy podmiotów z sytuacją finansową, zauważają ryzyko wystąpienia takiej zwiększonej liczby postępowań w nieodległej przyszłości. Z tego właśnie względu, że przeprowadzone badania nie wykazały jednoznacznych wniosków, aby aktualnie zwiększyła się liczba postępowań w związku z przestępstwami przeciwko wierzycielom, weryfikacja hipotezy nie jest na tym etapie i w tym zakresie możliwa.

Podstawą do wysunięcia hipotezy co do potencjalnej możliwości zwiększenia się liczby postępowań z zakresu przestępstw przeciwko wierzycielom w nieodległej przyszłości jest jednak wykazany wpływ sytuacji epidemiologicznej na zaburzenia w funkcjonowaniu gospodarki. W przedmiotowej pracy wykazano, że wprowadzone w Polsce regulacje i obostrzenia spowodowały gwałtowny wzrost liczby podmiotów niewypłacalnych lub zagrożonych niewypłacalnością. Mimo że liczba postępowań o ogłoszenie upadłości nie uległa wzrostowi w porównaniu z latami ubiegłymi (m.in. z uwagi na zawieszenie obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w określonych terminach z uwagi na wystąpienie stanu epidemii) to nie można już tego samego stwierdzić w odniesieniu do postępowań restrukturyzacyjnych. Po wprowadzeniu w 2020 r. uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego zanotowano znaczny wzrost liczby postępowań wszczynanych właśnie

---

⁷⁴⁰ okres pomiędzy 7 czerwca a 19 lipca 2021 r.

w takim trybie. Zwrócić należy uwagę, że przesłanką do wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego jest zagrożenie niewypłacalnością lub upadłością, co – jak już wskazano – jest jedną przesłanką, w których popełniane są przestępstwa przeciwko wierzycielom z art. 300 §1 kk.

Ingerencja ustawodawcy w gospodarkę zdecydowanie może przyczynić się do zmniejszenia lub wzrostu liczby popełnianych przestępstw na szkodę wierzycieli. Co więcej, w ocenie autorki niniejszej pracy może również odsunąć w czasie popełnienie takiego przestępstwa. Jak wskazuje się w literaturze wzrost stopy przestępczości uzależniony jest m.in. od zróżnicowania w podziale dochodów ludności.⁷⁴¹ W przypadku przestępstw niezaspokojenia roszczeń wierzyciela można odnieść to do ogólnej sytuacji ekonomicznej danego podmiotu, w tym spowodowanej skutkami epidemii wywołanej przez wirusa SARS-COV-2 oraz wizją niemożliwości zaspokojenia podstawowych zobowiązań. Brak przychodów lub ich ograniczenie w wyniku wprowadzonych przez rząd restrykcji oraz konieczność spełnienia zobowiązań wynikających z obowiązujących umów mogą determinować potencjalnych sprawców do podjęcia działań wypełniających znamiona z przestępstw z art. 300 §1 kk, a po zajęciu lub zagrożeniu zajęciem określonym składników majątku również art. 300 §2 kk. Przesunięcie takiej decyzji w czasie może nadto być spowodowane regulacjami wpływającymi na gospodarkę i przyznaną przedsiębiorcom pomocą finansową, która może na pewien czas poprawić ich sytuację ekonomiczną. Przedłużający się stan niepewności co do dalszego rozwoju sytuacji epidemiologicznej, utrzymywane liczne obostrzenia mające przeciwdziałać zakażeniom SARS-COV-2, a z drugiej strony zmniejszone przychody wielu podmiotów i ich stałe zobowiązania mogą prowadzić do konsekwencji, które będą trudne do oszacowania w stratach. W sytuacji braku płynności finansowej zmierzać to może do poszukiwania rozwiązań, które mogą narazić wierzycieli na straty, a które często w nadzwyczajnej sytuacji mogą być z perspektywy dłużnika jedynym rozwiązaniem.

Powyższe prowadzi do kolejnych wniosków i potwierdza w znacznym zakresie wskazaną hipotezę, że przyznana przedsiębiorcom pomoc publiczna mająca na celu zmniejszenie negatywnych skutków koronawirusa spowodowała tzw. „lukę niewypłacalności”, napędzaną również przez podmioty znajdujące się w złej sytuacji finansowej jeszcze przed ogłoszeniem stanu epidemii. W trakcie prowadzenia badań

---

⁷⁴¹ A. Paszkiewicz, *Wpływ przestępczości na wzrost gospodarczy*, *Annales. Etyka w życiu gospodarczym* 8/1, s. 322 za P. Fajnzylber, D. Lederman, N. Loayza, *What causes violent crime?* *European Economic Review* 2002, No. 7, s. 122-1357

zauważalna była tendencja wzrostowa co do liczby podmiotów znajdujących się w stanie niewypłacalności, które składały wnioski o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego. Pomoc finansowa tymczasowo polepszyła płynność finansową określonych podmiotów, często takich, które znajdowały się w stanie niewypłacalności jeszcze przed wystąpieniem stanu epidemii, a ich sytuacja ekonomiczna w ujęciu bilansowym mogłaby skutkować obowiązkiem złożenia stosownego wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego. Jak zostało jednak wykazane, w związku z wystąpieniem epidemii koronawirusa, zawieszono obowiązek złożenia takiego wniosku, co dodatkowo może zaciemniać rzeczywistą liczbę podmiotów znajdujących się w złej kondycji finansowej. Z uwagi na zbyt krótki upływ czasu od wystąpienia epidemii nie jest możliwe szczegółowe zbadanie skutków zaistnienia tzw. „luki niewypłacalności”, jednak temat ten warto monitorować w najbliższych latach.

Autorka niniejszej pracy podnosi, że przestępczości przeciwko wierzycielom nie poświęca się aktualnie wystarczająco miejsca w prowadzonych badaniach, niejako nie zauważając problemu tego zjawiska. W polityce państwa również kwestia przestępczości przeciwko wierzycielom jest niemal całkowicie pomijana na rzecz walki z przestępczością podatkową czy też przeciwdziałaniem praniu pieniędzy. Wobec zaistniałej sytuacji epidemiologicznej wręcz wymaga, że skutki działań przestępnych dłużników nie będą zauważalne od razu, ale po upływie określonego czasu od wprowadzenia stanu epidemii. Skorzystanie przez dłużników z pomocy przewidzianej przez państwo jest rozwiązaniem tymczasowym, pozwalającym jedynie zniwelować skutki zaburzeń w funkcjonowaniu gospodarki. Rozwiązań należy szukać we wprowadzeniu stałych regulacji umożliwiających weryfikację kontrahentów i eliminowanie z rynku podmiotów, które na skutek podejmowanych długotrwale decyzji nie są w stanie utrzymać się w warunkach gospodarki wolnorynkowej bez dodatkowej pomocy państwa.

Trafnym rozwiązaniem byłoby między innymi wprowadzenie dodatkowych przepisów wzmacniających ochronę wierzycieli jeszcze na etapie funkcjonowania podmiotów gospodarczych przed ewentualnym pogorszeniem ich sytuacji ekonomicznej. Warto nadmienić, że ustawodawca zwrócił już uwagę na powyższe zagadnienie poprzez uchwalenie przepisów dotyczących prostej spółki akcyjnej do Kodeksu spółek handlowych. W ocenie autorki niniejszej dysertacji nie dają one jednak jeszcze pełnej ochrony, która umożliwiłaby zapobiegnięcie doprowadzaniu do stanu grożącej niewypłacalności lub upadłości, a w konsekwencji zaistnienia okoliczności, w których sprawcy popełniają przestępstwa przeciwko wierzycielom z art. 300 §1 kk. Zgodnie z art. 300¹⁵ ksh „wyplata na rzecz akcjonariuszy nie

może doprowadzić do utraty przez spółkę, w normalnych okolicznościach, zdolności do wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych w terminie sześciu miesięcy od dnia dokonania wypłaty”. Celem powyższego przepisu, uchwalonego na mocy ustawy zmieniającej Kodeks spółek handlowych z dniem 1 lipca 2021 r.⁷⁴², jest wprowadzenie obowiązku dokonywania prognozy przez zarząd czy planowana wypłata określonych kwot z kapitału akcyjnego spowoduje w najbliższym czasie i w normalnych okolicznościach stan niewypłacalności spółki. Zakaz spełniania świadczeń dotyczy nie tylko wypłat z kapitału akcyjnego spółki, ale spełnienia również innych świadczeń pod tytułami korporacyjnymi, jak zaliczka na poczet dywidendy czy spłata umorzeniowa. Zarząd nie odpowiada za nadzwyczajne okoliczności, które mogą wpłynąć na taką niewypłacalność po dokonaniu wypłaty, do których zalicza się np. strajki czy trudne do przewidzenia kryzysy polityczne, nagłe załamania w branży. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu do ww. ustawy⁷⁴³ warunkiem wypłaty jest konieczność przeprowadzenia przez zarząd testu bilansowego i stwierdzenie, że taka wypłata nie spowoduje niewypłacalności spółki, co ma wprost zapobiegać dokonywaniu działań przez spółki w przedpolu zaistnienia stanu niewypłacalności. Dokonywanie wypłat w takim stanie może bowiem wprost bezpośrednio powodować zaistnienie stanu niewypłacalności. Zwrócić jednak należy uwagę, że w prostej spółce akcyjnej – w przeciwieństwie do spółki akcyjnej – nie ma obowiązku badania sprawozdań finansowych przez biegłego audytora. Może to w konsekwencji prowadzić do tego, że wprowadzona w przepisach dotyczących prostej spółki akcyjnej Kodeksie spółek handlowych ochrona wierzycieli polegająca na obowiązku zarządu przeprowadzania w określonych przypadkach testu bilansowego będzie iluzoryczna.

Dodatkowo istnienie w organizacjach systemów umożliwiających sygnalistom informowanie o niezgodnościach jest niezbędnym elementem komunikacji *compliance*, a ta z kolei umacnia długofalowo kulturę zgodności.⁷⁴⁴ W odniesieniu do odpowiedzialności podmiotów za popełnienie czynów z art. 300 §1 i §2 kk rozwiązanie takie mogłoby się przyczynić do poprawy skuteczności przepisów dotyczących ponoszenia odpowiedzialności za podmioty zbiorowe. Wprowadzenie takich rozwiązań mogłoby również spowodować

---

⁷⁴² Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1655 z późn. zm.)

⁷⁴³ Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, druk 3236, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (19.09.2021)

⁷⁴⁴ J. Zdziarski, B. Jagura, 3. *Whistleblowing – zagadnienia ogólne* [w:] *Systemy zarządzania zgodnością. Compliance w praktyce*, red. B. Jagura, B. Makowicz, Warszawa 2020, Lex (7.02.2021)

zwiększoną kontrolę w strukturach dotyczących ich działalności i reagowania na potencjalne naruszenia jeszcze przed zgłoszeniem ich do organów ścigania lub obowiązkiem właśnie ich zgłoszenia w przypadku wykrycia naruszeń. Wiedza o tak funkcjonujących instrumentach przez podmioty związane z podmiotami zbiorowymi mogłaby też spowodować efekt odstrasżający i wzbudzić u potencjalnych sprawców oraz organów podmiotu zbiorowego strach przed wysokim ryzykiem poniesienia konsekwencji ich działań. Wobec powyższego rozwiązania umożliwiające zgłaszanie naruszeń należy ocenić pozytywnie jako dające realną możliwość na zmniejszenie przestępczości w zakresie art. 300 kk oraz lepszej skuteczności w ściganiu sprawców.

Jak wynika z powyższego, postawione problemy badawcze i dobrane metody badawcze w znacznej części potwierdziły postawione hipotezy, co zdaniem autorki powoduje konieczność sygnalizacji problemu i zwrócenia uwagi organów państwowych na konieczność jak najszybszego podjęcia działań. Niedoskonałość przepisów oraz dotychczasowy brak badań uwzględniających taki aspekt może wpływać na ciemną liczbę tych przestępstw. Istotne jest również to, że znaczna część podmiotów na skutek sytuacji epidemiologicznej stała się zagrożona niewypłacalnością lub niewypłacalna, a sytuacja gospodarcza może przyczynić się do podjęcia przez takie podmioty decyzji o popełnieniu czynu z art. 300 §1 lub §2 kk. Trzeba mieć na względzie, że brak działań powodujących większą skuteczność analizowanych przepisów może doprowadzić do uniknięcia odpowiedzialności karnej przez znaczną liczbę dłużników. Obowiązujące regulacje w zakresie przestępstw przeciwko wierzycielom powinny być bowiem negatywnym fotograficznym, odbijającym rzeczywistość nie tylko ustroju politycznego i stosunków społecznych, panujących w danej chwili w danym społeczeństwie, ale również negatywnym fotograficznym istniejącej sytuacji gospodarczej. Warto zacytować słowa L. Radzinowicza, że „jedną z lekcji historii wynikających w sferze penalnej jest to, że w okresach napięć, frustracji i lęku rozwiązania w sferze penalnej opierane są przede wszystkim na podstawach emocjonalnych i oportunistycznej kalkulacji politycznej. Najczęściej okazują się represyjnym w swym charakterze „chodzeniem na skrót”, pozbawionym jakiegokolwiek trwalszej wartości. To właśnie w takich czasach kryminologia może najlepiej udowodniać swą wartość. Historia penalna pokazuje jednak równocześnie, iż właśnie w takich czasach głos kryminologii jest często zagłuszany lub ignorowany.”⁷⁴⁵ Powyższe można odnieść również do

---

⁷⁴⁵ K. Leleńtal, *Prawnokarna reakcja na przestępstwo w Polsce na tle standardów międzynarodowych* [w:] *Aktualne zagadnienia Litewskiego I Polskiego Prawa Karnego*, red. K. Leleńtal, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2007, s. 164 za K. Krajewski, L. Radzinowicz, *Adventures in Criminology*, Routledge, London-New York 1999, s. 480, *Państwo I Prawo* 2000, nr 6, s. 92

niniejszej pracy. Warto w czasie zaburzeń funkcjonowania gospodarki i implementowania zmian do przepisów posługiwać się głosami praktyków i prowadzonymi badaniami w danej materii. Istnieje wówczas szansa, że przy próbie dostosowania przepisów do aktualnego stanu gospodarki uniknie się błędów, które mogą spowodowane być działaniem pod wpływem impulsu i bez dokonania pogłębionej analizy zagadnienia.

WYKAZ LITERATURY, AKTÓW PRAWNYCH, ORZECZEŃ

- Adamczuk A., *art. 840 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Tom II. Art. 506-1217, wyd. III
- Anderson J., Bergamini E., Brekelmans S., Cameron A., Darvas Z., Jiménez M. D., Lenaerts K., Midões C., *The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus*, <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>
- Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989
- Anhalt M., *Kilka uwag o egzekucyjnej przysiędze wyjawienia majątku*, „Polski Proces Cywilny” 1935/4
- Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002
- Babonneau S., *L'organisation frauduleuse d'insolvabilité*, <https://www.village-justice.com/articles/organisation-frauduleuse-insolvabilite,15987.html>
- Bajon S., *Sprawozdawczość finansowa jako źródło wiedzy o zagrożeniu niewypłacalnością przedsiębiorstwa w kontekście ustawy prawo restrukturyzacyjne*, *Przedsiębiorstwo we współczesnej gospodarce - teoria i praktyka*, 2018, nr 4, https://zie.pg.edu.pl/documents/30328766/86666224/REME_27_%284-2018%29-Art1
- Banerjee D., Bhattacharya P., *“Pandemonium of the pandemic”: Impact of COVID-19 in India, focus on mental health*, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(6), 2020, <https://doi.org/10.1037/tra0000799>
- Barrero J.M., Bloom N., Davis S., *COVID-19 Is Also a Reallocation Shock*. NBER Working Paper 27137, 2020 <https://doi.org/10.3386/w27137>
- Bator A., *Czy istnieje prawo gospodarcze?*, *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LV, zeszyt 1, 1993
- Beccaria C., *O przestępstwa i karach*, wyd. pod patronatem E. Rappaporta, wyd. VI, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1959
- Bekrycht T., *Aprioryczność prawa. Ontologia prawa w fenomenologii Adolfa Reinacha*, Warszawa 2009
- Bekrycht T., *Metoda analizy fenomenologicznej a prawoznawstwo*, *PRINCIPIA XLVII-XLVIII* (2007)
- Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1979
- Biedrzycka M., Prasalek J., *Wpływ Covid-19 na postępowania restrukturyzacyjne i upadłościowe*, LEX/el. 2020
- Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2007

- Błotnicki M., *Niezaspokojenie wierzyciela jako przestępstwo przeciwko obrotowi gospodarczemu w ujęciu porównawczym. Zagadnienia wybrane*, Studenckie Zeszyty Naukowe 2017, Vol. XX, nr 32
- Bojarski M., *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Wolters Kluwer, Warszawa 2016
- Bojarski M., *art. 300 kk [w:] Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, Kodeks karny. Komentarz, red. M. Filar, Warszawa 2014
- Bordon A., *L'organisation frauduleuse d'insolvabilité*, <https://www.affiches.fr/infos/droit-et-chiffre/lorganisation-frauduleuse-dinsolvabilite/>
- Brzozowski A., Tałasiewicz A., *Aspekt temporalny przy ocenie należytej staranności podatnika*, PP 2019, nr 4
- Buczkowski K., *Przestępstwa na szkodę wierzycieli (art. 300-302 k.k.) – wybrane aspekty praktyki ścigania*, Prawo w działaniu. Sprawy karne 16/2013
- Buczkowski K., Wojtaszek M., *Przestępstwa gospodarcze w praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 1998
- Budyn-Kulik M., *art. 59 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa
- Calvi J. V., Coleman S., *American Law and Legal Systems*, Edition No. 07, Longman
- Campedelli G.M., Favarin S., Aziani A. et al., *Disentangling community-level changes in crime trends during the COVID-19 pandemic in Chicago*, *Crime Science* 9, 21, 2020, <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00131-8>
- Chojnicki Z., Czyż T., Parysek J. J., *Przekształcenia i dylematy polskiej gospodarki*. [W:] F. W. Carter, W. Maik (red.), *Proces przekształceń społeczno-gospodarczych w Europie Środkowej i Wschodniej po 1989 roku*. Turpress, Toruń, http://igsegp.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2018/05/Chojnicki_1995_c.pdf
- Cieślak M., *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, 1994
- Conrad-Martius H., „*Fenomenologia transcendentálna i ontologiczna*” [w:] J. Machnac (red), *Fenomenologia*, Kraków 1990
- Crawford A., Hucklesby A. (red.), *Legitimacy and compliance in criminal justice*, Routledge 2013, New York and London
- Currit M., *Polityka karna sądów w odniesieniu do wybranych przestępstw przeciwko wierzycielom w świetle danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości*, Prok.i Pr. 2018, nr 11
- Cyprian T., *Próba określenia przestępstwa gospodarczego*, RPEiS 1958, nr 3

- Czajka D., *Przestępstwa menedżerskie*, Warszawa 2000
- Czura-Kalinowska D., Zawłocki R., *Odpowiedzialność karna za działanie na szkodę spółki*, Warszawa 2006
- Darvill T., Definicja “ultima ratio regis” [w:] *The Concise Oxford Dictionary of Archeology*, wyd. 2, <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199534043.001.0001/acref-9780199534043-e-4410>
- Demmou L., Calligaris S., Franco G., Dlugosch D., McGowan M.A., Sakha S., *Insolvency and debt overhang following the COVID-19 outbreak: assessment of risks and policy responses*, OECD Economics Department Working Papers No. 1, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/747a8226-en.pdf?expires=1632074631&id=id&accname=guest&checksum=07E6E328FA25DC85045AE25574E08973>
- Dixon A., Farrell G., Johnson S., *Nearly Two Years In: Pandemic Crime in England and Wales to end of 2021*, Statistical Bulletin on crime and COVID-19, University of Leeds, 16, https://covid19-crime.com/wp-content/uploads/sites/92/2022/02/COVIDCrimeStatsBulletin_16_Crime_Trends_to_Dec2021.pdf
- Długołęcka-Górczyńska I., Zawisza M., *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne - co się zmieni po 1 lipca?*, LEX/el. 2021
- Doliwa A., *Ogólna charakterystyka prawa gospodarczego prywatnego* [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, wyd. 5, 2018
- Doliwa A., *Zobowiązania*, Akademia Prawa, wyd. 3, CH Beck, Warszawa 2012
- Dominiak P., *Adam Smith w 240. rocznicę wydania „Bogactwa narodów”*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2016
- Dörr J. O., Licht G., Murmann S., *Small firms and the COVID-19 insolvency gap. Small Bus Econ* (2021). <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00514-4>
- Dukiel I., Pałys J., *Postępowanie naprawcze w razie zagrożenia niewypłacalnością. Komentarz*, Warszawa 2004
- Duśko Ł., Wszolek M., *Podmiot przestępstwa z art. 300 §2 k.k. (wybrane zagadnienia)*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* Rok XXII: 2018, z. 3
- Dzionek-Kozłowska J., *Homo oeconomicus XXI. Wieku. Imperializm ekonomii a ekonomia behawioralna*, *Metaekonomia. Zagadnienia z filozofii ekonomii*, 2016

Ereciński T., Pietrkowski H., *art. 854 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, wyd. V. Wolters Kluwer

Fairli R., *The impact of COVID-19 on small business owners: evidence from the first three months after widespread social-distancing restrictions*, *Journal of Economics and Management Strategy*, 29(4), 727–740, <https://doi.org/10.1111/jems.12400>

Farrel G., Tilley N., *Coronavirus: how crime changes during a lockdown*, *The Conversation*, <https://theconversation.com/coronavirus-how-crime-changes-during-a-lockdown-134948>

Farrell G., *Crime and mobility during the COVID-19 pandemic*, Presentation by Prof Graham Farrell to the COVID-19 + Crime Research Seminar, 16 July 2020, University of Leeds, <https://mediacentral.ucl.ac.uk/Play/28553>

Farrell G., *Types of crime change in the pandemic*, UCL Jill Dando Institute of Security and crime Science, 2020, <https://covid19-crime.com/wp-content/uploads/sites/92/2020/07/Types-of-crime-change-in-the-pandemic-No-22-Final-1.pdf>

Filar M., Kwaśniewski Z., Kala D., *Komentarz do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, Toruń 2003

Filipiak P., *Postępowania restrukturyzacyjne i upadłościowe: przegląd regulacji prawnych ustanowionych w reakcji na skutki epidemii wirusa SARS-CoV-2*, PPC 2020, nr 4

Filipiak P., *art. 15 [w:] Uprozczone postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz*, LEX/el. 2020

Filipiak P., *Art. 6 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Hrycaj 2020, wyd. 2

Flak A., Szoltyś K., *Rozważania na temat podmiotów odpowiedzialności karnej za przestępstw udaremniania egzekucji na szkodę wierzyciela – część I*, PPE rok 2017 numer 1

Francis J.F., *Criminal Responsibility of Corporations*, *Illinois Review* 1923-1924, Nr 18

Frąckowiak-Fernández M.M., Łopuchowicz E., *Postępowanie wyjaśniające a biały wywiad [w:] Ryzyko odpowiedzialności karnej w działalności gospodarczej. Compliance*, red. prof. dr hab. Robert Zawłocki, Warszawa 2022

Fuchs B., *art. 353 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353-534)*. Wolters Kluwer Polska, 2018

Gadecki B., *art. 300 kk [w:] Kodeks karny Część szczególna. Art. 252-316. Komentarz*

Gałązka M., *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, CH Beck, Warszawa 2017

Gałązka M., *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu [w:] Kodeks Karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, wyd. 3, 2015

Gałęski M., *Ryzyko karnoprawne w działalności gospodarczej* [w:] *Ryzyko odpowiedzialności karnej w działalności gospodarczej. Compliance*, red. prof. dr hab. Robert Zawłocki, Warszawa 2022

George G., Lakhani K. R., Puranam P., *What has changed? The impact of Covid pandemic on the technology and innovation management research agenda*, *Journal of Management Studies*, Research Collection Lee Kong Chian School Of Business, 57 (8), 2020, https://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/6595

Gerell M., Kardell J., Kindgren J., *Minor covid-19 association with crime in Sweden*, *Crime Sci* 9, 19, 2020, <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00128-3>

Gil I., *art. 747 kpc* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. Z. Szczurek, Currenda, V wydanie 2017

Głowacki A., Szymańska A., *Postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz praktyczny. Wzory pism i przykłady postępowań restrukturyzacyjnych*, red. A. Głowacki, C. Zalewski, 2016

Gołębiowska M., *Transcendentny horyzont wartości w fenomenologii prawa Simone Goyard-Fabre*, *Filo-Sofija*, nr 33 (2016/2)

Górniok O., *Aktualne problemy przestępczości gospodarczej w Polsce* [w:] *Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości, Niemiecko-Polskie Kolokwium Prawa Karnego*, Białystok/Rajgród 12-17 września 1995, Białystok 1997

Górniok O., *Pojęcie przestępczości gospodarczej a jej społeczno-polityczna warstwa* [w:] E. Pływaczewski (red.), *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii*, Białystok 1998

Górniok O., *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997

Górniok O., *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994

Górniok O., *Przestępstwa gospodarcze, Rozdział XXXVI i XXXVII kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000

Górniok O., *Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego z komentarzem*, Warszawa 1995

Gratzer K., *Default and Imprisonment for Debt in Sweden: From the Lost Chances of a Ruined Life to the Lost Capital of a Bankrupt Company*, *History of Insolvency and Bankruptcy: from an International Perspective*, Södertörns högskola, 2008, <http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A212886&dswid=8601>

Gruszecka D., *art. 44 kk i art. 46 kk* [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek

Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2003

Grzegorzewska E., *Ocena zagrożenia upadłością przedsiębiorstw w sektorze rolniczym*, Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacji Gospodarki Żywnościowej 2008 (64), http://sj.wne.sggw.pl/pdf/EIOGZ_2008_n64_s227.pdf

Grzeszczyk W., *Wątpliwości proceduralne związane ze stosowaniem ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, *Prokuratura i Prawo* 1, 2004

Grześkowiak A., Wiak K., *art. 300 [w:] Kodeks karny, Komentarz*, Wydanie 5

Gurgul S., *Prawo restrukturyzacyjne [w:] S. Gurgul (red.), Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Wyd. 12, Warszawa 2020

Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Wyd. 12, Warszawa 2020

Gurrea-Martínez A., *Insolvency Law in Times of COVID-19*, SSRN Electronic Journal, 2020 <https://doi.org/10.2139/ssrn.3562685>

Habrat D., *art. 9 uopz [w:] Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Komentarz*

Halford E., Dixon A., Farrell G., *Crime and coronavirus: social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime*, *Crime Science* 9, 11, 2020, <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00121-w>

Hamada J., *Compliance w działalności gospodarczej [w:] Ryzyko odpowiedzialności karnej w działalności gospodarczej. Compliance*, red. prof. dr hab. Robert Zawłocki, Warszawa 2022

Hołyst B., *Kryminologia wobec nowych zjawisk i współczesnych metod przestępczych [w:] Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości*, Niemiecko-Polskie Kolokwium Prawa Karnego, Białystok/Rajgród 12-17 września 1995, Białystok 1997

Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2001

Hrycaj A., *art. 2 i art. 5 PrRest [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, wyd. II*, red. P. Filipiak, LEX/el. 2020

Janas A., *art. 888 kc [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom V. Zobowiązania. Część szczególna (art. 765–921(16))*

Janda P., *art. 11 PrUp [w:] Prawo upadłościowe. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2020

Janik E., *Centralny Rejestr Restrukturyzacji i upadłości – perspektywy i oczekiwania*, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, Nr 329, 2017, https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/SE_Artyku%C5%82y_321_340/SE_329/04.pdf

Jareborg N., *Criminalization as last resort*, wyd. 2:521, <https://core.ac.uk/download/pdf/159571695.pdf>

Jasińska M., *Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu karnego* [w:] Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Komentarz do art. 527–534 KC i przepisów powiązanych (KRO, PrUpad, KPC, KK), Wyd. 4, Warszawa 2020

Jasińska M., *Odpowiedzialność osób trzecich za podmioty prowadzące działalność gospodarczą*, Instytucje prawa prywatnego, CH Beck, Warszawa 2015

Jaślikowski M., *Instytucja wyjawienia majątku w praktyce sądów powszechnych*, Prawo w działaniu sprawy cywilne, 15/2003, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/09/Marek-Ja%C5%9Blikowski-Instytucja-wyjawienia-maj%C4%85tku-w-praktyce-s%C4%85d%C3%B3w-powszechnych-87.pdf>

Johan & Ariawan S., *Corporate Liability for Creditors' Losses during the Covid-19 Pandemic*, *Jurnal Media Hukum* 28 (1), 2021; <https://journal.umy.ac.id/index.php/jmh/article/view/10566>

Judycki S., *Co to jest fenomenologia?*, *Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria* 1993 r. II, nr 1

Kądziółka K., *Modele ekonomiczne w analizie zjawiska przestępczości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, *Studia Ekonomiczne*, 2014

Kędzierski van D., *Metodologia i paradygmat polskich szczegółowych nauk prawnych*, *Transformacje prawa prywatnego*, 3/2018 ISSN 1641-1609

Kidyba A., *art. 18 ksh [w:] Komentarz aktualizowany do art. 1-300 Kodeksu spółek handlowych*

Kiersztyn A., *Czy bieda czyni złodzieja? Związki między bezrobociem, ubóstwem a przestępczością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008

Kierzyk T., Skorupka J., *Karnoprawna ochrona wierzycieli w razie upadłości podmiotów gospodarczych*, red. M. Bojarski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002

Klepacki B., *Wybrane zagadnienia związane z metodologią badań naukowych*, *Roczniki Nauk Rolniczych*, seria G, t. 96, z. 2, 2009

Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028)

Korzeniak M., Szurman M., *Domniemanie przestępnego pochodzenia mienia (jurydyczne ukształtowanie art. 45 §2 k.k.)*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, Rok XXIII: 2019, z. 1

Kowalewska-Łukuć M., *Konfiskata rozszerzona oraz przepadek przedsiębiorstwa – kilka refleksji po roku obowiązywania znowelizowanych przepisów Kodeksu karnego*, *Palestra*

9/2018, [https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2018/arttykul/konfiskata-rozszerzona-
oraz-przepadek-przedsiębiorstwa-kilka-refleksji-po-roku-obowiązywania-znowelizowanych-
przepisow-kodeksu-karnego](https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2018/arttykul/konfiskata-rozszerzona-
oraz-przepadek-przedsiębiorstwa-kilka-refleksji-po-roku-obowiązywania-znowelizowanych-
przepisow-kodeksu-karnego)

Kozaczek M., *Glosa do postanowienia SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 31/04*,
Orzecznictwo Sądów Polskich, 2006

Kozaczek M., *Karnoprawna ochrona rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności*, cz. I. Prawo
Bankowe, 2005, nr 12

Kozłowska-Kalisz P., *art. 39 kk i art. 43 (b)kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*,
red. M. Mozgawa, Lex

Krahel W., *Cywilnoprawne implikacje odpowiedzialności za przestępstwa na szkodę
wierzycieli*, *Palestra* 42/1 1-12 (491-492, 35-44), 1998

Krajewska A., *Prawnokarne aspekty stanu niewypłacalności [w:] Zadłużenie i
niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego,
egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym*. red. I.
Gil, A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2018

Krooks J., *Fenomenologia Edmunda Husserla, Aleksandra Pfändera, Maxa Schelera*,
Warszawa 1992

Królikowski M., Zawłocki R., *art. 300 [w:] Kodeks Karny, Część szczególna, Tom II*,
Komentarz do artykułów 222-316, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, Wydanie 4

Kubała W., *Przedmiot ochrony przepisów dotyczących przestępstw przeciwko porządkowi
publicznemu*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 40, 1978, z. 2,
<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/20819/1/005%20WŁODZIMIERZ%20KUBALA%20RPEiS%2040%282%29%2C%201978.pdf>

Kubiczek A., *Przestępczość gospodarcza – czy można ją ograniczyć?*, *Nierówności Społeczne
a Wzrost Gospodarczy*, nr 42 (2/2015)

Kukuła Z., *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 27 października 2011 r., II
AKa 261/11*, *Palestra* 7-8/2014

Kukuła Z., *Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące przestępstw
gospodarczych. Zbiór orzeczeń*, TNOiK, Toruń 2011

Kukuła Z., *Przestępstwo udaremniania egzekucji z punktu widzenia dorobku orzecznictwa
sądowego*, PPE rok 2018 numer 7

Kukuła Z., *Rozdział 1 Zagadnienia ogólne – przybliżenie pojęć [w:] Poszukiwanie dowodów
przestępstw gospodarczych*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2013

Kulesza C., *Obrona w sprawach o przestępstwa gospodarcze i skarbowe*, Difin, Warszawa 2012

Kulik M., *art. 300 i art. 308 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2021, Lex

Kulik M., *art. 41 kk, art. 44 kk i art. 44 (a) kk [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa

Kurowski M., *art. 12 kpk i art. 17 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki

Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej, *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych*, Gdańsk 2003, nr 2

Kwiatkowski D., Kosmal R., *art. 5 PrRestr i art. 65 PrRestr [w:] Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020

Kyriakos C. N., Rana M. P., *Crime in the era of COVID-19: Evidence from England*, SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3784821

Lachowski J. [w:] *Prawo karne gospodarcze, System Prawa Handlowego*, Tom 10, R. Zawłocki (red.), Warszawa 2012

Lachowski J., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom [w:] System Prawa Handlowego*. Tom 10. Prawo karne gospodarcze, red. Zawłocki 2018, wyd. 2

Lampe E.-J., *Ogólne problem prawa karnego gospodarczego*, Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, Rok L, zeszyt 3

Langton S., Dixon A., Farrell G., *Six months in: pandemic crime trends in England and Wales*, Crime Science 10, 6, 2021, <https://doi.org/10.1186/s40163-021-00142-z>

Lelental K., *Prawnokarna reakcja na przestępstwo w Polsce na tle standardów międzynarodowych [w:] Aktualne zagadnienia Litewskiego I Polskiego Prawa Karnego*, red. K. Lelental, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2007

Lex Super Omnia, *Prokuratura w pandemii, czy pandemia w prokuraturze?*, Raport Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia, Warszawa 2020, <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Prokuratura%20w%20pandemii%20czy%20pandemia%20w%20prokuraturze.%20Raport%20Lex%20Super%20Omnia.pdf>

Lipiński K., *art. 41 kk, art. 43 (b) kk, art. 59 kk [w:] Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek

Łagodziński S., *Glosa do wyroku SN z dnia 18 października 1999 r., II KKN 230/99*, Prokuratura i Prawo, 2000

Łakomy K., *Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym za delikty przeciwko środowisku naturalnemu*, red. M. Pająk, K. Urbanowicz, R. Zawłocki, Warszawa 2020

Łuczak Ł., 3.2.4.10. *KOSZTY ZARZĄDU PRZYMUSOWEGO* [w:] System Prawa Karnego Procesowego. Tom XVIII. Koszty procesu w sprawach karnych, red. M. Klejnowska, Warszawa 2018

Machnikowski P., [w:] *Prawo zobowiązań. Część ogólna*, red. E. Łętowska, Warszawa 2006

Majewski J., *art. 300 kk [w:] Kodeks karny, część szczególna, Tom III, Komentarz do art. 278-363*, red. A. Zoll, Wolters Kluwer, Warszawa 2016

Marcewicz O., *art. 841 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730-1217*, wyd. VII

Marszałek M., *Sporne problemy wykładni art. 6 § 1 i 3 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Prokuratura i Prawo, 1997, nr 6

Materna G., *Podmiot zbiorowy jako podmiot odpowiedzialności za czyny zabronione pod groźbą kary* [w:] *Zmowy przetargowe w prawie ochrony konkurencji i prawie karnym*, Warszawa 2016

Matusiak A., *Dłużnik jako podmiot przestępstwa utrudniania dochodzenia roszczeń*, IUSNOVUM 2015, numer 1

McGowan M.A., Andrews D., Millot V., *The walking dead? Zombie firms and productivity performance in OECD countries*, *Economic Policy, Volume 33, Issue 96, October 2018*, s. 685–736, <https://www.oecd.org/economy/growth/The-Walking-Dead-Zombie-Firms-and-Productivity-Performance-in-OECD-Countries.pdf>

Melezini M., *Założenia polityczno-kryminalne kodeksu karnego z 1969 r. i ich realizacja w praktyce w latach 1970-1980*, „Z Dziejów Prawa” 2019, T. 12 (20)

Michalska-Warias A., *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016

Mucha A., *Struktura przestępstwa gospodarczego oraz okoliczności wyłączające bezprawność czynu w prawie karnym gospodarczym*, Warszawa 2013

Nazaruk P., *art. 83 kc i art. 88 kc [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. II. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2014

Nowak E., Głowiński K., *Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych*, *Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr 2(6)*, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarządzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t

n2(6)/Obronosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-

146/Obronosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-146.pdf

Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007

Oczkowski T., *art. 300 kk i art. 308 kk [w:] Przepięstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, Kodeks Karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2016

Oczkowski T., *Glosa do postanowienia SN z dnia 27 kwietnia 2001 r., I KZP 7/01*, Przegląd Sądowy, 2003

Oczkowski T., *Przepięstwa na szkodę wierzycieli*, MOP rok 1999 numer 11

Olimpia M., *art. 840 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. VI

Orzeczenie z 18 października 1994 r., OTK ZU nr 2/1994, poz. 36

Osowy P., *Prawnokarna i karno-porządkowa odpowiedzialność dłużnika oraz pracowników banku za udaremnienie egzekucji z rachunku bankowego, z punktu widzenia przepisów procedury cywilnej (zagadnienia wybrane)*, Problemy egzekucji 2002/20/70

Palacz D., *Przepięczość gospodarcza. Istota zjawiska, zasady odpowiedzialności, mechanizmy przepięczne i metody działania sprawców*, red. P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański, wyd. 1, 2018

Paluszyńska-Daszkiewicz K., Paszko M., *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za przepięstwa przeciwko środowisku – analiza krytyczna [w:] Odpowiedzialność prawna o charakterze penalnym za delikty przeciwko środowisku naturalnemu*, red. M. Pająk, K. Urbanowicz, R. Zawłocki, Warszawa 2020

Paszewicz A., *Wpływ przepięczości na wzrost gospodarczy*, Annales. Etyka w życiu gospodarczym 8/1, s. 322 za P. Fajnzylber, D. Lederman, N. Loayza, What causes violent crime? European Economic Review 2002, No. 7

Paż B., *O wielości metod w filozofii Wolffa*, Acta Universitat Lodziensis, Folia Philosophica 25, 2012,

[http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.hdl_11089_4568/c/2. Boguslaw Paz](http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.hdl_11089_4568/c/2_Boguslaw_Paz)

[O wielosci metod w filozofii Wolffa s. 17 - 58.pdf](#)

Perri F.S., *White-Collar Criminals: The 'Kinder, Gentler' Offender?*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, 8: 217-241 (2011),

[https://www.researchgate.net/publication/227720037_White-](https://www.researchgate.net/publication/227720037_White-Collar_Criminals_The_'Kinder_Gentler'_Offender)

[Collar_Criminals_The_'Kinder_Gentler'_Offender](#)

Petrov A.V., Zyranov A.V., *Formal-Dogmatic approach in legal science in present conditions*, Journal of Siberian Federal University, Humanities & Social Sciences 6 (2018 11), s. 968-973, <https://pdfs.semanticscholar.org/4dea/9fd2615f88730728eed6cb05bc0e9fed65fc.pdf>

Piłat W., *art. 15zss [w:] Ustawa o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*, red. K. Szmid, Komentarz, Warszawa 2020

Płońska A., *Niektóre uwagi o przestępstwie udaremniania zaspokożenia wierzycieli*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, Tom XXIV, AUW No 3119, Wrocław 2009

Pływaczewski W., *Przeciwdziałanie patologiom na rynku nieruchomości*, red. prof. dr hab. W. Pływaczewski, wyd. 1, 2018

Potemska B., *Konsekwencje wprowadzenia stanu epidemii*, LEX/el. 2020

Potulski J., *art. 300 kk [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Wyd. 5, Warszawa 2020

Pracki H., *Nowe rodzaje przestępstw gospodarczych II*, Prokuratura i Prawo 1995, nr 2

Raphael M., Gokani R., Williams J., Woodland J., *Bribery, Law and Practice*, Oxford University Press

Ratajczak A., *Ochrona obrotu gospodarczego, Praktyczny Komentarz*, Warszawa 1994

Ratajczak A., *Rozwój i kodyfikacja prawa karnego w okresie trzydziestolecia Polski Ludowej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1975, nr 1, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/21187/1/004%20ALEKSANDER%20RATAJCZAK%20RPEiS%2037%281%29%2C%201975.pdf>

Rau Z., *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków

Razowski T., *Glosa do wyroku SN z dnia 15 czerwca 2004 r., II KK 38/03*. Prokuratura i Prawo, 2005

Romańska M., Leśniak O., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz, Sądowe komentarze tematyczne*, 3. Wydanie, C.H. Beck, Warszawa 2016

Rzeczuch A., *Niewypłacalność konsumencka jako zjawisko ekonomiczne i pojęcie prawne – analiza porównawcza [w:] Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego, egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym*. red. I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2018

Seokhee Y., *Why Do Victims Not Report?: The Influence of Police and Criminal Justice Cynicism on the Dark Figure of Crime*, City University of New York (CUNY), Dissertations, Theses, and Capstone Projects, CUNY Graduate Center, 5-2015

Serzysko A., *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne*, LEX/el. 2020

Skorupka J., *Glosa do postanowienia SN z dnia 4 listopada 2002 r.*, III KK 283/02. Orzecznictwo Sądów Polskich, 2003

Skorupka J., *Karnoprawna ochrona wierzycieli*, TNOiK, Toruń 2001, wyd. 1

Skorupka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, 2019

Skorupka J., *Prawo karne gospodarcze. Zarys wykładu*, Wydanie II, Lexis Nexis, Warszawa 2007

Skorupka J., *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremniania lub uszczuplania zaspokożenia wierzycieli*, Przegląd Sądowy, 2001, nr 11-12

Skorupka J., *Wybrane problemy wykładni przepisu art. 300 § 2 k.k.*, Pr. Spółek 2001/11/47

Skowron B., *art. 331 kpk [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. II, red. K. Dudka, Warszawa 2020

Skrzypek M., *Niewidzialna ręka Smitha i wyalienowana praca u Hegla [w:] red. P. Dominiak, Adam Smith w 240. rocznicę wydania „Bogactwa narodów”*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2016

Smith A., *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, <http://coin.wne.uw.edu.pl/kkowalska/Smith%20-%20Badania%20nad%20naturą%20i%20przyczynami%20bogactwa%20narodow.pdf>

Smith B., *Legal Personality*, Yale Law Journal 1928, Nr 37

Smiths J.M., *What is Legal Doctrine? On the Aims and Methods of Legal-Dogmatic Research*, Maastricht European Private Law Institute Working Paper No. 2015/06

Sokołowski K., *Cywilne prawo - zobowiązania - pozorna umowa sprzedaży nieruchomości - ważność "ukrytej" umowy darowizny. Glosa do uchwały SN z dnia 9 grudnia 2011 r.*, III CZP 79/11. Orzecznictwo Sądów Polskich, 2013

Sośnicka A., *Przestępstwo i wykroczenie przywłaszczenia w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013

Stefański R. A., *Wszczęcie postępowania o pociągnięcie do odpowiedzialności podmiotu zbiorowego*, referat wygłoszony na konferencji w Jastrzębiej Górze w dniu 13 października 2003 r.

- Stępień K., *Fotografia uwalniająca rzeczywistość. Fotograficzna inwentaryzacja świata*, Folia Bibliologica, 2018, vol. LX, http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-31904af5-6459-46ed-8b75-f24e596fd8d3/c/czas2913_60_2018_9art.pdf
- Sutherland E. H., *White-Collar Criminality*, American Sociological Review, Vol. 5, No. 1, 1940, https://www.jstor.org/stable/2083937?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents
- Sylwestrzak A., *Dyssymulowana umowa dożywocia. Glosa do uchwały SN z dnia 22 maja 2009 r.*, III CZP 21/09. Gdańskie Studia Prawnicze - Przegląd Orzecznictwa, 2010
- Sztaudynger J.J., Sztaudynger M., *Ekonometryczne modele przestępczości*, SPEiS 2003, nr 3
- Szczepaniec M., *Kontrowersje wokół wpływu warunków ekonomicznych na poziom przestępczości*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, 2011, z. 4
- Szczepaniec M., *Teoria ekonomiczna w prawie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego, Warszawa 2012
- Sztaudynger J. J., *Bezrobocie i przestępczość jako zakłócenia rozwoju gospodarczego*, Annales. Etyka w życiu gospodarczym 8/1, 2005
- Szymanowski T., *Podstawy prawne polityki karnej [w:] Przestępczość i polityka karna w Polsce w świetle faktów i opinii społeczeństwa w okresie transformacji*, Warszawa 2012
- Szymanowski T., *Polityka karna i penitencjarna w Polsce w okresie przemian prawa karnego*, Warszawa 2005
- Szymczak M., *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. I i II, Warszawa 1988
- Ślebza K., *Komentarz do wybranych przepisów ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020
- Świda W., *Prawo karne*, Warszawa 1986
- Święczkowski B., *Wyzwania i sukcesy – Prokuratura 2019*, <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2019/08/PROKURATURA-2019-1.pdf>
- Tyburcy T., *Przedmiot ochrony przepisu typizującego czyn zabroniony*, Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego, Rok XVI, nr 1/2017, <http://lawreview.wpia.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2018/07/6.pdf>
- Waltoś S., *Odpowiedzialność karna podmiotów zbiorowych – stary problem legislacyjny na nowo. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. L. Kubickiemu*, Warszawa 2003
- Wiśniewski M., *Prawnokarna ochrona wierzytelności majątkowych uczestników obrotu gospodarczego*, Kraków 2000
- Wojciechowski Ł., *Kryminologiczne aspekty wybranych form przestępczości gospodarczej*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: ADMINISTRACJA, 7 (1/2017)

Wróbel W., *Zasada ultima ratio odpowiedzialności karnej oraz zasada proporcjonalności* [w:] System Prawa Karnego Procesowego. Tom III. Zasady procesu karnego, red. P. Hofmański, P. Wiliński, Warszawa 2014

Zakrzewski R., *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*. Prokuratura i Prawo, 1999, nr 7-8

Zalewski W., *Ochrona wierzycieli na podstawie art. 300 § 2 k.k. Glosa do postanowienia SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 31/04*, Gdańskie Studia Prawnicze - Przegląd Orzecznictwa, 2005

Zalewski W., *Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego w prawie karnym – w poszukiwaniu racjonalności*, Gdańskie Studia Prawnicze, Tom XXXVII, 2017

Zawłocki R., *Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2004

Zawłocki R., *Prawo karne - mienie zagrożone zajęciem jako jedno ze znamion przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. Glosa do wyroku SN z dnia 17 listopada 2011 r., V KK 226/11*, Orzecznictwo Sądów Polskich, 2012

Zawłocki R., *Prawo karne gospodarcze*. System Prawa Handlowego, tom. 10, wyd. 2, Warszawa 2018

Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II 2013

Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom* [w:] System Prawa Karnego. Tom 9. *Przestępstwa przeciwko mieniu i przestępstwa gospodarcze*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011

Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Currenda sp. z o.o., Sopot 2007

Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom. Rozdział XXXVI Kodeksu karnego, Artykuły 300-302. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2001

Zdziarstek J., Jagura B., 3. *Whistleblowing – zagadnienia ogólne* [w:] Systemy zarządzania zgodnością. *Compliance w praktyce*, red. B. Jagura, B. Makowicz, Warszawa 2020

Zdziarstek J., Jagura B., *Dyrektywa w sprawie ochrony osób zgłaszających przypadki naruszenia prawa Unii* [w:] Systemy zarządzania zgodnością. *Compliance w praktyce*, red. B. Jagura, B. Makowicz, Warszawa 2020

Zgoliński I., *art. 58 kk* [w:] Kodeks karny. Komentarz, wyd. III, red. V. Konarska-Wrzošek

Zgoliński I., *Charakterystyka i główne założenia penalizacji przestępstw gospodarczych*, [w:] Kodeks karny z 1932 roku, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, M. Gałązka, R.G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk, Wyd. KUL, Lublin 2015

- Zgoliński I., *Charakterystyka i główne założenia penalizacji przestępstw gospodarczych*, [w:] Kodeks karny z 1932 roku, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, M. Gałączka, R.G. Hałas, S. Hyps, D. Szeleszczuk, Wyd. KUL, Lublin 2015
- Ziemblicki B., *Status korporacji transnarodowych w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2020
- Ziemianin B., Kitłowski E., *Prawo zobowiązań część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013
- Zientara A., *Przestępstwo nadużycia zaufania z art. 296 k.k.*, Warszawa 2010
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Wyd. 6, Warszawa 2020
- Zimmerman-Pepol M., *Teoria „aktów społecznych” Adolfa Reinecha jako zastosowanie metody fenomenologicznej w filozofii prawa*, https://www.academia.edu/16117178/Teoria_aktów_społecznych_Adolfa_Reinacha_jako_zastosowanie_metody_fenomenologicznej_w_filozofii_prawa
- Ziobro Z., *Przestępstwa na szkodę wierzyciela -kontrowersje interpretacyjne*, Prok. i Pr. 1996, Nr 10
- Ziółkowska A., *art. 43 (a) kk [w:] Kodeks karny. Komentarz, wyd. III*, red. V. Konarska-Wrzosek
- Žižek S., *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*, Polity Press 2020
- Żółtek S., *Prawo karne gospodarcze, przestępstwa gospodarcze, przestępczość gospodarcza – ujęcia definitywne* [w:] *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Oficyna
- Żyznowski T., *art. 841 kpc i art. 913 kpc [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom IV. Artykuły 730-1088, wyd. II

Akty prawne, projekty aktów prawnych oraz orzecznictwo

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132 (dyrektywa o restrukturyzacji i upadłości)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii (Dz. U. UE. L. z 2019 r. Nr 305, str. 17)

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 127 z 29.04.2014, str. 39)

Kodeks karny francuski z 16 grudnia 1992 r. (wejście w życie 1 marca 1994 r.); https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006418226/

Kodeks karny niemiecki z dnia 13 listopada 1998 r., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Francja), Izba Cywilna 2, 10 czerwca 2021 r., nr 20-13.803, opublikowane w Biuletynie

Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Francja), Izba Gospodarcza, 12 stycznia 2022 r., nr 20-16.394, opublikowane w Biuletynie;

Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Francja), Izba Gospodarcza, 6 stycznia 2021 r., nr 19-19.600 19-20.414, niepublikowane;

Orzeczenie Sądu Kasacyjnego (Francja), Pierwszy Wydział Cywilny, 3 marca 2021 r., nr 19-23.152

Postanowienie SN - Izba Karna z 1.12.2015 r., V KK 351/15

Postanowienie SN - Izba Karna z 12.12.2018 r., III KK 134/18

Postanowienie SN - Izba Karna z 14.01.2015 r., V KK 400/14

Postanowienie SN – Izba Karna z 22.12.2020 r., IV KK 587/19

Postanowienie SN z 27.04.2001 r., I KZP 7/01, OSNKW 2001/7–8, poz. 55

Postanowienie SN z 3.06.2002 r., II KKN 220/00

Projekt z 10 stycznia 2019 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12312062/12511939/dokument376264.pdf>

Projekt z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535>

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz. U. Nr 10, poz. 52 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 433 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491 z późn. zm.)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (wersja przekształcona) (Dz. U. UE. L. z 2015 r. Nr 141, str. 19 z późn. zm.)

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej –Prawo o postępowaniu układowym (Dz. U. 1934 Nr 93, poz. 836)

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571)

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.)

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 878)

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U.2020.1829)

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U.2020.1871)

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2013 r. w sprawie programu badań statystyki publicznej na rok 2014 (Dz. U. 2013 r. poz. 1159)

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/7 z dnia 5 stycznia 2016 r. ustanawiające standardowy formularz jednolitego europejskiego dokumentu zamówienia (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 3, str. 16)

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1016);
<https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1016>

Uchwała nr 181 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie "Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020" (M. P. z 2015 r. poz. 1069)

Uchwała nr 181 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie "Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020" (M. P. z 2015 r. poz. 1069)

Uchwała SN z 18.11.2008 r., sygn. akt III CZP 105/08

Ustawa z 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. Nr 126, poz. 615)

Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1132 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 669)

Ustawa z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. Nr 126, poz. 615)

Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 814 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy - Kodeks karny (Dz. U. poz. 870).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1526)

Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381)

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1575 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 18 marca 1921 r. o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, popełnianych przez urzędników (Dz. U. Nr 30, poz. 177)

Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. 2022 r. poz. 171)

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94)

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1655 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1842 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396)

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 618 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 112 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740)

Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 768)

Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1192)

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 112 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2344 z późn. zm. i t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1228 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080)

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 358)

Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020 poz. 568)

Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2011 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 234, poz. 1572)

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1444 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 53 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 30 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wiarytelności (Dz. U. poz. 933 z późn. zm.)

Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, druk 3236, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236>

Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 5 listopada 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/>

Uzasadnienie do projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535>

Uzasadnienie do projektu z dnia 25 maja 2018 r. ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12312062/katalog/12511889#12511889>

Uzasadnienie do projektu z dnia 28 grudnia 2016 r. ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk 1186 (ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw), <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1186>

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk 382, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=382>

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, druk nr 2637, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2637>

Uzasadnienie do ustawy z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy Kodeks karny, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2878>

Wyrok SA w Białymstoku - II Wydział Karny z 21 maja 2013 r., II AKa 59/13

Wyrok SA w Gdańsku - II Wydział Karny z 22.12.2016 r., II AKa 372/16

Wyrok SA w Gdańsku - II Wydział Karny z 9.03.2020 r., II AKa 329/19

Wyrok SA w Katowicach - II Wydział Karny z 30.05.2016 r., II AKa 71/16

Wyrok SA w Katowicach z 30.05.2016 r., II AKa 71/16, LEX nr 2101695

Wyrok SA w Krakowie - II Wydział Karny z 13.12.2019 r., II AKa 26/19

Wyrok SA w Łodzi z 23.09.2014 r., II AKa 43/14, LEX nr 1649262

Wyrok SA w Warszawie - II Wydział Karny z 26.10.2017 r., II AKa 271/17
Wyrok SA w Warszawie z 22.02.2019 r., VII AGa 1850/18, LEX nr 2668814
Wyrok SA we Wrocławiu z 27.09.2018 r., I ACa 659/18
Wyrok SA we Wrocławiu z 28.11.2018 r., II AKa 377/17, LEX nr 2613653
Wyrok SN - Izba Karna z 12.04.2018 r., II KK 411/17
Wyrok SN - Izba Karna z 14.03.2017 r., III KK 353/16
Wyrok SN - Izba Karna z 28.03.2019 r., V KK 119/18
Wyrok SN z 01.04.2011 r., III CSK 206/10
Wyrok SN z 05.01.2000 r., V KKN 192/99
Wyrok SN z 12.03.2010 r., III CNP 27/09
Wyrok SN z 12.06.1934 r., II K 520/34 OSN 1935/1/18;
Wyrok SN z 15.06.2004, II KK 38/03
Wyrok SN z 17.11.2011 r., V KK 226/11
Wyrok SN z 19.12.1991 r., II CSK 151/13, niepubl.; Wyrok SA w Szczecinie z 20.3.2014 r., I ACa 46/14, niepubl.
Wyrok SN z 27.02.2002 r., V KKN 83/00, Lex nr 53056
Wyrok SN z 28.06.2017 r., IV CSK 511/16
Wyrok SN z 3 lipca 2007 r., II KK 336/06
Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 14.03.2017 r., III K 87/14
Wyrok TK z 29.06.2005, SK 34/04
Wyrok TK z 3.11.2004 r., K 18/03, OTK 2004, nr 10, poz. 103
Wyrok SN z 24.01.2017 r., V CSK 207/16

Inne

Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, *Dane statystyczne dotyczące liczby postępowań restrukturyzacyjnych oraz upadłościowych*, <https://www.coig.com.pl/2021-restrukturyzacje-firm.php>

Delloite, *Projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, Do 50 mln z kary za nadużycia* *popołnione* *przez* *pracownika*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/Forensics/articles/projekt-ustawy-o-odpowiedzialnosci-podmiotow-zbiorowych.html>

Dział Prasowy Prokuratury Krajowej, *Pandemia zagrożeniem dla ciągłości pracy prokuratury*, artykuł z 19 stycznia 2021 r., <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/pandemia-zagrozeniem-dla-ciaglosci-pracy-prokuratury/>

EY, *Powraca projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych*, https://www.ey.com/pl_pl/biuletyn-podatkowy-i-prawny/alerty-ey/2020/08/powraca-ustawa-o-odpowiedzialnosci-podmiotow-zbiorowych

Informacja ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej dotycząca upadłości spółek w marcu 2020 roku, https://www.coig.com.pl/files/pliki/Raporty/coig_upadlosci_firm_2020marzec.pdf

Informacje na stronie Sejmu dotyczące przebiegu prac odnośnie rządowego projektu ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych pod groźbą kary: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=RPL&Id=RM-10-190-18>

Komisja Europejska, *Poradnik dla użytkowników dotyczący definicji MŚP*, http://publications.europa.eu/resource/cellar/79c0ce87-f4dc-11e6-8a35-01aa75ed71a1.0005.01/DOC_1

Komunikat z dnia 20 marca 2020 r. Prokuratury Okręgowej w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie wprowadzenia szczególnych działań w celu ograniczenia zagrożenia zakażeniem wirusem SARS-COV-2, <https://www.gov.pl/web/po-piotrkow-trybunalski/komunikat-z-dnia-20-marca-2020-roku>

Krajowy Rejestr Zadłużonych - <https://prs.ms.gov.pl/krz>

Link do badania ankietowego wysłanego do funkcjonariuszy Policji: <https://forms.gle/MKkEupwoGYz53fXx6>

Link do ankiety skierowanej do przedsiębiorców dotyczącej wpływu epidemii koronawirusa SARS-COV-2 na działalność gospodarczą: <https://forms.gle/3mfotBpZUs8V29zp6>

Najwyższa Izba Kontroli, *Urzędy nieprzygotowane do pracy zdalnej*, artykuł z 2 grudnia 2021 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/praca-zdalna-w-urzedach.html>

Opinia Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2018 r., BSA-II-021-236/18, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12312062/12511901/12511904/dokument350514.pdf>

Opinia z 17 kwietnia 2020 r. Ministra ds. Unii Europejskiej o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, wyrażona przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12332457/12678535/12678538/dokument445523.pdf>

Polski Fundusz Rozwoju, *Regulamin ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm”*,

https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf

Portal e-Sprawiedliwość, *Rejestry upadłości – wyszukiwanie niewypłacalnych przedsiębiorców w UE*, https://e-justice.europa.eu/content_interconnected_insolvency_registers_search-246-pl.do

Przebieg procesu legislacyjnego dotyczący projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678547#12678547>

Raport Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości dotyczący praktycznej skuteczności ustawy o ochronie obrotu gospodarczego, Warszawa 1998

Regulamin ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” z dnia 13 maja 2020 r., https://pfrsa.pl/dam/serwis-korporacyjny-pfr/documents/tarcza-finansowa-pfr/regulamin_programu_tarcza_finansowa_pfr_dla_mmsp.pdf

Stanowisko (brak wskazania daty dziennej) Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, sygn. BDG.0250.411.2020 / 3, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12332457/katalog/12678535#12678535>

Stanowisko z dnia 14 kwietnia 2020 r. Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, sygn. DLPC-V.071.2.2020, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12332457/12678535/12678538/dokument445512.pdf>

Stanowisko z dnia 21 kwietnia 2020 r. Ministra ds. Unii Europejskiej, sygn. KPDPUE.920.237.2020.SZ(4), w sprawie projektu z 3 kwietnia 2020 r. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wstrzymania administracyjnych postępowań egzekucyjnych należności pieniężnych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//3/12332457/12678535/12678538/dokument445521.pdf>

Urząd Statystyczny w Warszawie, *Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie mazowieckim. Stan na koniec 2020 r.*, <https://warszawa.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/podmioty-gospodarcze/podmioty-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-w-wojewodztwie-mazowieckim-stan-na-koniec-2020-r-,2,14.html>

Wydruk informacji ze strony Prokuratury Krajowej, Dane statystyczne dotyczące działalności w 2019 roku Prokuratury Okręgowej w Częstochowie i podległych prokuratur rejonowych, <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2020/02/po-czestochowa-2020-02-04-dane-statystyczne.pdf>

Wydruk ze strony biznes.gov.pl, *Tarcza antykryzysowa 8.0*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/sprawy-urzedowe/chce-przestrzegac-przepisow-szczegolnych/tarcza-8-0-wsparcie-dla-wybranych-branz>

Wydruk ze strony biznes.gov.pl, *Tarcze antykryzysowe – aktualne wsparcie dla przedsiębiorców*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/sprawy-urzedowe/chce-przestrzegac-przepisow-szczegolnych/tarcze-antykryzysowe-aktualne-wsparcie-dla-przedsiębiorcow>

Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2021 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2021-restrukturyzacje-firm_grudzien.php

Wydruk ze strony Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, 2020 restrukturyzacja firm, https://www.coig.com.pl/2020-restrukturyzacje-firm_grudzien.php

Wydruk ze strony internetowej Euler Hermes, *Niezbyt udany początek roku dla firm w Polsce 80% wzrost r/r liczy niewypłacalności*, https://www.eulerhermes.com/content/dam/onemarketing/ehndbx/eulerhermes_com/pl_PL/dokumenty/centrum-prasowe/wiadomosci/ehpl-niewypłacalności-i-2021.pdf

Wydruk ze strony internetowej komornik.pl dotyczący kampanii informacyjnej Krajowej Rady Komorniczej „Sygnalizuj problem”, <https://www.komornik.pl/?p=11837>

Wydruk ze strony internetowej Policji, *Przestępstwa gospodarcze wg jednostek policji rejestrujących postępowanie*, <https://statystyka.policja.pl/st/przestępstwa-ogolem/przestępstwa-gospodarcze/122291,Przestępstwa-gospodarcze.html>

Wydruk ze strony PFR, *Tarcza finansowa PFR*, <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr/tarcza-finansowa-pfr-10.html#mmsp>

Wzór umowy subwencji finansowej z Polskim Funduszem Rozwoju SA, <https://www.bankmillennium.pl/documents/10184/295174/PFR-wzór+Umowy+subwencji+finansowej.docx>

SPIS TABEL

Tabela 1 Łączna liczba postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych i przestępstw wykrytych w poszczególnych latach 2013-2020	165
Tabela 2 Stosunek liczby przestępstw stwierdzonych do liczby wszczętych postępowań z art. 300 §1 kk i 300 §2 kk w poszczególnych latach 2013-2020	170
Tabela 3 Wskaźnik wykrycia przestępstw w poszczególnych latach 2015-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 kk oraz 300 §2 kk, a także wszystkich przestępstw ogółem.....	170
Tabela 4 Liczba postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia w poszczególnych latach 2013-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk	171
Tabela 5 Wskaźnik liczby postępowań zakończonych aktem oskarżenia w stosunku do liczby postępowań zakończonych w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk w poszczególnych latach 2013-2020 oraz wszystkich przestępstw w poszczególnych latach 2015-2020	172
Tabela 6 Liczba podejrzanych z aktem oskarżenia w porównaniu do całkowitej liczby podejrzanych w poszczególnych latach 2013-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk	173
Tabela 7 Liczba postępowań zakończonych, w tym zakończonych aktem oskarżenia w latach 2019-2020 w odniesieniu do art. 300 §1 i §2 kk z podziałem na jednostkę rejestrującą	173
Tabela 8 Sposób zakończenia postępowań z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2017-2020 w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe w Warszawie.....	176
Tabela 9 Prawomocne skazania dorosłych w 2018 r. za czyn z art. 300§1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa (województwo oraz miasto/wieś)	185
Tabela 10 Prawomocne skazania dorosłych w 2019 r. za czyn z art. 300§1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa (województwo oraz miasto/wieś) – dane wstępne	187
Tabela 11 Prawomocnie skazani dorośli wg rodzaju przestępstw i płci w latach 2016-2019 (dane za 2019 r. – dane wstępne).....	189
Tabela 12 Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i rodzaju kary w latach 2016-2019	191
Tabela 13 Wymiar kary pozbawienia wolności prawomocnie skazanych dorosłych w roku 2018 i 2019 oraz liczba skazanych, wobec których orzeczono karę pozbawienia wolności.	192
Tabela 14 Wymiar kary pozbawienia wolności prawomocnie skazanych dorosłych w latach 2016-2017	195
Tabela 15 Wymiar kary grzywny orzekanej obok kary pozbawienia wolności w latach 2016-2019.....	197
Tabela 16 Wymiar kary grzywny orzekanej samoistnie w latach 2016-2019	198

Tabela 17 Łączna liczba przestępstw stwierdzonych (PS), przestępstw wykrytych (PW), % wykrywalności (%W), łączna liczba podejrzanych dorosłych (PD) oraz podejrzanych dorosłych z aktem oskarżenia (PD AO) w latach 2019-2020 w odniesieniu do przestępstw z art. 300 §1 i §2 kk	219
Tabela 18 Liczba postępowań upadłościowych w poszczególnych miesiącach w latach 2013-2021 (2021 – miesiące od stycznia do czerwca).....	245
Tabela 19 Suma postępowań restrukturyzacyjnych w latach 2018-2021	250
Tabela 20 Czynności komorników w latach 2018-2019 i w I półroczu 2020	264

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Postępowania wszczęte, przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte w latach 2013-2020 o kwalifikacji z art. 300 § 1 kk	166
Wykres 2 Postępowania wszczęte, przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte o kwalifikacji z art. 300 §2 kk	167
Wykres 3 Postępowania wszczęte w latach 1999-2020 o kwalifikacji z art. 300 kk.....	168
Wykres 4 Sposób zakończenia postępowań o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Praga Południe (w procentach).....	177
Wykres 5 Sposób zakończenia postępowań o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk w Prokuraturze Rejonowej w Wołominie (w procentach)	180
Wykres 6 Liczba prawomocnie skazanych za czyn o kwalifikacji z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2002-2019	184
Wykres 7 Ogólna liczba skazanych za wszystkie przestępstwa w latach 2002-2019	185
Wykres 8 Prawomocne skazania dorosłych w 2018 r. za czyn z art. 300 §1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa - miasto/wieś.....	186
Wykres 9 Prawomocne skazania dorosłych w 2019 r. za czyn z art. 300 §1 i §2 kk wg miejsca popełnienia przestępstwa - miasto/wieś – dane wstępne	187
Wykres 10 Prawomocnie skazani dorośli, wobec których orzeczono środki karne obok kary zasadniczej w latach 2016-2018	188
Wykres 11 Odpowiedzi na pytanie z ankiety "Czy w swojej praktyce często spotyka się Pani/Pan z przestępstwami stypizowanymi w art. 300 kk?"	203
Wykres 12 Liczba przestępstw stwierdzonych z art. 300 §1 i §2 kk w latach 2019-2020 w poszczególnych miesiącach	220
Wykres 13 Liczba postępowań restrukturyzacyjnych w latach 2018-2021.....	249
Wykres 14 Liczba zajęć komorniczych w latach 2015-2020	266

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1. WZÓR ANKIETY SKIEROWANEJ DO PROKURATORÓW
SĘDZIÓW I FUNKCJONARIUSZY POLICJI

ZAŁĄCZNIK 2. WZÓR ANKIETY SKIEROWANEJ DO
PRZEDSIĘBIORCÓW

ZAŁĄCZNIK 1.

WZÓR ANKIETY SKIEROWANEJ DO PROKURATORÓW SĘDZIÓW I FUNKCJONARIUSZY POLICJI

SZANOWNI PAŃSTWO,

W ZWIĄZKU Z PROWADZONYMI BADANIAMI DOTYCZĄCYMI PRZESTĘPSTW STYPIZOWANYCH W ART. 300 KK, W TYM W KONTEKŚCIE OGŁOSZONEGO STANU EPIDEMII SARS-COV-2, BĘDĘ ZOBOWIĄZANA ZA WYPEŁNIENIE KRÓTKIEJ ANKIETY.

WYPEŁNIENIE ANKIETY POWINNO ZAJĄĆ NIE WIĘCEJ NIŻ KILKA MINUT, A PAŃSTWA ODPOWIEDZI POZWOLĄ NA POZNANIE PUNKTU WIDZENIA PRAKTYKÓW I WYCIĄGNIĘCIE W TYM ZAKRESIE WŁAŚCIWYCH WNIOSKÓW.

ANKIETA MOŻE BYĆ ANONIMOWA, NIEZBĘDNE JEST JEDYNNIE PODANIE WYKONYWANEGO ZAWODU.

1.	WYKONYWANY ZAWÓD	
2.	WYDZIAŁ, JEŚLI MA ZASTOSOWANIE I MIASTO	
3.	CZY W SWOJEJ PRAKTYCE CZĘSTO SPOTYKA SIĘ PANI/PAN Z PRZESTĘPSTWAMI STYPIZOWANYMI W ART. 300 KK?	

4.	CZY W CZASIE EPIDEMII COVID ZAUWAŻYŁ/A PANI/PAN ZWIĘKSZONĄ LICZBĘ SPRAW O KWALIFIKACJI CZYNU Z ART. 300 KK?	
5.	CZY EPIDEMIA COVID MOŻE WPŁYNAĆ NA ZWIĘKSZONĄ LICZBĘ SPRAW O KWALIFIKACJI CZYNÓW Z ART. 300 KK W PRZYSZŁOŚCI? JEŚLI TAK TO DLACZEGO?	
6.	CZY ZAUWAŻA PANI/PAN MANKAMENTY ZNAMION CZYNÓW ZABRONIONYCH Z ART. 300 KK? JEŚLI TAK TO PROSZĘ PODAĆ JAKIE	
7.	CZY WG PANI/PANA OCHRONA WIERZYCIELI JEST SKUTECZNA W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM? DLACZEGO?	
8.	CZY NAZWY ROZDZIAŁU XXXVI KK („PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO OBROTOWI GOSPODARCZEMU I INTERESOM MAJĄTKOWYM W OBROCIE CYWILNOPRAWNYM”) OCENIANE JEST PRZEZ PANIĄ/PANA POZYTYWNIEM? DLACZEGO?	

9.	CZY MA PANI/PAN INNE UWAGI W ZAKRESIE SWOJEJ PRAKTYKI I PRZESTĘPSTW O KWALIFIKACJI Z ART. 300 KK LUB PROPOZYCJE W ZAKRESIE POPRAWY EFEKTYWNOŚCI ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZESTĘPCZOŚCI PRZECIWKO WIERZYCIEŁOM?	
----	--	--

BARDZO DZIĘKUJĘ ZA WYPEŁNIENIE ANKIETY I POŚWIĘCONY CZAS!

ZAŁĄCZNIK 2.

WZÓR ANKIETY SKIEROWANEJ DO PRZEDSIĘBIORCÓW^{*746}

Ankieta

Ankieta jest anonimowa i dotyczy wpływu epidemii SARS-COV-2 na działalność podmiotów prowadzących działalność gospodarczą oraz przestępczość przeciwko wierzycielom

*Wymagane

Czy jesteś przedsiębiorcą? *

Tak

Nie

Jak długo prowadzisz działalność gospodarczą?

1-5 lat

6-10 lat

11-15 lat

powyżej 15 lat

Inne: _____

Czy stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 ma wpływ na Pani/Pana działalność gospodarczą?

	1	2	3	4	5	
Zdecydowanie nie	☐	☐	☐	☐	☐	Zdecydowanie tak

⁷⁴⁶ Wzór ankiety stanowi *screen* ankiety dostępnej pod linkiem: <https://forms.gle/3mfotBpZUs8V29zp6> z uwagi na to, że ankieta miała formę wyłącznie elektroniczną

Czy stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 wpłynął negatywnie na Pani/Pana działalność gospodarczą?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

Czy stan epidemii koronawirusa SARS-COV-2 spowodował zmniejszenie przychodów Pani/Pana działalności gospodarczej?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

W przypadku zmniejszenia przychodów z prowadzonej działalności gospodarczej spowodowanej epidemią koronawirusa SARS-COV-2 proszę o wskazanie spadku w procentach w stosunku do ostatniego roku sprzed ogłoszenia stanu epidemii (marzec 2020 r.).

- 1-10%
- 11-20%
- 21-50%
- 51-75%
- 76-100%
- nie dotyczy

Czy w Pani/Pana ocenie oferowana pomoc publiczna jest wystarczająca dla podmiotów dotkniętych epidemią koronawirusa SARS-COV-2, aby mogły dalej prowadzić działalność gospodarczą?

	1	2	3	4	5	
Zdecydowanie nie	☐	☐	☐	☐	☐	Zdecydowanie tak

Czy w Pani/Pana ocenie sytuacja epidemii koronawirusa SARS-COV-2 spowoduje niewypłacalność wielu podmiotów?

1 2 3 4 5
Zdecydowanie nie   Zdecydowanie tak

Czy ma Pani/Pan trudności (większe niż przed epidemią koronawirusa SARS-COV-2) z dochodzeniem swoich wierzytelności?

1 2 3 4 5
Zdecydowanie nie   Zdecydowanie tak

Czy zdarzyło się Pani/Panu, aby dłużnik zaprzestał lub ograniczył prowadzenie działalności w trakcie epidemii koronawirusa SARS-COV-2 i nie chciał wobec Pani/Pana spełnić swoich zobowiązań w całości (np. negocjował obniżenie świadczenia lub rozłożenie na raty)?

1 2 3 4 5
Zdecydowanie nie   Zdecydowanie tak

Czy spotkał(a) się Pani/Pan z przestępczością przeciwko wierzycielom, w szczególności z przestępstwem polegającym na niezaspokojeniu roszczeń wierzyciela lub egzekucyjnym niezaspokojeniu roszczeń wierzyciela (art. 300 Kodeksu karnego). Jeśli tak to bardzo proszę o opisanie swoich doświadczeń i spostrzeżeń (w szczególności czy złożono zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa i jaki był wynik postępowania) ?

Twoja odpowiedź _____